

การบริหารสถานีวิทยชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี

สร้อยรส สมศรีริน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ.2548

ISBN 974-9745-92-2

The Administration of Community Radio Station
in Kanchanaburi Province

Sarunrus Somsriruen

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the
Requirements
for the Master of Arts
Department of Communication and Information
Technology**

Graduate School Dhurakit Pundit University

2005

ISBN 974-9745-92-2

D
P
U

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การบริหารสถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี” สำเร็จลงได้ด้วยดี ก็ด้วยพระคุณและความร่วมมือของบุคคลหลายๆ ท่าน

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่า มาร่วมเป็นกรรมการสอบ ให้คำแนะนำและชี้แนะสิ่งดีๆ จนผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ อันประกอบด้วย อ.อรุณ งามดี ผศ.ดร.กุลทิพย์ ศาสตรระวีจิ ผศ.ดร.อุษา ปิกกินส์ และ รศ.ดร.บุญเลิศ ศุภดิลก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่เสียสละเวลาอย่างมากมาในการให้คำปรึกษา ช่วยตรวจงานอย่างละเอียดและคำแนะนำที่ดีๆ มีประโยชน์ที่สุดต่อวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ นักวิชาการและนักวิจัยทุกท่านที่ได้เขียนตำรา บทความ และงานวิจัยอันมีค่าต่อการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการกลุ่มปฏิรูปสื่อภาคประชาชนกาญจนบุรีทุกท่าน อาสาสมัคร จัดรายการ และชาวบ้าน อ.เมือง จ.กาญจนบุรี ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จนทำให้ผู้วิจัยได้ ข้อมูลที่มีค่าอย่างมากมาต่อการทำวิจัย

ขอขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ ที่เป็นผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จทุกอย่าง อย่าง

ขอขอบคุณ พ.ต.ต.วชิรพงษ์ แก้วดวง ที่แนะนำให้ผู้วิจัยได้เข้ามาศึกษาต่อยัง สถาบันอันทรงเกียรติแห่งนี้ อีกทั้งยังมีส่วนช่วยสนับสนุนให้ผู้วิจัยได้เล่าเรียนจนสำเร็จการศึกษา

และสุดท้ายนี้ต้องขอขอบคุณเพื่อนอีกหลายๆ คน ที่เป็นแรงใจ และให้ความช่วยเหลือ จนทำให้มีวันแห่งความสำเร็จ

อนึ่ง หากวิทยานิพนธ์นี้ได้ก่อให้เกิดคุณค่าต่อผู้ที่สนใจ นักเรียน นักศึกษา และ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารจัดการสถานีวิทยุชุมชนในท้องถิ่นอื่นๆ ผู้วิจัยขออุทิศความดี ทั้งหมดนี้แด่ บพทวาริ ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณต่อวิทยานิพนธ์เล่มนี้ทุกท่าน และพร้อมที่จะ น้อมรับความผิดพลาดไว้แต่เพียงผู้เดียว

สรวิรัฐ สมศรีรัตน์

เมษายน 2548

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๘
กิตติกรรมประกาศ.....	๘
สารบัญตาราง.....	๙
สารบัญภาพ.....	๙

บทที่

1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์.....	5
ปัญหาคำวิจัย.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดวิทยุชุมชน.....	8
แนวคิดเรื่องการบริหารจัดการวิทยุชุมชน.....	24
แนวคิดเรื่องเครือข่ายการสื่อสาร.....	49
แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม.....	54
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	63
3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	67
ประชากรในการศึกษาวิจัย.....	67
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	67
ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล.....	69
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล.....	69
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	70
การนำเสนอข้อมูล.....	71

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

4 ผลการดำเนินการวิจัย.....	72
ตอนที่ 1 ความเป็นมาและลักษณะการบริหารจัดการของ สถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี.....	72
ตอนที่ 2 เครื่องข่ายของสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี.....	98
ตอนที่ 3 กลยุทธ์ที่นำมาใช้เพื่อให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน สถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี.....	102
5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	106
สรุปผลการวิจัย.....	106
- ความเป็นมาและลักษณะการบริหารจัดการของ สถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี.....	106
- เครื่องข่ายของสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี.....	111
- กลยุทธ์ที่นำมาใช้เพื่อให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน สถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี.....	115
ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต.....	118
บรรณานุกรม.....	119
ภาคผนวก.....	121
ภาคผนวก ก ความเป็นมาของกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม.....	122
ภาคผนวก ข ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์.....	125
ภาคผนวก ค บทสัมภาษณ์.....	127
ภาคผนวก ง หนังสือให้ระงับการดำเนินบริการส่งวิทยุกระจายเสียง.....	181
ภาคผนวก จ หนังสือขอให้ทบทวนและยกเลิกคำสั่ง.....	182
ภาคผนวก ฉ หนังสือขออนุญาตส่งกระจายเสียง.....	183
ภาคผนวก ช หนังสือขอตกลงส่งวิทยุกระจายเสียงภาคประชาชน.....	184
ภาคผนวก ซ จดหมายปิดผนึกเรื่องขอให้สนับสนุนการทดลองออกอากาศ.....	185
ภาคผนวก ฌ เครื่องข่ายวิทยุชุมชนภาคต่างๆ.....	186
ภาคผนวก ฎ คำประกาศเจตนารมณ์ของเครือข่ายวิทยุชุมชนภาคประชาชน.....	191

สารบัญ (ต่อ)

ประวัติผู้เขียน..... 192

DRPU

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

1	ผังรายการปัจจุบันของสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี	84
---	---	----

D
P
U

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1. แผนภูมิแสดงหลักการดำเนินงานวิเทศชุมชน	25
2. แผนภูมิแสดงโครงสร้างที่เหมาะสมของวิเทศชุมชน	27
3. แผนภูมิแสดงองค์ประกอบของคณะกรรมการวิเทศชุมชน	28
4. แผนภูมิแสดงรูปแบบการบริหารจัดการของคณะกรรมการดำเนินงาน	33
5. แผนภูมิตัวอย่างโครงสร้างคณะกรรมการวิเทศชุมชน จ.บุรีรัมย์	34
6. แผนภูมิการกำหนดตำแหน่งคณะกรรมการวิเทศชุมชน	37
7. แผนภูมิแสดงมิติและหลักการของการบริหารจัดการ	40
8. แผนภูมิแสดงโครงสร้างของการบริหารจัดการวิเทศชุมชน	42
9. แผนภูมิแสดงโครงสร้างการบริหารจัดการวิเทศชุมชน จ.นครราชสีมา	45
10. แผนภูมิแสดงโครงสร้างการบริหารจัดการวิเทศชุมชน จ.ยะลา	46
11. แผนภูมิแสดงเครือข่ายของการสื่อสาร	52
12. แผนภูมิแสดงเครือข่ายของการสื่อสาร	53
13. ภาพเสาอากาศของสถานีวิเทศชุมชนกาญจนบุรี	80
14. ภาพอาคารส่งของสถานีวิเทศชุมชนกาญจนบุรี	80
15. ภาพห้องส่งของสถานีวิเทศชุมชนกาญจนบุรี	81
16. แผนภูมิโครงสร้างเดิมของการบริหารจัดการของ สถานีวิเทศชุมชนกาญจนบุรี	88
17. แผนภูมิโครงสร้างใหม่ของการบริหารจัดการของ สถานีวิเทศชุมชนกาญจนบุรี	94
18. แผนภูมิแสดงเครือข่ายการสื่อสารของสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี	112

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การบริหารสถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี
ชื่อนักศึกษา	สร้อยรัส สมศรีรัตน์
อาจารย์ที่ปรึกษา	รศ.ดร.บุญเลิศ สุภคติก
สาขาวิชา	นิเทศศาสตร์ (สารสนเทศ)
ปีการศึกษา	2547

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การบริหารสถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี” มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและลักษณะการบริหารจัดการองค์กรสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาถึงเครือข่ายในการดำเนินการสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี
3. เพื่อศึกษาถึงกลยุทธ์ที่สถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรีนำมาใช้เพื่อให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ คณะกรรมการกลุ่มปฏิรูปสื่อภาคประชาชน จ.กาญจนบุรี อาสาสมัคร และชาวบ้านในเขตพื้นที่ อ.เมือง จ.กาญจนบุรี

จากการศึกษาพบว่า สถานีวิทยุเสียงชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี เป็นสถานีวิทยุชุมชนแห่งแรก ที่ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในประเทศไทย เมื่อปี 2544 ด้วยเงินกองทุนที่ได้รับจากกองทุนเพื่อการพัฒนาสังคม (SIF) โดยมีชาวบ้านในชุมชนร่วมกันก่อตั้ง บริหาร และเป็นเจ้าของ

ปัจจุบันสถานีตั้งอยู่ที่ไร่จันทร์ส่องรัศมี เลขที่ 103 หมู่ 2 ต.ท่ามะขาม จ.กาญจนบุรี ทำการออกอากาศโดยใช้คลื่นความถี่ระบบ F.M.100.75 MHz ตั้งแต่เวลา 06.30 – 19.00 น. รวมทั้ง เผยแพร่ผ่านทางอินเทอร์เน็ต www.thailandkid.com

การบริหารจัดการสถานีวิทยูเสียงชุมชนกาญจนบุรี มีการบริหารจัดการโดยตัวแทนของชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องของสื่อ มารวมตัวกันเป็นกลุ่มปฏิรูปสื่อภาคประชาชน มีโครงสร้างการบริหารจัดการตามขั้นตอนของการดำเนินงาน กล่าวคือ คณะกรรมการของสถานี ประกอบด้วยตัวแทนชาวบ้านจากกลุ่มต่างๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทาง กลยุทธ์ และมาตรการในการปรับปรุงพัฒนารายการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ตลอดจนจัดทำรูปแบบผังรายการของสถานี รวมทั้ง ดำเนินการพิจารณาคัดเลือกผู้ดำเนินรายการจากชาวบ้านกลุ่มต่างๆ ที่สนใจเป็นอาสาสมัครเข้ามาจัดรายการ

ต่อมา คณะกรรมการสถานีฯ ได้จัดทำโครงสร้างการทำงานของคณะกรรมการสถานีฯ ใหม่ ให้มีความชัดเจนมากขึ้น ด้วยการแบ่งอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของกรรมการออกเป็นฝ่ายต่างๆ จำนวน 7 ฝ่าย คือ ฝ่ายกิจกรรมระดมทุน ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายพัฒนาผังรายการ ฝ่ายสถานี ฝ่ายเทคนิค ฝ่ายติดตามและประเมินผล และฝ่ายกิจกรรม

สำหรับหลักที่ใช้ในการบริหารจัดการ คือ ใช้หลักการประชาธิปไตย หลักการมีส่วนร่วม และหลักการบริหารอย่างเป็นอิสระปราศจากการครอบงำของอิทธิพลใด ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความหมายที่แท้จริงของวิทยุชุมชน

ส่วนการศึกษาเรื่อง เครือข่ายในการดำเนินการของสถานีวิทยูเสียงชุมชนกาญจนบุรี พบว่า มีการวางแผนในการดำเนินงานในการสร้างเครือข่ายอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่ก่อนที่จะมีการก่อตั้งสถานีได้มีการลงพื้นที่จัดเวทีเสวนาเพื่อสร้างการเรียนรู้ตามชุมชนต่าง ๆ ของ 13 อำเภอ ในจังหวัดกาญจนบุรี เป็นการสร้างเครือข่ายแบบแนวร่วมในการทำงานของกลุ่มปฏิรูปสื่อฯ และเมื่อมีการจัดตั้งสถานีฯ ได้มีการสร้างเครือข่ายที่เป็นแนวร่วมในระดับประเทศจากกลุ่มองค์กรตัวแทนภาคประชาชนจากทั่วประเทศ เพื่อช่วยกันผลักดันให้เกิดการยอมรับสิทธิของประชาชนในการเป็นเจ้าของสื่อ เมื่อดำเนินการในระดับนโยบายและปฏิบัติการจนเกิดความเข้มแข็งแล้ว จึงได้ขยายเครือข่ายทางแนวความคิดและการดำเนินงานออกไปยังพื้นที่ใกล้เคียงภายในจังหวัด ที่มีความพร้อมในการจัดตั้งสถานีวิทยูชุมชนเพื่อให้บริการแก่ชาวบ้านในชุมชนของตนเอง รวมทั้งยังเน้นการสร้างเครือข่ายในกลุ่มเยาวชนภายในท้องถิ่นด้วย ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้จัดการรายการในปัจจุบันของสถานี มีอายุค่อนข้างมาก การฝึกหัดให้เข้ามาเรียนรู้ มาบริหารจัดการ สามารถทำได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการใช้เทคโนโลยีใหม่ ซึ่งทางคณะกรรมการจึงได้มีการเตรียมความพร้อมให้กับสถานีในอนาคต ด้วยการเปิดให้เยาวชนได้เข้ามาฝึกฝนและเรียนรู้

นอกจากนั้น การศึกษาในประเด็นของ กลยุทธ์ที่สถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรีนำมาใช้ เพื่อผลักดันให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสถานี พบว่า มี 3 ลักษณะ คือ

1. ใช้การจูงใจเป็นแรงผลักดัน โดยแสดงให้เห็นประโยชน์ของการจัดตั้งสถานีวิทยุของชุมชน ประกอบกับผู้ชักชวนเป็นคนในชุมชนเดียวกัน ทำให้ชาวบ้านสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมในสถานี
2. เปิดโอกาสให้ทุก ๆ คน และทุก ๆ กลุ่ม ในชุมชนได้มีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยในการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีตัวแทนหรือเข้าร่วมโดยตรงก็ได้ ซึ่งทางคณะกรรมการสถานีฯ จะได้จัดสรรเวลาที่แน่นอนให้ตามที่ผู้เข้าร่วมสามารถร่วมในการดำเนินงานของสถานีได้
3. เมื่อเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานี ทั้งมีส่วนร่วมในการจัดรายการ และหรือเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะเป็นผู้รับฟัง ทางสถานีฯ ได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้วยการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อรายการต่างๆ ของสถานีเพื่อจะได้นำไปปรับปรุง ตลอดจนนำเสนอวิธีการ หรือกิจกรรมของสถานีที่จะเป็นต่อชุมชนด้วย ซึ่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ดังนั้น จากการศึกษาผู้วิจัยจึงพบว่า การที่ชุมชนมีสถานีวิทยุเป็นของตนเองนั้น สามารถช่วยให้ชาวบ้านได้เรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม เป็นประโยชน์ และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนได้อย่างชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากวิทยุกระแสหลักสามารถทำได้เพียงนำเสนอข้อมูลในภาพรวมเท่านั้น ไม่สามารถเจาะจงข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนใดชุมชนหนึ่งได้

Thesis Title : The Administration of Community Radio Station in Kanchanaburi Province

Name : Sarunras Somsriruen

Thesis - Advisor : Associate Professor Boonlert Suphadilok, Ph.D.

Department : Communication Arts (Information Technology)

Academic Year : 2004

Abstract

The objectives of the thesis "The Administration of Community Radio Station in Kanchanaburi Province" were:

- 1) To study the background and the management of Kanchanaburi radio station as an organisation
- 2) To learn about its network of the Kanchanaburi radio station
- 3) To find the strategy that the community's radio station in Kanchanaburi has applied to convince people in the community to participate in its operation

Data were collected by means of the in-dept interview and participation observation. Samples were Kanchanaburi media renovation committee - people part,volunteers and villagers from the province's Muang District.

The study found that Kanchanaburi community radio station was the first radio station, established for people within the community in 2001 from the fund obtained from SIF (SIF will fund projects that encourage the involvement of local people in their community in collaboration with other partner organisations. SIF will not support projects that merely deliver a service - the project must be designed to develop the local community.) by villagers in the community who also administered and thus owned it.

Currently, the radio station is situated at “Chan Song Rasami Farm”, 103 Moo.2, Tambon Thamakarm, Muang District, Kanchanaburi. It is broadcast on FM 100.75 MHz from 6.30 to 19.00 and on the www.thailandkid.com..

๑

The radio station was first run by villagers' representatives – possessing knowledge media who formed the media renovation team from people party – in a set process. The committee of the station consisted of villagers' representatives from different groups. Together they set the direction, the strategy and the measure in developing radio programmes that responded to the community's needs, including the radio programme's chart and the selection of radio announcers from villagers of different groups who were interested in being radio announcers of the station.

The committee was later divided into 7 divisions according to its responsibility, namely the division of fund raising, the division of public relations, the division of the programme chart, the division of place, the division of tracking and evaluation, and the division of activity.

The principles of the organisation's administration are democracy, participation, independent administration – without any influencers, to match directly to the real meaning of “community radio”.

The study of the network of Kanchanaburi found that the network construction had been systematically planned. Before the station was established, there were talks held on stage to educate people in 13 district communities in Kanchanaburi. The

network was built and coordinated with the media renovation group.

When the station was built, the network was expanded to different organisations' groups from representatives of people throughout the country in the national level, to help put forward the acceptance of people's right to own media. When the policy and the operation was run until it was strong, the network of the concept and the operation was expanded into other areas within the province. It also emphasised on building the network among the local youth, as current radio programme runners were relatively senior. Although they were able to learn and run the radio station in a certain level, their

၅၅

ability in using new technology might have been limited. The committee thus prepared the station for the future by allowing the youth to practice and learn.

In addition, the study of the strategy that the radio station of Kanchanaburi applied to convince villagers to partake in the station's operation could be divided into 3 types:

1. Using motivation as the drive by showing villagers the benefits of the radio station establishment. As the persuaders were people within the community, villagers were interested and involved in the station.
2. Allowing everyone and/or every group in the community to participate in the development. They were able to partake by having representatives or directly. The station committee arranged the certain time as of partakers' convenience.
3. When people were involved in the station's activities - be it programme running or being listeners of the programme, the station allowed them to join in the operation by giving opinion to the station programme so that the it could improve, present methods or activities

that the station could contribute to the community. This resulted in the real participation.

Consequently, from the study, the researcher found that that a community had its own radio station enabled villagers in the community to learn new technology, in getting appropriate and beneficial information that matched the need of the community more directly, as the national radio presented general information but did not provide specific information that is of that particular community's benefits.

D
P
U

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบัน ทำให้มนุษย์มีการติดต่อสื่อสารและสามารถใกล้ชิดกันมากขึ้นอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน จนอาจกล่าวได้ว่า เป็นการปฏิวัติการสื่อสารของมนุษย์โดยสิ้นเชิง ด้วยการที่ไม่มีขีดกันของพรมแดนมาเป็นอุปสรรคขวางกั้นการสื่อสาร หรือที่เรียกอีกอย่างว่า “การสื่อสารไร้พรมแดน” ซึ่งการสื่อสารแบบไร้พรมแดนนี้มีใช้ว่าจะเกิดขึ้นได้กับทุกคน เนื่องจากยังคงมีช่องว่างและความไม่เสมอภาคทางข่าวสารเกิดขึ้นทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ช่องว่างทางข่าวสารนี้เองที่สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคม เชื้อชาติ และเพศ

ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามในการลดช่องว่างดังกล่าวลง ด้วยการเพิ่มเครื่องมือและพัฒนาระบบให้สามารถครอบคลุมพื้นที่ได้มากยิ่งขึ้น หรือแม้กระทั่งมีการพัฒนาคุณภาพของข่าวสารให้มากขึ้น แต่กลับกลายเป็นว่ายิ่งพัฒนามากขึ้นเท่าใด การสื่อสารมวลชนก็ยังมีแนวโน้มเข้าสู่ลักษณะในเชิงพาณิชย์มากขึ้น ตลอดจนถูกผูกขาดจากบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ ทำให้เกิดการเอื้อประโยชน์สาธารณะและประชาชนส่วนใหญ่ ยกตัวอย่างเช่น คลื่นความถี่วิทยุโทรทัศน์ หรือคลื่นโทรคมนาคม

เหตุการณ์ลักษณะเช่นนี้ได้เกิดขึ้นทั่วโลก และสอดคล้องกับสถานการณ์ในประเทศไทย กล่าวคือ ภายหลังจากที่รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ หรือ รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ได้ประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ.2540 ได้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการสื่อสารและการโทรคมนาคม ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ที่ระบุเอาไว้ว่า

“คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติ เพื่อประโยชน์สาธารณะ”

นับเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกส่วน โดยเฉพาะประชาชนในระดับรากหญ้าได้เข้ามามีโอกาสและส่วนร่วมในการใช้ช่องทางการสื่อสารมากกว่าในอดีต จึงทำให้เกิดความ

พยายามในการพัฒนาแนวคิดและรูปแบบของการสื่อสารเพื่อสาธารณะมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น สื่อ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกระจายเสียง และสื่ออินเทอร์เน็ต

ในประเทศไทย สื่อกระจายเสียงหรือที่นิยมเรียกกันทั่วไปว่า “วิทยุชุมชน” นับเป็นการสื่อสารเพื่อสาธารณะที่ถือกำเนิดขึ้นอย่างชัดเจนที่สุด เนื่องจากเป็นสื่อที่ลงทุนไม่มากและมีคลื่นความถี่หลายร้อยสถานี ซึ่งสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาชุมชนตามท้องถิ่นทั่วประเทศ

“วิทยุชุมชน” ที่เกิดขึ้นนี้ มีปรัชญาและแนวคิดในการดำเนินการเลียนแบบคำขวัญของหลักการประชาธิปไตยที่ว่า เป็นวิทยุโดยชุมชน ของชุมชน เพื่อชุมชน กล่าวคือ ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการ ประชาชนเป็นเจ้าของ และเนื้อหาของรายการเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของชุมชน ภายใต้งบเงื่อนไขและข้อจำกัดด้านจรรยาบรรณ ความรับผิดชอบ และกติการ่วมกันของชุมชน แนวคิดของวิทยุชุมชนจึงถือเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ทำให้เกิดความเป็นประชาสังคมขึ้นในสังคมไทย

ภายหลังจากที่รัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้จนกระทั่งปัจจุบัน ในเชิงปฏิบัติ และกระบวนการที่จะนำไปสู่การนำคลื่นเหล่านี้ให้ประชาชนสามารถนำไปใช้ได้จริงตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2543 ยังเป็นเรื่องที่ยากอยู่ ส่งผลให้วิทยุชุมชนไม่สามารถถือกำเนิดขึ้นได้อย่างชัดเจน ทั้ง ๆ ที่การใช้สื่อวิทยุชุมชนโดยกระแสภาคประชาชนเริ่มต้นตัวมากขึ้น แต่สถานีวิทยุชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบันยังคงเป็นเพียงสถานีเรียนรู้วิทยุชุมชนที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนในชุมชนต่าง ๆ โดยมีรูปแบบในการดำเนินการอยู่ 2 ลักษณะ คือ

แบบที่หนึ่ง ให้ชุมชนนำเสนอเนื้อหา หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในรายการ ส่วนอำนาจการตัดสินใจเลือกเรื่อง และเลือกคนร่วมรายการอยู่ที่ผู้ผลิตรายการ

แบบที่สอง ให้ประชาชนได้เข้าไปจัดและผลิตรายการ หรือเป็นเจ้าของรายการวิทยุเพียงช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง และหากสถานีให้หยุดหรือเลิกผลิตรายการเมื่อไรก็ได้ ตามแต่ความพอใจหรือตามการพิจารณาความเหมาะสมของสถานี

ทั้ง 2 รูปแบบนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งในปรัชญาของสถานีวิทยุชุมชนในส่วนของ “โดยและเพื่อชุมชน” เท่านั้น ส่วน “ความเป็นเจ้าของโดยประชาชน” คงต้องรอกันกว่าจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ขึ้นในอนาคต

อย่างไรก็ตาม ยังมีสถานีวิทยุชุมชนอีกแห่งหนึ่งที่อาจกล่าวได้ว่า สามารถดำเนินการตามปรัชญาและแนวคิดหลักของวิทยุชุมชนได้ค่อนข้างครบถ้วน เนื่องจากสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้ ก่อตั้งขึ้นจากการรวมตัวของคนในพื้นที่ จ.กาญจนบุรี หลายสาขาอาชีพ และจากเครือข่ายงานพัฒนาที่อยู่ในจังหวัด ประกอบไปด้วย

1. เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกและพลังงานยั่งยืน ซึ่งมีพื้นที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขต อ.ท่ามะกา อ.ท่าม่วง
2. เครือข่ายงานพัฒนาและอนุรักษ์ลุ่มน้ำแม่กลอง ซึ่งมีพื้นที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขต อ.เมือง อ.ท่ามะกา และ อ.ท่าม่วง
3. เครือข่ายงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่
  - 3.1 กลุ่มอนุรักษ์กาญจน์ เป็นกลุ่มสนับสนุนการทำงานภาคประชาชนและตรวจสอบการทำงานของภาครัฐในพื้นที่ จ.กาญจนบุรี
  - 3.2 เครือข่ายป่าต้นน้ำ เป็นการทำงานกับชาวกะเหรี่ยง มีพื้นที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขตพื้นที่ป่าต้นน้ำ คือ อ.สังขละบุรี อ.ไทรโยค อ.ศรีสวัสดิ์ และ อ.ทองผาภูมิ
  - 3.3 เครือข่ายป่าชุมชน มีพื้นที่ปฏิบัติงานในเขต อ.พนมทวน อ.หนองปรือ อ.ศรีสวัสดิ์ และ อ.สังขละบุรี
4. เครือข่ายงานวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ท้องถิ่น โดยสำนักวิจัยฯสถาบันราชภัฏกาญจนบุรี
5. เครือข่ายพระสงฆ์
6. เครือข่ายเยาวชน
7. เครือข่ายสุขภาพ

รวมทั้งตัวแทนจากกลุ่มสาขาอาชีพต่าง ๆ ได้แก่

1. กลุ่มสมาชิกขับรถจักรยานยนต์รับจ้าง
2. กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพค้าขาย แผงลอย
3. กลุ่มเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์
4. กลุ่มหมอยาพื้นบ้านและสมุนไพร
5. กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านต่าง ๆ
6. กลุ่มผู้นำชุมชนเมืองในเขตเทศบาล
7. กลุ่มเกษตรกรรายย่อยต่าง ๆ

การรวมตัวของเครือข่ายเหล่านี้ ได้เกิดขึ้นภายใต้ชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มปฏิรูปสื่อภาคประชาชน จ.กาญจนบุรี” กิจกรรมแรกที่ปฏิบัติคือ การจัดประชุมให้ความรู้กับประชาชน ในอำเภอต่าง ๆ ทุก ๆ อำเภอ รวม 13 อำเภอ เกี่ยวกับเรื่องการเตรียมความพร้อมภาคประชาชน ในการเป็นเจ้าของคลื่นความถี่สถานีวิทยุและโทรทัศน์ เรื่องสิทธิของประชาชนในการใช้เครื่องมือในการสื่อสารตามรัฐธรรมนูญ เรื่องการเตรียมความพร้อมในการสื่อสาร จัดการและบริหารสถานีวิทยุชุมชน ตลอดจนแสวงหาแกนนำในระดับอำเภอเพื่อร่วมเรียนรู้ ผลักดันเรื่องการปฏิรูปสื่อให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

หลังจากนั้น ก็ได้มีการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนนาร่องขึ้น โดยใช้เงินลงทุนที่ได้รับมาจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม หรือ SIF เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2544 ใช้ชื่อว่าสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี ออกอากาศทางคลื่นความถี่ระบบ F.M.100.75 MHZ. ตั้งแต่เวลา 06.00-20.00 น. ใช้กำลังส่ง 10 วัตต์ ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น 40 วัตต์ และ 80 วัตต์ในปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อเป็นศูนย์สาริตและเรียนรู้ รวมทั้งฝึกหัดการจัดรายการสถานีวิทยุชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้ร่วมอบรมในพื้นที่ด้วยการทดลองปฏิบัติจริง และรู้สึกรว่เรื่องสถานีวิทยุชุมชนไม่ใช่เรื่องไกลตัว และสามารถกระทำได้ด้วยตนเอง โดยสถานีจะมีลักษณะเปิดให้กลุ่มผู้สนใจเข้ามาจัดรายการได้ตลอด และมีกรรมการสถานีวิทยุชุมชนคอยจัดสรรเวลาให้กับบุคคลที่เข้ามาจัดรายการว่าจะอยู่ในช่วงเวลาใด ซึ่งทางกรรมการ ฯ จะมีการประชุมเรื่องทิศทางการทำงานของกลุ่ม ฯ การขยายผลในพื้นที่ และการปรับผังรายการให้เหมาะสมกับผู้ฟังทุกเดือน นอกจากนั้น ยังได้มีการเตรียมการจัดตั้งสถานีนาร่องในพื้นที่ จ.กาญจนบุรี เพิ่มขึ้นอีก 3 แห่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการ

ฝึกฝน แลกเปลี่ยนการเรียนรู้ภายในชุมชน และระหว่างชุมชน เป็นการเชื่อมต่อระหว่างภาคประชาชน ไปสู่ภาคอื่น ๆ อันจะนำมาซึ่งความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

จากการดำเนินงานของสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรีดังกล่าว ส่งผลให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาว่า สถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี มีลักษณะการบริหารจัดการองค์กร และเครือข่ายการสื่อสารในการดำเนินงานวิทยุชุมชนอย่างไร มีความแตกต่างจากวิทยุชุมชนอื่น ๆ หรือไม่ ทั้งนี้จะได้นำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางหรือประกอบการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการวิทยุชุมชนที่อื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ศึกษา

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและลักษณะการบริหารจัดการองค์กรสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาถึงเครือข่ายในการดำเนินการสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี
3. เพื่อศึกษาถึงกลยุทธ์ที่สถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรีนำมาใช้เพื่อให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ปัญหาคำถามวิจัย

1. สถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี มีความเป็นมา และมีการบริหารจัดการองค์กรอย่างไร
2. เครือข่ายที่นำมาใช้ในการดำเนินการสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี มีอะไรบ้าง
3. กลยุทธ์ใดที่สถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรีนำมาใช้เพื่อให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการองค์กร และเครือข่าย การสื่อสารของสถานีวิทยุชุมชน โดยการวิจัยจะศึกษาเฉพาะวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรีเท่านั้น เนื่องจากมีระดับของความเป็นวิทยุชุมชนในระดับ 6 ตามที่ อ.จุมพล รอดคำดี ได้ทำการแบ่งระดับไว้

นิยามศัพท์

วิทยุชุมชน หมายถึง วิทยุกระจายเสียงของท้องถิ่น ที่ประชาชนเข้ามาเป็นผู้ดำเนินงาน ประชาชนเป็นเจ้าของ และมีลักษณะเนื้อหาของรายการที่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของชุมชน

วิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี หมายถึง สถานีวิทยุชุมชนของชาวเมืองกาญจนบุรี ออกอากาศ ด้วยคลื่นความถี่ระบบ FM 100.75 MHZ ตั้งแต่เวลา 08.00 - 20.00 น. ใช้กำลังส่ง 80 วัตต์ ครอบคลุมพื้นที่ รัศมี 80 กิโลเมตร สถานที่ตั้งสถานีอยู่ที่ เลขที่ 103 หมู่ 2 ต.ท่ามะขาม อ.เมือง จ.กาญจนบุรี

การบริหารจัดการวิทยุชุมชน หมายถึง ลักษณะ รูปแบบ และวิธีการ ที่นำมาใช้ในการ ดำเนินงานของวิทยุชุมชน

เครือข่ายการสื่อสาร หมายถึง การเกิดกลุ่ม ลักษณะการรวมกลุ่ม การติดต่อสื่อสารกัน ภายในกลุ่มและนอกกลุ่มของวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี

กลยุทธ์ หมายถึง วิธีที่นำมาใช้ในการทำให้เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชน ที่เข้ามามี ส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การผลิต และการนำเสนอเนื้อหา ในวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความเป็นมา วัตถุประสงค์ และลักษณะการบริหารจัดการสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี
2. ทำให้ทราบถึงเครือข่ายการสื่อสารที่นำมาใช้ในการดำเนินงานสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี
3. ทำให้ทราบว่า สถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี มีส่วนทำให้ประชาชนได้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของวิทยุชุมชนมากขึ้น
4. สามารถนำผลงานวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารสถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี” ได้อาศัยแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดเพื่อประโยชน์ต่อการวิจัย ดังนี้

แนวคิด

1. แนวคิดวิทยุชุมชน
2. แนวคิดเรื่องการบริหารจัดการวิทยุชุมชน
3. แนวคิดเรื่องเครือข่ายการสื่อสาร
4. แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดวิทยุชุมชน

วิทยุชุมชน มีอีกชื่อหนึ่งว่า “วิทยุท้องถิ่น” ถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกโดยสถานี KPFA ในเมืองเบิร์กลีย์ รัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปี พ.ศ.2491 โดยมีกลุ่มผู้ดำเนินงานเป็นกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า ผู้แสวงสันติและรักอิสระ ลักษณะสำคัญของวิทยุท้องถิ่นนี้ แตกต่างวิทยุ 2 รูปแบบที่มีอยู่คือ วิทยุสาธารณะ (Public radio) และวิทยุธุรกิจ (Commercial radio) ในหลายลักษณะ เช่น ส่งกระจายเสียงด้วยกำลังส่งต่ำ ประมาณ 1 กิโลวัตต์ ครอบคลุมพื้นที่จำกัด ประมาณ 6-10 กิโลเมตร ซึ่งจะแตกต่างจากวิทยุสาธารณะระดับชาติ และดำเนินงานโดยไม่แสวงหากำไร (Non-commercial) ซึ่งจะแตกต่างจากวิทยุธุรกิจ เงินที่ใช้ดำเนินการส่วนใหญ่ได้มาจากสมาชิกในชุมชน หรือมาจากการบริจาคของมูลนิธิ องค์กรการกุศล และการระดมทุนของกลุ่มผู้ดำเนินงาน

นอกเหนือจากเรื่องกำลังส่ง พื้นที่ครอบคลุม และการไม่แสวงหาผลกำไรแล้ว ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสถานีวิทยุท้องถิ่น KPFA ก็คือ กรรมสิทธิ์และการควบคุมวิทยุเป็นของประชาชน รวมทั้งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการและการดำเนินการ ใน

ส่วนของการทำงานจะทำโดยใช้อาสาสมัครที่เป็นตัวแทนของชุมชนเป็นหลัก มีเจ้าหน้าที่ประจำสถานีเป็นผู้ช่วยเหลือทางด้านเทคนิค

วิทยุชุมชนในสหรัฐอเมริกามีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง จากเมื่อปี พ.ศ.2518 ที่มีการจัดตั้งสหพันธ์นักวิทยุกระจายเสียงชุมชนแห่งชาติ ในขณะนั้นมีสมาชิกเพียงจำนวน 60 สถานี ปัจจุบัน มีสถานีวิทยุชุมชนถึง 788 แห่ง (<http://www.gumbopages.com/other-radio.html> Updated October 12, 2004)

จากสถานีวิทยุชุมชนแห่งแรกในอเมริกา ปัจจุบันนี้ แนวคิดและการดำเนินงานวิทยุชุมชนได้แผ่ขยายออกไปทั่วโลก ทั้งในทวีปยุโรป เช่น อังกฤษ เยอรมัน สวีเดน ในทวีปลาตินอเมริกา ออสเตรเลีย รวมทั้งทวีปเอเชีย เนื่องจากวิทยุชุมชนถือเป็นระบบการสื่อสารที่สามารถตอบสนองความสนใจและความต้องการของชุมชนได้อย่างตรงจุด ตัวอย่างเช่น สถานีวิทยุชุมชนเอฟเอ็มนาพาสะ ที่เมืองฮิวทิสดี ประเทศญี่ปุ่น ที่ตั้งอยู่ห่างจากกรุงโตเกียวไป 60 กิโลเมตร ผลจากการเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นที่แต่เดิมมองเห็นแต่เมืองหลวงเป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญและทันสมัย แต่เมื่อได้เข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครทำรายการวิทยุ ทำให้วัยรุ่นเหล่านั้นต้องศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่น จึงบังเกิดความเข้าใจและเห็นคุณค่าของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น ผลจากการที่ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในวิทยุชุมชน ทำให้คนในชุมชนได้มีส่วนเกี่ยวพันวิทยุ ช่วยเหลือชุมชน และอาสาสมัคร เช่น กลุ่มวัยรุ่นก็ได้เกิดความรักภูมิใจในตนเองด้วย

ความแพร่หลายของวิทยุชุมชนในปัจจุบัน ทำให้เกิดมีวิทยุชุมชนเกือบทุกแห่งทั่วโลก ในปี พ.ศ.2526 เป็นปีที่กลุ่มผู้ชื่นชอบวิทยุชุมชนได้มารวมตัวกันที่เมืองมอนเทรอล ประเทศแคนาดา และจัดตั้งองค์กรนานาชาติชื่อ AMARC ซึ่งเป็นองค์กรที่ไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลใด เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการเคลื่อนไหวของวิทยุชุมชน มีสมาชิกจำนวนประมาณ 30,000 คน และเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย 106 ประเทศทั่วโลก จุดมุ่งหมายของ AMARC คือ ให้การสนับสนุนและกระตุ้นการพัฒนาของชุมชนและวิทยุชุมชน

วิทยุชุมชนในประเทศไทย

วิทยุกระจายเสียงของประเทศไทย เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2470 โดยเริ่มต้นจากการเป็นวิทยุของรัฐที่ส่งกระจายเสียงในพื้นที่แคบ ๆ ก่อน เนื่องจากเทคโนโลยีของเครื่องส่งยังไม่ก้าวหน้า แต่ในระยะต่อมา ได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีให้ก้าวหน้าขึ้น จึงมีการดำเนินการในลักษณะของวิทยุส่วนกลาง คือพยายามจะส่งกระจายเสียงให้ครอบคลุมพื้นที่ให้กว้างไกลที่สุด แต่ก็ยังมีปัญหาเรื่องรัศมีการส่งและการรับฟัง จึงได้มีการจัดตั้งสถานีวิทยุในท้องถิ่นขึ้นในที่ต่าง ๆ แต่มีลักษณะเป็นการถ่ายทอดรายการจากส่วนกลาง พร้อมทั้งเริ่มมีการทำรายการจากท้องถิ่นเข้ามาผสมบ้าง

นอกจากนั้น วิทยุท้องถิ่น อีกรูปแบบหนึ่งในระยะเริ่มแรกของไทย คือ “วิทยุประจำถิ่น”(วปถ.) ของกรมการทหารสื่อสาร กองทัพบก และ “สถานีวิทยุปชส.” (เปลี่ยนเป็น สวท.ในเวลาต่อมา) ของกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีกำลังส่งคลื่นครอบคลุมเฉพาะภูมิภาค หรือเฉพาะพื้นที่ไม่กี่จังหวัด แต่ทุกสถานีก็ยังมีหน่วยงานราชการเป็นเจ้าของและดำเนินงานโดยเจ้าหน้าที่รัฐ ถึงแม้จะพยายามให้บริการข่าวสารหรือจัดรายการเพื่อประชาชนในท้องถิ่นก็ตาม แต่ก็ยังไม่ถือว่าเป็นวิทยุชุมชนตามหลักสากล เนื่องจากกระบวนการคัดเลือกเนื้อหาและความเป็นเจ้าของยังไม่ได้เกิดจากความคิดริเริ่มและการบริหารจัดการของประชาชนในชุมชนโดยตรง

ในระยะต่อมา ก็ได้เกิดมี “วิทยุของภาคธุรกิจ” ที่มีเป้าหมายหลักในการดำเนินงานทางวิทยุเพื่อแสวงหากำไรเป็นหลัก ได้แก่ สถานีวิทยุขนาดเล็กในท้องถิ่นที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นหลังปี พ.ศ.2492 ซึ่งส่วนใหญ่มีบริษัทธุรกิจด้านบันเทิงหรือโฆษณาเข้ามาดำเนินการกิจการ ตั้งแต่การลงทุนปลูกสร้างอาคาร จัดหาเครื่องส่ง อุปกรณ์ บำรุงรักษาอุปกรณ์ ขยายเวลา หาโฆษณา และจัดทำรายการ หรือซื้อเวลาจากสถานีของรัฐแล้วมาขายเวลาต่อในลักษณะของโบรกเกอร์คนกลางตามระยะเวลาที่กำหนดเอาไว้

จนกระทั่งในปี พ.ศ.2534 คนกรุงเทพฯ ฯ ก็เริ่มได้รู้จักกับโฉมหน้าใหม่ของวิทยุชุมชนในอีกรูปแบบหนึ่ง คือ สถานีวิทยุ จส.100 และสถานีวิทยุสวท.91 โดยทั้ง 2 สถานีมีการจัดรายการโดยมีประชาชนผู้ใช้รถใช้ถนนเป็นผู้รายงานสถานการณ์การจราจรให้ทราบ เป็นการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมจัด ร่วมเป็นสมาชิกอย่างเป็นทางการ ซึ่งถือว่าได้เข้าถึงสื่อและมีส่วนร่วมในการจัดรายการด้วย อย่างไรก็ตามก็ดี กลุ่มคนที่เข้าถึงสื่อเป็นเพียงคนกลุ่มหนึ่งและ

ในการคัดเลือกเนื้อหารายการ ส่วนการกลั่นกรองออกอากาศ ยังเป็นอำนาจของผู้จัดรายการ และพนักงานของบริษัท หรือเจ้าหน้าที่สถานี ส่วนเจ้าของสถานีนั้นยังเป็นของกองทัพบกและกรมตำรวจมิใช่ชุมชน

การริเริ่มจัดวิทยุกระจายเสียงชุมชนในประเทศไทยจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับของประเทศออสเตรเลีย เนื่องจากรูปแบบและการดำเนินงานยังไม่ได้ก้าวลึกลงไปถึงความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง แต่ยังคงเป็นลักษณะงานบริการแบบให้เปล่าที่รัฐจัดให้แก่ประชาชนที่มีเป้าหมายเฉพาะ และมีการเตรียมการบางส่วนเท่านั้นที่อยู่ในลักษณะของวิทยุกระจายเสียงชุมชน แต่ในภาพรวมแล้ว สถานีวิทยุกระจายเสียงชุมชนในอุดมคติยังไม่เกิดขึ้นสำหรับประเทศไทย

ต่อมาในปี พ.ศ.2540 ประเทศไทยได้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่มีลักษณะปฏิรูปทางการเมือง และส่งเสริมประชาธิปไตยแก่ประชาชนเป็นอย่างมาก ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ สื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อประเภทที่ใช้คลื่นความถี่แม่เหล็กไฟฟ้าเช่นวิทยุ นั้น สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญได้เล็งเห็นความจำเป็นที่จะให้มีการจัดสรรคลื่นความถี่อย่างเป็นธรรม ให้แก่หน่วยงานทั้งของรัฐองค์กรเอกชน ไปจนถึงประชาชนในตำบลหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลออกไปในทุกที่ของประเทศไทย โดยมีความหวังว่า คลื่นความถี่เหล่านี้จะไม่เพียงถูกใช้เพื่อส่งข่าวสารจากรัฐไปสู่ประชาชนทางเดียว เช่นที่เคยเป็นมา แต่จะถูกนำมาใช้เพื่อให้ประชาชนส่งข่าวสารกลับมายังรัฐ และให้ประชาชนได้ส่งข่าวสารถึงกันเองในแนวระนาบ เพื่อให้ข่าวสารที่แพร่กระจายหลากหลายนี้ มีบทบาทในการช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน

หัวใจสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ก็คือ ข้อความในมาตรา 40 ที่ระบุเอาไว้ว่า “คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติ เพื่อประโยชน์สาธารณะ” ข้อความดังกล่าวเป็นการกฤษฎาทำให้วิทยุชุมชนในความหมายที่แท้จริงมีโอกาสที่จะถือกำเนิดได้ในสังคมไทย และรัฐบาลในขณะนั้นได้ขานรับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญด้วยการมอบนโยบายให้กรมประชาสัมพันธ์และองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อสมท.) จัดทำโครงการวิทยุชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ.2541

ในส่วนของกรมประชาสัมพันธ์ได้มีการริเริ่มจัดทำโครงการนำร่อง 2 โครงการ ประสานกันคือ โครงการนำร่องวิทยุชุมชนในจังหวัดทดลอง 19 จังหวัด และโครงการคน อปม.

(การอบรมอาสาสมัครประชาสัมพันธ์ประจำหมู่บ้าน) โดยหวังให้อาสาสมัครดังกล่าวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงในรูปแบบของวิทยุชุมชน

สำหรับโครงการทดลองวิทยุชุมชนใน 19 จังหวัดนั้น แต่ละจังหวัดต่างก็มีรูปแบบและวิธีดำเนินงานที่แตกต่างกันไปตามสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น และได้มีบทเรียนอันหลากหลายจากการทดลองดังกล่าว ซึ่งสามารถพอสรุปได้ว่า การดำเนินงานของแต่ละสถานียจะเป็นรูปแบบที่ไม่ตายตัวขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้ฟัง หลายสถานีจะเน้นการใช้ภาษาท้องถิ่นเพื่อการสื่อสารที่เข้าใจง่าย กระตุ้นการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิสาขาต่าง ๆ เข้าร่วมสนทนาในรายการ มีการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังทางบ้าน โทรศัพท์เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น และซักถามเป็นต้น ส่วนใหญ่แล้วการดำเนินงานตามโครงการได้รับความนิยมาจากประชาชนในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก

รูปแบบการนำเสนอรายการวิทยุชุมชน

1. นำเสนอโดยผู้ดำเนินรายการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของสถานี เป็นผู้จัดรายการ แต่จะให้ผู้เกี่ยวข้องกับรายการหรืออาสาสมัครติดต่อทางโทรศัพท์เข้ามาร่วมออกอากาศในรายการหรือบันทึกเทปการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูลที่ต้องการนำเสนอออกอากาศในรายการ หรือบันทึกเทปการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูลที่นำเสนอออกอากาศในรายการ
2. นำเสนอรายการโดยผู้ดำเนินรายการที่เป็นเจ้าของสถานี ร่วมกับอาสาสมัครวิทยุชุมชนซึ่งจะมีทั้งข้าราชการ ผู้นำท้องถิ่น หรือผู้ที่ประสบความสำเร็จในสาขาอาชีพด้านสื่อสารมวลชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นผู้ดำเนินรายการแล้วมีการสัมภาษณ์วิทยากรที่เข้าร่วมรายการตามแต่เนื้อหาหรือหัวข้อของรายการที่จะนำเสนอในแต่ละวัน
3. การนำเสนอรายการในลักษณะที่ให้อาสาสมัครวิทยุชุมชน เน้นการใช้ภาษาท้องถิ่นในการนำเสนอรายการ หากท้องถิ่นนั้นมีภาษาถิ่นก็จะใช้ภาษาถิ่นเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อสร้างความใกล้ชิดกับชุมชน และส่วนใหญ่ประชาชนจะมีโอกาสเข้าร่วมรายการด้วยการซักถามแสดงความคิดเห็นด้วยการโทรศัพท์เข้ามาในรายการ

ข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบของการมีวิทยุชุมชนในประเทศไทย

จากการศึกษากรณีตัวอย่างของวิทยุชุมชนในประเทศไทยจากเอกสารและการลงพื้นที่ศึกษาของ อ.กาญจนา แก้วเทพ และคณะ พบว่า

ข้อได้เปรียบ คือ วิทยุชุมชนเปรียบเสมือนเวทีกลางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการประชาสัมพันธ์ขององค์กรชาวบ้าน โดยตรง นอกเหนือไปจากการแก้ไขปัญหาคือความต้องการของชุมชน อีกทั้งยังก่อให้เกิดมิติทางด้านความร่วมมือกับประชาชนอื่นในหลาย ๆ ด้าน นอกเหนือจากการส่งข่าวสารเข้ารายการและการขยายผลโดยการถ่ายทอดสดผ่านหอกระจายข่าว อาทิ มีการรวมตัวของผู้สนใจเข้ารับการฝึกอบรมความรู้ ด้านข่าวและการจัดรายการ พร้อมทั้งตั้งเป็นชมรมอาสาสมัครวิทยุชุมชนขึ้น มีการฝึกอบรมอาสาสมัครส่งข่าว หรือการฝึกอบรมอาสาสมัครประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน โดยชาวบ้านเป็นผู้ริเริ่มขึ้นและขอความสนับสนุนจากสถานี นอกจากนี้ยังมีการจัดสร้างห้องบันทึกเสียงในหมู่บ้านเพื่อผลิตรายการของชุมชน การบริจาคทรัพย์สินเข้าสู่รายการ รวมไปถึงการรวมตัวกันแจ้งข้อมูลข่าวสารเพื่อช่วยเหลือกันในภาวะวิกฤต เป็นต้น

วิทยุชุมชนจัดเป็นสื่อที่มีความเรียบง่ายและสะดวกในการดำเนินการ จึงเหมาะที่จะใช้เป็นสื่อประชาสัมพันธ์แห่งรัฐที่จะเป็นศูนย์กลางในการประสานทำความเข้าใจระหว่างรัฐบาลกับประชาชน รวมทั้งแก้ไขปัญหาในสังคมได้อย่างรวดเร็ว

ในประเด็นของการพัฒนาชุมชนนั้น สื่อวิทยุชุมชนมีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งและเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ยิ่งไปกว่านั้นมีความใกล้ชิดกับประชาชนเพราะมีพื้นที่บริการแคบ จึงสามารถสะท้อนปัญหา สร้างองค์ความรู้ รวมทั้งกระตุ้นแรงเร้าให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนาได้ง่าย จึงเป็นสื่อสำคัญในกระบวนการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

ข้อเสียเปรียบ คือ วิทยุชุมชนในประเทศไทยยังคงตกอยู่ภายใต้กรอบนโยบายแห่งรัฐ ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นอิสระอย่างแท้จริง และไม่ได้มาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง จึงเป็นผลให้บทบาทในการเป็นเวทีกลางของชุมชนเป็นไปได้ไม่เต็มที่ บางแห่งตกอยู่ภายใต้อำนาจของกลุ่มอิทธิพล และกลุ่มธุรกิจจนกลายเป็นเครื่องมือของกลุ่มเหล่านั้นในการแสวงหาผลประโยชน์จากชุมชน

ยิ่งไปกว่านั้น การที่ภาครัฐและประชาชนในชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการของวิทยุชุมชนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของหลักการและแนวทางการบริหารจัดการ ทำให้ขาดการสนับสนุนและพัฒนาวิทยุชุมชนอย่างมีเอกภาพ นอกจากนี้ในการดำเนินการบางครั้งยังเกิดข้อขัดแย้งเพราะเนื้อหาบางประเด็นไปกระทบต่อบุคคลหรือองค์กร ทำให้ไม่มีการใช้วิทยุชุมชนในการแก้ปัญหาาร่วมกันหรือการสร้างความสัมพันธ์อันดีของทุกฝ่ายในชุมชน ซึ่งโดยหลักการแล้ววิทยุชุมชนจะประสบผลสำเร็จเต็มทีต่อเมื่อเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนเอง ดังนั้นวิทยุชุมชนจึงต้องยึดหลักในการดำเนินงานตามที่ได้มีการกำหนดไว้

จากหนังสือคู่มือมาตรฐานวิทยุชุมชน หรือ COMMUNITY RADIO HANDBOOK (Colin Fraser and Sonia Restrepo Estrada . UNESCO,2001) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของวิทยุชุมชนไว้ในบทที่ 2 ดังนี้

1. วิทยุชุมชนมีหน้าที่สะท้อน ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งสำคัญมากที่สุด และในเรื่องเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น วิทยุชุมชนจังหวัดตราด แสดงให้เห็นถึงความมีเอกลักษณ์ทั้งในด้านภาษาและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยเฉพาะภาษาเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เห็นได้ชัดเจนมาก
2. วิทยุชุมชนมีหน้าที่สร้างความหลากหลายทางด้านความคิดเห็นและส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ส่งเสริมให้คนรู้จักคิด เปิดเผย
3. มีความหลากหลายทางด้านเนื้อหาของรายการหลักที่อยากจะเน้นเป็นรูปร่าง เช่น การอภิปรายโต้เถียง การสัมภาษณ์สด เป็นต้น มีเนื้อหามุ่งเน้นที่ข่าวท้องถิ่นและข่าวในประเทศเพื่อประโยชน์ของชุมชน
4. วิทยุชุมชนมีหน้าที่ส่งเสริมการเปิดเวทีสาธารณะ และกระตุ้นให้มีการพูดคุยแบบเปิดเผยเป็นไปอย่างประชาธิปไตยโดยแท้จริง
5. วิทยุชุมชนต้องมีการส่งเสริม พัฒนาให้มีการเปลี่ยนแปลงในสังคม เช่น ปัญหาเสพติด
6. วิทยุชุมชนมีหน้าที่ส่งเสริมให้สังคมเป็นสังคมที่ดี มีความเจริญ มีความเป็นผู้ดีในสังคม เป็นสังคมที่มีวินัย อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข
7. วิทยุชุมชนมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรื่อง “ธรรมาภิบาล” หรือใช้ธรรมะในการปกครอง เป็นสังคมที่โปร่งใส ไม่คอร์รัปชั่น ทุกคนมีส่วนร่วม
8. วิทยุชุมชนมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องการมีส่วนร่วม เกิดการตื่นตัว และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันเพื่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ

9. ให้โอกาสกับผู้ที่ไม่มีสิทธิมีเสียงได้ลุกขึ้นมาสิทธิมีเสียง ตัวอย่างเช่น กรณีเหมืองแร่ในละติน-อเมริกาที่อาศัยวิद्यุชุมชนในการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ
10. วิद्यุชุมชนทำหน้าที่เสมือนโทรศัพท์บริการสังคม เพราะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย จะเป็นบริการสังคมเพื่อทดแทน เช่น โทรศัพท์ ซึ่งในประเทศไทยไม่มีทุกหมู่บ้าน
11. ทุกคนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของ มีความหลากหลาย คือ วิद्यุชุมชนต้องเป็นของชุมชนแม้แต่ NGO ก็ไม่มีสิทธิ
12. วิद्यุชุมชนมีหน้าที่พัฒนาทรัพยากรบุคคล เพื่อให้ประชาชนในชุมชนเกิดการตื่นตัว เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตรายการวิทยุ

สำหรับในส่วนของเรื่องนโยบายการดำเนินรายการ ในบทที่ 6 ได้กล่าวว่า การดำเนินรายการต้องให้ชาวบ้าน คนในท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมและเข้ามามีเริ่มวางแผน รวมถึงการนำเสนอเอง สิ่งที่สำคัญที่สุดของวิद्यุชุมชนอยู่ที่รายการ หรือเนื้อหา แต่ในประเทศไทยจะไม่เน้นด้านรายการ ซึ่งเป็นซอฟต์แวร์ ซึ่งจริง ๆ แล้ว ด้านรายการถือเป็นหัวใจหลักของ ของวิद्यุชุมชน และสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การที่ชาวบ้านและชุมชนสามารถวางแผนเขียนสคริปเอง ดำเนินรายการเอง ผลิตและนำเสนอเอง และลักษณะเด่นที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของวิद्यุชุมชนคือ

ความเป็นท้องถิ่น (Locally) ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอยู่ของชุมชน เช่น การรู้เรื่องเกาะช้างเพราะมีการโฆษณาถึงท้องถิ่น คือเกาะช้าง ด้วยการใส่ภาษาพูดและสำเนียงที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เป็นต้น

รูปแบบรายการ (Functionally) มีลักษณะรายการที่เป็นรายการท้องถิ่นซึ่งเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้าน โดยมีชาวบ้านจัดทำรายการเองทั้งหมด เช่น การทำมาหากิน การศึกษา เป็นต้น

ความสัมพันธ์ (Relevant) เป็นการผลิตรายการที่มีเนื้อหาใกล้ชิดเกี่ยวข้องกับในแง่ของพื้นที่ให้ความสำคัญกับรายละเอียดที่เกี่ยวกับชุมชน และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน เน้นให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตรายการ โดยทั่วไปจะต้องมีการสำรวจความต้องการและความชอบของคนในชุมชนเป็นอันดับแรก ซึ่งประเทศไทยไม่ค่อยได้ทำ

การผลิตรายการ (Product Using Program) คือ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตรายการ โดยให้คนในท้องถิ่นมานำเสนอข่าวเอง เมื่อรายการได้ออกอากาศไปแล้ว จะต้องมีการประเมินโดยคนในท้องถิ่น เพื่อดูว่ามีข้อดีข้อด้อยตรงไหนจะได้นำมาแก้ไขปรับปรุง

ข่าวชุมชน (Community News) คือ ข่าวชุมชนจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในชุมชนที่เป็นของชาวบ้าน ข่าวที่นำเสนอควรเป็นข่าวที่สร้างสรรค์ การสร้างความสมานฉันท์ ข่าวเกี่ยวกับศาสนา วัฒนธรรม ตลอดจนข่าวการศึกษา

การสำรวจผู้ฟัง (Audience Surveys) คือ การสำรวจผู้ฟัง ทั้งก่อนและหลังรายการ เพื่อให้ทราบว่ามีการตอบรับจากผู้ฟังมากน้อยแค่ไหน ผู้ฟังชอบอะไร

การเริ่มต้นจัดตั้งวิทยุชุมชน

ในการจัดตั้งวิทยุชุมชนนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำการศึกษารายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดตั้งวิทยุชุมชน ดังนี้

ด้านกฎหมาย

การออกอากาศระดับชาติ องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรต้องศึกษาเกี่ยวกับข้อกำหนดเรื่องการขอใบอนุญาตในการออกอากาศ ในบางประเทศวิทยุชุมชนจะมีใบอนุญาตสำหรับการโฆษณาด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ แต่บางสถานการณ์ผลกำไรก็อาจเป็นสิ่งสำคัญต่อการคงอยู่ของวิทยุชุมชน ในบางกรณีวิทยุชุมชนก็มีการโฆษณาโดยไม่มีใบอนุญาต จึงควรจะมีการควบคุมดูแลที่ดี เพราะวิทยุชุมชนหลายแห่งละเลยในข้อนี้

การเตรียมพื้นที่

การลงพื้นที่ในชุมชนจะทำให้ได้ข้อมูลของชุมชน ในแง่ของภาพรวมหรือวัตถุประสงค์ว่า สถานีวิทยชุมชนที่ตั้งขึ้นว่า ควรจะเป็นไปในแนวทางใด และมีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร มีลักษณะการดำเนินการอย่างไร หากลงสำรวจหาข้อมูลในพื้นที่แล้ว ยังไม่ได้มติที่เป็นเอกฉันท์จากชุมชนจะต้องมีการพูดคุยและประนีประนอมกันในทางสายกลางที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับได้ อีกทั้งยังต้องทำความรู้จักกับบุคคลหรือองค์กรภายนอกชุมชนด้วย เช่น สถานีวิทยของรัฐ ธุรกิจเอกชน หรือข้าราชการ เพราะทั้งหมดนี้จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชน

วิธีการเข้าหาชุมชน

ทำโดยการไปทัศนกรู๊ป เป็นการจับกลุ่มสนทนาที่ดำเนินการโดยคณะผู้จัดทำวิทยุชุมชน กล่าวคือ การจัดสถานที่เป็นกันเองเพื่อให้กลุ่มผู้ฟังรู้สึกผ่อนคลาย การพูดคุยของผู้ดำเนินรายการต้องมีความเป็นกันเอง และเปิดโอกาสให้สมาชิกที่ร่วมรายการ ได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นต่าง ๆ ด้วย

กลยุทธ์ในการกำกับการหารือกัน

กลวิธีที่มีประสิทธิภาพในการล่วงรู้ความเห็น และความคิดของประชาชนคือ การจับกลุ่มสนทนา หรือ Focus Group Discussion ของสมาชิกตั้งแต่ 6-12 คนขึ้นไป ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันทางการศึกษา วิถีชีวิต สถานภาพทางเศรษฐกิจ หรือกลุ่มที่มีปัญหาเหมือนกันมาพูดคุยแลกเปลี่ยนความเห็นกันในประเด็นต่าง ๆ

ผู้ดำเนินรายการจะเป็นผู้นำการสนทนา คอยป้อนคำถามและให้มีการถกกันหรือแสดงความคิดเห็นกันเองในหมู่ผู้ร่วมรายการ ผู้ดำเนินรายการจะต้องคอยกระตุ้นผู้ร่วมรายการพูดความรู้สึกนึกคิด ๆ ออกมา โดยมีผู้สังเกตการณ์ คอยจดประเด็นสำคัญของการสนทนาตั้งแต่ต้นจนจบ

ความสำคัญของการแสดงข้อมูลทางกายภาพของวิทยุชุมชน

อาจออกมาในรูปแบบของเอกสารหรือประกาศ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่สร้างขึ้นสั้น ๆ และชัดเจนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของวิทยุชุมชน กล่าวคือ ต้องมีขั้นตอนดังกล่าวนี้นในการเริ่มก่อตั้ง วัตถุประสงค์ของวิทยุชุมชนนั้น จะได้มาจากการสำรวจความต้องการในชุมชน ซึ่งสามารถมีการปรับปรุงแก้ไขได้ในภายหลัง เมื่อแก้ไขปรับปรุงจนถึงขั้นตอนสุดท้าย หลังจากที่ได้มีการพูดคุยหารือและตกลงกัน

แล้ว ก็จะออกมาเป็นข้อตกลงที่จะต้องดำเนินงานตามข้อตกลงนั้นต่อไป แต่หากเจออุปสรรคใด ๆ ก็สามารแก้ไขได้

บทบาทของแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชน

บทบาทขององค์กรศาสนา ในการดำเนินการวิทยุชุมชนควรให้ความสำคัญกับองค์กรศาสนาในชุมชน เพราะในหลาย ๆ แห่งความสำเร็จของการก่อตั้งวิทยุชุมชน จะสำเร็จได้ด้วยการช่วยเหลือขององค์กรศาสนา เป็นการสร้างความเชื่อมั่นว่า วิทยุชุมชนที่ก่อตั้งขึ้นมาเป็นไปเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของประชาชน เพราะองค์กรศาสนาเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน มีอิทธิพลสำคัญในการโน้มน้าวจิตใจให้คนเข้ามามีส่วนร่วม แต่ข้อควรระวังคือ อย่าวางใจว่าองค์กรศาสนาจะเป็นอิสระจากอิทธิพลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในทางการเมือง หรือผลประโยชน์ต่าง ๆ ควรจะมีการพิจารณาในเรื่องดังกล่าวให้ดี

บทบาทของสถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษามีบทบาทมากในชุมชน เพราะมีส่วนช่วยให้วิทยุชุมชนเริ่มดำเนินการไปได้ โดยครูสามารถเข้ามาเป็นอาสาสมัครในการทำรายการได้ หรือในบางชุมชนก็จะมีการจัดทำรายการโดยเด็กนักเรียน ออกอากาศสัปดาห์ละครั้ง เป็นต้น

ความเกี่ยวข้องของนักรการเมือง มีหลายประเด็นที่นักรการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชน เช่น ในเรื่องการถูกกดดันให้ผลิตรายการตอบสนองความต้องการของนักรการเมือง

การเลือกสถานที่ตั้งวิทยุชุมชน

ในการเลือกตั้งสถานที่ตั้งควรคำนึงถึงเกณฑ์ด้านสังคมและเทคนิค ดังนี้

เกณฑ์ในเชิงเทคนิค

- ตำแหน่งของเสาอากาศและเครื่องส่งต้องอยู่ในที่เหมาะสม พลังงานที่ใช้จะต้องมีเพียงพอ เครื่องส่งและเสาอากาศต้องอยู่ใกล้กันให้มากที่สุด คือ ห่างกันได้ไม่เกิน 30 เมตร
- ตำแหน่งของเสาอากาศและความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องส่งกับสถานี กล่าวคือ ห้องสตูดิโอสามารถอยู่ห่างจากเสาอากาศได้ถึง 1,000 เมตร แต่ต้องต่อกันโดยสายเคเบิล

- ตำแหน่งของสตูดิโอ ต้องมีแหล่งพลังงานที่เพียงพอ และห่างจากเสียงรบกวนให้มากที่สุด

เกณฑ์ในเชิงสังคม

- ต้องใกล้กับจุดศูนย์กลางรวมของประชาชน
- ง่ายต่อการเข้าถึงของประชาชน
- ไม่เสียค่าเช่า หรือหากต้องเสียก็ควรเสียให้น้อยที่สุด

การเลือกต้นแบบ

วิทยุชุมชนโดยส่วนใหญ่หวังว่าจะได้เครื่องมือเครื่องมือ ตลอดจนสถานที่และคลื่นความถี่ที่ตนเองต้องการ แต่อาจไม่ได้อย่างที่คิดไว้ด้วยอำนาจทางกฎหมายและปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ แต่อย่างน้อยวิทยุชุมชนต้องมีทางเลือกใหม่ไว้ด้วย คือ

- อาจขอช่วงเวลาออกอากาศจากสถานีวิทยุของรัฐหรือสถานีวิทยุเอกชนในท้องถิ่น
- การเช่าคลื่นความถี่ ซึ่งแนวทางนี้สามารถแก้ไขปัญหาโดยทั่ว ๆ ไปในท้องถิ่นได้
- ติดตั้งวิทยุชุมชนโดยใช้หอกระจายข่าวแทนที่การกระจายเสียงโดยใช้เครื่องส่ง ไม่ว่าจะแบบไหนก็ตาม การเริ่มดำเนินการควรจะเริ่มต้นจากการกระจายเสียงโดยใช้เวลาไม่มากนักแล้วจึงค่อย ๆ เพิ่มชั่วโมงขึ้นทีละนิด แนวทางนี้จะทำให้มีเวลาในการวางแผนจัดเตรียมรายการ และทีมก็จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับบทบาทและหน้าที่ของตน กลยุทธ์ที่ดีในการเริ่มต้นก็คือ ควรจะมีการกระจายเสียงในช่วงวันหยุดเท่านั้น เพราะจะง่ายต่อการอาสาสมัครซึ่งมักจะมีเวลาว่างแต่ในช่วงวันหยุด อย่างไรก็ตาม จะต้องมีการบอกกล่าวแก่ผู้ฟังด้วยว่า จะมีการออกอากาศในช่วงวันหยุด การประชาสัมพันธ์แบบนี้อาจทำได้โดยการป่าวประกาศโดยใช้โทรโข่งประกาศโดยผ่านสถาบันศาสนา หรือติดโปสเตอร์

กำลังส่ง/แหล่งพลังงานที่ใช้กับเครื่องส่ง

การกระจายเสียงนั้นหากครอบคลุมพื้นที่ที่กว้างเกินไปก็จะเป็นอุปสรรคต่อการจัดตั้งวิทยุชุมชน ต่อการเข้าถึงชุมชน การให้วิทยุชุมชนขึ้นอยู่กับอาสาสมัครนั้น จะทำให้ยากต่อการกระจายเสียงในพื้นที่บริเวณกว้าง ยากต่อการทำงานและยากต่อการดำรงอยู่ของวิทยุชุมชน ทั้งนี้ควรยึดหลัก “เล็กแต่แจ่ม” (Small is beautiful) ถ้ามีเครื่องส่งเล็ก ๆ จำนวนมาก กระจายเสียงครอบคลุมในชุมชนเล็ก ๆ จะดีกว่าการส่งกระจายเสียงขนาดใหญ่ที่ครอบคลุมบริเวณกว้าง ในชนบทนั้นสามารถใช้เครื่องส่งที่มีกำลังส่งเพียง 20 วัตต์ ก็เพียงพอแล้ว โดยสามารถใช้เครื่องขยายเสียงให้ไปถึง 100 วัตต์ได้

ความเป็นเจ้าของและการจัดการ

แนวคิดที่ว่า วิทยุชุมชนนั้นเป็นของชุมชนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ บางครั้งชุมชนอาจจะเข้าร่วมโดยการเป็นตัวแทนของประชาชน อาจเป็นไปได้ในรูปแบบของมูลนิธิหรือสมาคมองค์กรต่าง ๆ ที่จะเป็นตัวแทนในการรักษาผลประโยชน์ ซึ่งจะนำเสนอประเด็นที่น่าสนใจในชุมชน และเริ่มขั้นตอนต่าง ๆ ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการขออนุญาตจัดตั้งวิทยุชุมชน ในบางกรณีอาจมีการวางแผนร่วมมือของสื่อในชุมชน ซึ่งเปิดกระจายเสียงให้สมาชิกในชุมชนถือหุ้นเพื่อจะได้มาดูแลร่วมกัน

หลักการสำคัญก็คือ วิทยุชุมชนจะต้องถูกควบคุมโดยชุมชน ซึ่งจะต้องมีการแต่งตั้งตัวแทนจากหลาย ๆ กลุ่มในสังคม ในหลาย ๆ กรณี คณะกรรมการวิทยุชุมชนจะมีบทบาทในการจัดการ การตัดสินใจในการดำเนินการต่าง ๆ จะจะเป็นไปตามหลักการประชาธิปไตย และโปร่งใส

รูปแบบรายการ

ในการพิจารณานโยบายด้านรูปแบบรายการนั้น ควรจะต้องมีการสำรวจความต้องการของคนในชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริงตามหน้าที่หลักของวิทยุชุมชน

ทีมงาน

มีวิสาหกิจเพียงไม่กี่แห่งที่สามารถจ่ายค่าจ้างให้กับทีมงานได้ ส่วนใหญ่แล้วทีมงานจะเป็นอาสาสมัครมาผลิตรายการ เป็นผู้รายงานข่าว และทำงานด้านเทคนิค ซึ่งวิสาหกิจส่วนใหญ่ก็ไม่ได้มีเงินเพียงพอที่จะจ่ายค่าจ้างให้แก่อาสาสมัครเหล่านี้ได้

อย่างไรก็ตาม การหาอาสาสมัครมาทำรายการก็ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะมีข้อจำกัดในเรื่องเงินทุน แต่ในอีกทางหนึ่ง อาสาสมัครเหล่านี้ก็อาจจะเข้ามาทำรายการวิทยุชุมชนโดยไม่หวังผลกำไร หรือค่าตอบแทนเลยก็ได้

ความอยู่รอดของวิทยุชุมชน

ในขณะที่วิทยุชุมชนหลายแห่งในประเทศพัฒนาแล้ว จะได้รับการสนับสนุนเงินบริจาคจากองค์กรระดับชาติ ซึ่งผู้ทำวิทยุชุมชนควรจะเปิดใจให้กว้างในเรื่องดังกล่าว เพื่อให้วิทยุชุมชนสามารถดำเนินการต่อไปได้ ทั้งนี้มีหลายแนวทางด้วยกันคือ

1. การโฆษณา แต่สามารถทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตทางกฎหมาย
2. โดยผู้สนับสนุน
3. จากการบริจาค
4. ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ เช่น ค่าธรรมเนียมจากการประกาศ
5. จากค่าสมาชิก

เรื่องของการโฆษณา

ในหลาย ๆ ประเทศมีการเริ่มออกกฎหมายให้วิทยุชุมชนเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร แต่สื่อโฆษณามีความเข้มแข็ง และมีอิทธิพลที่ทำให้วิทยุชุมชนต้องขอรับการโฆษณาเพื่อความอยู่รอด

ประเด็นขัดแย้ง

ในการจัดตั้งวิद्यชุมชนมีหลักสำคัญอยู่ว่าจะต้องไม่มีการโฆษณา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้สนับสนุนเป็นองค์กรธุรกิจ แต่ในอีกทางหนึ่งหากผู้สนับสนุนเป็นชาวบ้านในชุมชนไม่ว่าจะเป็นผู้หญิง ชวนา หรือชาวประมง ตลอดจนองค์กร NGO สามารถให้การสนับสนุนได้ โดยอาจให้การสนับสนุนในรูปของค่าบำรุงหรือเงินบริจาค ดังนั้น การมีผู้สนับสนุนรายการจึงนับเป็นประเด็นขัดแย้งที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งของการจัดตั้งสถานีวิद्यชุมชน

การรักษาทีมงาน

การคงอยู่ของทีมงานวิद्यชุมชน ไม่เพียงแต่ขึ้นอยู่กับเรื่องเงินเท่านั้น แต่เรื่องของทีมงานก็มีความสำคัญเท่ากัน ทีมงานที่ทำงานกับวิद्यชุมชนส่วนมากจะเป็นอาสาสมัคร ได้แก่ อาสาสมัครชายที่ถูกเลิกจ้างและกำลังมองหางานใหม่ที่ได้อำนาจเงินอยู่ ดังนั้นทีมงานที่เป็นผู้หญิงจะดีกว่าเพราะผู้หญิงมักไม่ค่อยหางานทำนอกชุมชน แนวคิดใหม่ของยูเนสโก ซึ่งให้การสนับสนุนโครงการในฟิลิปปินส์ คือให้นายสถานีหาธุรกิจเล็ก ๆ ให้ทีมงานทำ ในขณะที่เป็นอาสาสมัครวิद्यชุมชน เพื่อให้อาสาสมัครเหล่านั้นอยู่กับวิद्यชุมชนไปนาน ๆ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วทำได้ค่อนข้างยาก

การหาแหล่งเงินทุนอื่น ๆ

บ่อยครั้งที่วิद्यชุมชนได้แหล่งเงินทุนอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการบริจาค เช่น การสนับสนุนด้านการเงินจากภายในประเทศและองค์กร NGO ระหว่างประเทศหรือจากหลาย ๆ องค์กร ทั้งนี้เพื่อซื้อเครื่องมือและอุปกรณ์ด้านเทคนิค และฝึกอบรมทีมงาน ด้านผู้ให้บริจาคเองก็เชื่อว่าจะให้บริจาคกันได้ง่าย ๆ องค์กรเหล่านี้จะพิจารณาแง่มุมต่าง ๆ ของวิद्यชุมชนอย่างละเอียด ไม่ว่าจะเป็นด้านกฎหมาย ที่ตั้ง คุณสมบัติ และความสามารถในการเผยแพร่วิद्यชุมชน รายละเอียดของการจัดตั้งทั้งวัตถุประสงค์ และหน้าที่ของวิद्यชุมชนด้านเทคนิค ความเป็นเจ้าของ การจัดรูปแบบรายการและทีมงาน เป็นต้น

นอกจากนั้น ในเรื่องการแบ่งระดับของความเป็นวิद्यชุมชน อาจารย์จุมพล ได้ทำการแบ่งวิद्यชุมชนออกเป็น 6 ระดับ พอสรุปได้ดังนี้ (จุมพล รอดคำดี, 2542)

ระดับแรก ผู้จัดรายการของ/สถานี นำข้อมูลที่สมาชิกชุมชนแจ้ง มานำเสนอในลักษณะการประกาศสาธารณะหรือการบริการชุมชน

ระดับสอง สถานียังคงเป็นเจ้าของ ดูแล จัดการผลิต และการนำเสนอแต่กำหนดกรอบและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดและ/หรือ การนำเสนอเนื้อหาในบางรายการ เช่น การรายงานสภาพการจราจร

ระดับสาม ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับการเป็นเจ้าของรายการ การบริหารรายการ การกำหนดเนื้อหาและวิธีการนำเสนอรายการ โดยการทำงานในรูปแบบคณะกรรมการ ส่วนสถานียังเป็นของหน่วยงานที่เป็นเจ้าของ บุคลากรสถานีทำหน้าที่ดูแล ให้คำปรึกษาด้านระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และอำนวยความสะดวกในการผลิต และการออกอากาศ

ระดับสี่ สถานียังคงเป็นหน่วยงานรัฐ งบประมาณมาจากรัฐและการบริจาค แต่ตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนที่เป็นอาสาสมัครเข้ามามีการบริหารสถานีและดำเนินการด้านรายการ โดยมีเจ้าหน้าที่สถานีคอยให้คำแนะนำและช่วยเหลือ

ระดับห้า ประชาชนในชุมชนรวมตัวกัน ยื่นขอคลื่นความถี่จากรัฐ และลงทุนจัดตั้งสถานีวิทยุเป็นของชุมชน มีการบริหารในรูปแบบกรรมการ ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมการบริหาร จ้างมืออาชีพทำงานในการจัดการสถานี การจัดและการผลิตรายการ ส่วนงานธุรการ มีทั้งที่เป็นพนักงานและอาสาสมัคร

ระดับหก ประชาชนรวมตัวกันจัดตั้ง และยื่นขอใบอนุญาตเป็นเจ้าของคลื่นความถี่ เช่นเดียวกับระดับห้า แต่การดำเนินงานของสถานี ตั้งแต่ระดับกรรมการไปจนถึงเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานล้วนเป็นอาสาสมัครทั้งสิ้น แต่ได้รับความช่วยเหลือหรือร่วมมือ ในการพัฒนาทักษะจากหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานวิชาการ

ความเป็นไปได้ในอนาคตของวิทยุชุมชน

เนื่องจากปัจจุบันคอมพิวเตอร์ได้เข้ามามีบทบาทในกิจการด้านต่าง ๆ อย่างมากมาย ไม่เว้นแม้แต่ในกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุชุมชนก็เช่นเดียวกัน คอมพิวเตอร์จะเข้ามามีประโยชน์อย่างมาก

เพราะสามารถทำงานหลายอย่างได้ในเวลาเดียวกัน อีกทั้ง ระบบอินเทอร์เน็ตของคอมพิวเตอร์จะเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาศักยภาพของท้องถิ่น โดยรัฐบาลได้ทำการวางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้ตำบลต่างๆทั่วประเทศ ให้สามารถเข้าไปใช้อินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประชาชนสามารถจะเข้าไปในระบบอินเทอร์เน็ตของคอมพิวเตอร์ เพื่อค้นหาข้อมูลที่เป็นปัญหาเฉพาะเจาะจงในท้องถิ่น ทั้งนี้ในขณะเดียวกันท้องถิ่นเองก็อาจต้องพึ่งพาข้อมูลจากทั่วโลก จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในโลกปัจจุบันนี้เอง จึงเป็นไปได้ว่าในอนาคตอันใกล้นี้วิสาหกิจชุมชนอาจมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการออกอากาศผ่านระบบอินเทอร์เน็ตของคอมพิวเตอร์อีกด้วย

2. แนวคิดเรื่องการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน

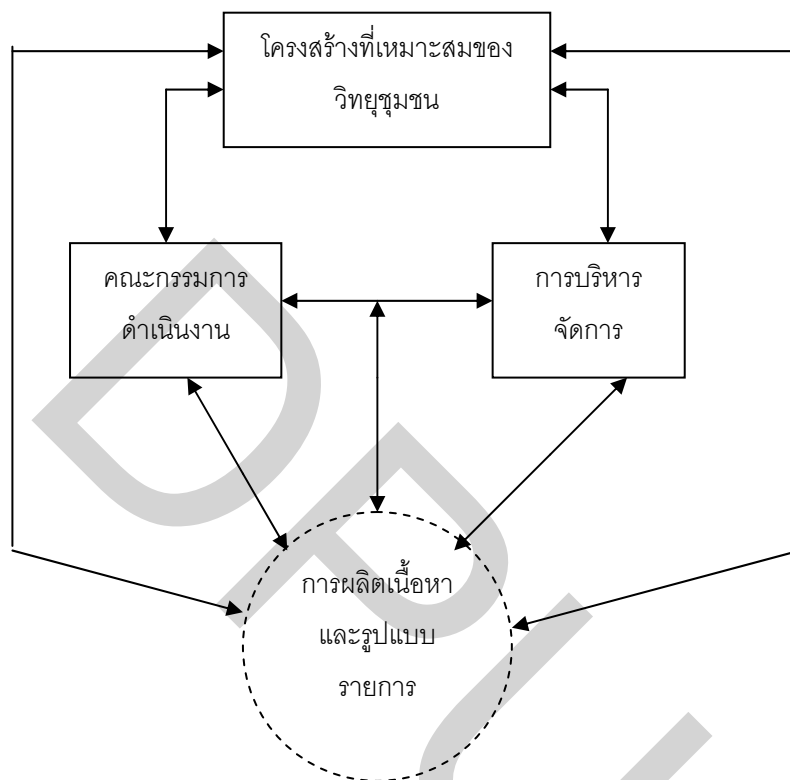
เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนได้เป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยและพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องเป็นไปตามหลักการที่แท้จริงและถูกต้องของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ในที่นี้จะกล่าวถึงหลักการสำคัญ ๆ ของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน 4 หลักการคือ

- 2.1 โครงสร้างที่เหมาะสมของวิสาหกิจชุมชน
- 2.2 คณะกรรมการดำเนินงาน
- 2.3 การบริหารจัดการ
- 2.4 หลักการผลิตเนื้อหาและรูปแบบรายการ

ภาพที่ 1

แผนภูมิแสดงหลักการดำเนินงานวิเทศชุมชน

2.1 โครงสร้างที่เหมาะสมของวิเทศชุมชน

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ปัจจุบันนี้ วิเทศชุมชนของไทยยังอยู่เพียงแค่ระดับเริ่มต้น คือเป็นวิเทศชุมชนระดับที่หน่วยงานรัฐให้เวลาบางช่วงมาจัดทำรายการเท่านั้น คงต้องถือว่า ช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาแห่งการฝึกซ้อมของประชาชน ซึ่งควรจะเรียนรู้ให้มากที่สุด และทุกรายการควรจะมีการวางแผนงานเพื่อการเติบโตไปเป็นสถานีของชุมชนเอง

สำหรับในอนาคตหากรายการวิเทศชุมชนรายการใดมีความพร้อม ก็สามารถยกระดับการเป็นวิเทศชุมชนที่ชุมชนเป็นเจ้าของสถานี ซึ่งผลจากการวิจัยเรื่องวิเทศชุมชนได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอนาคตเอาไว้ดังนี้

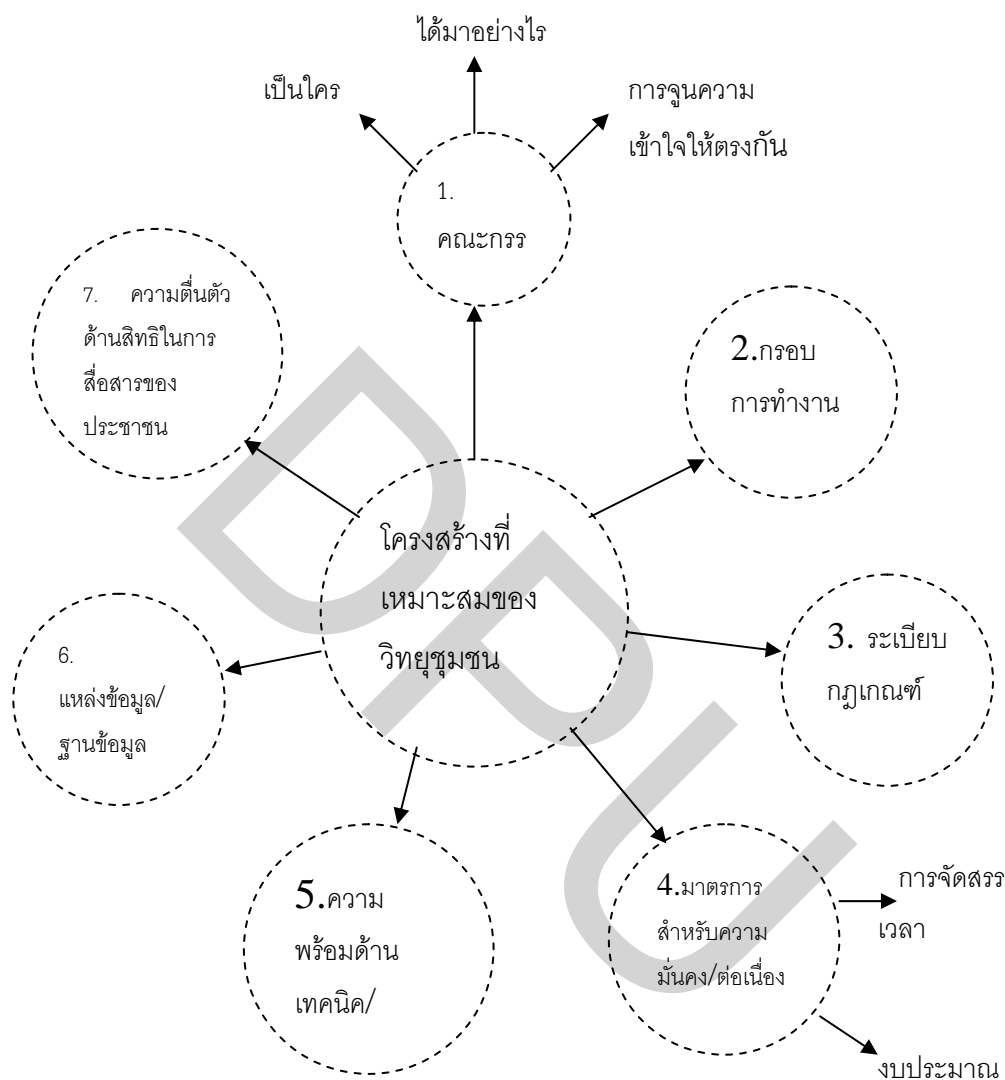
- ที่ตั้งของสถานี ในอนาคตควรกระจายไปอยู่ระดับอำเภอ เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าถึงและมีมีส่วนร่วมของประชาชน

- ขนาดของสถานี ควรเป็นองค์กรขนาดเล็ก เพื่อให้มีความคล่องตัว

เนื่องจากธรรมชาติของงานวิทยุ เป็นงานที่ต้องทำอย่างเป็นประจำสม่ำเสมอ ต้องทำทุกวัน ดังนั้น จึงควรมีระบบบุคลากร 2 ระบบ คือ พนักงานประจำและอาสาสมัคร เพื่อให้มีทั้งความต่อเนื่องและการเคลื่อนไหว โดยเฉพาะจำนวนอาสาสมัครนั้นต้องเปิดกว้างให้มากที่สุด

สำหรับ โครงสร้างที่เหมาะสมสำหรับวิทยุชุมชนที่จะนำเสนอในที่นี้นั้น จะยังคงเป็นโครงสร้างที่เหมาะสมสำหรับ “วิทยุชุมชนของวันนี้” เท่านั้น คือเป็นวิทยุชุมชนในระดับรายการที่หน่วยงานรัฐ/เจ้าสถานีให้เวลามาจัดทำเท่านั้น

โครงสร้างที่เหมาะสมของวิเทศชุมชน

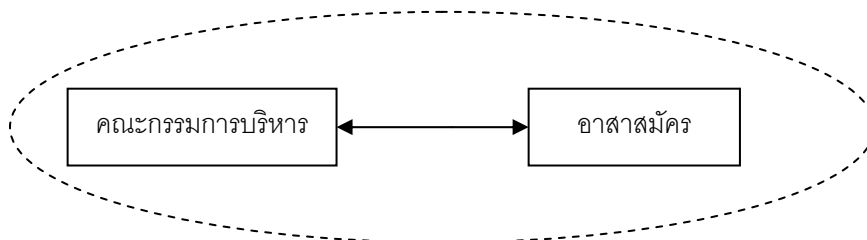
(1) องค์ประกอบของคณะกรรมการวิเทศชุมชน

ก. บุคลากรในคณะกรรมการ

จากธรรมชาติของงานวิเทศที่ได้กล่าวมาแล้ว โครงสร้างของการทำงานวิเทศชุมชนควรเป็นระบบบุคลากรคู่ขนานคือ มีคณะกรรมการวิเทศชุมชนที่ทำงานประจำ และมีอาสาสมัครที่กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งผลการวิจัยวิเทศชุมชนที่จังหวัดบุรีรัมย์ได้พิสูจน์แล้วว่า ระบบบุคลากรคู่ขนานดังกล่าวสามารถทำให้การจัดรายการวิเทศชุมชนได้เกือบตลอดทั้งวันและจัดทุกวันมีความเป็นไปได้จริง

ภาพที่ 3

แผนภูมิแสดงองค์ประกอบของคณะทำงานวิทยุชุมชน

หลักเกณฑ์ที่พึงพิจารณาในการคัดเลือกคณะทำงานวิทยุชุมชนควรมีดังนี้

- ภูมิหลังของคนทำงานควรมีความหลากหลาย โดยเฉพาะในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อเมื่อเริ่มมีวิทยุชุมชนใหม่ ๆ โดยอาจจะประกอบด้วยตัวแทนจากชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐที่ทำงานด้านวิทยุ นักวิชาการ ช่างเทคนิค ฯลฯ เพื่อให้ทุกฝ่ายทำงานแบบหนุนช่วยกัน
- ในท่ามกลางกลุ่มบุคคลที่หลากหลายนี้ ควรให้มีจำนวนของตัวแทนจากชุมชนเป็นสัดส่วนหลัก และมีการกำหนดวาระหมุนเวียนที่แน่นอนเอาไว้ เช่น มีวาระดำรงตำแหน่ง 2–3 ปี เป็นต้น

ข. การจัดตั้งคณะทำงาน

ในขณะที่ระเบียบปฏิบัติของหน่วยงานรัฐนั้น มักจะใช้วิธีการ “แต่งตั้ง” ข้าราชการมาปฏิบัติงานตามความเห็นชอบของผู้บังคับบัญชา แต่สำหรับวิธีการได้มาซึ่งคณะทำงานจากภาคประชาชนนั้น ต้องใช้วิธีการที่แตกต่างกันออกไป คือต้องเป็น “วิธีการเลือกตั้ง” ตัวแทนจากชุมชน

จากประสบการณ์ของวิทยุชุมชนบุรีรัมย์ได้แสดงให้เห็นว่า ตัวแทนของชุมชนที่จะเอามาเป็นคณะทำงานวิทยุชุมชนนั้น ควรมาจากกลุ่มอาสาสมัครซึ่งเป็นผู้ที่มีจิตใจสนใจทำงานส่วนรวม มีความสนใจในเรื่องข่าวสาร และหากได้ผู้ที่เคยผ่านการฝึกอบรมด้านการเผยแพร่ข่าวสารก็จะยิ่งดี รวมทั้งเป็นผู้ที่มีเวลาที่จะอุทิศตนเองเพื่อส่วนรวม กลุ่มคณะทำงานนี้อาจจะเป็นหรือไม่เป็นผู้นำชุมชนอยู่แล้วก็ได้

ค. กระบวนการสร้างความเข้าใจร่วมกันเรื่องวิทยุชุมชน

ในขณะที่การคัดเลือกคณะทำงานที่มีภูมิหลังที่แตกต่างหลากหลายกัน จะทำให้เกิดการหนุนช่วยกัน แต่ในอีกด้านหนึ่ง ความแตกต่างนั้นก็อาจจะกลายเป็นอุปสรรคในการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะความแตกต่างทางความคิดและความเข้าใจ และเมื่อคำนึงถึงว่า เรื่องวิทยุชุมชนเป็นเรื่องแปลกใหม่ ก็ยิ่งน่าจะทำให้เกิดความไม่เข้าใจหรือเข้าใจกันไปคนละทิศละทาง ดังที่มีผลการวิจัยรายงานอยู่เสมอว่า ในส่วนข้าราชการเองก็ยังไม่เข้าใจว่า วิทยุชุมชนคืออะไร และเกรงไปว่า ชาวบ้านจะมาใช้วิทยุไปอย่างผิดแนวทางการพูดในที่สาธารณะ ทางฝ่ายชาวบ้านเองก็อาจจะถูกรอปรังจากกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เป็นต้น จึงต้องมีกลไกแก้ไขเรื่องความเข้าใจที่แตกต่างกัน

สำหรับกลไกที่จะช่วยให้มีการแก้ไขความแตกต่างและสร้างความเข้าใจร่วมกันมีอยู่หลายวิธี เช่น การฝึกอบรมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง การจัดประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ การสรุปบทเรียนการทำงานร่วมกัน เป็นต้น

(2) การกำหนดกรอบการทำงาน

กรอบการทำงานของคณะกรรมการวิทยุชุมชนจึงประกอบไปด้วย

- การกำหนดขอบเขต ภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบของคณะกรรมการวิทยุชุมชนเอาไว้อย่างชัดเจน แน่นนอน เป็นลายลักษณ์อักษร (เพื่อความต่อเนื่องในกรณีมีการหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนคณะกรรมการ) ตัวอย่างเช่น บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชน จ.เชียงใหม่ มีดังนี้

- (1) รับนโยบายจากคณะกรรมการอำนวยการมาปฏิบัติ
  - (2) วางแผนและประสานความร่วมมือให้เป็นไปตามนโยบาย
  - (3) กำกับดูแลให้ดำเนินงานตามแผน
  - (4) แต่งตั้งและถอดถอนคณะทำงานฝ่ายต่าง ๆ ได้
  - (5) มีการประชุมคณะกรรมการบริหารงานอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ผู้เข้าร่วมประชุมต้องมีจำนวนเกินกว่าครึ่งหนึ่ง จึงถือว่าครบองค์ประชุม
  - (6) รายงานผลต่อคณะกรรมการอำนวยการทุก 3 เดือน
- มีการแบ่งงานกันทำว่ามีตำแหน่งหน้าที่อะไรบ้าง ลักษณะงานของแต่ละตำแหน่ง

(Job description)

- มีการวางแผนการทำงานที่แน่นอน มีการระบุเป้าหมายย่อยของแต่ละแผน กิจกรรมผู้รับผิดชอบ วิธีการดำเนินการ การติดตามและประเมินผล การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแผนงาน
- รูปแบบการทำงานนั้น ต้องปรับเปลี่ยนจากวิธีการ “แบบราชการ” มาเป็น “แบบประชาชน” คือไม่ใช่การสั่งการ แต่ใช้การประชุม/เจรจา/ต่อรอง/หาเหตุผลมาหักล้างกันจนได้ข้อสรุป
- ต้องมีการวางมาตรการว่า การทำงานของคณะกรรมการฯ จะเป็นไปได้เป็นอย่างดี อีตระ ปราศจากการแทรกแซง/ครอบงำจากรัฐกิจ นักการเมืองท้องถิ่น กลุ่มผู้แสวงหาผลประโยชน์

(3) การวางระเบียบกฎเกณฑ์

เนื่องจากวิถุชุมชนมีทั้งส่วนที่เป็นรอยต่อมาจากวิธีการทำงานวิถุแบบรัฐ กับมีทั้งส่วนที่เป็นเรื่องใหม่ ๆ ดังนั้น จึงต้องมีร่างข้อตกลงสำหรับเป็นระเบียบร่วมกัน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำงาน รวมทั้งต้องมีการแก้ไขปรับปรุงกฎระเบียบเดิมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงานด้วย เช่น

- ควรมีการร่างระเบียบที่แน่นอนเกี่ยวกับวาระการประชุมของคณะทำงาน เนื่องจากเหตุผลที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า การประชุมคณะกรรมการเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงาน และยังมีหน้าที่ข้างเคียงอีกหลายอย่าง เช่น เป็นการกลไกการจูน ความเข้าใจของกรรมการให้เข้ามาหากัน
- ควรมีระเบียบว่าด้วยวิธีการสรรหาคณะกรรมการ วาระและการสิ้นสุดสภาพของคณะกรรมการ รวมทั้งคำตอบแทนของคณะกรรมการ
- ควรมีระเบียบเกี่ยวกับแหล่งรายได้ของวิถุชุมชน เช่น การรับงานโฆษณา

(4) มีมาตรการที่เป็นหลักประกันความมั่นคงและความต่อเนื่องของวิถุชุมชน

ผลการวิจัยเรื่องวิถุชุมชนที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบันแสดงให้เห็นว่า จุดอ่อนที่ทำให้งานวิถุชุมชนหยุดชะงักไม่อาจเติบโตไปได้ นั่น เป็นเพราะขาดมาตรการที่เป็นหลักประกันความมั่นคงและความต่อเนื่องในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ 2 องค์ประกอบสำคัญ คือ การจัดสรรเวลาและการจัดสรรงบประมาณ

- การโยกย้ายรายการออกอากาศตลอดเวลา ส่งผลกระทบกับการเปิดรับฟังวิถุชุมชนอย่างมาก กล่าวคือทำให้ชาวบ้านเบื่อหน่ายและไม่ติดตามรับฟัง ดังนั้น ต้องมีระเบียบปฏิบัติในการจัดสรรเวลาที่แน่นอนแก่วิถุชุมชน

- การจัดสรรช่วงเวลาต้องให้สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของชุมชน ดังนั้นการเลือกช่วงเวลาควรเป็นผลมาจากการสำรวจความต้องการของผู้ฟัง
- ควรมีการวางนโยบายที่จะเพิ่มสัดส่วนของรายการวิทยุชุมชนให้มากขึ้น และหลากหลาย
- ควรมีมาตรการหรือแผนงานที่จะแสวงหาแหล่งรายได้/งบประมาณสำหรับการทำวิทยุชุมชน

(5) ความพร้อมด้านเทคนิคและอุปกรณ์

ความพร้อมด้านเทคนิคและอุปกรณ์นั้นมีอยู่ 2 ส่วน ส่วนหนึ่งคือเทคนิคด้านการส่งวิทยุเพื่อให้มีผลการรับฟังที่ชัดเจน ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านเข้าถึงวิทยุชุมชนในฐานะผู้ฟัง (นี่เป็นหลักการพื้นฐานของวิทยุโดยทั่วไป)

อีกส่วนหนึ่งเป็นความพร้อมทางเทคนิคสำหรับวิทยุชุมชนโดยเฉพาะ เนื่องจากวิทยุชุมชนต้องการการมีส่วนร่วมจากชุมชนทั้งในฐานะผู้รับฟังที่สนใจและการมาเป็นผู้ร่วมรายการ/แขกรับเชิญ โดยเฉพาะการจัดรายการสด ดังนั้นอุปกรณ์พื้นฐาน เช่น โทรศัพท์ จึงต้องมีจำนวนมากพอที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้ฟังโทรเข้ามามีส่วนร่วมในรายการได้ รวมทั้งมีไมโครโฟนและหูฟัง (headphone) ที่มีปริมาณมากเพียงพอและมีคุณภาพดี

นอกจากนั้น ก็ต้องมีอุปกรณ์และเทคนิคสำหรับการถ่ายทอดรายการในกรณีที่มีการจัดเวทีวิทยุสัญจรนอกสถานที่/ในชุมชน เช่นรถถ่ายทอด (OB Van)/หรือพวกเทปบันทึกเสียง เป็นต้น

นอกจากการฝึกอบรมอาสาสมัครให้เข้ามาเป็นผู้รายงานข่าวแล้ว ควรมีการจัดหาอุปกรณ์สำหรับการรายงานด้วย เช่น โทรศัพท์มือถือ ฯลฯ อุปกรณ์เหล่านี้จำเป็นต้องมีการซ่อมแซมอย่างรวดเร็วในกรณีที่เกิดเสียขึ้นมา

(6) ความพร้อมเรื่องการประสานงานกับแหล่งข้อมูลและฐานข้อมูล

เนื่องจากลักษณะการทำงานของวิถุชุมชนนั้น มิใช่การพึ่งพาบรรดานักจัดการ/นักข่าวมืออาชีพกลุ่มเล็ก ๆ อีกต่อไป หากแต่เป็นรูปแบบการกระจาย (decentralize) ทั้งอาสาสมัครส่งข่าว ชาวบ้านที่เข้ามาเป็นนักจัดการ และชาวบ้านที่เข้ามาเป็นแขกรับเชิญ/วิทยากร/ผู้ร่วมสนทนา นอกจากนั้น เนื้อหาของรายการก็ยังคงตอบสนองความต้องการของชุมชน

ดังนั้น โครงสร้างเชิงระบบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ระบบการจัดเก็บข้อมูล ทั้งที่เป็นข้อมูลเรื่องตัวบุคคลที่จะเป็นแหล่งข้อมูล เช่น มีการทำทะเบียนรายชื่อและวิธีติดต่อของอาสาสมัคร/ผู้สื่อข่าวท้องถิ่น/วิทยากร/ผู้นำภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นต้น และฐานข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาที่จะนำมาจัดการ

(7) ปัจจัยด้านความตื่นตัวเรื่องสิทธิในการสื่อสารของประชาชน

เนื่องจากวิถุชุมชนเป็นวิถุที่จะต้องดำเนินการ “โดย” ประชาชน ดังนั้น ประชาชนจึงต้องมีความเข้าใจใหม่ในเรื่องเกี่ยวกับบทบาทของตนเองกับวิถุ จากแต่เดิมที่ประชาชนเคยเป็นเพียง “ผู้ฟังเฉยๆ” แต่ในรูปแบบวิถุชุมชนอย่างใหม่นี้ ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะ “เจ้าของวิถุชุมชน”

ดังนั้น จึงต้องมีกลไกและกระบวนการต่าง ๆ ในการกระตุ้นให้ประชาชนมีความตื่นตัวในสิทธิในการสื่อสารของประชาชน ซึ่งงานวิจัยเรื่องวิถุชุมชนที่ผ่านมาได้แสวงหากลไกต่าง ๆ หลายรูปแบบ เช่น การจัดฝึกอบรมเรื่องสิทธิการสื่อสารและวิถุชุมชนให้แก่อาสาสมัคร การจัดวิถุชุมชนสัญจรตามชุมชนหรือศูนย์รวมของเมืองต่าง ๆ การจัดนิทรรศการสัญจร การประชาสัมพันธ์วิถุชุมชนผ่านสื่อต่าง ๆ การจัดเวทีเสวนา เวทีประชาคม เป็นต้น

แน่นอนว่านอกเหนือจากโครงสร้างทั้ง 7 ประการที่กล่าวมานี้แล้ว ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อนี้ วิถุชุมชนก็คงต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิชาการทางเทคนิค ด้านการบริหารจัดการ ความรู้ในการผลิตรายการ งบประมาณ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม แกนกลางของวงล้อ ที่จะขับเคลื่อนนี้ก็ต้องเป็น โครงสร้างภายในของวิถุชุมชนเอง

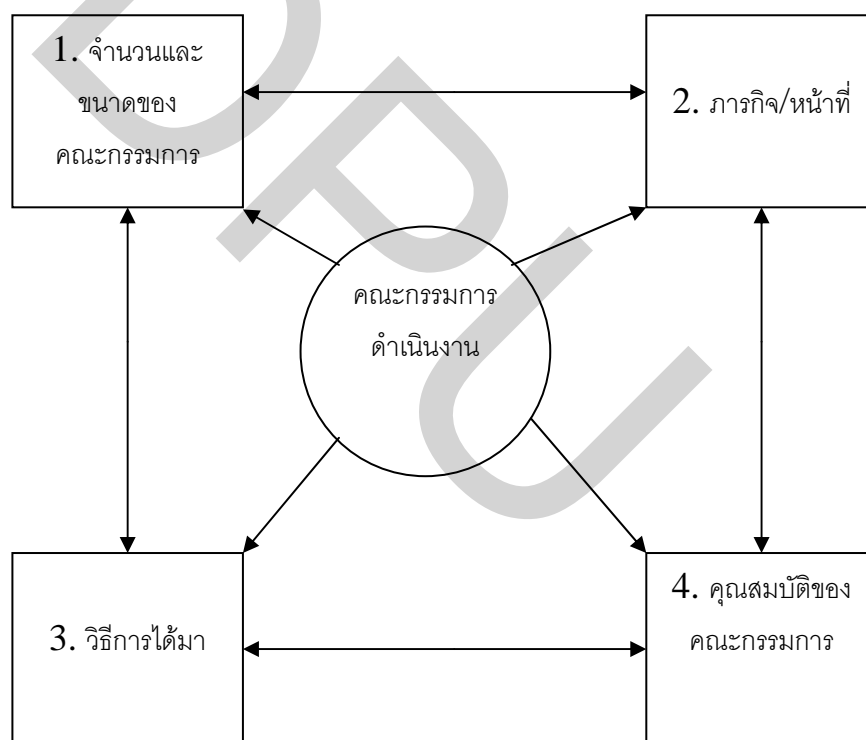
2.2 คณะกรรมการดำเนินงาน

ปัจจุบันนี้ วิทยุชุมชนหลายแห่งในประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงทดลองแสวงหารูปแบบการบริหารจัดการโดยคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ซึ่งยังไม่ลงตัว ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคณะกรรมการฯ และการดำเนินงานนั้น จึงเป็นเพียงการถอดบทเรียนออกมาจากงานวิจัยวิทยุชุมชนในที่ต่าง ๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอแนะประการหนึ่งก็คือ คณะกรรมการดำเนินงานวิทยุชุมชนเป็นกลไกที่สำคัญอย่างยิ่งในการชี้ขาดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของงานวิทยุชุมชน เนื่องจากเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนการดำเนินงานทั้งหมด

ภาพที่ 4

แผนภูมิแสดงรูปแบบการบริหารจัดการของคณะกรรมการดำเนินงานวิทยุชุมชน

(1) จำนวนและขนาดของคณะกรรมการ

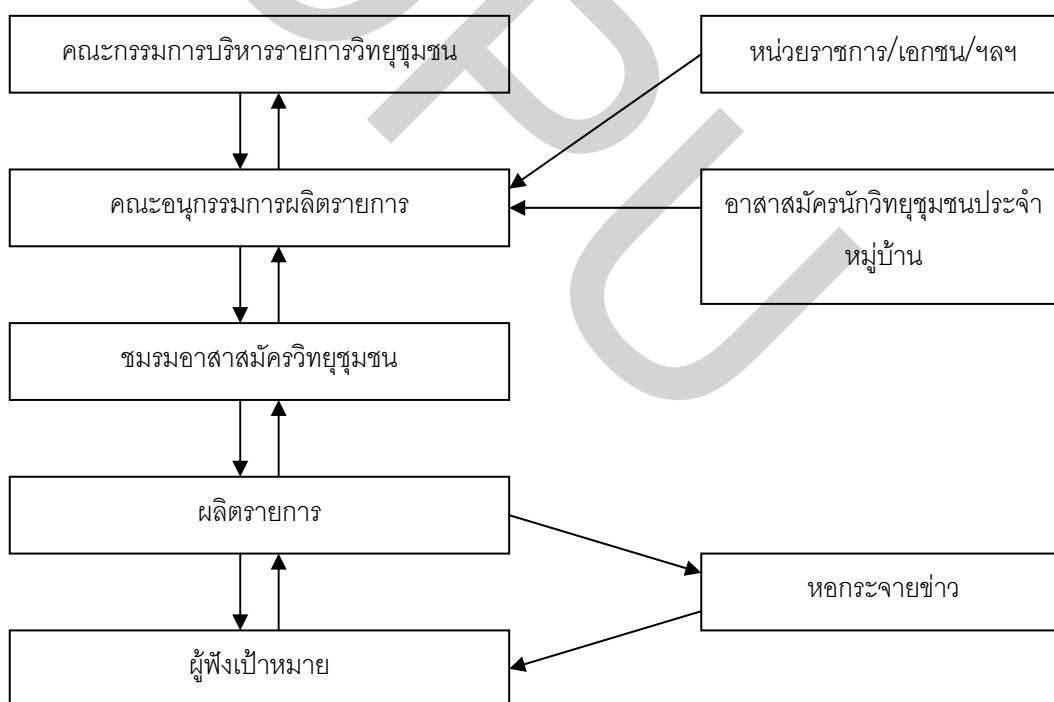
โดยทั่วไปแล้ว คณะกรรมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในช่วงระยะเปลี่ยนผ่านนี้ มักจะมี 3 ชุด คือ

- คณะกรรมการบริหาร
- คณะกรรมการ/อนุกรรมการผลิตรายการ
- อาสาสมัคร

ตัวอย่างเช่น การจัดโครงสร้างคณะกรรมการของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ที่นับว่าเป็นรูปแบบโครงสร้างคณะกรรมการที่ค่อนข้างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 5

แผนภูมิแสดงตัวอย่างโครงสร้างคณะกรรมการของวิสาหกิจชุมชน จ.บุรีรัมย์

สำหรับจำนวนคนในคณะกรรมการแต่ละชุดนั้น ผลการวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า

- คณะกรรมการบริหารนั้นไม่ควรมีจำนวนมากเกินไป (ไม่ควรเกิน 15 คน) เนื่องจากจะมีปัญหาในเรื่องการเรียกประชุมและความคล่องตัวในการทำงาน แต่ควรมีผู้มีพลังที่หลากหลายและเป็นตัวแทนของคนทุกกลุ่มดังที่ได้กล่าวมาแล้ว
- ส่วนคณะอนุกรรมการ/กรรมการการผลิตรายการก็เช่นเดียวกัน ไม่ควรมีจำนวนมากเกินไป และควรแน่ใจว่า เป็นคนที่จะมีเวลาทุ่มเทให้กับการทำงานอย่างแท้จริง
- ส่วนอาสาสมัครนั้น สามารถมีจำนวนมากอย่างไม่จำกัด

(2) การกำหนดภารกิจ/หน้าที่ของคณะกรรมการแต่ละชุด

ควรมีการกำหนดภารกิจและหน้าที่ของคณะกรรมการ/อนุกรรมการแต่ละชุดเอาไว้ให้ชัดเจนแน่นอน เช่น

คณะกรรมการบริหาร ควรมีขอบเขตความรับผิดชอบดังนี้ เช่น

- กำหนดนโยบาย รูปแบบ และเนื้อหารายการ
- วางแผนงานและดูแลให้มีการดำเนินงานไปตามแนวนโยบาย
- สรรหาคณะกรรมการ/อนุกรรมการการผลิตรายการ
- เป็นที่ปรึกษาทางวิชาการของคณะกรรมการการผลิตรายการ
- สนับสนุนการผลิตรายการ ทั้งในเรื่องงบประมาณ อุปกรณ์ และการขยายเครือข่าย
- วิเคราะห์กลยุทธ์และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงรายการ
- นำเสนอแนวทางและวิธีการพัฒนาวิทยุชุมชนให้เป็นไปตามนโยบาย ฯลฯ

คณะกรรมการ/อนุกรรมการการผลิตรายการ ควรมีขอบเขตรับผิดชอบดังนี้ เช่น

- กำหนดช่วงเวลาออกอากาศและความยาวของรายการ

- ผลิตและจัดทำรายการวิทยุชุมชนให้เป็นไปตามกรอบ และแนวคิดที่คณะกรรมการบริหาร กำหนดมาให้
- ตัดสินใจในการเชิญบุคคลหรือองค์กรมาให้ข้อมูลหรือมาร่วมรายการได้ตามความเหมาะสม
- ประสานกับแหล่งข้อมูลทั้งที่เป็นหน่วยงานรัฐในท้องถิ่น หรือผู้นำชุมชน รวมทั้งประสานกับอาสาสมัคร
- คัดเลือกประเด็นเนื้อหาและจัดหาเนื้อหาเพื่อผลิตรายการ
- ประชาสัมพันธ์รายการผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น จัดส่งข่าวสารเพื่อเผยแพร่ ถ่ายทอดเสียงผ่านทางหอกระจาย รวมทั้งค้นคิดกิจกรรมเสริมรายการวิทยุชุมชน เช่น เวทีวิทยุชุมชนสัญจร
- จัดทำไตเติ้ลรายการ
- รับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน ฯลฯ

ผลจากการวิจัยเรื่องวิทยุชุมชนที่ผ่านมาได้ให้บทเรียนที่น่าสนใจเกี่ยวกับการทำงานหน้าทีของคณะกรรมการทั้ง 2 ชุดดังนี้

ในขณะที่คณะกรรมการบริหารจะมีภารกิจเน้นหนักด้านนโยบาย ส่วนคณะกรรมการผลิตรายการจะมีภารกิจหลักคือการผลิตงาน เพื่อมิให้เกิดช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติจำเป็นต้องมีการประสานงานอย่างดีระหว่างกรรมการทั้งสองชุด

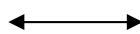
วิธีการที่ดีวิธีหนึ่งในการประสานงานคือการประสานผ่านตัวบุคคล กล่าวคือ ควรมีบุคคลบางคนหรือมีการกำหนดตำแหน่งบางตำแหน่งที่อยู่ในคณะกรรมการทั้ง 2 ชุด เพื่อเป็นสะพานเชื่อมต่อ

ภาพที่ 6

แผนภูมิแสดงการกำหนดตำแหน่งคณะกรรมการ

คณะกรรมการบริหาร

คณะกรรมการผลิต
รายการ

มีข้อเสนอแนะว่า เพื่อให้คณะกรรมการทั้งสองชุดมีความเข้าใจในการผลิตรายการวิทยุชุมชนอย่างแท้จริง คณะกรรมการทั้ง 2 ชุดบางท่านควรลงมาเป็นผู้จัดรายการ/ผู้ดำเนินรายการ/แขกรับเชิญ/วิทยากร/หรือมีส่วนร่วมในรูปแบบอื่น ๆ ของการผลิตรายการ

ผลจากการวิจัยวิทยุชุมชนทดลองที่จังหวัดจันทบุรีพบว่า ปัจจัยที่จะทำให้คณะกรรมการทุกชุดทำงานอย่างเต็มที่ก็คือ “การสร้างความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของ” วิทยุชุมชนให้เกิดขึ้น ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวนั้น อาจจะไม่ค่อยมีหรือน้อยในระยะเวลาเริ่มแรก แต่หากกระบวนการทำงานได้เปิดโอกาสให้คณะกรรมการได้ทำงานอย่างเต็มที่ (รวมทั้งข้อเสนอแนะในข้อ 3) ความรู้สึกเป็นเจ้าของวิทยุชุมชนก็จะค่อย ๆ ก่อตัวขึ้นมา

(3) ที่มาของคณะกรรมการ

ผลจากการวิจัยที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นว่า มีวิธีการได้มาซึ่งคณะกรรมการแบบใดบ้างที่ได้ผล/แบบใดที่ไม่ได้ผล ดังนี้

ก. วิธีการที่ไม่ควรนำมาใช้

- ได้แก่วิธีการที่หน่วยงานของรัฐใช้วิธีแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาหรือมาจากการสรรหาของคณะทำงานที่แต่งตั้งโดยทางสถานีของรัฐ
- วิธีการคัดเลือกโดยเจ้าหน้าที่รัฐใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว คนรู้จักญาติพี่น้อง หรือคนใกล้ชิด
- วิธีการคัดเลือกโดยเจ้าหน้าที่รัฐใช้เกณฑ์เรื่องความสะดวก เช่น เลือกเอาคนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกับสถานี เป็นต้น

ข. วิธีการที่ควรนำมาใช้

- ได้แก่วิธีการที่มีการเลือกตั้งมาจากตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มอายุ ทุกเพศ
- ในกรณีที่ชุมชนนั้นมีการจัดตั้งประชาคม ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของคนทุกกลุ่มอยู่แล้ว ก็อาจจะเลือกตัวแทนผ่านกลุ่มของประชาคม
- ประสิทธิภาพของการคัดเลือกคณะกรรมการทุกชุดของวิถุชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์นั้น มีความน่าสนใจมาก เนื่องจากให้มีการใช้วิธีการหลายๆ วิธีการผสมผสานกัน เช่น ก่อนที่จะมีการก่อตั้งวิถุชุมชน ทางสถานีได้เคยมีประสบการณ์การเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้าร่วมรายการวิทยุอยู่แล้ว และได้รวบรวมรายชื่อเครือข่ายผู้สนใจกิจการวิทยุ และใช้ฐานข้อมูลเครือข่ายเป็นส่วนหนึ่งของการคัดเลือกคณะกรรมการ อีกส่วนหนึ่งได้มาจากเครือข่ายอาสาสมัครประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน (อปม.) ที่กรมประชาสัมพันธ์ไปจัดอบรมเอาไว้ อีกช่องทางหนึ่งคือการประกาศรับสมัครผ่านทางรายการวิทยุกระจายเสียงให้ ผู้ที่สนใจเขียนจดหมายส่งมาที่ สถานีหรือเดินทางมาสมัครที่สถานีก็ได้

แต่ไม่ว่าจะใช้วิธีการใด ต้องให้แน่ใจว่าจะได้ตัวแทนจากคนทุกกลุ่มอายุ ทุกเพศ ทุกอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มคนที่ค่อยโอกาสด้านการสื่อสาร ก็คือกลุ่มที่ไม่ค่อยได้มีสิทธิมีเสียงในเวทีสาธารณะ ทั้งนี้เพื่อวิถุชุมชนได้ให้บริการแก่ทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง และได้เป็นช่องทางให้คนทุกกลุ่มได้ใช้สิทธิทางการสื่อสารทั้งในฐานะผู้ส่งสารและผู้รับสารของตนอย่างแท้จริง

(4) คุณสมบัติของคณะกรรมการ

ผลจากการวิจัยเรื่องวิถุชุมชนในหลาย ๆ ที่ ให้บทเรียนบางประการเกี่ยวกับคุณสมบัติของคณะกรรมการวิถุชุมชนว่า ควรมี/ไม่ควรมีคุณสมบัติอะไรบ้าง ดังนี้

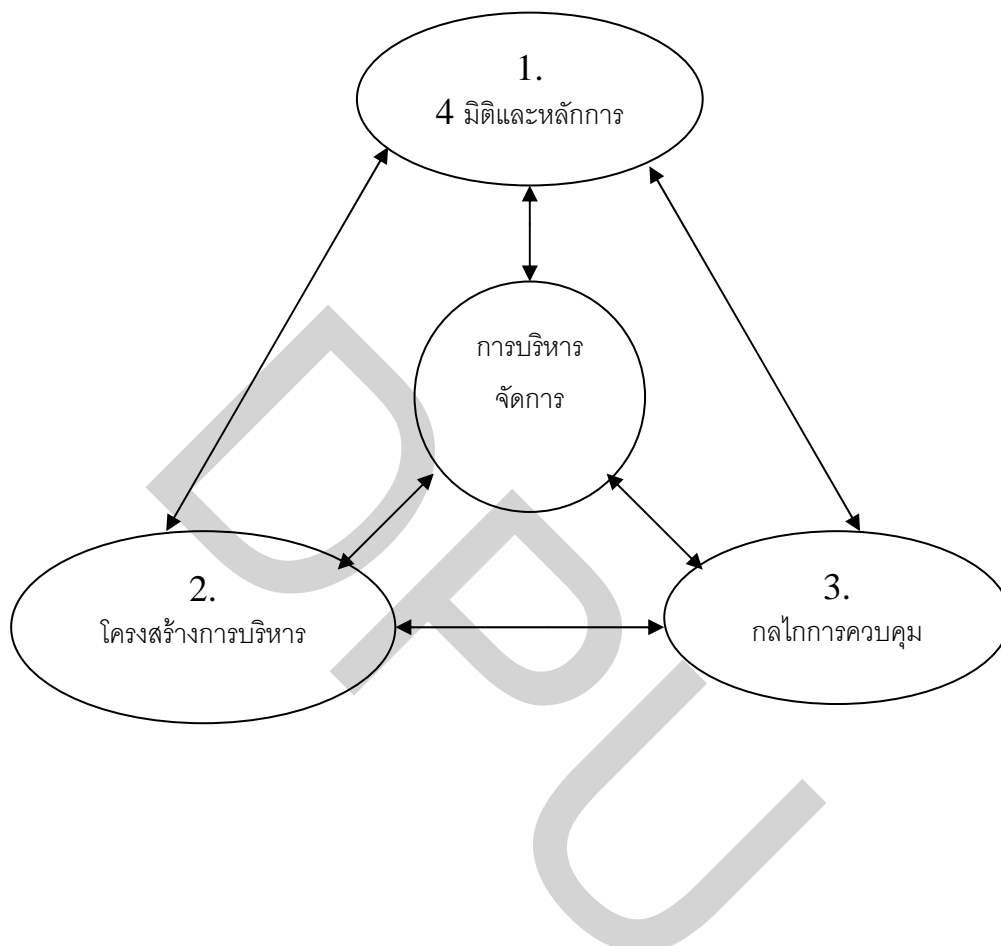
- คณะกรรมการควรเป็นบุคคลที่มีความกระตือรือร้น เพราะงานวิถุชุมชนต้องการความคิดริเริ่มสร้างสรรค์แปลกใหม่อยู่ตลอดเวลา
- เป็นผู้ที่รักและพร้อมที่จะอุทิศตนเองเพื่อชุมชน เพราะงานวิถุชุมชนเป็นงานเพื่อส่วนรวมมิใช่ธุรกิจ ควรเป็นผู้ที่มีเวลาว่างพอสมควรที่จะทำงานให้ส่วนรวมภายในช่วงเวลาที่ดำรงตำแหน่ง

- มีความบริสุทธิ์ใจในการเข้ามาทำงาน ไม่มีเป้าหมายเพื่อหวังผลประโยชน์แอบแฝงอยู่เบื้องหลัง สำหรับคุณสมบัติข้อนี้ จำเป็นต้องผ่านการตรวจสอบด้วยกระบวนการเลือกตั้งของชุมชนเท่านั้น เนื่องจากเป็นคุณสมบัติที่ต้องดูจากประวัติชีวิตที่ผ่านมา
- ไม่เป็นฐานเสียงของพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อป้องกันการการที่วิทยุชุมชนจะถูกครอบงำจากการเมืองท้องถิ่น
- คณะกรรมการวิทยุชุมชนนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้นำของชุมชน เช่น กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน ขอให้เป็นผู้ที่รักและสนใจงานวิทยุเป็นใช้ได้
- ประสบการณ์จากงานวิทยุชุมชนบางแห่งพบว่า คณะกรรมการมีการเสนอบุคคลอื่นที่โดดเด่นหรือมีอิทธิพลในชุมชนที่ตนเห็นว่าเหมาะสมเป็นกรรมการเพื่อหวังผลการสนับสนุนรายการบางอย่าง เช่น การเงิน ความสะดวกในการทำงานหรือวิทยากร ซึ่งความคิดดังกล่าวนั้นพิสูจน์แล้วว่าไม่ถูกต้อง เพราะบุคคลที่เด่นหรือมีอิทธิพลอาจจะส่งผลเสียมากกว่าผลดีต่อการทำงานกลุ่ม เนื่องจากมีลักษณะที่ข่มกรรมการคนอื่น ๆ จนไม่มีการแสดงความคิดเห็นอย่างเสมอภาคเป็นประชาธิปไตย
- ปรากฏการณ์ที่ต่อเนื่องจากที่กล่าวมาแล้วก็คือ หากกรรมการมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันมากเท่าไร ก็ยังเกิดความเกรงใจกันมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้นการเลือกกรรมการที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกัน และมีลักษณะความเป็นตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้ทุกคนกล้าแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม จึงเป็นข้อควรพิจารณาประกอบด้วย

2.3 การบริหารจัดการ

นอกเหนือจากส่วนประกอบเรื่องคณะกรรมการวิทยุชุมชนที่เป็นหัวใจห้องหนึ่งแล้ว เรื่องที่เป็นหัวใจห้องที่สองของวิทยุชุมชนก็คือ เรื่อง “การบริหารจัดการ” ซึ่งดูเหมือนว่า สังคมไทยจะเป็นโรค “หัวใจห้องที่สองอ่อน” ก่อนข้างมาก โดยเฉพาะเรื่องการบริหารจัดการองค์กรใหม่ ๆ เช่น วิทยุชุมชน และเรายังต้องการการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้อีกมาก

ภาพที่ 7
แผนภูมิแสดงมิติและหลักการของการบริหารจัดการ

(1) 4 มิติและหลักการของการบริหารจัดการ

สำหรับการบริหารจัดการเรื่องวิทยุชุมชนนั้น มีมิติ 4 ด้านที่ต้องบริหารจัดการให้ครอบคลุมดังนี้

- การบริหารจัดการตัวบุคคล
- การบริหารจัดการการผลิตรายการ

- การบริหารจัดการอุปกรณ์/สิ่งของ
- การบริหารจัดการงบประมาณ

ในการบริหารจัดการทั้ง 4 มิติ การบริหารจัดการองค์กร เช่น วิทยุชุมชน จำเป็นต้องมีหลักการสำคัญบางประการในการบริหารจัดการ เพื่อให้สอดคล้องกับความหมายที่แท้จริงของวิทยุชุมชน คือ

- **หลักการบริหารอย่างเป็นอิสระ** ปราศจากการครอบงำกันเองภายในกลุ่ม คณะกรรมการ และเป็นอิสระจากการครอบงำจากอิทธิพลภายนอก ไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลของการเมืองท้องถิ่น ธุรกิจ โฆษณา และอื่น ๆ

- **หลักการบริหารแบบประชาธิปไตย** ผลการวิจัยเรื่องวิทยุชุมชนที่ผ่านมาได้ พิสูจน์แล้วว่า ระบบการบริหารแบบ “แต่งตั้ง/สั่งการ/ควบคุม” แบบราชการนั้น ไม่อาจก่อให้เกิด โฉมหน้าของวิทยุชุมชนที่แท้จริงได้ การบริหารจัดการวิทยุชุมชนจึงต้องใช้หลักการ “เลือกตั้ง/ ประชุมหาข้อสรุป / กำหนดกรอบ/สร้างจิตสำนึก”

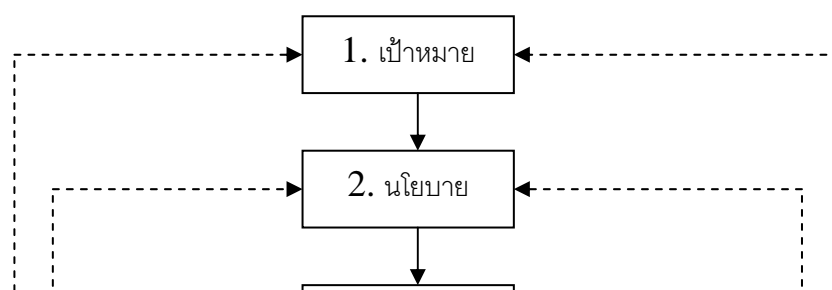
- **หลักการบริหารร่วม** ถึงแม้จะมีคณะกรรมการหลาย ๆ ชุด รวมทั้งมีการแบ่งฝ่าย งานต่าง ๆ แต่ทว่าความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการต่าง ๆ นั้น มิได้เน้นลักษณะลำดับชั้นที่มีใคร สูงกว่า/ต่ำกว่า มีอำนาจเหนือกว่า/น้อยกว่า แต่ทว่าคณะกรรมการทุกชุด ฝ่ายทุกฝ่าย จะต้องมีส่วนร่วมในการบริหารที่เรียกว่าเป็น “การบริหารร่วมกัน”

(2) โครงสร้างการบริหารจัดการ

โครงสร้างของการบริหารจัดการวิทยุชุมชนประกอบด้วย 6 ส่วนที่สำคัญ คือ

ภาพที่ 8

แผนภูมิโครงสร้างของการบริหารจัดการวิทยุชุมชน

ก. การกำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์

ในภาคปฏิบัติดูเหมือนจะเป็นข้ออ่อนของการบริหารงานแบบไทย ๆ เนื่องจากมักไม่ได้มีการระบุเอาไว้อย่างชัดเจน มักถือว่า “รับรู้กันได้โดยปริยาย” หรือไม่ได้จัดลำดับความสำคัญ ทั้ง ๆ ที่เป้าหมายจะเป็นเสมือนเชือกแห่งการผูกมัดความเข้าใจของคนทำงานเป็นเปลาะแรก

ตัวอย่างเช่น หากในหมู่คนทำงานวิทยุชุมชนมีความเข้าใจว่า การมาทำวิทยุชุมชนก็เพื่อให้มีรายการวิทยุออกอากาศอยู่ได้ทุกวัน นี่ก็คงเป็นความเข้าใจเป้าหมายที่คลาดเคลื่อนไปจากเรื่อง “วิทยุชุมชน” หรือตัวอย่างที่ได้ยกมากล่าวถึงลำดับความสำคัญของเป้าหมายว่า วิทยุชุมชนไม่ใช่วิทยุ “เพื่อ” ชุมชนเท่านั้น แต่เป้าหมายที่สำคัญคือ เป็นวิทยุ “โดย” ชุมชน

ฉะนั้น เป้าหมายสูงสุดของวิทยุชุมชนที่อาจจะระบุได้ในที่นี้ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่กำหนดมาจาก “ที่ไปที่ไป” ของวิทยุชุมชน นั่นคือ

- เป็นวิทยุที่มีลักษณะ **ประชาธิปไตย** อย่างเต็มที่ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือไปสร้างสังคมประชาธิปไตย
- เป็นวิทยุที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งในด้านต่าง ๆ ซึ่งหมายความว่า เป็นวิทยุที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างตรงเป้าและแท้จริง

ความไม่ชัดเจนในเรื่องเป้าหมาย/วัตถุประสงค์นี้ จะเป็น “การตกบันไดขั้นแรก” ที่จะส่งผลให้เกิดอาการตกบันไดขั้นต่อ ๆ ไป ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการวางแผนนโยบาย การวางแผนงาน การเลือกคณะกรรมการ วิธีการดำเนินงาน ฯลฯ ดังตัวอย่างที่ได้กล่าวมาในตอนข้างต้น

ดังนั้น การกิจแรกที่พึงกระทำในการเรียกประชุมกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวิทยุชุมชน ก็คือการทำข้อตกลงกันในเรื่องเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของโครงการวิทยุชุมชน ซึ่งจะต้องเขียนออกมาให้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน ต้องหมั่นนำเอาเป้าหมายมาทบทวนอยู่เสมอเวลาที่เกิดปัญหาและต้องตัดสินใจ รวมทั้งใช้เป็นธงหลักในการประเมินผล

ก. นโยบาย

ในขณะที่เป้าหมายเป็นเสมือนการให้คำตอบแก่ผู้เดินทางว่า จุดหมายปลายทางที่เราจะไปให้ถึงนั้นอยู่ที่ไหน แต่ในการเดินทางนั้น เรามีวิธีการหลายแบบที่จะใช้ได้ วิธีการที่เราเลือกใช้ก็คือนโยบายนั่นเอง

ตัวอย่างเช่น หากเราวางเป้าหมายเอาไว้ว่า จะสร้างวิทยุชุมชนให้มีลักษณะประชาธิปไตยให้มากที่สุด เราก็ต้องกำหนดนโยบายให้มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการวิทยุให้หลากหลายรูปแบบ หรือหากเราวางเป้าหมายที่จะเพิ่มความนิยมในการรับฟังของชุมชน เราก็ต้องกำหนดนโยบายให้มีการประชาสัมพันธ์รายการวิทยุชุมชนให้กว้างขวางที่สุด เป็นต้น

ค. แผนงาน

แผนงานเป็น “สะพานเชื่อมต่อ” ระหว่างเป้าหมาย/นโยบายที่เป็นสิ่งที่เป็นามธรรมจับต้องไม่ได้ กับ กิจกรรมการทำงานที่เป็นรูปธรรม มองเห็นจับต้องได้ และเป็นการคำนวณสมดุลระหว่างทรัพยากรที่เรามีกับเป้าหมายที่วางเอาไว้ให้รับมือกัน

ในแผนงาน นอกจากจะต้องมีรายละเอียดของวัตถุประสงค์แล้ว อย่างน้อยก็ยังต้องมีการระบุหัวข้อเหล่านี้ให้ชัดเจนคือ

- จะต้องทำอะไรบ้าง
- ใครทำอะไรบ้าง
- ทำอย่างไร
- เมื่อไหร่เริ่มต้น/เมื่อไหร่เสร็จสิ้น
- ที่ไหน
- ต้องใช้ทรัพยากรอะไรบ้าง (จำนวนคน/เวลา/งบประมาณ/สถานที่/อุปกรณ์)
- คาดหวังว่าจะมีผลงาน (output) อะไรออกมาบ้าง
- จะติดตาม/ประเมินผลด้วยวิธีการอะไร

จากหัวข้อที่ระบุข้างต้นนี้ จะชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า นอกจากแผนงานจะมีฐานะเป็นเสมือนสะพานเชื่อมต่อระหว่างสิ่งที่คาดหวังเอาไว้กับสิ่งที่ลงมือทำจริงแล้ว แผนงานยังเป็นเสมือนกึ่งกลางของทีมฟุตบอลที่ช่วยให้เกิดการประสานงานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ เนื่องจากในแผนงานนั้น ทุกคนจะมองเห็นภาพรวมว่า ใครจะต้องทำอะไร/เมื่อไหร่/ที่ไหน/...

สำหรับประเภทของแผนงานนั้น ในองค์กรทั่ว ๆ ไปมักจะมีการวางแผนงาน 3 ประเภท คือ แผนงานระยะยาว (เช่น 1 – 3 ปี) แผนงานระยะกลาง (เช่น 6 เดือน) และแผนงานระยะสั้น (เช่น ทุกอาทิตย์/ทุกเดือน) โดยที่แผนทั้ง 3 ประเภทนี้ต้องสอดคล้องกัน

และสำหรับงานวิद्यุชุมชน ซึ่งมีลักษณะเหมือนงานวิद्यุโดยทั่วไปที่ต้องการการทำงานประสานจากหลาย ๆ ฝ่าย มิใช่งานประเภท “ศิลปินเดี่ยว” หรือ “One man show” และยังเป็นงานที่ต้องมีการเตรียมการล่วงหน้าเอาไว้ก่อน มิใช่การค้นกลอนสดอย่างปัจจุบันทันด่วน ก็ยังมีความจำเป็นมากยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณที่จะต้องมีการวางแผนอย่างละเอียด เช่น การวางแผนรายการประจำเดือน ทั้งเพื่อให้มีการเตรียมการล่วงหน้า และเพื่อให้มีการ “เปลี่ยนแผน” ในกรณีที่เกิดปัญหาอุปสรรคขึ้นมา

สำหรับเรื่องการวางแผนงานนี้ ผลการวิจัยเรื่องวิद्यุชุมชนที่ผ่านมาได้ข้อค้นพบที่ชวนให้น่ากังวลใจว่า ยังไม่ค่อยมีการวางแผนงานในการทำงานวิद्यุชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีผลทำให้ความใฝ่ฝันเรื่องวิद्यุชุมชนไม่อาจแปรมาเป็นความจริงได้

ง. มีการจัดระบบการแบ่งงานกันทำ

การจัดระบบการแบ่งงานกันทำนั้น มีประโยชน์หลายอย่างกล่าวคือ นอกจากจะทำให้รู้ว่าใครต้องทำอะไรบ้างแล้ว ยังเป็นการกระจายความรับผิดชอบและภาระออกไป รวมทั้งมองเห็นปริมาณที่แต่ละตำแหน่งต้องรับผิดชอบ

การจัดระบบแบ่งงานกันทำอาจจะมีหลายแบบ แล้วแต่ความต้องการของวิเทศชุมชนในแต่ละที่ ตัวอย่างเช่น

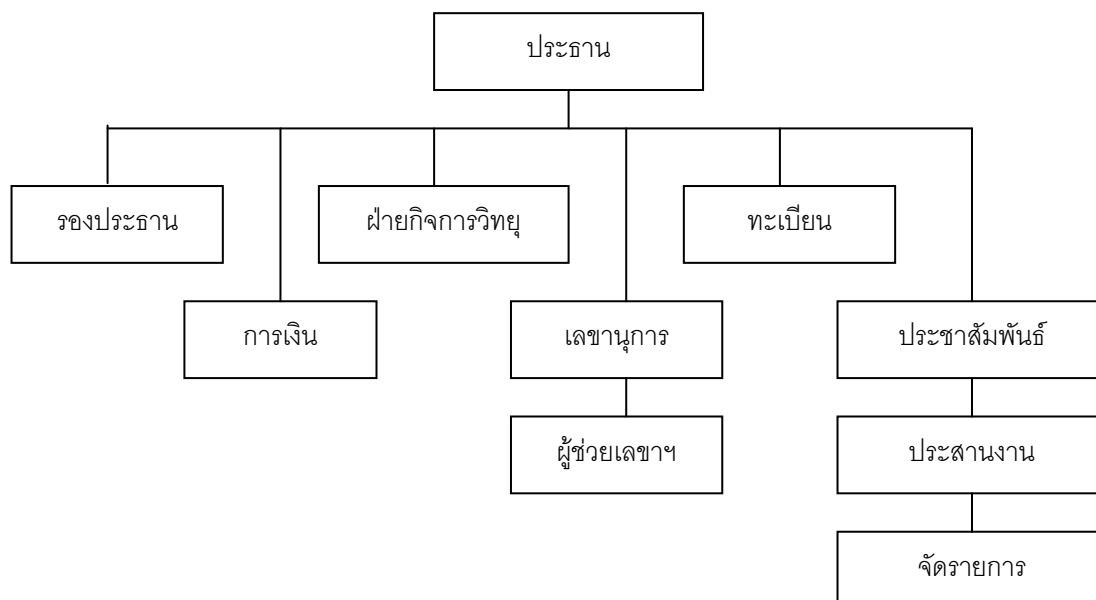
ภาพที่ 9

แผนภูมิโครงสร้างการบริหารวิเทศชุมชน จ.นครราชสีมา

ภาพที่ 10

แผนภูมิโครงสร้างการบริหารวิเทศชุมชน จ.ยะลา (ตามแบบชาวบ้าน)

ในการแบ่งฝ่ายงานต่าง ๆ นั้น ควรมีการระบุลักษณะรายละเอียดของงาน (Job description) ของแต่ละฝ่ายงานจะครอบคลุมงานอะไรบ้าง ทั้งนี้ในกรณีที่มีการหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนตัวบุคคล คนใหม่จะสามารถเรียนรู้การทำงานได้อย่างรวดเร็วโดยดูจากลักษณะรายละเอียดของงาน ตัวอย่างรายละเอียดของงานก็เช่น

- ฝ่ายรายการกระจายเสียง (วิทยุรีรมย์) มีหน้าที่ในการผลิตรายการ วางผังรายการ ตลอดจนบรรจुरายการเพื่อเผยแพร่ในการเสนอข่าว ความรู้ ความบันเทิงอย่างเป็นสัดส่วนและมีประสิทธิภาพ ตรวจสอบรายการ วางแผนผลิตและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ตามนโยบาย

จ. การประสานงาน

การประสานงานเปรียบเสมือนเลือดที่นำเอาทั้งของดีและของเสียไปส่งต่อตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย หากร่างกายขาดเลือดแล้ว อวัยวะทุกส่วนก็ไม้อาจจะทำงานต่อไปได้ ฉะนั้นใดก็ตามที่การประสานงานในวิทยุชุมชนก็คือกลไกหล่อเลี้ยงการทำงานของวิทยุชุมชนนั่นเอง

มีบทเรียนที่น่าสนใจเกี่ยวกับการสร้างสรรค์กลไกการประสานงานให้ทำงานมีประสิทธิภาพ จากตัวอย่างการปฏิบัติงานของวิทยุชุมชน ดังนี้ เช่น

- น่าจะมีการแต่งตั้งตำแหน่ง “เจ้าหน้าที่/ผู้ประสานงาน” ในระดับต่าง ๆ เอาไว้เลย เช่น วิทยุชุมชนโคราชมีเจ้าหน้าที่ประสานงานรายการ หรือมีการกำหนดตำแหน่งผู้ประสานงานระหว่างคณะกรรมการบริหารกับคณะอนุกรรมการผลิตรายการ เป็นต้น

- ต้องหมั่นมีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ/ต่อเนื่อง เนื่องจากธรรมชาติการทำงานของวิทยุชุมชนมิได้ใช้ “การสั่งการ” แต่ใช้ “การตกลงร่วมกัน/ต่อรองความคิดเห็น” กัน ดังนั้น จึงต้องมีการใช้ที่ประชุม

- กลยุทธ์ที่จะทำให้มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ/ต่อเนื่องนั้น มีหลายวิธีการ เช่น กำหนดวันประชุมที่แน่นอนในแต่ละเดือน หรือการนัดหมายวันประชุมครั้งต่อไปในตอนท้ายของการประชุมทุกครั้ง

จ. การประเมินผล

การประเมินผลจะต้องถูกบรรจุเอาไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผนงานเสมอ และจะต้องมีการทำแผนประเมินผลเอาไว้อย่างชัดเจน แน่นนอน

(3) กลไกการควบคุม

เป็นเรื่องแน่นอนว่า ในการบริหารจัดการทั้งหลายนั้น จำเป็นต้องมีระบบการควบคุม เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามที่วางเป้าหมายหรือวางแผนเอาไว้ ปัญหาที่อยู่ที่ว่า จะใช้ระบบการควบคุมแบบไหน อย่างไร มากกว่า สำหรับประสบการณ์การทำวิทยุชุมชนที่ผ่านมาของไทยได้ให้บทเรียนว่า กลไกในการควบคุมการทำงานวิทยุชุมชนนั้นต้องมีอย่างหลากหลาย และใช้การควบคุมเพื่อสร้างสมดุลระหว่าง “การบรรลุเป้าหมาย” กับ “การมีส่วนร่วมของคนทำงาน” ตัวอย่างกลไกการควบคุมที่หลากหลายนั้นได้แก่

ก. **กฎระเบียบ** เป็นกลไกแบบเดิม ๆ ที่พวกเราส่วนใหญ่คุ้นเคยกันดี เนื่องจากการทำงานกับคนหมู่มาก จำเป็นต้องมีข้อตกลงร่วมกันในรูปของกฎระเบียบ เพื่อเป็นหลักประกันว่าวิทยุชุมชนจะทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมอย่างแท้จริง ตัวอย่างกฎระเบียบที่ควรมีก็เช่น การกำหนดคุณสมบัติของผู้จัด/ผู้ดำเนินรายการ รายการที่จะออกอากาศ การควบคุมโฆษณาและบริการธุรกิจ ค่าตอบแทนของฝ่ายต่าง ๆ เป็นต้น

และเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ที่มาของกฎระเบียบที่จะใช้นี้ควรมาจากการตกลงร่วมกันของกลุ่มผู้ทำงาน มิใช่ถูกกำหนดมาจากภายนอก และสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพความเป็นจริง

ข. **การประหุม** ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า การประหุมเป็นวิธีการสำคัญในการดำเนินงานแบบประชาธิปไตย นอกจากนั้น การประหุมยังสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกการควบคุมความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานอีกด้วย

ค. การประเมินผล การประเมินผลก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการควบคุม เนื่องจากได้มีการระบุระยะเวลาและเป้าหมายที่แน่นอนของการประเมินผลเอาไว้ อย่างไรก็ตาม การประเมินผลในงานวิทยุชุมชนก็ไม่ต้องเน้นทำที่ที่จะวัดแค่ “ความสำเร็จ/ความล้มเหลว” มากจนเกินไป แต่ควรมุ่งที่ “การเรียนรู้ร่วมกัน” เพื่อมิให้ทำลายขวัญและกำลังใจของคนทำงาน

ง. ระบบการตรวจสอบ ในบางมิติของการบริหารจัดการเช่น การเงิน/บัญชี/งบประมาณ ควรมีระบบการตรวจสอบทั้งจากภายนอกและภายใน เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการทำงาน

อนึ่งมีข้อน่าสังเกตจากผลการวิจัยที่ผ่านมาว่า เนื่องจากในช่วงระยะเปลี่ยนผ่านนี้ ยังมีกลไกการควบคุมหลายแบบที่นำเอากฎระเบียบของวิทยุแบบเดิม ๆ มาใช้กับวิทยุชุมชน ซึ่งกฎระเบียบบางข้อนั้นเข้ากันไม่ได้ มีลักษณะลึกลับ หรืออาจเป็นอุปสรรคต่อเป้าหมายของวิทยุชุมชนเลย ตัวอย่างเช่น กฎระเบียบเรื่องการสอบใบประกาศ ซึ่งหากในด้านหนึ่งวิทยุชุมชนมีเป้าหมายที่จะเปิดกว้างให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม แต่ในอีกด้านหนึ่งก็กลับมีประตูกั้นเรื่องการสอบใบประกาศ ทำให้เกิดลักษณะการควบคุมที่ขัดแย้งกันเอง หรือกฎเกณฑ์ที่ต้องพูดภาษากลางไม่ให้พูดภาษาถิ่นในการจัดรายการ ก็ทำให้เป้าหมายเรื่องการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นไปไม่ได้ จึงมีข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขกลไกการควบคุมแบบเดิม หรือสร้างกลไกการควบคุมตามแบบของวิทยุชุมชนขึ้นมาใช้ใหม่ โดยไม่ต้องหยิบยืมจากระบบวิทยุเดิม

3. แนวคิดเรื่องเครือข่ายการสื่อสาร

การที่มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มนั้นจำเป็นที่จะต้องใช้ “การสื่อสาร” มาเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงบุคคลในกลุ่มเข้าด้วยกัน เพราะการสื่อสารภายในกลุ่มนั้น นับเป็นปัจจัยพื้นฐานสากลของปฏิสัมพันธ์ของบุคคลในกลุ่มที่จะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างสมาชิก เป็นพาหนะที่ทำให้เกิดการมีอิทธิพลต่อกัน การสื่อสารภายในกลุ่มเป็นรูปแบบการติดต่อเกี่ยวข้อและประสานงานภายในกลุ่มโดยสมาชิกภายในกลุ่มจะมีการรับ การถ่ายทอด เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ วิธีการสื่อสารที่ใช้ในการสื่อสารความหมายภายในกลุ่ม ได้แก่ การเขียน คำพูด สัญลักษณ์ การใช้สีหน้า ท่าทาง สายตา การสัมพันธ์ต่าง ๆ ก็จัดเป็นวิธีการสื่อสารอย่างหนึ่ง

ดังนั้น จึงมีผู้ให้ความหมายของ “เครือข่ายการสื่อสาร” ไว้หลากหลายดังนี้

ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์ (2526 : 47) กล่าวว่า เครือข่ายการสื่อสาร หมายถึง ระบบการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารในบรรดาสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งมีเครือข่ายแบบทางการ และไม่เป็นทางการ

วินิจ เกตุขำ (2522 : 45) ได้ให้ความหมายว่า เครือข่ายการสื่อสาร หมายถึง แบบแผนการติดต่อเกี่ยวข้อง และประสานกันภายในกลุ่ม โดยสมาชิกภายในกลุ่มจะมีการรับการถ่ายทอดเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้

Roger (1986 : 203) กล่าวว่า เครือข่ายการสื่อสาร เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งเชื่อมโยงกันโดยรูปแบบการไหลของข่าวสาร

Everett M.Roger และ D.Lawrence Kincaid (1980) (อ้างใน เจษฎา รัตนเขมากร, 2541 : 9) ได้กล่าวถึงแนวคิดเครือข่ายการสื่อสารไว้ว่า “การวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสาร” เป็นวิธีการวิจัยอย่างหนึ่งที่ศึกษาโครงสร้างการสื่อสารในระบบ ศึกษาความสัมพันธ์ของข้อมูลเกี่ยวกับการไหลทางการสื่อสาร เป็นการวิเคราะห์โดยใช้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นหน่วยของการวิเคราะห์

ในด้านพฤติกรรมของมนุษย์นั้น โดยปกติมนุษย์จะมีปฏิกริยาโต้ตอบกัน ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันระหว่างบุคคลหนึ่งกับอีกบุคคลหนึ่งหรือมากกว่านั้น ปกติแล้วบุคคลในระบบจะทำการติดต่อกันกับบุคคลอื่น ๆ และก็จะเพิกเฉยกับบุคคลอื่น ๆ ที่เหลือด้วยเช่นกัน (เมื่อระบบนั้นมีขนาดใหญ่) การไหลของการสื่อสารระหว่างบุคคลจึงกลายมาเป็นรูปแบบที่เรียกว่า “โครงสร้างการสื่อสาร” (Communication structure) หรือ เครือข่าย (network) การวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสาร จะอธิบายการสร้างความสัมพันธ์ของตนเข้ากับหมู่คณะโดยการแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน ในโครงสร้างการสื่อสารระหว่างบุคคล เครือข่ายการสื่อสารประกอบขึ้นด้วยการติดต่อกันระหว่างบุคคลภายในกลุ่ม โดยจะติดต่อกันในรูปแบบการไหลของการสื่อสารวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งของการวิจัยการสื่อสารโดยใช้การวิเคราะห์เครือข่าย (network) นั้น เป็นการชี้เฉพาะไปที่โครงสร้างการสื่อสารและเพื่อให้เข้าใจถึง “ภาพโดยรวม” ของปฏิกริยาของมนุษย์ในระบบ เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของการสื่อสารภายในกลุ่ม เช่นเดียวกับเครือข่ายการสื่อสารของวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี ที่มีการสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม โดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ กันภายในกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์ การนัดสังสรรค์พบปะพูดคุยกันภายในกลุ่มด้วยรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การประชุม เป็นต้น ซึ่งเราสามารถที่จะเห็นภาพรวมของเครือข่ายการสื่อสารของวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรีได้ว่า สมาชิกภายในกลุ่มมีการติดต่อสื่อสาร

กันมากน้อยแค่ไหน มีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีภายในกลุ่มอย่างไร สิ่งนี้สามารถที่จะวิเคราะห์ได้ว่า ภายในกลุ่มสมาชิกของวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี มีอุปสรรคในการติดต่อสื่อสารกันหรือไม่ และมีโอกาสที่จะสร้างเครือข่ายรวมทั้งขยายเครือข่ายออกไปได้มากน้อยแค่ไหน โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารภายในกลุ่มเกิดจากอะไรที่เป็นอุปสรรคในการติดต่อสื่อสารแต่ละครั้ง

จากลักษณะของการวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสาร ที่ใช้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลวิเคราะห์ ดังนั้น สถานภาพของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มก็ต้องสัมพันธ์กับการสื่อสารบุคคลด้วย เพราะบุคคลถ้ายังมีสถานภาพสูง เช่น เป็นหัวหน้า การสื่อสารมักจะออกมาในรูปการเสนอความคิดเห็น และรับเอาความคิดเห็นจากสมาชิกอื่น ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสาร และสถานภาพของสมาชิก อาจแยกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ (วินิจ เกตุขำ : 2522)

1. การสื่อสารมักมีแนวโน้มไปสู่บุคคลที่มีสถานภาพสูงในกลุ่ม เช่น หัวหน้า หรือประธาน กลุ่มจะมีการสื่อสารกับคนอื่นในกลุ่มมากกว่าลูกน้องหรือสมาชิก เพราะอย่างน้อย หัวหน้า จะต้องคอยติดต่อประสานงาน รับฟังสมาชิกในกลุ่ม
2. การสื่อสารจะมีแนวโน้มไปสู่บุคคลที่มีสถานภาพเท่าเทียมกัน มากกว่าแตกต่างกัน เช่น กลุ่มที่มีคนหลายฐานะ ต่างวัยวุฒิ คุณวุฒิกันมาก ๆ จะมีการสื่อสารน้อยกว่าในกลุ่มที่มีฐานะ วัยวุฒิ คุณวุฒิ เท่าเทียมกัน
3. การสื่อสารจะไม่ค่อยเกิดขึ้นในกลุ่มที่บุคคลที่มีสถานภาพเหลื่อมล้ำต่ำสูงกว่ากัน หรือสถานภาพไม่เป็นที่บังชัดเจน

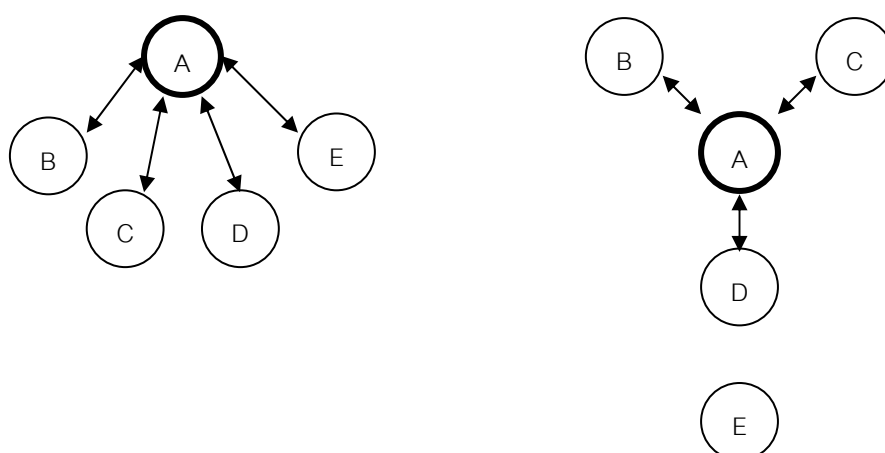
ในเรื่องของเครือข่ายการสื่อสารนั้น Harold J. Leavitt (วินิจ เกตุขำ และคมเพชร นัตรศุกกุล, 2522 : 46-48) ได้ทดลองทำการวิจัย โดยใช้แบบของการสื่อสารหลายแบบ พบว่า การสื่อสารจัดแยกออกได้เป็น 2 แบบ คือ แบบที่มีศูนย์กลางกับแบบไม่มีศูนย์กลาง

1. การสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง (Centralized Communication) เป็นการสื่อสารที่มีใครคนใดคนหนึ่งเป็นศูนย์กลางหรือทางผ่าน โดยที่สมาชิกคนอื่น ๆ ไม่มีการติดต่อกันโดยตรง แต่ต้องผ่านคนกลาง การสื่อสารรูปแบบนี้มี 3 ลักษณะ คือ เครือข่ายแบบลูกโซ่ เครือข่ายแบบตัววาย เครือข่ายแบบวงล้อ

- (1.1) เครือข่ายการสื่อสารแบบลูกโซ่ (Chain Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่อยู่ข้างขวาหรือข้างซ้ายเท่านั้น ผู้ที่เป็นศูนย์กลางจะอยู่ตรงกลาง และมีบุคคล 2 คน ทำหน้าที่เป็นลูกโซ่ และจะสามารถติดต่อกับบุคคลเพียงคนเดียวเท่านั้น คนในเครือข่ายจะส่งข่าวไปยังคนอื่น โดยผ่านคนกลางเท่านั้น จะไม่ติดต่อกันโดยตรง ผู้ที่เป็นศูนย์กลางจะเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูล และตัดสินใจ แล้วจึงส่งผลการตัดสินใจไปยังคนต่อ ๆ มาจนกระทั่งคนสุดท้าย
- (1.2) เครือข่ายการสื่อสารแบบตัววาย (Y Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่มีสมาชิกที่อยู่ตรงกลางเพียง 2 คน จะทำหน้าที่ประสานงานและส่งข้อมูลที่ได้รับจากสมาชิกคนอื่น ๆ ที่อยู่รอบนอก การสื่อสารแบบนี้มีความเหมาะสมกว่าแบบลูกโซ่ในแง่ที่ทำให้งานสำเร็จได้ดีกว่า เพราะข้อมูลสามารถผ่านทิศทางต่าง ๆ ได้มากกว่าแทนที่จะอาศัยคนที่อยู่ถัดไปเท่านั้น โดยปกติบุคคลที่อยู่ตรงกลางสักคนหรือ 2 คนเท่านั้น ที่มีความพอใจต่อรูปแบบการสื่อสารแบบนี้ แต่ส่วนที่เหลือของกลุ่มหรือผู้ที่อยู่รอบนอกมีความพอใจต่ำ รูปแบบของเครือข่ายการสื่อสารแบบตัววายนี้ มักจะเกิดขึ้นในกลุ่มที่สมาชิกเพียง 1 คนหรือ 2 คนเท่านั้น เต็มใจที่จะรับทำงาน และรับผิดชอบต่อผลสำเร็จของงาน ในขณะที่ส่วนที่เหลือของกลุ่มไม่ยอมรับผิดชอบ
- (1.3) เครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ (Wheel Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่มีสมาชิกในกลุ่มจะสื่อสารกับศูนย์กลางของกลุ่มซึ่งมีศูนย์กลางเพียงคนเดียว สมาชิกอีก 4 คน ในเครือข่ายจะสามารถติดต่อไปยังผู้ที่เป็นศูนย์กลางการสื่อสาร แต่ไม่สามารถติดต่อกันได้โดยตรงกับสมาชิกอื่น ในการแก้ไขปัญหาของกลุ่ม สมาชิกจะส่งข่าวข้อมูลไปยังศูนย์กลางผู้ตัดสินใจ และส่งผลการตัดสินใจไปยังสมาชิก

ภาพที่ 11

แผนภูมิแสดงเครือข่ายของการสื่อสาร

เครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ

เครือข่ายการสื่อสารแบบตัววาย

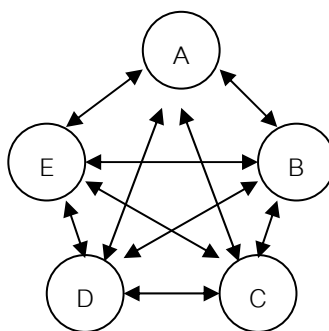
เครือข่ายการสื่อสารแบบลูกโซ่

1. การสื่อสารแบบไม่มีศูนย์กลาง (Decentralised Communication)

- (2.1) เครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทาง (All Channel Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่สมาชิกในกลุ่มทุกคนจะมีการสื่อสารระหว่างกันเป็นเครือข่ายการติดต่อที่สมบูรณ์ที่สุด เพราะไม่มีข้อจำกัดการสื่อสารของสมาชิก สมาชิกทุกคนสามารถติดต่อกับคนอื่น ๆ ในเครือข่ายได้โดยตรง สมาชิกแต่ละคนจะตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง เครือข่ายแบบนี้เปิดโอกาสให้มีปฏิกิริยาย้อนกลับสูงที่สุด และการตัดสินใจก็จะทำให้ถูกต้องมากที่สุด ขณะเดียวกันขวัญและกำลังใจของสมาชิกจะดีกว่าเครือข่ายที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด

ภาพที่ 12

แผนภูมิแสดงเครือข่ายของการสื่อสาร

เครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทาง

Shaw (อ้างใน ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ : 2534) ทำการสรุปผลงานวิจัยในเรื่องของ เครือข่ายการสื่อสาร ไว้ในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. เครือข่ายแบบมีศูนย์กลาง จะก่อให้เกิดผู้นำเพียงคนเดียว และเกิดขึ้นได้ง่ายกว่าแบบไม่มีศูนย์กลาง เพราะคนกลางในโครงสร้างจะได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปัญหามากกว่าสมาชิกคนอื่น ๆ ทำให้เขาเป็นผู้ควบคุมความสำเร็จในการทำงานของกลุ่ม เพราะเขาอยู่ในตำแหน่งตัวเชื่อมการสื่อสารที่สำคัญ

2. โครงสร้างการสื่อสารแบบไม่มีศูนย์กลาง มีประสิทธิภาพมากกว่าในการแก้ปัญหา สลับซับซ้อน แต่โครงสร้างการสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง มีประสิทธิภาพมากกว่าในการแก้ปัญหาง่าย ๆ และการทำงานง่าย ๆ ใช้ข้อมูลข่าวสารจำนวนน้อยในงานที่ต้องการข้อมูลเพียงประการเดียว เครือข่ายแบบมีศูนย์กลางจะทำงานโดยก่อให้เกิดข้อผิดพลาดน้อย และสำเร็จเร็วกว่าแบบไม่มีศูนย์กลาง เพราะการติดต่อสื่อสารแบบนี้เป็นการติดต่อทางเดียวที่ถูกครอบงำโดยผู้นำเพียงคนเดียว ความเป็นระเบียบถูกกำหนดขึ้น เพื่อไม่ให้มีข่าวสารมาก ส่วนการติดต่อสื่อสารแบบวงกลมสมาชิกของกลุ่มจะติดต่อกับบุคคล 2 คนได้ พวกเขาจึงใช้เวลามากกว่า แต่ในงานที่ต้องใช้ข้อมูลร่วมกัน และต้องมีการปฏิบัติด้วยนั้น โครงสร้างการสื่อสารแบบไม่มีศูนย์กลางจะทำงานได้รวดเร็วและมีข้อผิดพลาดน้อยกว่าแบบไม่มีศูนย์กลาง

3. สภาวะข่าวสารท่วมท้น มักจะเกิดขึ้นในเครือข่ายการสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง เพราะข่าวสารและการตัดสินใจจะไปรวมอยู่ที่จุดศูนย์กลางของเครือข่าย ทำให้ผู้นำของโครงสร้างการสื่อสารแบบนั้น อยู่ในสภาวะข่าวสารท่วมท้นได้ ส่วนเครือข่ายการสื่อสารแบบไม่มีศูนย์กลางนั้น ทุกคนต้องใช้ข้อมูลร่วมกัน ต้องเป็นผู้ตัดสินใจและเป็นผู้นำ ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะมีใครเกิดสภาวะข่าวสารท่วมท้นได้

ดังนั้นจากรูปแบบการติดต่อสื่อสารในกลุ่มนั้น จะมีทิศทางการสื่อสารที่มีลักษณะเป็นการสื่อสารทางเดียว (One-way Communication) และการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) ขึ้นอยู่กับสมาชิกในกลุ่มที่ทำกรสื่อสารระหว่างกัน ถ้าสมาชิกในกลุ่มได้มีการติดต่อสื่อสารกันมากเท่าไรก็จะเกิดการสื่อสารระหว่างกัน การโต้ตอบกัน และการแลกเปลี่ยนความ

คิดเห็นต่อกันอันนำไปสู่เป้าหมายเดียวกันในการเข้ากลุ่ม ประสิทธิภาพของกลุ่มที่มีการสื่อสารแบบสองทางจะดีกว่าการสื่อสารแบบทางเดียว แม้ว่าจะมีการวิจัยเชิงทดลองในเรื่องของทิศทางการสื่อสารที่พบว่า การสื่อสารแบบสองทางอาจจะช้ากว่าการสื่อสารแบบทางเดียว แต่มีความถูกต้องมากกว่าเพราะการสื่อสารแบบสองทางผู้ส่งสารสามารถรับรู้ถึงปฏิกิริยาย้อนกลับ (Feedback) ของผู้รับสารได้ทันที และสามารถปรับปรุงเนื้อหาของสารได้ตลอดเวลาเพื่อให้เหมาะสมกับสมาชิกในกลุ่ม (วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรสุกกุล, 2522 : 48-49)

4. แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

จากการรายงานการประชุมของ The Ad Hoc Group of Experts เรื่อง “ Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and National Development” (อ้างใน รูปนีย์ สุวรรณฉัตรชัย, 2542) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ไม่สามารถให้คำจำกัดที่ตายตัวได้ และมีการให้ความหมายต่าง ๆ กันในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกัน ในการจะเข้าใจความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น จะต้องดูบริบท (Context) ของแต่ละประเทศ สภาพเศรษฐกิจ และสังคมการเมืองของประเทศนั้น ๆ แต่ต่อมาได้เสนอความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนเอาไว้กว้าง ๆ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะนำมาซึ่งโอกาสที่จะทำให้สมาชิกของชุมชนแต่ละสังคมสามารถเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเท่าเทียมกันในประเด็นของ

- การสนับสนุนกระบวนการพัฒนา
- การแบ่งสรรผลประโยชน์ จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม
- การตัดสินใจในรูปของการกำหนดเป้าหมาย การวางนโยบาย การวางแผน และการปฏิบัติตามแผน ทั้งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

รอมพี ยา แดฟ (Rom P. Yasav อ้างในเฟื่องฟ้า คณานุกรม, 2530) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมว่า เป็นการร่วมมือของประชาชนด้วยความตั้งใจหรือสมัครใจโดยไม่ถูกบังคับ ซึ่งกระบวนการความร่วมมือของประชาชนนั้นต้องมีความรู้สึกดังต่อไปนี้

1. การเข้าร่วมในการตัดสินใจตกลงใจ

2. การเข้าร่วมในการดำเนินงานของแผนและพัฒนาโครงการ
3. การเข้าร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ และแผนงานการพัฒนา
4. การเข้าร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

ทวิทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527) ได้สรุปแนวปฏิบัติที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการที่จะพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ คือ

1. ต้องให้ชาวบ้านเป็นตัวหลักในการแก้ปัญหาของตนเอง องค์กรภายนอกเป็นเพียงตัวกระตุ้น และเสริมหรือสนับสนุนเท่านั้น
2. กิจกรรมการพัฒนาต้องเริ่มพื้นฐานของชุมชน
3. ต่อปัญหาบางลักษณะระดับการรับรู้ของชุมชนอาจมีข้อจำกัด ทำให้ปัญหาไม่ชัดเจน และแก้ไขปัญหาไม่ถูกต้อง การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงน่าจะครอบคลุมถึงการกระจาย และการสื่อสารข้อมูล เพื่อพัฒนาความรู้ และขีดความสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งควรจะเป็นบทบาทขององค์กรภายนอก เพียงแต่ต้องดำเนินการอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมเดิมของชุมชน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างใน ทวิทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527) สรุปว่า แนวคิดการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ

1. ความสนใจ และความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจ และความห่วงกังวลส่วนบุคคลซึ่งบังเอิญเห็นพ้องต้องกันกลายเป็นความสนใจ และความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม
2. ความเดือดร้อน และความไม่พึงพอใจร่วมกัน ที่มีสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผน และลงมือกระทำการร่วมกัน
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะให้เกิดความริเริ่มกระทำการที่ตอบสนองความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

การมีส่วนร่วมยังเกิดจากแนวความคิดอื่น ๆ อีก เช่น ความศรัทธา ความเกรงใจ และ การใช้อำนาจบีบบังคับ

จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นว่า การมีส่วนร่วมสามารถแบ่งประเด็นได้ 5 ประเด็นใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ร่วมคิด
2. ร่วมกันตัดสินใจ
3. ร่วมปฏิบัติการ
4. ร่วมรับประโยชน์
5. ร่วมประเมินผล

จากความหมาย และแนวคิดข้างต้น ทำให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้น เป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งสามารถสรุปเป็นพื้นฐานที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. กลไกการพัฒนาต้องเกิดจากประชาชน โดยประชาชนมีบทบาทหลักในการพัฒนา
2. เป้าหมายการพัฒนา คือ การพัฒนาขีดความสามารถเพื่อพึ่งตนเอง และพัฒนาตนเอง มิใช่การพึ่งพารัฐ หรือองค์การพัฒนาภายนอก
3. กระบวนการพัฒนาศึกษาถึงความต้องการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นภายในชุมชนจากตัวประชาชนเองมากกว่าความต้องการให้มีความเปลี่ยนแปลงจากภายนอก

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527) ได้กล่าวถึงความสำเร็จของการมีส่วนร่วมว่า ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่าง ๆ ดังนี้

1. ประชาชนจะต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ฉุกเฉิน

2. ประชาชนต้องไม่เสียเงินทอง ค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปค่าตอบแทน
3. ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น
4. ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้งสองฝ่าย
5. ประชาชนต้องไม่รู้สึกกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคมหากมีส่วนร่วม

ลี เจ แครี่ (Lee J. Carry อ้างในเฟื่องฟ้า คณานุกรม,2530) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขสำคัญสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างน้อย 3 ประการ ดังนี้

1. ประชาชนจะต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม (Freedom to Participation)
2. ประชาชนจะต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม (Ability to Participation)
3. ประชาชนจะต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม (Willingness to Participation)

World Health Organization (อ้างในเฟื่องฟ้า คณานุกรม,2530) ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเสนอไว้ 3 ประการ ได้แก่

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ ในความเป็นจริงชาวบ้านที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งนั้น มีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ
  - 1.1 การมองเห็นว่าคุณจะได้รับประโยชน์ตอบแทน
  - 1.2 การได้รับการบอกกล่าวชักชวนจากเพื่อนให้เข้าร่วมโดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ดีก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ
2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม แม้จะเห็นประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาแต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากไม่เห็นช่องทางของการเข้าร่วม หรือเข้าร่วมแล้วไม่ได้รับผลดังที่คาดไว้ ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้าร่วมจึงควรมีลักษณะ
  - 2.1 เปิดโอกาสให้ทุก ๆ คน และทุก ๆ กลุ่ม ในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยในการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีตัวแทนหรือเข้าร่วมโดยตรงก็ได้
  - 2.2 ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัด เพื่อให้ผู้เข้าร่วมจะสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้ตามสภาพความเป็นจริงของตน

2.3 กำหนดลักษณะของกิจกรรมที่แน่นอน

3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมหนึ่ง ๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วย ได้มีโอกาสเข้าร่วม แต่ก็ไม่อาจกำหนดเป้าหมายวิธีการหรือผลประโยชน์ของกิจกรรม แต่จะขึ้นอยู่กับกำหนัด และการจัดสรรเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งไม่อาจจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบหนึ่งที่สำคัญของการสื่อสารชุมชน โดย กาญจนา แก้วเทพ (2542) เห็นว่าการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนี้จะทำให้คนในชุมชน

- เห็นคุณค่าของตัวเอง
- สร้างความเชื่อมั่นในการแสดงความคิดเห็น
- พิสูจน์ความเชื่อแบบเก่าของชุมชนในการใช้เทคโนโลยี
- เสริมสร้างทักษะในการสื่อสาร
- ช่วยให้ชุมชนแสดงความรู้สึกร่วม
- สร้างความมีสติ และความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น

การมีส่วนร่วมในองค์ประกอบของการสื่อสาร

การมีส่วนร่วมในการสื่อสารมีระดับต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไป ปัจจัยที่มีส่วนร่วมในการกำหนดระดับความมากน้อยของการมีส่วนร่วม นั้น จะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการสื่อสาร ดังนี้

1. เป้าหมายของการสื่อสาร ได้กำหนดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับใด เช่น ในระดับเข้ามามีส่วนร่วมแสดง ระดับเป็นผู้รับสารที่คอยป้อนปฏิกิริยาย้อนกลับ
2. ลักษณะสองทาง และ Interactivity ของการสื่อสาร ยิ่งการสื่อสารที่เอื้ออำนวยให้มีการตอบโต้กันอยู่ตลอดเวลาเพิ่มขึ้นเท่าใด โอกาสที่ชุมชนจะมีส่วนร่วมก็ยิ่งจะมีเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น

3. ใครคือผู้ส่งสาร ในชุมชนเองโอกาสที่คนส่วนใหญ่จะได้เข้ามาเป็นผู้ส่งสารมีมากน้อยหรือทั่วถึงหรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างนักสื่อสารมวลชนอาชีพ เจ้าหน้าที่รัฐและชาวบ้าน สักส่วนที่จะได้เป็นผู้ส่งสารเป็นอย่างไรบ้าง
4. ประเภทเนื้อหาสาร เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนหรือเปล่า นอกจากนั้น วิธีการนำเสนอเนื้อหา หากมีลักษณะของการสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนะซึ่งกันและกัน (Dialogue) แสวงหาความร่วมมือจากหลายฝ่าย (Collaboration) และก่อให้เกิดการตัดสินใจโดยกลุ่ม (Group Decision making) ก็จะยิ่งทำให้การมีส่วนร่วมมีโอกาสมากขึ้น
5. ประเภทของช่องทาง / สื่อ โดยหลักการทั่วไปแล้ว สื่อขนาดเล็ก เช่น สื่อเฉพาะกิจ จะเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมได้มากกว่าสื่อมวลชน สื่อที่ชาวบ้านคุ้นเคย เช่น สื่อประเพณี ก็จะเอื้ออำนวยให้ชาวบ้านเข้าร่วมได้ง่ายกว่าสื่อสมัยใหม่ที่แปลกหน้า อย่างไรก็ตาม มีข้อพึงตระหนักถึงคือ ความยากง่ายในการเข้ามามีส่วนร่วมของสื่อประเภทต่าง ๆ และการค้นคิดสร้างสรรค์กิจกรรม และช่องทางแบบใหม่ที่จะเอื้ออำนวยความสะดวกในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน
6. ผู้รับสาร และการมีปฏิกิริยาป้อนกลับ (Feedback) สำหรับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนั้น จะมีความเชื่อพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับผู้รับสารที่แตกต่างไปจากการสื่อสารเพื่อการพัฒนากระแสหลักโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ กระบวนทัศน์ใหม่นี้จะเชื่อว่าผู้รับสารนั้นมีใช้ผู้ที่วางเปล่า และไม่รู้อะไรเลยเกี่ยวกับเนื้อหาสารที่จะสื่อไป หากแต่ความรู้ที่ผู้รับสารมีนั้น อาจจะเป็นความรู้คนละชุดที่แตกต่างจากที่ผู้ส่งคาดคิดเอาไว้ และนอกจากผู้รับสารจะมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสารแล้ว วิธีการรับสารของประชาชนก็มิได้เป็นอย่าง Passive หากทว่าเป็นไปอย่าง Active และประชาชนผู้รับสารมักจะมีปฏิกิริยาป้อนกลับ (Feedback) ทั้งแบบที่เป็นทางการ หรือไม่เป็นทางการ ประจักษ์พยานที่เห็นได้อย่างชัดเจนในกรณีที่เนื้อหาสื่อ่นั้นมีความผูกพันใกล้ชิดกับประชาชน ดังนั้น ไม่ว่าชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมกับการสื่อสารในระดับใดก็ตาม การจัดช่องทางสำหรับปฏิกิริยาป้อนกลับก็เป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างขาดไม่ได้ของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วม

เนื่องจากการมีส่วนร่วมในการสื่อสารของชุมชนนั้นกระทำได้ในหลายระดับ และได้มีนักวิชาการหลายท่านจัดแบ่งระดับการมีส่วนร่วมเอาไว้หลาย ๆ แบบ ในที่นี้จะขอแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเอาไว้ 3 ระดับ โดยเรียงลำดับจากลำดับที่น้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุด ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร (Audience / Reciever / User)
2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต/ผู้ร่วมแสดง (Sender / Producer / Co-Producer / Performance)
3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน และกำหนดนโยบาย (Policy Maker / Planner)

การมีส่วนร่วมในแต่ละระดับนี้จะเรียกร่องประเภทของกิจกรรม และเงื่อนไขต่าง ๆ แตกต่างกัน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร

เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับต่ำที่สุด กล่าวคือ ในกระบวนการสื่อสารตั้งแต่ต้นยังอยู่ในการกำหนดของผู้ส่งสาร ไม่ว่าจะเป็นการเลือกประเด็นเนื้อหา การเลือกวิธีการนำเสนอไปจนกระทั่งการเลือกช่องทางสื่อที่จะใช้เผยแพร่ และผู้รับสารก็ยังคงมีฐานะเป็นเพียงผู้รับสารแต่เพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะเปลี่ยนแปลงไปสำหรับฐานะของผู้รับสารในการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมก็คือ

- 1.1 ต้องมีการขยายแนวคิดของผู้รับสารให้ตระหนักถึงสิทธิที่จะรู้ของตนเอง (right to know / right to be informed) และนอกจากนั้นสิทธินี้ยังขยายไปถึงสิทธิที่จะบอกเล่าข้อมูลข่าวสารของตนต่อสาธารณะด้วย (right to inform)
- 1.2 ต้องสร้างหลักประกันในการมีส่วนร่วมของผู้รับสารทั้งในช่วงขาเข้า (input) และช่วงขาออก (output) จะต้องมีการสำรวจว่า มีช่องทางข่าวสารอะไรบ้างสำหรับชุมชน โอกาสในการเข้าถึงเป็นอย่างไร เนื้อหาของข่าวสารนั้นเกี่ยวข้องกับชุมชนหรือไม่ และมีรูปแบบการนำเสนอในลักษณะอย่างไร ในช่วงของการส่งข้อมูลจากชุมชนเช่นกัน

1.3 ปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารก็คือ ช่องทางข่าวสาร (channel) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบางช่วงเวลาที่เป็นช่วงระยะเวลาสำคัญของคนชมจะต้องมีการสำรวจว่ามีช่องทางอะไรบ้างที่ประชาชนในบริเวณดังกล่าว จะได้รับ-ส่งข่าวสารอย่างทั่วถึง ในกรณีเช่นนี้มาตรการการเพิ่มช่องทางการสื่อสาร (addition of channel) เป็นสิ่งที่จำเป็น

2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต/ผู้ร่วมแสดง

เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้นมา และจำเป็นต้องสร้างเงื่อนไขใหม่ ๆ เพิ่มเติม หรือต้องการมีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเก่า ๆ ที่มีอยู่ การเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิต หรือผู้ร่วมผลิตนั้น แบ่งออกได้เป็นหลายขั้นตอนตามแนวคิดของการผลิตสื่อ

2.1 ขั้นก่อนการผลิต (Pre-production) ได้แก่ ขั้นตอนการเตรียมการผลิตสื่อกิจกรรมในขั้นตอนนี้จะประกอบด้วย การเลือกประเด็นหัวข้อ การเลือกแง่มุมที่จะนำเสนอ การรวบรวมข้อเท็จจริงที่จะนำมาใช้เป็นวัตถุดิบ การเขียนบทแบบต่าง ๆ การคัดเลือกนักแสดง และตัวแสดง ฯลฯ

2.2 ขั้นการผลิต (Production stage) ได้แก่ ขั้นตอนของการลงมือผลิต เช่น การเข้าห้องจัดรายการในกรณีของวิทยุ การลงมือถ่ายทำในกรณีของวิดีโอ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ฯลฯ

2.3 ขั้นหลังการผลิต (Post-production stage) ได้แก่ ขั้นตอนหลังการถ่ายทำเสร็จแล้ว ก็ต้องมีการตัดต่อ การอัดเสียงประกอบ การเพิ่มเติมด้านเทคนิคต่าง ๆ

ชุมชนอาจจะเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะต้องมีการสร้างเงื่อนไขใหม่ ๆ อย่งไรก็ตามจะเป็นการดียิ่งที่จะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด ในลักษณะการร่วมคิด

3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน และกำหนดนโยบายนั้น ถือว่าเป็นรูปแบบสูงสุดของการมีส่วนร่วม และจะสังเกตเห็นว่า ยิ่งระดับของการมีส่วนร่วมสูงขึ้นมากเท่าใด สัดส่วนของคนชมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมได้ก็จะเล็กลง กล่าวคือ ในระดับของผู้รับสารคนในชุมชนทุกคนสามารถมี

ส่วนร่วมได้ แต่เมื่อมาถึงขั้นการผลิตก็อาจจะมีบางกลุ่มในชุมชนเท่านั้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม จนกระทั่งถึงขั้นตอนสุดท้าย คือ ระดับการวางแผนและนโยบายนี้ ก็คงมีตัวแทนบางคนเท่านั้นจากชุมชนที่จะเข้ามาดำเนินกิจกรรมในระดับนี้

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน และกำหนดนโยบายการใช้สื่อของชุมชนนั้น หมายถึง การวางแผนและนโยบายดำเนินการใช้สื่อที่รวมเอาชุมชนเข้ามาอยู่ในโครงสร้างการสื่อสารของชุมชน กล่าวในระดับกว้างอาจหมายถึง การวางแผน และกำหนดนโยบายของการสื่อสารทุกประเภทที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสื่อประเภทใด เช่น สื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ สื่อประเพณี รวมทั้งสื่อบุคคล การวางแผนนั้นจะเป็นการสร้างเชื่อมโยงระหว่างสื่อแต่ละประเภทเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้ ส่วนระดับแคบลงมาอาจจะหมายถึง การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผน และนโยบายของสื่อบางประเภทที่จะเข้ามาในชุมชน กล่าวคือ เป็นการรับผิดชอบร่วมกัน ชุมชนเองก็ต้องรับผิดชอบการดำเนินงานของสื่อ ซึ่งรวมทั้งด้านงบประมาณ อุปกรณ์ บุคลากร ฯลฯ ส่วนสื่อนั้นก็ต้องตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นอกจากแนวคิด ที่กล่าวถึงในตอนต้นแล้ว ยังมีงานวิจัยอื่นๆ ที่น่าสนใจและน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

สุรินทร์ แปลงประสพโชค (2533-2534) ศึกษาเรื่อง การทดลองจัดทำรายการวิทยุชุมชน สำหรับชุมชนชนบทในเขตชานเมืองจังหวัดจันทบุรี โดยที่ใช้หลักการวิทยุชุมชน คือ “การเป็นสื่อแบบประชาธิปไตย (Democratic media) และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory communication) คือให้ประชาชนเข้าถึงสื่อได้ง่าย (accessibility) ให้ประชาชนช่วยกันคิด วางแผน กำหนดเนื้อหาการผลิตรายการร่วมกัน (participation) และให้ประชาชนเป็นเจ้าของหรือมีอำนาจการตัดสินใจในการบริหารรายการด้วยตนเอง (self-management) ซึ่งมีแนวคิดวิธีการวิจัยและผลการวิจัยดังต่อไปนี้

วิทยุกระจายเสียงชุมชน เป็นการจัดการกระจายเสียงของวิทยุท้องถิ่นที่มีกลุ่มเป้าหมายแคบและตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของผู้ฟัง การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความเป็นไปได้

และรูปแบบการจัดวิทยุกระจายเสียงชุมชนสำหรับชุมชนชนบทในเขตชนเมืองจังหวัดจันทบุรี ผลของวิทยุกระจายเสียงชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการรับสื่อ และความพึงพอใจในการรับสารของผู้ฟังเป้าหมาย รวมทั้งศึกษาแนวทางการใช้วิทยุกระจายเสียงชุมชนในลักษณะสื่อเพื่อการพัฒนา

วิธีการวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง โดยทดลองจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนสำหรับผู้ฟังในพื้นที่รัศมี 6-10 กิโลเมตร โดยรอบสถานีทดลอง คือสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดจันทบุรี ระบบเอฟเอ็ม ใช้ชื่อรายการว่า “รายการสร้างสรรค์จันทบุรี” มีการบริหารและดำเนินการโดยคณะกรรมการซึ่งเป็นผู้นำชุมชนในพื้นที่ ทดลองออกอากาศทุกวัน ๆ ละ 1 ชั่วโมง เป็นเวลา 2 เดือน

ผลการวิจัยได้จากการทดลอง การสังเกต และการทดสอบกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการทดลอง โดยกลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 196 ราย สุ่มจากหมู่บ้าน 4 ทิศทางรอบสถานี ปรากฏว่าคณะกรรมการที่แต่งตั้งขึ้นสามารถปฏิบัติหน้าที่บริหารวิทยุกระจายเสียงชุมชน และเป็นสื่อกลางสะท้อนปัญหาและความต้องการของชุมชนให้กับรายการได้เป็นอย่างดี โดยกรรมการและเลขานุการจะมีบทบาทสำคัญในการประสานระหว่างคณะกรรมการสถานี และชุมชน หลังการทดลองผู้ฟังนิยมฟังรายการจากสถานีทดลองมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับรายการเดิม พบว่าผู้ฟังจะนิยมและพึงพอใจรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนมากกว่ารายการเดิม นอกจากนี้วิทยุกระจายเสียงชุมชนที่จัดขึ้นยังสามารถใช้เป็นรูปแบบของการจัดสื่อเพื่อการพัฒนาได้

จิระวรรณ ตันภูรพันธ์ (2542) ศึกษาการมีส่วนร่วมและบทบาทผู้นำชุมชนชาวไทยภูเขาในการจัดการวิทยุชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์เจาะลึก และเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชน มีความสนใจเข้าร่วมการจัดทำวิทยุชุมชนแม้จะไม่เข้าใจรายละเอียดของการดำเนินการที่ชัดเจน โดยมีแนวคิดจะเข้าร่วมทุกขั้นตอน

อรวรรณ ปลัณฑ์โอวาท (2544) ศึกษาการสื่อสาร การมีส่วนร่วม และความพึงพอใจของประชาชนในวิทยุชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดระยอง โดยวิจัยจากเอกสารและการวิจัยเชิงสำรวจโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสัมภาษณ์กลุ่ม การวิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนามเป็น 2

ระยะ ในทั้ง 2 จังหวัด ผลการศึกษาพบว่าการศึกษา การมีส่วนร่วม และความพึงพอใจของประชาชนต่อวิทยุชุมชนยังสามารถพัฒนาไปได้อีกมาก การสื่อสารของประชาชนจากระดับล่างสู่บนคือ ผู้บริหารประเทศยังคิดขัดด้วยกฎหมายและแผนแม่บทที่สนับสนุนและรองรับการมีส่วนร่วมของประชาชน ยังไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมาตรา 39,40,41 และความพึงพอใจของประชาชนต่อวิทยุชุมชนยังไม่อยู่ในระดับที่จะประเมินได้ว่าเป็นความสำเร็จแท้จริง ชาวบ้านที่วิทยุชุมชนมุ่งไปให้ถึงยังไม่รับฟังวิทยุชุมชน การพัฒนาวิทยุชุมชนต้องเน้นเนื้อหาของภูมิปัญญาตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น ความสำคัญของเครือข่าย การเน้นย้ำการเชื่อมโยงของการพึ่งตนเอง การพึ่งพากันของสังคม ชุมชนเข้มแข็งของประชาสังคมซึ่งเป็นจุดหมายที่วิทยุชุมชนในแต่ละจังหวัดพยายามก้าวไปให้ถึงแม้ว่าต้องใช้เวลาและความตั้งใจจริง

ศาลินา นิมตระกูล (2543) ศึกษาวิธีการดำเนินงานในการผลิตรายการ รูปแบบในการนำเสนอ และเนื้อหาของรายการวิทยุกระจายเสียงภาคภาษาชาวเขา 6 ภาษา ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จ.เชียงใหม่ รวมทั้งศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของผู้ฟังชาวเขา และความสอดคล้องระหว่างรูปแบบในการนำเสนอ และเนื้อหาของรายการ กับความต้องการและการใช้ประโยชน์ของผู้ฟังชาวเขา โดยการศึกษาเอกสาร และเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

ผลการศึกษาพบว่า ในระยะแรกที่เริ่มทำการกระจายเสียงนั้น มีเนื้อหาของรายการที่เน้นในเรื่องของข่าวสารจากทางราชการเป็นส่วนใหญ่ นอกเหนือจากนั้นจะเป็นเนื้อหาที่เป็นความรู้โดยทางรายการจะได้รับบทบาทที่ใช้ในการออกอากาศจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลต้องการใช้รายการเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายแข่งชิงกำลังคนจากฝ่ายตรงข้ามหรือผู้ที่ไม่หวังดีต่อประเทศไทย แต่นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2532 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน นโยบายในการดำเนินรายการได้เปลี่ยนแปลงไปเป็น มุ่งยกระดับและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวเขา

ส่วนการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ฟังชาวเขานั้น พบว่า สถานีฯ ยังไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้ฟังชาวเขาเข้ามามีส่วนร่วมในรายการวิทยุภาคภาษาชาวเขาโดยตรง คือ ในรูปแบบของคณะกรรมการดำเนินงาน แต่ได้เปิดโอกาสให้ผู้ฟังชาวเขาเข้ามามีส่วนร่วมโดยทางอ้อมด้วยการมีปฏิริยาตอบกลับมายังรายการ ทางจดหมาย โทรศัพท์ การมาเยี่ยมชมสถานี และการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางสถานีจัดขึ้น นอกจากนี้ ยังได้เปิดโอกาสให้ผู้ประกาศชาวเขาทั้ง 6 ภาษา เข้าร่วมประชุมกำหนดผังรายการรูปแบบการนำเสนอ และเนื้อหาของรายการ โดยถือว่าผู้ประกาศชาวเขาทั้ง 6 ภาษา เป็นตัวแทนของผู้ฟัง

ชาวเขาในระดับหนึ่ง และทางสถานีฯ ยังมอบหมายให้ผู้ประกาศชาวเขาเป็นผู้เขียนบทความและคัดเลือกเนื้อหาในการออกอากาศด้วยตนเองเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้ฟังชาวเขามากที่สุด

อังคณา พรหมรักษา (2543) ศึกษาลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น จ.กาฬสินธุ์ เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาในการสื่อสารเพื่อการพัฒนาคนและสังคม และเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพของสถานีวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น จ.กาฬสินธุ์ ในการสื่อสารเพื่อการพัฒนาคนและสังคม โดยศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบของการใช้สถานีวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น จ.กาฬสินธุ์ ทั้ง 3 สถานี มีการกระจายข้อมูลข่าวสารระหว่างแหล่งผู้ทำการสื่อสารจากส่วนกลางและผู้ทำการสื่อสารระดับท้องถิ่นในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน รูปแบบของรายการประเภทรายการข่าวประจำวัน รายการสาระความรู้ รายการเพลงและโฆษณา โดยรวมของทั้ง 3 สถานีเป็นเนื้อหาที่มุ่งกลุ่มผู้ฟังระดับประเทศ สำหรับรูปแบบและเนื้อหารายการที่เกี่ยวข้องกับผู้ฟังในระดับท้องถิ่นได้แก่ ข่าวบริการประชาชน การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์องค์กรเป็นส่วนใหญ่ สำหรับการแสดงออกซึ่งศักยภาพของการเป็นสถานีวิทยุท้องถิ่นในแง่หลักการทั้ง 3 สถานี ได้กำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายไว้อย่างชัดเจน แต่ในแง่ปฏิบัติลักษณะ โครงสร้างและวัฒนธรรมในการทำงานของแต่ละองค์กรยังไม่พร้อมที่จะกระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปสู่ส่วนท้องถิ่นอย่างแท้จริง

นาฎยา เสวกแก้ว (2541) ศึกษาบทบาทของวิทยุท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรีต่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ โดยศึกษาข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหารายการที่ผลิตและออกอากาศโดยสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จ.ชลบุรี และรายการชนโซไน้ เรดิโอ ออกอากาศทางสถานีวิทยุองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย เมืองพัทยา และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้รับสาร และผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการวิทยุ

ผลการศึกษาพบว่า บทบาทวิทยุท้องถิ่นในฐานะสื่อมวลชน สามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ บทบาทหน้าที่ในระดับพื้นฐาน เป็นบทบาทที่ใช้ทรัพยากรในการดำเนินไม่มาก และปัจจุบันสื่อมวลชน มีการกระทำอยู่พอสมควร ได้แก่ บทบาทในการให้ข่าวสาร การให้ความรู้ การสร้างจิตสำนึก และการให้แนวทางปฏิบัติ การให้ความร่วมมือ อีกระดับหนึ่งคือ บทบาทหน้าที่ที่สูงขึ้นเป็นบทบาทที่ต้องใช้ทรัพยากรในการดำเนินการมากกว่าบทบาทพื้นฐาน ซึ่งเป็นบทบาทที่สื่อมวลชนโดยเฉพาะ

อย่างยิ่ง วิทยุกระจายเสียงยังไม่ค่อยกระทำ ได้แก่ การเฟ้อระวัง การให้สถานภาพ การเสนอแนวคิด
ในการแก้ปัญหา การเป็นแกนนำในการปฏิบัติ และการเป็นเวทีให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นย้อนกลับ

DRPU

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีในการวิจัยเรื่อง “การบริหารสถานีวิทยชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี” ผู้วิจัยกำหนดใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (QUALITATIVE APPROACH) และเพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัย ดังต่อไปนี้

ประชากรในการศึกษาวิจัย ได้แก่

1. กลุ่มปฏิกูปสื่อภาคประชาชนกาญจนบุรี โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาของการจัดตั้งสถานีวิทยหรือแนวทางที่ใช้ในการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ ขั้นตอนในการผลิตรายการ กลยุทธ์ที่ใช้ในการสร้างเครือข่ายทางการสื่อสาร ตลอดจนการวางแผนงานในอนาคต
2. กลุ่มอาสาสมัครที่เข้ามาจัดรายการในสถานีวิทยเสียงชุมชนกาญจนบุรี โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
3. ชาวบ้านในพื้นที่ อ.เมือง กาญจนบุรี โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของชาวบ้านที่มีต่อการบริหารจัดการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (PARTICIPATION OBSERVATION) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (IN-DEPT INTERVIEW)

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้มีความละเอียดอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงได้กำหนดข้อมูลเพื่อการศึกษา ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (PRIMARY DATA)

การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (INDEPT INTERVIEW) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (PARTICIPATION OBSERVATION)

- การสัมภาษณ์เชิงลึก (IN-DEPT INTERVIEW) โดยผู้วิจัยจะทำการเลือกผู้ให้สัมภาษณ์แบบเจาะจง โดยกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบ CRITERION SAMPLING เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบมีเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นเอง (สุภางค์ จันทวานิช,2542) และใช้วิธีการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ด้วยการบันทึกเทป และถอดเทปทุกคำพูด

1. กลุ่มปฏิรูปสื่อภาคประชาชนกาญจนบุรีที่ผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

- 1.1 นายบุญส่ง จันทร์ส่องรัมย์ ประธานกลุ่ม
- 1.2 นายบัญญัติ จันทร์นาม กรรมการ
- 1.3 นางทิวพร ศรีวรกุล กรรมการ
- 1.4 นายสมชัย คล้ายวิมุตต์ กรรมการ
- 1.5 นายประสิทธิ์ แสงทองดี กรรมการ

2. กลุ่มอาสาสมัครที่เข้ามาจัดรายการในสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี ประกอบด้วย

- 2.1 นางพยุศรี นาววัฒน์
- 2.2 นายกำพล รุ่งรัตน์รัชชัย
- 2.3 นายสุริยะ ดอกเรียง
- 2.4 นายบุญลือ ทรัพย์อนันต์
- 2.5 จำสิบเอกอาทิตย์ ทองศรี
- 2.6 นายเพ็ญ ภูโต
- 2.7 นางปภาวี อ้อสถิตย์

3. ชาวบ้านในพื้นที่ อ.เมือง กาญจนบุรี ที่รับฟังรายการของสถานี จำนวน 11 คน ที่รับฟังรายการของสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี

- **สังเกตแบบมีส่วนร่วม (PARTICIPATION OBSERVATION)** โดยผู้วิจัยได้เข้าไปคลุกคลีและร่วมกิจกรรม และการทำงานของสถานีวิทยชุมชน เพื่อสังเกตการดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิद्यชุมชนกาญจนบุรี เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยมีประเด็นที่ต้องการศึกษา ได้แก่ แนวทาง รูปแบบ และวิธีการบริหารจัดการด้วยตนเองของประชาชนในการดำเนินงานวิद्यชุมชน การสร้างเครือข่ายทางการสื่อสารของวิद्यชุมชน เพื่อพัฒนาให้วิद्यชุมชนมีความยั่งยืน และวิธีที่นำมาใช้เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในวิद्यชุมชน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (SECONDARY DATA)

การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิที่ได้มาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิद्यชุมชน ได้แก่ เอกสารโครงการนำร่องวิद्यชุมชนของกรมประชาสัมพันธ์

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูลไว้ในช่วงระหว่างเดือนธันวาคม 2546 – มีนาคม 2547 เป็นระยะเวลา 4 เดือน สาเหตุที่เลือกเก็บข้อมูลในช่วงนี้เนื่องจากว่า สถานีวิทยเสียงชุมชนกาญจนบุรีได้ดำเนินการก่อตั้งสถานีมาครบ 2 ปี ในวันที่ 19 ธันวาคม 2546 ทางสถานีฯ จึงได้จัดให้มีการประชุมใหญ่และประชุมย่อย ในช่วงเวลาดังกล่าวหลายครั้งเพื่อวางแผนการดำเนินงานของทางสถานีฯ การเก็บข้อมูลในช่วงเวลาดังกล่าวจะทำให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ใช้การอัดเทปการสัมภาษณ์ การจดบันทึก การถ่ายภาพ การถ่ายวิดีโอ และการใช้แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์เพื่อช่วยในการเก็บข้อมูล

- **การอัดเทปการสัมภาษณ์** เพื่อช่วยให้รายละเอียดที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น
- **การจดบันทึก** สำหรับบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกต และบันทึกเนื้อหาจากการสัมภาษณ์อย่างละเอียด
- **การถ่ายภาพ** เพื่อนำมาใช้เป็นภาพประกอบในวิทยานิพนธ์

- การถ่ายวิดีโอ เน้นบันทึกภาพกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นส่วนประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปอภิปราย
- แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ ใช้ประกอบการสัมภาษณ์ พูดคุย อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบด้วย แนวคำถามกลุ่มสื่อภาคประชาชนกาญจนบุรี เกี่ยวกับแนวทางที่ใช้ในการบริหารจัดการ ขั้นตอนในการผลิตรายการ กลยุทธ์ที่ใช้ในการสร้างเครือข่ายทางการสื่อสาร ตลอดจนการวางแผนงานในอนาคต

ในส่วนของกลุ่มอาสาสมัครที่เข้ามามีส่วนร่วมในสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี จะมีแนวคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานี รายการที่จัดสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนหรือไม่อย่างไร และในอนาคตจะเข้ามามีส่วนร่วมในการอย่างเต็มที่หรือไม่

ชาวบ้านในพื้นที่ อ.เมือง กาญจนบุรี โดยมีแนวคำถามเกี่ยวกับบทบาทของชาวบ้านที่มีต่อการบริหารจัดการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ปฏิบัติตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. อ่านและศึกษาข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากบันทึกที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ ภาพจากวิดีโอ เพื่อให้ได้ข้อมูลในการนำมาวิเคราะห์

2. จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ความเป็นมาและลักษณะการบริหารจัดการของสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี

ตอนที่ 2 เครือข่ายของสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี

ตอนที่ 3 กลยุทธ์ที่นำมาใช้เพื่อให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี

การนำเสนอข้อมูล

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยเลือกใช้การนำเสนอข้อมูล โดยการตอบคำถามนำวิจัยโดย
บูรณาการระเบียบวิธีวิจัยทั้ง 2 วิธี คือ การศึกษาวิเคราะห์จากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้ว
เขียนพรรณนาสิ่งต่าง ๆ ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลแยกออกเป็นข้อ ๆ ตามขั้นตอน

DPU

บทที่ 4

ผลการดำเนินการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยในบทนี้จะแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ความเป็นมาและลักษณะการบริหารจัดการของสถานีวิทยูเสียงชุมชน

กาญจนบุรี

ตอนที่ 2 เครือข่ายของสถานีวิทยูเสียงชุมชนกาญจนบุรี

ตอนที่ 3 กลยุทธ์ที่นำมาใช้เพื่อให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในสถานีวิทยูเสียงชุมชน

กาญจนบุรี

ตอนที่ 1 ความเป็นมาและลักษณะการบริหารจัดการของสถานีวิทยูเสียงชุมชนกาญจนบุรี

สถานีวิทยูเสียงชุมชนกาญจนบุรี เป็นวิทยูชุมชนที่จัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มปฏิรูปสื่อภาคประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี ดังนั้น หากจะศึกษาถึงความเป็นมาของสถานี ฯ และลักษณะการบริหารจัดการ จึงต้องศึกษาถึงความเป็นมาของกลุ่มปฏิรูปสื่อฯ ก่อนว่ามีความเป็นมาอย่างไร และเพราะเหตุใดจึงได้จัดตั้งสถานีวิทยูเสียงชุมชนขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาข้อมูลทั้งจากเอกสาร และจากการสัมภาษณ์ ซึ่งสามารถประมวลข้อมูลได้ดังนี้

กลุ่มปฏิรูปสื่อภาคประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี

จังหวัดกาญจนบุรี อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 128 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 19,483 ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นป่า โดยเฉพาะชายแดนที่ติดพม่ายังมีสภาพเป็นป่าดงดิบ การปกครองได้มีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ คือ อำเภอเมือง บ่อพลอย เลาขวัญ พนมทวน ไทรโยค สังขละบุรี ศรีสวัสดิ์ ท่ามะกา ท่าม่วง ทองผาภูมิ และ 3 กิ่งอำเภอ คือ กิ่งอำเภอด่านมะขามเตี้ย หนองปรือ และห้วยกระเจา

กลุ่มปฏิรูปสื่อภาคประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ.2544 โดยการรวมตัวกันของคนในพื้นที่ จ.กาญจนบุรี หลายสาขาอาชีพ และจากเครือข่ายงานพัฒนาที่อยู่ในจังหวัด ประกอบด้วย

1. เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกและพลังงานยั่งยืน ซึ่งมีพื้นที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขต อ.ท่ามะกา อ.ท่าม่วง
2. เครือข่ายงานพัฒนาและอนุรักษ์ลุ่มน้ำแม่กลอง ซึ่งมีพื้นที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขต อ.เมือง อ.ท่ามะกา และ อ.ท่าม่วง
3. เครือข่ายงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่
  - 3.1 กลุ่มอนุรักษ์กาญจน์ เป็นกลุ่มสนับสนุนการทำงานภาคประชาชนและตรวจสอบการทำงานของภาครัฐในพื้นที่ จ.กาญจนบุรี
  - 3.2 เครือข่ายป่าต้นน้ำ เป็นการทำงานกับชาวกะเหรี่ยง มีพื้นที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขตพื้นที่ป่าต้นน้ำ คือ อ.สังขละบุรี อ.ไทรโยค อ.ศรีสวัสดิ์ และ อ.ทองผาภูมิ
  - 3.3 เครือข่ายป่าชุมชน มีพื้นที่ปฏิบัติงานในเขต อ.พนมทวน อ.หนองปรือ อ.ศรีสวัสดิ์ และ อ.สังขละบุรี
4. เครือข่ายงานวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ท้องถิ่น โดยสำนักวิจัยฯ สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี
5. เครือข่ายพระสงฆ์
6. เครือข่ายเยาวชน
7. เครือข่ายสุขภาพ

รวมทั้งตัวแทนจากกลุ่มสาขาอาชีพต่าง ๆ ได้แก่

1. กลุ่มสมาชิกขั้วรถจักรยานยนต์รับจ้าง
2. กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพค้าขาย แผงลอย
3. กลุ่มเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์
4. กลุ่มหมอยาพื้นบ้านและสมุนไพร

5. กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านต่าง ๆ
6. กลุ่มผู้นำชุมชนเมืองในเขตเทศบาล
7. กลุ่มเกษตรกรรายย่อยต่าง ๆ

ทั้งหมดมีความเห็นว่า ปัจจุบันภาคประชาชนไม่มีสื่อเป็นของตนเอง ไม่สามารถประชาสัมพันธ์การทำงานของตนเองให้กับคนอื่นรับรู้ ซึ่งงานที่ทำอยู่เป็นงานการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เครือข่ายงานต่าง ๆ และประชาชนที่ประกอบอาชีพอิสระดังกล่าวข้างต้น จึงรวมตัวกันระดมความคิดเรื่อง การสื่อสารภาคประชาชน ซึ่งเป็นที่รู้กันว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มาตรา 40 ได้ระบุเอาไว้ว่า

“คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติ เพื่อประโยชน์สาธารณะ”

วัตถุประสงค์หลักของกลุ่ม

1. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการใช้สื่อ รับสื่ออย่างเท่าเทียมกันตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมาตรา 40
2. เพื่อรณรงค์ให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่เพื่อให้เกิดความตระหนัก และเห็นความสำคัญในเรื่องสิทธิการใช้สื่อ
3. เพื่อเตรียมความพร้อมชุมชนในเรื่องการสื่อสาร การบริหาร การจัดการสถานีวิทยุชุมชน

แนวทางการดำเนินงาน

1. มุ่งส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในระบบประชาธิปไตย และโอกาสการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. มุ่งส่งเสริมคุณค่าของรายการเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีของสังคม
3. มุ่งส่งเสริมผู้มีความคิดสร้างสรรค์ เสียสละ อิสระ ปราศจากการครอบงำ แทรกแซงจากฝ่ายใด ๆ

4. มุ่งส่งเสริมด้วยหลัก คุณธรรม จริยธรรมอันสูงส่ง

การดำเนินงานของกลุ่ม

ภายหลังจากได้มีการรวมตัวกันภายใต้ชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มปฏิรูปสื่อภาคประชาชน จ. กาญจนบุรี” กิจกรรมแรกที่ปฏิบัติคือ การจัดประชุมให้ความรู้กับประชาชน ในอำเภอต่าง ๆ ทุก ๆ อำเภอ รวม 13 อำเภอ เกี่ยวกับเรื่อง

- การเตรียมความพร้อมภาคประชาชน ในการเป็นเจ้าของคลื่นความถี่สถานีวิทยุและโทรทัศน์
- เรื่องสิทธิของประชาชนในการใช้เครื่องมือในการสื่อสารตามรัฐธรรมนูญ
- เรื่องการเตรียมความพร้อมในการสื่อสาร จัดการและบริหารสถานีวิทยุชุมชน
- การแสวงหาแกนนำในระดับอำเภอเพื่อร่วมเรียนรู้ ผลักดันเรื่องการปฏิรูปสื่อให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

การก่อตั้งสถานีวิทยุชุมชน

หลังจากที่ได้มีการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนจนเกิดความเข้าใจแล้ว ก็ได้มีการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนนำร่องขึ้นที่ร้านไฟน์อาร์ต อ.เมือง จ.กาญจนบุรี โดยใช้เงินลงทุนที่ได้รับมาจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม หรือ ZIF ซึ่งเป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นภายใต้โครงการลงทุนเพื่อสังคม ซึ่งเกิดขึ้นจากวิกฤตการณ์ในภาคการเงิน ที่นำไปสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอันมีผลกระทบต่อสังคมอย่างกว้างขวาง

กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Fund – SIF) หรือ กสส. เป็นกองทุนสนับสนุนเงินให้เปล่าแก่โครงการที่ตอบสนองความต้องการชุมชนและเพื่อชุมชน โดยองค์กรท้องถิ่นริเริ่มเสนอโครงการต่อ SIF และโครงการที่ได้รับความช่วยเหลือ ต้องเป็นโครงการที่ชุมชนร่วมกันกำหนด แก้ปัญหาในชุมชน เสริมสมรรถนะของท้องถิ่น โดยในระยะยาว จะสนับสนุนท้องถิ่นที่พร้อมให้มี “ประชาคมจังหวัด” ที่ประกอบด้วยบุคคลทุกฝ่าย ทั้งนักธุรกิจ นักวิชาการ ข้าราชการ นักการเมือง สนับสนุนและให้คำแนะนำโครงการ เกิดเป็นเครือข่ายของชุมชนขึ้น โดยมูลค่าของแต่ละโครงการประมาณ 450,000 – 11,250,000 บาท ซึ่งสถานีวิทยุเสียงชุมชน

กาญจนบุรี ได้เสนอโครงการและได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนนี้ในการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชน เป็นเงินจำนวนประมาณ 7 แสนบาท เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2544 ใช้ชื่อว่าสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี ใช้คลื่นความถี่ระบบ F.M.100.75 MHZ. ออกอากาศตั้งแต่เวลา 08.00-20.00 น. เพื่อเป็นศูนย์สาธิตและเรียนรู้ รวมทั้งฝึกหัดการจัดการรายการสถานีวิทยุชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้ร่วมอบรมในพื้นที่ด้วยการทดลองปฏิบัติจริง และรู้สึกว่าการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนไม่ใช่เรื่องไกลตัว และสามารถทำได้ด้วยตนเอง

โดยสถานีมีลักษณะเปิดให้กลุ่มผู้สนใจเข้ามาจัดการรายการได้ตลอด และมีกรรมการกลุ่มปฏิรูปสื่อฯ คอยจัดสรรเวลาให้กับบุคคลที่เข้ามาจัดการรายการว่าจะอยู่ในช่วงเวลาใด นอกจากนั้น ยังได้มีการเตรียมการจัดตั้งสถานีรณรงค์ในพื้นที่ จ.กาญจนบุรี เพิ่มขึ้นอีก 3 แห่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการฝึกฝน แลกเปลี่ยนการเรียนรู้ภายในชุมชน และระหว่างชุมชน เป็นการเชื่อมต่อระหว่างภาคประชาชนไปสู่ภาคีอื่น ๆ อันจะนำมาซึ่งความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

ต่อมาเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2545 กรมประชาสัมพันธ์ ได้มีหนังสือถึงกลุ่มผู้เรียนรู้ในกระบวนการเรียนรู้เรื่องวิทยุชุมชนของประชาชน จ.กาญจนบุรี ให้ระงับการดำเนินการส่งวิทยุกระจายเสียงโดยระบุว่าเป็นการดำเนินการที่ไม่ถูกต้องตามมาตรา 5 ใน พ.ร.บ.วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498 แก้ไขเพิ่มเติม 2530 ระบุโทษคือ จำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 1 แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และปรับเป็นรายวัน วันละสองพัน จนกว่าจะดำเนินการให้ถูกต้อง คือ การได้รับใบอนุญาตดำเนินการจากเจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาต

กลุ่มปฏิรูปสื่อภาคประชาชน จ.กาญจนบุรี จึงได้ทำหนังสือชี้แจงกลับไปยังกรมประชาสัมพันธ์ เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2545 เพื่อให้กรมประชาสัมพันธ์ยกเลิกคำสั่งระงับการส่งกระจายเสียง โดยได้ระบุว่า การจัดตั้งดังกล่าวเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มตัวแทนชุมชน แต่ไม่ได้รับการชี้แจงกลับมา

จนกระทั่งเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2545 ได้มีการจัดสัมมนาระดับประเทศ เรื่อง การสร้างและพัฒนาวิทยุชุมชน โดยมีกลุ่มตัวแทนองค์กรภาคประชาชนจากทั่วประเทศ เข้าร่วมสัมมนาจำนวน 130 คน ได้ร่วมกันลงนามในหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร และนำหนังสือไปยังที่ทำเนียบรัฐบาล ซึ่งในหนังสือได้ระบุถึงการตระหนักในสิทธิและหน้าที่ที่จะต้อง

ดำเนินการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนภายใต้กรอบกฎหมายในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และหลักการวิद्यุชุมชนเพื่อประโยชน์ชุมชนตามที่มีแนวทางปฏิบัติในนานาประเทศ และเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนชุมชนที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ได้ดำเนินการเรียนรู้ในชั้นการทดลองออกอากาศ แต่ก็ไม่ได้รับการชี้แจงกลับมา

หลังจากนั้น เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2545 คณะกรรมาธิการมีส่วนร่วมของประชาชนวุฒิสภา ได้ให้ ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ ในฐานะรองประธานคณะกรรมการณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อ (คปส.) นายบุญส่ง จันทร์ส่องรัศมี ตัวแทนวิद्यุชุมชนกาญจนบุรี และนางสาวจันทรพนา สิทธิพันธ์ ตัวแทนวิद्यุชุมชนเพื่อนอินทร์บุรี จ.สิงห์บุรี ซึ่งได้ร่วมทำหนังสือร้องเรียน เข้าชี้แจงต่อคณะกรรมาธิการในฐานะผู้ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของกรมประชาสัมพันธ์

สัปดาห์ต่อมาคณะกรรมาธิการมีส่วนร่วมของประชาชนวุฒิสภา ได้ขอให้ผู้แทนจากกรมประชาสัมพันธ์ชี้แจงและให้ข้อมูล ผลโดยสรุปคือ กรรมาธิการฯ ได้ขอให้กรมประชาสัมพันธ์ จัดกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อรับรู้กระบวนการเรียนรู้ และความต้องการของประชาชน และเพื่อหาทางออกร่วมกัน โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะและเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญเป็นสำคัญ แต่ก็ยังไม่มีผลการดำเนินการใด ๆ จากกรมประชาสัมพันธ์

เดือนเมษายน 2545 สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รับทราบเรื่องการดำเนินการของหน่วยงานรัฐต่อกระบวนการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมใช้สิทธิในสื่อองภาคประชาชน จึงนำเรื่องเข้าสู่กลไกการศึกษาและตรวจสอบตามอำนาจหน้าที่

อย่างไรก็ตาม ขณะที่ยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ทางภาคประชาชนที่ร่วมกระบวนการเรียนรู้เพื่อใช้สิทธิในคลื่นวิทยุทั่วประเทศ ได้มีข้อเสนอว่า ควรจะมี พ.ร.บ.สื่อชุมชน เพื่อให้เกิดการใช้สิทธิในช่องทางการสื่อสารสาธารณะเพื่อให้สื่อเป็นเครื่องมือการสื่อสาร ที่ไม่ใช่เพื่อรัฐ ไม่ใช่เพื่อธุรกิจที่ต้องการผลกำไร แต่เพื่อเป็นเครื่องมือของชุมชนที่จะช่วยให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายเพื่อชีวิตที่เป็นสุขร่วมกันเพื่อให้เป็นสมดุลงานในการสื่อสาร การส่งสาร และการรับสาร ของภาคประชาชน ชุมชน ที่ถ่วงดุลได้กับภาครัฐ ภาคเอกชน และเพื่อเพิ่มช่องทางการรับสาร การส่งสารที่หลากหลาย โดยให้อำนาจในการเลือกรับเป็นของประชาชน

สำหรับสถานการณ์ขณะนี้ ทางสถานีฯ ก็ยังคงดำเนินการส่งกระจายเสียงต่อไปโดยอาศัยความเข้มแข็งของกลุ่มปฏิรูปสื่อและประชาชนในพื้นที่ โดยใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน หมวด 3 ที่ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยในสาระสำคัญในมาตรา 26,27,28 และ 29 คือ

- การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ
- สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรอง โดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครอง และผูกพัน จากรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ โดยตรงในการตรากฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง
- บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ ที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาล หรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้
- การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะกาลเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้ และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นไม่ได้

โดยผู้ได้รับจดหมายแจ้งเตือน และแจ้งจับของอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ และ/หรือ ผู้ว่าราชการจังหวัด จะดำเนินการชี้แจงกลับไปยังกรมประชาสัมพันธ์ และ/หรือผู้ว่าราชการจังหวัด เมื่อระยะเวลาเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายแล้ว จะทำเรื่องเสนอเพื่อขอฟังอำนาจ และวินิจฉัยของศาลปกครอง

รวมทั้งกลุ่มผู้ที่อยู่ในกระบวนการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์สื่อภาคตะวันตก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีจุดปฏิบัติการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนในระดับจังหวัด จำนวนประมาณ 30 จุดปฏิบัติการเรียนรู้ จะทำหน้าที่ขอรับการสนับสนุนด้านองค์ความรู้และการให้คำแนะนำ เพื่อดำเนินการทดลองเรียนรู้ ออกอากาศ โดยหากภายใต้กระบวนการเรียนรู้ยังมีขั้นตอน มีระบบ และอย่างเปิดเผย กลับถูกตีความและได้รับแจ้งว่าเป็นผู้ฝ่าฝืน กลุ่มผู้ร่วมในกระบวนการเรียนรู้ จะขอฟังอำนาจศาลปกครองต่อไป

โดยภาคประชาชนที่อยู่ในกระบวนการเรียนรู้และการเตรียมความพร้อมเพื่อใช้สิทธิในคลื่นวิทยุตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ ยังมีความหวังอีกว่า จะมีกลไกและองค์กรที่กฎหมายให้สิทธิในการร้องเรียนศาลรัฐธรรมนูญ จะได้ช่วยดูแลดำเนินการในส่วนนั้นต่อไป และขณะนี้ ได้มีองค์กรในต่างประเทศทั้งภาครัฐ ภาคการศึกษา และองค์กรพัฒนาเอกชน ที่มีประสบการณ์ในการดำเนินกระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิชุมชนในสถานีวิทยุชุมชนได้ให้ความสนใจ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสนับสนุนด้านองค์ความรู้แก่กลุ่มผู้ที่อยู่ในกระบวนการเรียนรู้

กลุ่มปฏิรูปสื่อภาคประชาชน จ.กาญจนบุรี จึงยังคงดำเนินการจัดตั้งสถานีและทำการออกอากาศต่อไป โดยปัจจุบันสถานีฯ ตั้งอยู่ที่ไร่จันทร์ส่องรัศมี เลขที่ 103 หมู่ 2 ต.ท่ามะขาม จ.กาญจนบุรี ใช้คลื่นความถี่ระบบ F.M.100.75 MHz ออกอากาศตั้งแต่เวลา 06.30 – 19.00 น. รวมทั้ง ยังได้มีการเผยแพร่รายการออกอากาศผ่านทางอินเทอร์เน็ตเว็บไซต์ www.thailandkids.com ด้วย

กำลังส่งและพื้นที่ครอบคลุม

ใช้กำลังส่ง 10 วัตต์ ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น 40 วัตต์ และ 80 วัตต์ในปัจจุบัน ทำการเผยแพร่ในระบบ F.M ความถี่ 100.75 MHz ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 80 กิโลเมตร มีพื้นที่ที่สามารถรับฟังการส่งกระจายเสียง ได้แก่

- พื้นที่ในเขตเทศบาล อำเภอเมือง รวม 14 ชุมชน
- พื้นที่ตำบลท่ามะขาม อำเภอเมือง
- พื้นที่ตำบลท่าล้อ อำเภอเมือง
- พื้นที่ตำบลปากแพรก อำเภอเมือง
- พื้นที่ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง

ภาพที่ 13 เสาอากาศของสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี

ภาพที่ 14 อาคารส่งของสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี

ภาพที่ 15 ห้องส่งของสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี

หลักและรูปแบบในการนำเสนอรายการของสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี

การดำเนินรายการของสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี มีหลักในการดำเนินรายการซึ่งเป็นหัวใจหลักของสถานี ๓ ข้อ คือ

1. ต้องพูดดี มีศีล
2. ไม่พูดโกหก หรือให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ

และมีลักษณะเนื้อหาของรายการที่นำเสนออยู่ 8 ประเด็น คือ

1. เรื่องทำมาหากิน
2. เรื่องศาสนา
3. เรื่องศิลปวัฒนธรรม
4. เรื่องการเมืองภาคประชาชน
5. เรื่องการเกษตร

6. เรื่องกฎหมายชาวบ้าน/ครอบครัว
7. เรื่องปัญหาเสพติด
8. เรื่องสื่อภาคประชาชน

รูปแบบการนำเสนอของแผนผังรายการในระยะแรก

08.00 – 09.00 น.	ข่าวจากสถานี
09.00 – 10.00 น.	ให้ผู้สนใจเข้ามาจัดรายการ/เปิดเพลง
10.00 – 12.00 น.	รายการสมมุติไพรใกล้ตัว
12.00 – 13.00 น.	ให้ผู้สนใจเข้ามาจัดรายการ/(หรือรายการเพลง)
13.00 – 14.00 น.	พระสงฆ์กับการพัฒนา
14.00 – 16.00 น.	สนทนาประชาชาวบ้าน (วิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคม)
16.00 – 17.00 น.	สุขภาพทางเลือก (การดูแลสุขภาพ)
17.00 – 18.00 น.	รายการเยาวชนสร้างสรรค์
18.00 – 19.00 น.	รายการเพื่อเกษตรกร
19.00 – 20.00 น.	ให้ผู้สนใจฝึกจัดรายการ

ต่อมาได้มีการเปลี่ยนผังรายการไว้อย่างคร่าว ๆ ซึ่งสามารถมีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ คือ

06.30 – 07.30 น.	สนทนาธรรม
07.30 – 08.00 น.	ข่าวยามเช้า
08.00 – 09.00 น.	เพลงเพลินใจ
09.00 – 10.00 น.	คุณภาพชีวิต / การเมืองภาคประชาชน
10.00 – 11.00 น.	ให้ผู้สนใจมาฝึกจัดรายการหรือจัดรายการเพลง
11.00 – 12.00 น.	สาระเพื่อชุมชน
12.00 – 13.00 น.	สาระน่ารู้กับปฤชุน
13.00 – 14.00 น.	ภูมิปัญญาไทยสมมุติไพรเพื่อสุขภาพ
14.00 – 15.00 น.	หัวใจเพลง
15.00 – 17.00 น.	นานาสาระสบาย ๆ สไตล์ชาวบ้าน
17.00 – 18.00 น.	ข่าวสารข่าวฝากเพื่อชุมชน / รายการเพื่อเยาวชน / เพลง

18.00 – 19.00 น.

ชุมชนคนลูกทุ่ง / อนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

นายสมัย คล้ายวิมุตต์ (สิงห์ สองแคว) ได้พูดถึงการจัดสรรตารางเวลาว่า

“เมื่อก่อนนี้คุณบุญส่งให้ผมดูแลเรื่องตารางเวลาว่า ในแต่ละช่วง ควรจะเป็นรายการอะไร เช่น ช่วงเช้าควรมีการบรรยายธรรมหรือไม่ แล้วช่วงสายจะมีภาคบันเทิงหน่อยจะดีหรือไม่ บ่าย ๆ ก็มีสาระบ้าง การเมืองบ้าง แล้วก็ชาวบ้านมาร่วมใช้สื่อตัวนี้ ก็จะมาทำการศึกษากัน แล้วก็จัดสรรเวลาให้ โดยทุกคนไม่ได้เข้าไปทั้งหมด เป็นอาสาสมัคร อันนี้คือช่วงแรกของการจัดตั้ง และพอเริ่มเป็นรูปเป็นร่าง มีโครงสร้างที่ใหญ่ขึ้น แข็งแรงขึ้น ก็มีการกระจายให้คนที่อยากมีส่วนร่วมได้เข้ามา สมมติว่า เราอยากเข้าไปจัดรายการบ้าง ขอได้ไหมชั่วโมงนี้ ก็มีการพูดคุยกันกับประธาน ประธานก็จะดูว่า เวลาชั่วโมงนี้ว่างหรือไม่ให้จัดให้นักเรียนไป แม่ค้าไป ก็แบ่งสรรกันไป จนกระทั่งเดี๋ยวนี้รายการมีมากมายประมาณ 30 รายการ ซึ่งหลากหลาย มีทั้งสาระ มีทั้งการอ่านข่าวกรองข่าว มีทั้งการบ้านการเมือง สาระต่าง ๆ มากมาย”

ต่อมาจึงได้มีการปรับผังรายการขึ้นใหม่ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผังรายการปัจจุบันของสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี

F.M.100.75 MHz

วันที่ออกอากาศ	เวลาออกอากาศ	รายการ	ผู้จัดรายการ
จันทร์	06.30 – 07.30	ชีวิตนี้ไม่สิ้นหวัง	นางปภาวี อ้อสถิตย์
อังคาร – อาทิตย์	06.30 - 07.30	ธรรม	พระปลัดสมพงษ์ อภิขยวิโต พระมหาทองดี โชติปัญญา โณ
จันทร์ – พุธ	07.30 – 08.00	กรองข้าว	นายสมชัย คล้ายวิมุตต์
พฤหัสบดี – อาทิตย์	07.30 – 08.00	กรองข้าว	นายออด แก้วมังกร
จันทร์, พุธ, ศุกร์	08.00 – 09.00	คุยกันยามเช้า	นางนวลพร บันเทิงจิต / จ.ส.อ.อาทิตย์ ทองตรี / น.ส.เจริญพร อัมพรจินดารัตน์
อังคาร, พฤหัสบดี	08.00 – 09.00	เก็บมาเล่า	ครูไก่
เสาร์ – อาทิตย์	08.00 – 09.00	ท่องเที่ยวไทย	นายชัยณรงค์ ชงสยาม
จันทร์, พุธ	09.00 – 10.00	คุณภาพชีวิต	นายสมพร เพชรบ่อพลอย
อังคาร, พฤหัสบดี	09.00 – 10.00	สมุนไพรรไทย	นายฉัฐพล กลิ่นหอม
ศุกร์	09.00 – 10.00	ความรู้ทั่วไป	จ.ส.อ.อาทิตย์ ทองตรี
เสาร์ – อาทิตย์	09.00 – 10.00	คุณภาพชีวิต	นายวีระพงษ์ สุขเข
จันทร์	10.00 – 11.00	เสน่ห์ปักษ์ใต้	นายออด แก้วมังกร
อังคาร, พฤหัสบดี	10.00 – 11.00	คุณภาพผู้สูงอายุ	นางพยุศรี นาวาวัฒน์
พุธ	10.00 – 11.00	คุยกันยามเช้า	น.ส.เจริญพร อัมพรจินดารัตน์
ศุกร์	10.00 – 11.00	ภัยใกล้ตัว (เรื่องยาเสพติด)	นางนวลพร บันเทิงจิต / นายเกษม ศรีพุก
เสาร์	10.00 – 11.00	ลูกทุ่งภูธร	นายเพ็ญ ภูโต
อาทิตย์	10.00 – 11.00	ก้าวอย่างเข้าใจ	น.ส.ศยามล ลิ้มตระกูล
จันทร์, พุธ	11.00 – 12.00	เสียงจากชุมชน	นายสมชัย คล้ายวิมุตต์

ตารางที่ 1(ต่อ)

วันที่ออกอากาศ	เวลาออกอากาศ	รายการ	ผู้จัดรายการ
อังคาร	11.00 – 12.00	สายธารประชาธิปไตย สายใยจากบรรพชน	นายวิโรจน์ พรหมอ่อน / นางสิริมา เจริญศรี
พฤหัสบดี,ศุกร์	11.00 – 12.00	สาระเพื่อชุมชน	นายกำพล รุ่งรัตน์รัชชัย
เสาร์	11.00 – 12.00	สนทนาภาษาเด็ก	น.ส.ดาราวรรณ ลีตระกูล
อาทิตย์	11.00 – 12.00	สนทนาภาษาจีน	นางภินันท์ โชติรสเสถณี
จันทร์,พฤหัสบดี, ศุกร์	12.00 – 13.00	สาระน่ารู้กับปวงชน	นางนวลพร บันเทิงจิต
อังคาร,พุธ	12.00 – 13.00	การศึกษาเขต 1	ครูพันธ์ใหม่
เสาร์	12.00 – 13.00	สนทนาภาษาอังกฤษ	แดนนี่
อาทิตย์	12.00 – 13.00	อาทิตย์ลูกทุ่ง	นายกำพล รุ่งรัตน์รัชชัย
จันทร์,อาทิตย์	13.00 – 14.00	สาระยามบ่าย	น.ส.เจริญพร อัมพรจินดารัตน์
พุธ,พฤหัสบดี,ศุกร์	13.00 – 14.00	สาระยามบ่าย	จ.ส.อ.อาทิตย์ ทองตรี / นายอเนก ชีชนะ
อังคาร	13.00 – 14.00	อังคารนี้มีคำตอบ	นายกำพล รุ่งรัตน์รัชชัย
เสาร์	13.00 – 14.00	เยาวชนเพิ่มรัก	นายอัษฎาวุธ สุขสวัสดิ์
จันทร์ – ศุกร์	14.00 – 15.00	หัวใจเพลง	นายสุริยะ ดอกเรียง
เสาร์,อาทิตย์	14.00 – 15.00	เพลงเก่าฟังสบาย	นายศักดิ์ชาย สนั่นเมือง
จันทร์ – ศุกร์	15.00 – 17.00	นานาสาระ	นายบุญส่ง จันทร์ส่องรัมย์ / นางนวลพร บันเทิงจิต
เสาร์	15.00 – 17.00	เกษตรเพื่อชุมชน	นายเกษม ศรีพุก
อาทิตย์	15.00 – 16.00	เก็บมาเล่า	ครูไก่
อาทิตย์	16.00 – 17.00	กฎหมายทั่วไป	ทนาย
จันทร์,พุธ	17.00 – 18.00	รู้เรื่องเมืองกาญจน์	นางจริยา สุทธิพันธ์

ตารางที่ 1 (ต่อ)

วันที่ออกอากาศ	เวลาออกอากาศ	รายการ	ผู้จัดรายการ
อังคาร	17.00 – 18.00	เยาวชนเพิ่มรัก	นายอัษฎาวุธสุขสวัสดิ์
พฤหัสบดี	17.00 – 18.00	เพื่อเมืองกาญจน์	นายวันจักร
ศุกร์,เสาร์,อาทิตย์	17.00 – 18.00	แ่วเพลงรัก	นายวุฒิชัย ไพบูลย์
จันทร์ – ศุกร์	18.00 – 19.00	ชุมชนคนลูกทุ่ง	จ.ส.อ.อาทิตย์ ทองตรี
เสาร์,อาทิตย์	18.00 – 19.00	อนุรักษ์วัฒนธรรม ไทย	นายบุญลือ ทรัพย์อนันต์

นอกจากนี้ ทางกรรมการ ฯ ได้จัดให้มีการประชุมเรื่องทิศทางการทำงานของกลุ่ม ฯ การขยายผลในพื้นที่ และการปรับผังรายการให้เหมาะสมกับผู้ฟังทุกเดือนในวันที่ 19 เวลาประมาณ 19.00 น.

วิธีการนำเสนอ

1. เน้นการนำเสนอเรื่องที่ใกล้ตัวของชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนตามความสนใจและความต้องการของประชาชนในชุมชน โดยใช้ภาษาท้องถิ่น หรือใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายในการสื่อสาร
2. เน้นการจัดรายการแบบครอบครัว เพื่อให้คนในชุมชนได้ใกล้ชิดกันมากขึ้น
3. กระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในสถานี ไม่ว่าจะเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามাজัดรายการวิทยุ และการให้ชาวบ้านได้โทรศัพท์เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นในรายการซึ่งเป็นรายการสด
4. หากมีประเด็นหรือเรื่องราวที่น่าสนใจ และมีผลกระทบต่อชุมชน จะมีการเชิญวิทยากรผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มาร่วมสนทนาในรายการและเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ร่วมซักถามและแสดงความคิดเห็น
5. มีการถ่ายทอดรายการสดนอกสถานที่ อาทิ การประชุม การสัมมนาในเรื่องต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องหรือมีผลกระทบต่อชุมชน ทางสถานีฯ จะไปติดตั้งเครื่องเพื่อทำการถ่ายทอดให้ประชาชนในชุมชนได้มีโอกาสได้ร่วมรับรู้ รับฟัง

รายได้หลัก

ทุนครั้งแรกของสถานีฯ ได้รับมาจากกองทุนเพื่อสังคม หรือ ZIP ซึ่งเป็นเงินกู้ของรัฐบาล ที่มอบให้กับกลุ่ม NGO และชุมชนในการจัดทำโครงการเพื่อชุมชน โดยงบประมาณที่ได้มาทาง กลุ่มแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการเผยแพร่ความรู้กับประชาชน ในอำเภอต่าง ๆ 13 อำเภอ ส่วนที่สอง นำมาซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ในการออกอากาศ ซึ่งหลังจาก จัดตั้งเป็นสถานีแล้ว ก็ไม่มีรายได้เพิ่มเติมจากหน่วยงานหรือองค์กรใดอีก มีเพียงเงินบริจาคของ ชาวบ้านภายในชุมชนที่ร่วมกันบริจาคใส่ตู้รับบริจาคที่ตั้งอยู่ภายในสถานี ดังนั้น ผู้ที่เข้ามาจัดรายการ ของสถานีจึงเป็นในรูปแบบของการเป็นอาสาสมัครที่เสียสละเข้ามาทำงาน โดยไม่มีค่าตอบแทน

สำหรับในอนาคตทางสถานีฯ มีแนวทางที่จะจัดกิจกรรมร่วมกันกับประชาชนในชุมชน เช่น การทอดผ้าป่าวิทยุชุมชน หรือการเปิดรับสมัครสมาชิกเป็นรายเดือนหรือรายปี เพื่อนำเงิน รายได้มาเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของวิทยุชุมชน ซึ่งได้แก่ ค่ากระแสไฟฟ้า อันเป็นค่าใช้จ่าย หลักๆ ของสถานี ฯ

ลักษณะการบริหารจัดการสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี

จากแนวคิดที่ว่า วิทยุชุมชนนั้นเป็นของชุมชนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ สถานีวิทยุชุมชนจึง ควรทำการแต่งตั้งตัวแทนจากหลายๆ กลุ่มในชุมชน เพื่อเข้ามาทำหน้าที่ควบคุมดูแลร่วมกัน โดยใช้ หลักในการจัดการ การตัดสินใจในการดำเนินการต่าง ๆ ตามหลักการประชาธิปไตยและโปร่งใส

คุณทิวพร ศรีวรกุล ประธานคณะกรรมการอนุรักษ์ผืนป่าตะวันตก / กรรมการกลุ่ม ปฏิรูปสื่อ กล่าวว่า

“ก่อนที่จะมีการก่อตั้งสถานีทางกลุ่มปฏิรูปสื่อได้มีการประชุมกันหลายครั้ง เพื่อวาง แนวทางในการดำเนินงาน มีการตั้งคณะกรรมการ ซึ่งมีคุณบุญส่งเป็นผู้จัดการ แล้วก็มีกรรมการ หลายท่านที่รับผิดชอบเรื่องการจัดรายการ ก็ดึงเอาผู้มีประสบการณ์ที่เป็นอาสาสมัครเข้ามา รับผิดชอบในเรื่องการจัดรายการ รับผิดชอบเรื่องเทคนิค ก็จะมีกันหลายคนมาร่วมกัน รวมทั้งการ เปิดรับสมาชิกด้วย กล่าวคือ ก่อนที่จะมีการจัดตั้งทีมงาน ประธานกลุ่มปฏิรูปสื่อได้ไปจัดทำเวที สาธารณะเพื่อทำความเข้าใจใน 13 อำเภอ ทำให้ได้แนวร่วมมา ทั้งนี้ถือเป็นการเตรียมความพร้อม ของชุมชน เพราะทางกลุ่มไม่ได้หวังเพียงจะให้มีการก่อตั้งสถานีแค่ในเมืองกาญจน์ แต่หวังให้เกิดใน ทุกๆ อำเภอที่พร้อม

แต่เนื่องจากพื้นที่เมืองกาญจน์เป็นภูเขาค่อนข้างมาก เพราะฉะนั้น จึงเป็นข้อจำกัดในหลายอำเภอที่อยู่กับป่าเขา ในเรื่องที่ไม่สามารถจะกระจายคลื่นได้ ยกเว้นในที่ราบ เรียกว่า ในช่วงก่อตั้งต้องเตรียมความพร้อมกันมาก มีการจัดสัมมนาหลายครั้งเพื่อวางตัวกัน แม้กระทั่งว่า ถ้าเกิดเหตุว่ามีการจับขึ้นมาจะทำอย่างไร ก็เตรียมพร้อมกันพอสมควร”

คุณบัญญัติ จันทน์นาม กรรมการกลุ่มปฏิรูปสื่อ ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า

“เมื่อแรกเริ่มของการจัดตั้งสถานีนั้น มีปัญหาอุปสรรคค่อนข้างเยอะ โดยเฉพาะกับทางหน่วยงานของรัฐ ดังนั้น ในการจัดตั้งสถานีหากเป็นชาวบ้านทั่วไปที่ไม่มีความเข้าใจในมาตรา 40 อย่างเพียงพอ ก็จะได้รับผลกระทบมากพอสมควร จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทางกลุ่มปฏิรูปสื่อต้องออกมาเป็นแกนนำให้ก่อน พอทุกอย่างเข้าที่มาจนถึงทุกวันนี้ ที่ทางภาครัฐให้การยอมรับแล้ว ส่งผลให้มีชาวบ้านเข้ามาร่วมงานกับทางสถานีมากขึ้น และเมื่อชาวบ้านสามารถเข้ามาดำเนินการบริหารกัน ได้เอง ทางกลุ่มก็คงต้องถอยออกมาทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงให้”

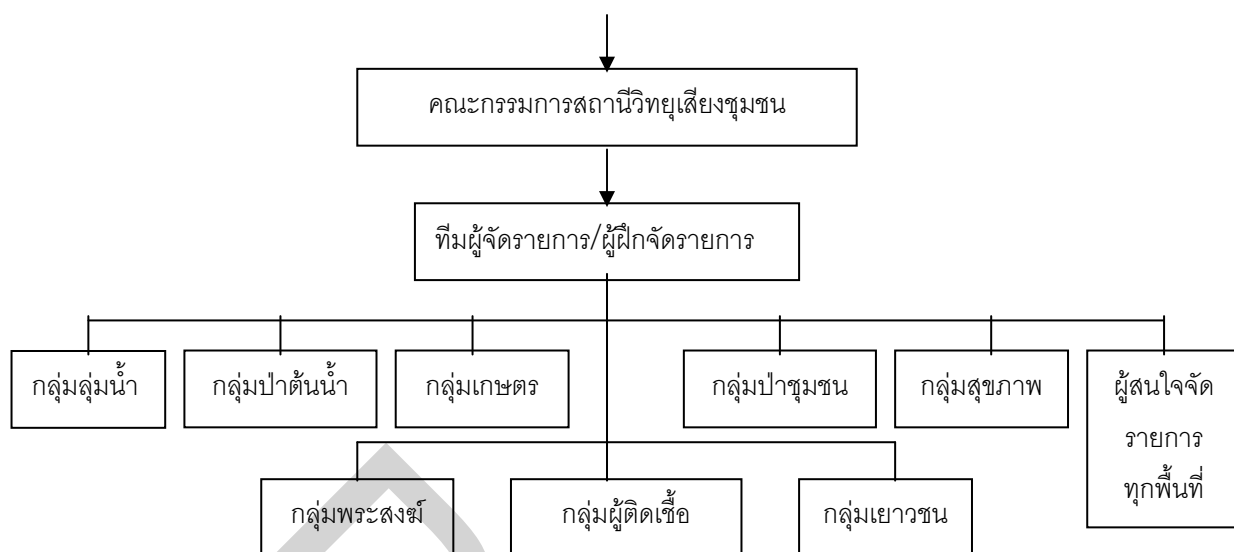
จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้การก่อตั้งสถานีฯ ครั้งแรก มีโครงสร้างการบริหารจัดการดังต่อไปนี้

ภาพที่ 16

โครงสร้างการบริหารจัดการ

คณะกรรมการปฏิรูปสื่อภาคประชาชน จ.กาญจนบุรี

อ้างอิง : เอกสารของทางสถานี
ณ 17 ตุลาคม 2544

สำหรับในส่วนของการบริหารจัดการสถานีฯ นั้น คุณบุญส่ง จันทร์ส่องรัมย์ ประธานกลุ่มปฏิรูปสื่อภาคประชาชน จ.กาญจนบุรี และประธานคณะกรรมการสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี กล่าวว่า

“การบริหารสถานีที่นี่ใช้แบบธรรมชาติ แบบวัฒนธรรม แบบไทยๆ ในจุดเริ่มต้นคงไม่ได้ใช้ระบบแบบฝรั่ง หรือแบบองค์กรที่แข็งตัว เพราะว่าในระบบองค์กรฝรั่งหรือองค์กรที่แข็งตัวนั้น ทางกลุ่มฯ พิจารณาแล้วเห็นว่ายังไม่สอดคล้องและเหมาะสมเท่าไร ส่วนใหญ่แล้ว เราใช้ความตั้งใจ ความพร้อม ความเสียสละของแต่ละคน แล้วก็ทุกหน้าที่จะให้ทุกคนรู้สึกว่ามันเป็นหน้าที่ร่วมกันหมด ไม่ได้แยกฝ่ายกันมากนัก เพียงแต่ว่าใครมีความชำนาญในมุมไหนเป็นพิเศษ ก็อาจจะทำหน้าที่นั้นมากขึ้นหน่อย อย่างมีอยู่สัก 2-3 คน ที่พอเป็นวิทยากรขยายความรู้ได้ ก็คงทำหน้าที่นั้นมากขึ้นหน่อย แล้วก็หน้าที่อื่นๆ ก็ถือเป็นหน้าที่ร่วมกันไปด้วย ไม่ใช่องค์กรที่ถูกแยกเป็นแผนก เป็นฝ่าย แต่โดยนัยยะก็จะรู้กันอยู่ว่า คนนี้มีความรู้เรื่องเทคนิค ก็ช่วย ๆ กันดูตรงนี้ ซึ่งเราสามารถสื่อสารกันได้

การระบุหน้าที่ของแต่ละคน ก็คงเป็นเพียงภาพที่สร้างขึ้นให้ดูสมบูรณ์ ดูหน้าเชื่อถือ น่าเลื่อมใส ศรัทธา แต่ว่าโดยนัยยะลึกๆ แล้ว ถ้าการเริ่มต้นบางอย่างหากมีการวางไว้ให้มันแข็งตัวแล้วทุกคนก็บอกว่า อันนี้ไม่ใช่หน้าที่ อันนั้นก็ไม่ใช่หน้าที่เป็นหน้าที่ของอีกคน แล้วเวลาเค้าไม่พร้อมทำมันก็จะปัญหา มันเป็นปัญหาเรื่อย เวลารับหน้าที่ไปแล้วไม่พร้อมทำ งานก็เสียหาย ใน

จุดเริ่มต้น จึงอยากให้เริ่มต้นโดยรู้สึกว่ามันเหมือนอะไรเล็ก ๆ ก่อน ทุกคนก็ช่วยกันทำ ทุกมุมทุกด้าน แคนันเอง”

คุณบัญญัติ จันทร์นาม กรรมการกลุ่มปฏิรูปสื่อ ได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า

“การที่ไม่ได้แบ่งกันอย่างชัดเจน โดยส่วนใหญ่จะทำในลักษณะของทีมเวิร์กมากกว่านั้น เพราะว่า แต่ละคนมีภารกิจส่วนตัวกันอยู่ ซึ่งใครว่างก็จะดึงมาช่วยกัน จึงไม่มีการระบุว่า คนนั้น คนนี้ ต้องทำหน้าที่อะไร ก็จะมีหน้าที่หลักๆ ก็คือ คนที่ทำเหรียญ เลขา ส่วนใหญ่เราจะชวนกันมา คนที่มีอุดมการณ์เดียวกัน ที่รักและมองเห็นประโยชน์ของสถานีฯ ให้เข้ามาช่วยกันทำให้มันเกิดขึ้นก่อน พอมันเกิดขึ้นแล้วจะให้ชาวบ้านมาดูแลจะเป็นอีกขั้นตอนหนึ่ง เพราะว่าชาวบ้านเองในเรื่องของข้อกฎหมายยังไม่ค่อยเข้าใจ แรกๆ ที่เริ่มนั้นยากมาก ต้องค่อยๆ ทำความเข้าใจ และเมื่อชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในสถานีฯ ตรงนี้แล้วอย่างเต็มที่ ทุกอย่างก็จะปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ก็คือ อาจจะ 4 ปี จัดกรรมการสักครั้งหนึ่ง เป็นการสับเปลี่ยนให้คนอื่นได้เข้ามาบริหารบ้าง”

หลังจากที่ทางสถานีฯ ได้ดำเนินการก่อตั้งและออกอากาศมาจนครบ 2 ปี ทางคณะกรรมการกลุ่มปฏิรูปสื่อ ได้จัดประชุมสัมมนา เรื่อง “วิทยุเสียงชุมชนกลุ่มปฏิรูปสื่อกาญจนบุรี” ขึ้นในระหว่างวันที่ 20 – 22 กุมภาพันธ์ 2547 ที่ บ้านห้วยปากคอก อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี เพื่อพูดคุยและวิเคราะห์ถึงจุดอ่อน/จุดแข็ง ของสถานีวิทยุชุมชน ในช่วงระยะ 2 ปีที่ผ่านมา ตลอดจนวางแผนกิจกรรมการดำเนินงานต่อไปในอนาคตที่อยากจะทำร่วมกัน

โดยผลการวิเคราะห์จุดอ่อน/จุดแข็ง ของสถานีฯ ในการสัมมนาดังกล่าว ได้มีการแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นหลัก คือ

จุดอ่อนของสถานีวิทยุเสียงชุมชน

1. ด้านรูปแบบ/ผังรายการ

- ยังขาดรูปแบบการทำรายการที่นอกเหนือจากการพูดหน้าไมค์
- ขาดความต่อเนื่องในระหว่างช่วงรายการ

- ผังรายการยังมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา
- การเทียบเวลาควรมีทุกชั่วโมง

2. ด้านเทคนิค

- เครื่องส่งไม่ได้รับการดูแลรักษาที่ดี
- กำลังส่งสั้น/เสาเดียวไป
- ควรมีเครื่องส่งสำรอง
- คลื่นความถี่กลาดเคลื่อน

3. ด้านบุคลากร

- ยังขาดการพัฒนาศักยภาพนักจัดรายการ
- ผู้จัดรายการยังไม่เรียนรู้กันและกัน
- ผู้จัดรายการหลายคนยังขาดความเสถียร
- ผู้จัดรายการขาดการเตรียมตัว/เตรียมข้อมูลก่อนเข้าจัดรายการ
- ประเด็นที่เป็นความรู้ควรมีการศึกษาก่อนล่วงหน้า
- ยังมีปัญหาเรื่องแผ่นหาย (ขาดศีลธรรม)
- การจัดเก็บแผ่นซีดียังไม่ถูกต้อง
- ผู้จัดรายการเข้ารายการสายและขาดรายการ โดยไม่แจ้งล่วงหน้า
- ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำในการควบคุมดูแล และบริหารจัดการสถานีวิทยุเสียงชุมชนที่ชัดเจน
- ไม่มีความรับผิดชอบต่ออุปกรณ์ภาชนะของใช้ส่วนรวม
- ขาดการบริหารจัดการเวลาที่ดี
- ขาดวินัยในการปฏิบัติตัวในห้องส่ง มีการคุยกันเสียงดังในช่วงจัดรายการ ทำให้รบกวนสมาธิเพื่อน
- รายการข่าวภาคเช้า ผู้จัดยังขาดความชำนาญ

4. ด้านการบริหารจัดการ

- ยังไม่เคยมีการออกแบบสำรวจกลุ่มผู้ฟังวิทยุเสียงชุมชน
- แฟ้มเอกสารข่าว / สารคดี การประกอบรายการยังไม่มีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ
- ค่าใช้จ่ายทั่วไป ค่าไฟฟ้า ยังมีประธานเป็นผู้รับผิดชอบเพียงผู้เดียว
- รายการมีหลากหลายแต่ยังขาดคนทำรายการ
- สถานียังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ไม่มีกองทุน

จุดแข็งของสถานีวิทยุเสียงชุมชน

1. เนื้อหาสาระรูปแบบรายการมีความหลากหลาย
2. เป็นสถานีนำร่องในการบุกเบิก
3. สามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จจริงได้อย่างเป็นอิสระ
4. ภาครัฐให้การยอมรับมากขึ้น
5. กลุ่มผู้ฟังทุกระดับสนใจฟังวิทยุชุมชนมากขึ้น เช่น กลุ่มข้าราชการ
6. หน่วยงานของรัฐเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดรายการมากขึ้น
7. หลายกลุ่ม / องค์กร รู้จักสถานีวิทยุชุมชน
8. สถานีวิทยุชุมชนเป็นสถานีที่เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างกว้างขวาง
9. มีกระบวนการพัฒนาเสริมศักยภาพนักจัดรายการ/ เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ
10. มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมในสังคม ในการระดมพลัง เช่น การประกวดร้องเพลง ทำบุญ ถ่ายทอดรายการนอกสถานที่
11. มีกิจกรรมพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนกันอย่างต่อเนื่อง
12. เป็นช่องทางในการร้องทุกข์ให้กับประชาชนในชุมชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากเรื่องที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมต่างๆ
13. นักจัดรายการของสถานีฯ มีความหลากหลาย ทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา อาชีพ เป็นต้น
14. จุดเด่นของสถานี คือ ไม่มีโฆษณา ทำให้สถานีฯ มีความเป็นอิสระในการนำเสนอรายการ
15. สมาชิกในกลุ่มมีความรัก ความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูล และรู้จักการให้อภัย

แผนกิจกรรมในอนาคต

1. ระดมทุนสู่วิทยุเสียงชุมชน ด้วยการ ทอดผ้าป่ากองทุนวิทยุชุมชน การจัดเลี้ยงโต๊ะจีน การร้องเพลงหาเงินเข้ากองทุน จัดในช่วงเดือนเมษายน หรือ พฤษภาคม 2547
2. อบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มศักยภาพ นักจัดรายการวิทยุเสียงชุมชน จัดเดือนกรกฎาคม 2547
3. วันรวมพลัง – รวมน้ำใจชาววิทยุชุมชน จัดในวันที่ 19 ธันวาคม ของทุกปี ซึ่งเป็นวันเกิดของสถานี
4. ถ่ายทอดสดในกิจกรรมสาธารณะ ซึ่งจะจัดตามวาระหรือโอกาสที่เหมาะสม
5. จัดทำแบบสำรวจ / ประเมินกลุ่มผู้ฟัง จัดเดือนพฤษภาคม 2547 เป็นต้นไป
6. พัฒนาระบบเครื่องส่ง/สถานี
7. จัดรูปแบบโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน
8. พัฒนารูปแบบรายการ

จากการระดมความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนาทั้งหมด ได้มีความเห็นพ้องต้องกันว่า ควรมีการนัดประชุมเพื่อกำหนดรายละเอียดของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้กำหนดขึ้นในการสัมมนาเพื่อให้เป็นรูปธรรม และเพื่อแบ่งบทบาทภาระกิจหน้าที่ความรับผิดชอบให้บรรลุไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในวันที่ 1 มีนาคม 2547 ที่สถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี

โดยการประชุมเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2547 ได้จัดขึ้นเมื่อเวลา 18.00 น. มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 51 คน เป็นการประชุมเพื่อหารือต่อเนื่องจากการสัมมนาที่ห้วยปากคอก ในเรื่องของรูปแบบกิจกรรมในปี 2547 การหาทีมงานรับผิดชอบในงานแต่ละฝ่าย และโครงสร้างการทำงานของสถานี เนื่องจากมีอาสาสมัครที่เข้ามาจัดรายการหลายคนไม่ได้ไปร่วมในการสัมมนา

สำหรับการประชุมที่จัดขึ้นได้มีผู้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ดังนี้

1. จุดอ่อนของสถานีวิทยุเสียงชุมชน

- ในการจัดเวทีสัมมนามีการระดมความคิดเห็นในการหาจุดอ่อน จุดแข็งของสถานี ที่ผ่านมานั้น ยังขาดในเรื่องของการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงควรระดมความคิดเห็นเรื่องแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วย

- ควรมีการพิจารณาหาพื้นที่สำรองในการจัดตั้งสถานีวิทยชุมชนแห่งใหม่ เพราะที่เดิมเป็นที่ลุ่มต่ำกำลังส่งสั่นไป โดยมีสมาชิกวิทยชุมชนได้เสนอว่า น่าจะใช้ภูเข่าที่ถูกระเบิดหินที่หน้าเมืองกาญจน์ เพราะจากการสำรวจพื้นที่ดังกล่าวหากไปตั้งเสาวิทยุจะเป็นทำเลที่เหมาะสมมาก

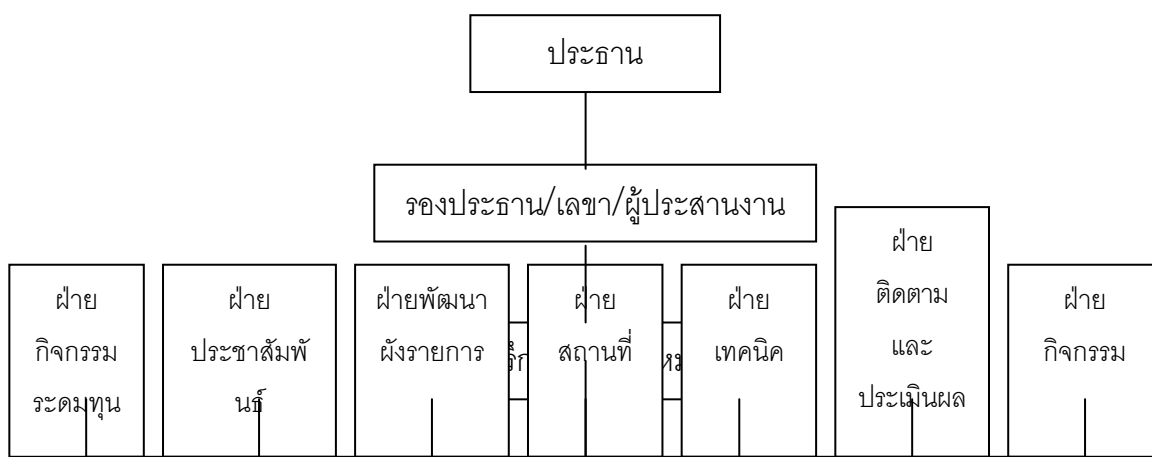
2. ด้านกิจกรรมระดมทุนสู่วิทยชุมชน

- ให้อาสาสมัครนักจัดรายการ / สมาชิกวิทยชุมชน ร่วมกันหยอดคอมสิวันละ 1 บาท ก่อนนอน เพื่อเก็บเงินเข้ากองทุนวิทยชุมชน
- การตั้งตู้รับบริจาคที่สถานีฯ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่มาเยี่ยมชมสถานีได้มีส่วนร่วมในการบริจาคเงินสมทบทุนสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายของสถานีฯ
- สมาชิกในกลุ่มหาแนวร่วม โดยการหาสมาชิกในรายการแล้วจัดทีมร่วมบริจาคเป็นปี
- ให้ผู้จัดรายการบริจาคเป็นชั่วโมง เช่น ชั่วโมงละ 10-20 บาท
- ดึงกลุ่ม 1 ผลิตภัณฑ์ 1 ตำบลมาเข้าร่วมจัดรายการเพื่อประชาสัมพันธ์ และเป็นการช่วยเหลือชาวบ้านด้วย แล้วแต่ว่าเขาจะบริจาคเท่าไร
- ประสานกับแหล่งทุนเพื่อของงบประมาณสนับสนุน

นอกจากการเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมแล้ว ที่ประชุมยังได้มีการจัดโครงสร้างการทำงานของสถานีวิทยเสียงชุมชน กาญจนบุรี ใหม่ให้มีความชัดเจนมากขึ้น ดังนี้

ภาพที่ 17

โครงสร้างใหม่ของการบริหารงานสถานีวิทยเสียงชุมชนกาญจนบุรี

อ้างอิง : สรุปจากเอกสารของทางสถานี ณ 1 มีนาคม 2547

คณะกรรมการของสถานีวิทยุเสียงชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี ที่ปรับใหม่นี้ ประกอบด้วย

1. นายบุญส่ง	จันทร์ส่องรัมย์	ประธาน
2. นายเกษมศรีพุท		รองประธาน / เลข / ประธานงาน
3. น.ส.ฉัตรธริกา	วงศ์สุรินทร์	ผู้ช่วยเลข
4. นางภินันท์	โชติรสเศรษฐี	ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย
5. นายชูชีพ	ร่วมไท	ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย
6. นายสยาม	วงศ์ประเสริฐ	ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย
7. นายรัฐพล	กลิ่นหอม	ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย

ฝ่ายกิจกรรมระดมทุน

1. นายทิวา	รุ่งมณี	หัวหน้าฝ่ายระดมทุน
2. พระมหาทองดี	โชติปัญญา	กรรมการ
3. พระปลัดสมพงษ์อภิขยวิโส (วัดใต้)		กรรมการ
4. พระมหาสุภชัย		กรรมการ
5. นายพิศิษฐ์	ยินดีวี	กรรมการ

ฝ่ายประชาสัมพันธ์

1. นายประยูร	ชนะกุล	หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์
2. นายศักดิ์ชาย	สนั่นเมือง	กรรมการ
3.นางสิริมา	เจริญศรี	กรรมการ
4. นายวิโรจน์	พรหมอ่อน	กรรมการ

ฝ่ายพัฒนาผังรายการ

1. นางนวลพร	บันเทิงจิต	หัวหน้าฝ่ายพัฒนาผังรายการ

2. น.ส.เจริญพร	อัมพรจินดารัตน์	กรรมการ
3. นายบัญญัติ	จันทนาม	กรรมการ
4. นายนภัส	เลื่อนพุกษ์	กรรมการ
5. นายอาทิตย์	ทองปลี	กรรมการ

ฝ่ายสถานที่

1. นางพวงศรี	นาววัฒน์	หัวหน้าฝ่ายสถานที่
2. นายฐาปนุตร	ทองทา	กรรมการ
3. นายสมศักดิ์	จงเจริญ	กรรมการ
4. นายพัฒนา	แช่ลิ้ม	กรรมการ

ฝ่ายเทคนิค

1. นายพลธิไชย	ศรีนวล	หัวหน้าฝ่ายเทคนิค
2. นายชัยณรงค์	ชงสยาม	กรรมการ
3. นายสุริยะ	ดอกเรียง	กรรมการ
4. นายวีระพงษ์	สุขเข	กรรมการ

ฝ่ายติดตามและประเมินผล

1. นายณรงค์เดช	นวลมีชื่อ	หัวหน้าฝ่ายติดตามประเมินผล
2. น.ส.กัญญาพร	สุทธิพันธ์	กรรมการ
3. น.ส.ธัญวรัตน์	อ่อนละมุน	กรรมการ

ฝ่ายกิจกรรม

1. นายอภิชาติ	แย้มละออ	หัวหน้าฝ่ายกิจกรรม
2. นายอัษฎาวุธ	สุขสวัสดิ์	กรรมการ
3. น.ส.อรอุมา	สมุทรสาคร	กรรมการ

4. นางปภาวี อัสถิตย์ กรรมการ

นอกจากนั้น การบริหารจัดการวิद्यุชุมชนของกาญจนบุรียังมีความสอดคล้องกับ 4 มิติ และหลักการของการบริหารจัดการที่ประกอบด้วย

- การบริหารจัดการตัวบุคคล
- การบริหารจัดการการผลิตรายการ
- การบริหารจัดการอุปกรณ์/สิ่งของ
- การจัดการงบประมาณ

กล่าวคือ วิद्यุชุมชนกาญจนบุรีมีการบริหารงานอย่างเป็นอิสระ ปราศจากการครอบงำกันเองภายในกลุ่มคณะกรรมการ และเป็นอิสระจากการครอบงำจากอิทธิพลภายนอก ไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลของการเมืองท้องถิ่น ธุรกิจ โฆษณา และอื่น ๆ มีการใช้หลักการบริหารแบบประชาธิปไตย “เลือกตั้ง/ประชุมหาข้อสรุป /กำหนดกรอบ/สร้างจิตสำนึก” และใช้หลักการบริหารร่วม ถึงแม้จะมีการแบ่งฝ่ายงานต่าง ๆ แต่ทว่าความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการต่าง ๆ นั้น มิได้เน้นลักษณะลำดับชั้นที่มีใครสูงกว่า/ต่ำกว่า มีอำนาจเหนือกว่า/น้อยกว่า แต่ทว่าคณะกรรมการทุกชุด ฝ่ายทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในการบริหารที่เรียกว่าเป็น “การบริหารร่วมกัน”

ทั้งนี้ การบริหารงานของวิद्यุชุมชนกาญจนบุรี มีการกำหนดเป้าหมายและนโยบายในการดำเนินงานเอาไว้อย่างชัดเจนว่า “ของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน” และสำหรับในส่วนของการวางแผนในการดำเนินงานนั้น ก่อนข้างจะมีการวางแผนงานในการทำงานวิद्यุชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการเตรียมล่วงหน้า และเพื่อให้มีการ “เปลี่ยนแปลง” ในกรณีที่เกิดปัญหาอุปสรรค ตลอดจนมีการจัดระบบการแบ่งงานกันทำ เพื่อเป็นการกระจายความรับผิดชอบและภาระออกไป ทำให้มองเห็นปริมาณงานที่แต่ละตำแหน่งต้องรับผิดชอบ

ตอนที่ 2 เครื่อง่ายของสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี

เนื่องจากสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรีเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของคนในพื้นที่ จ.กาญจนบุรี ในหลายสาขาอาชีพ และหลายเครื่อง่ายงานพัฒนาที่อยู่ในจังหวัด ตลอดจนมี

มาพูดคุยกันในเรื่องนี้ ก็เป็นการให้ความรู้ อีกส่วนหนึ่งก็ไปสู่ห้องที่ไปที่พื้นที่ของตัวเอง ไปให้ความรู้ บางส่วนเขาก็เชื่อเชิญไปให้ความรู้ไปแลกเปลี่ยนทำให้เกิดความเข้าใจว่า กลั่นความถี่หรือทรัพยากร อะไรอย่างไร และวิธีทำกัน เพราะฉะนั้นเราจึงมีเป้าหมายที่จะไปขายผลให้กว้างขึ้น

นอกจากนั้น ยังมีการสร้างเครือข่ายทางด้านเยาวชน โดยการประชาสัมพันธ์เชิญชวน ผ่านเครือข่ายของผู้ใหญ่ บอกกล่าวว่า มีเด็กคนไหนสนใจก็มาเรียนรู้กัน เด็กก็ชักชวนกันมา ประสานงานมาว่าขอใช้เวลาในการฝึกหัด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเด็กที่ได้รับฟังมา แล้วตัวเด็กเองในวันนี้ กลุ่มเริ่มต้นของเด็ก ๆ ก็จะไปเชิญชวนเด็ก ๆ ด้วยกัน แล้วเราก็ฝึกให้เค้ารวมตัว รวมกลุ่มกันมากขึ้น ด้วย

พยายามฝึกฝนเขาตรงนี้มีจุดประสงค์ไม่ใช่เพื่อให้เด็กมาสื่อเท่านั้น แต่เรามองไกลว่า วันหนึ่งพวกเขาจะต้องเข้ามาสืบสานต่อ ทั้งการบริหารการจัดการด้วย แต่ว่าวันนี้เราปูพื้นเด็กได้เร็ว ก็คือ เริ่มต้นมาสื่อ แล้วเมื่อมีความชำนาญชำนาญในการสื่อสารแล้ว มันทำให้เราง่ายขึ้น พอวันหนึ่งเขายกระดับวัยเขาขึ้นไปในอีกไม่นานนัก เขาก็จะเป็นผู้ใหญ่ พวกเขาจะต้องยกระดับมาเรียนรู้ในเรื่องของการบริหาร การจัดการ จริงๆ ตอนนี้อาจเรียนรู้ไปด้วยส่วนหนึ่ง เป็นแบบซึมซับไป ถูกมอบหมายงานเล็ก ๆ ไป นั่นก็เป็นส่วนหนึ่งแต่ก็ยังไม่ถึงขั้นของการสั่งการหรือว่าแจกงาน แต่ในอนาคตเขาจะต้องไปยืนตรงนั้น แล้วรุ่นผมก็ต้องปลดระวางออก เพราะฉะนั้นเด็กก็จะเข้ามา”

นายบัญญัติ จันทร์นาม ได้กล่าวถึงการสร้างเครือข่ายไว้ว่า

“การสร้างเครือข่ายของเรา ส่วนใหญ่จะมีผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาดูงานจากสถานีฯ เป็นหลักใหญ่ เมื่อเข้ามายังสถานีเราก็จะให้ข้อมูลทั้งหมดไปแล้วเค้าจะไปพิจารณาในชุมชนของตัวเองว่าเขาเหมาะสมจะไปตั้งตรงไหน เพราะแต่ละชุมชนมีปัจจัยในการจะไปทำสถานีฯ ต้องเป็นคนในชุมชนเอง ถึงจะรู้ คนนอกชุมชนจะไปจำกัดหรือตั้งกฎเกณฑ์ให้คงจะยาก เพราะฉะนั้นสถานีฯ จะต้องมิชชาบ้านในชุมชนนั้นเป็นเจ้าของ เรามีหน้าที่เพียงให้ความรู้ไปในฐานะที่เกิดก่อน”

นางพยุศรี นาววัฒน์ อาสาสมัครจัดรายการ กล่าวว่า

“ ตั้งแต่เริ่มทำงานมา ได้มีส่วนช่วยในการสร้างเครือข่ายให้แก่สถานีฯ ด้วย เพราะก่อนที่จะมาทำวิทยุชุมชนนั้น เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขอยู่ และปัจจุบันก็ยังทำอยู่ ถ้าจะให้เลิกแล้วมาทำ

วิทยุอย่างเดียวยังไม่ได้ ดังนั้น พอไปทำงานอื่นก็ไปโฆษณาประชาสัมพันธ์สถานีด้วย ที่นั่นคนที่ อ.เลาขวัญ นั่งรถผ่านมา เขาได้ฟังวิทยุแล้วเห็นว่าดี ก็เลยเข้ามาที่สถานี จึงถามว่าสนใจจัดตั้งสถานีหรือไม่ เขาสนใจอยากตั้ง และไปหาคนมาร่วมในการจัดตั้งสถานีที่เลาขวัญ คุณบุญส่งจึงให้ยืมเครื่องไป 3 เดือน 6 เดือนแล้วแต่ แล้วเดี๋ยวนี้มีเครื่องขาย โทรโขกเข้ามาพร้อมจัดด้วย จัดไปจัดมา เขาอยากมีสถานีของเขาเอง จึงขอยืมเครื่องไปตั้งที่โทรโขก สถานีวิทยุกระแสหลักอย่าง ตชด. อสมท. วทบ. ก็มาดูงานวิทยุชุมชน ป้าถือว่า เครื่องขายคือการพัฒนาสื่อ นอกจากนี้แล้ว ป้าหญิงยังเอาสื่อไปพัฒนาให้เด็กได้มาเรียนรู้มาตรา 39,40,41 ด้วย เนื่องจากป้าหญิงเป็นที่ปรึกษาเยาวชนในสมัชชาเด็ก เราก็พัฒนาสื่อกันขึ้นมา แล้วให้เด็กไปอบรมเกี่ยวกับสื่อ หลังจากนั้นก็ให้เด็กนำเอาความรู้ที่ได้กลับมาใช้ในสถานี โดยได้ร่วมกับมูลนิธิเด็กได้จัดในเรื่องของ สารรักให้ลูกหลาน เยาวชนเพิ่มรัก และออกเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต แล้ว สพรส. ก็ได้จับมือกับวิทยุชุมชนเกี่ยวกับสื่อเด็กในลักษณะเด็กทำสื่อ สื่อทำเด็ก ให้นำไปคิดว่าสื่อทำเด็กเด็กจะเสีย แต่เด็กทำสื่อเค้าจะเริ่มเรียนรู้ในสิทธิของเค้า”

นายบุญลือ ทรัพย์อนันต์ อาสาสมัครจัดรายการ กล่าวถึงวิธีการในการช่วยสร้างเครื่องขายให้แก่สถานีฯ ว่า

“พยายามที่จะดึงเอาเยาวชนเข้ามาร่วมรายการอยู่เรื่อยๆ อย่างเช่น เมื่อ 3 อาทิตย์ก่อน ผมก็ได้ดึงเอาเยาวชนที่ยังศึกษาอยู่ให้ได้เข้ามาสัมผัสบ้าง อาจจะให้เค้าช่วยจัดเพลง หรือบางตอนก็ถามเค้าบ้าง ให้เค้าได้สัมผัสกับการจัดรายการจริง ๆ ว่าเป็นอย่างไร ก็พยายามคิดว่า ต่อไปนี้จะต้องดึงเอาป้าตายายเข้ามาก่อน แล้วก็ถามเค้าว่า เมื่อตอนสมัยตาเป็นวัยรุ่นเป็นอย่างไร พยายามให้เค้าถ่ายทอดออกมา ทีนี้เมื่อเกมการจัดรายการป๊อบลูกหลานก็ตามมาฟัง แล้วทางบ้านก็จะฟังเสียงเค้าอยู่ พอในคราวหน้าเราก็ดึงเอาลูกหลานเค้าเข้ามาบ้าง คือ เราพยายามทำให้มีเครื่องขายมากขึ้น”

จากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์ คุณประสิทธิ์ แสงทองดี ผู้ก่อตั้งวิทยุชุมชนใน อ.เลาขวัญ ถึงการเป็นเครื่องขายของสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี ว่า

“เริ่มแรกผมเข้ามาทำกิจกรรมด้วยการเป็นผู้ดำเนินรายการวิทยุชุมชนของจังหวัดกาญจนบุรี ในช่วงระยะเวลาเกือบ 2 ปี ต้องเดินทางจาก อ.เลาขวัญ มาทำรายการที่เมืองกาญจน์ ตั้งแต่ห้องส่งยังอยู่ในตลาดที่ร้านไฟน์อาร์ต ซึ่งประชาชนคงจะมองเห็นว่า มีความเข้าใจและความตั้งใจสูง จึงให้โอกาสนำอุปกรณ์คือเครื่องส่งการออกอากาศทั้งหมดไปทดลองการออกอากาศที่ อ.เลาขวัญ ทุกอย่างก็ยึดรูปแบบแล้วก็การปฏิบัติ ความรู้จากการไปสัมมนา อบรม จากเอกสารและ

ประสบการณ์ในช่วง 2 ปี ไปดำเนินการเป็นวิทยุชุมชนของคนเลาขวัญ หรือที่ขึ้นป้ายว่า “ศูนย์ปฏิบัติการทดลองการเรียนรู้อัตนวิทยุชุมชนคนเลาขวัญ” คลื่นความถี่ F.M.100.75 เหมือนกัน ออกอากาศตั้งแต่ 05.00-19.00 น. ทุกวัน ในขณะที่มีผู้ดำเนินรายการ 14 ท่าน มีทั้งพัฒนกรอำเภอ คุณหมอมจากโรงพยาบาลเลาขวัญ และคุณครูจากโรงเรียนภายในตำบล แล้วก็มียุทธศาสตร์มีบุคคลต่างๆ ไป 10 กว่าท่านที่หมุนเวียนสับเปลี่ยนกันเข้ามาดำเนินรายการ นำสาระรายการที่เป็นภูมิปัญญาจากท้องถิ่น เป็นกลุ่มอาชีพ เป็นเรื่องการศึกษา เป็นเรื่องสุขภาพต่างๆ เหล่านี้ มานำเสนอออกอากาศให้กับชุมชน แล้วก็ประชาชนให้ได้รับทราบกัน

และในฐานะที่เป็นเครือข่ายของทางกาญจนบุรี เวลาที่มีกิจกรรมเราเปรียบเสมือนครอบครัวเดียวกัน ไม่เคยขาดหายไปไหนเลย ทุกโอกาสที่มีการเคลื่อนไหว หรือว่าการประชุมประจำเดือนก็ดี หรือจะมีกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างวิทยุชุมชนของเมืองกาญจนบุรีที่ถือว่าเป็นเครือข่ายแม่เป็นแห่งแรกของประเทศไทย และในส่วนของ อ.เลาขวัญ จะร่วมกิจกรรมมาโดยตลอด”

ตอนที่ 3 กลยุทธ์ที่นำมาใช้เพื่อให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี

ด้วยแนวคิดที่ว่า วิทยุชุมชนนั้นเป็นของชุมชนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ บางครั้งชุมชนอาจจะเข้าร่วมโดยการเป็นตัวแทนของประชาชน อาจเป็นไปในรูปของมูลนิธิหรือสมาคมองค์กรต่าง ๆ ที่จะเป็นตัวแทนในการรักษาผลประโยชน์ ซึ่งจะนำเสนอประเด็นที่น่าสนใจในชุมชน และเริ่มขั้นตอนต่าง ๆ ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการขออนุญาตจัดตั้งวิทยุชุมชน ในบางกรณีอาจมีการวางแผนร่วมมือของสื่อในชุมชน ซึ่งเปิดกระจายเสียงให้สมาชิกในชุมชนถือหุ้่นเพื่อจะได้มาดูแลร่วมกัน

หลักการสำคัญก็คือ วิทยุชุมชนจะต้องมีการบริหารจัดการโดยชุมชน ซึ่งจะต้องมีการแต่งตั้งตัวแทนจากหลาย ๆ กลุ่มในสังคม ในหลาย ๆ กรณี คณะกรรมการวิทยุชุมชนจะมีบทบาทในการจัดการ การตัดสินใจในการดำเนินการต่าง ๆ จะนำไปตามหลักการประชาธิปไตย และโปร่งใส

ดังนั้น การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน จะนำมาซึ่งโอกาสที่จะทำให้สมาชิกของชุมชนแต่ละสังคมสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสารของชุมชนได้อย่างเท่าเทียมกัน

คุณทิวาพร ศรีวรกุล กรรมการกลุ่มปฏิรูปสื่อ กล่าวถึงการให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในสถานีฯ ว่า

“วิธีการเริ่มแรกทีบอกให้เค้าได้มามีส่วนร่วมกัน ก็คือ ออกไปเดินสายจัดเวทีสาธารณะให้เขารู้สิทธิของเขา”

คุณสมชัย คล้ายวิมุตต์ กรรมการกลุ่มปฏิรูปสื่อ กล่าวว่า

“เรื่องนี้เป็นเรื่องทีละเอียดอ่อน เพราะว่า เราอยากให้คนฟังได้รู้จักว่า รายการแต่ละรายการที่พวกเขาฟังอยู่ เนื้อหาสาระมันมีมากหรือไม่ เนื้อหาสาระที่พูดออกไปคนฟังเราหรือไม่ ความจริงเราอยากสำรวจเหมือนกันว่าคนฟัง ฟังรายการใดมากที่สุด เพื่อจะได้ดูความต้องการของประชาชน”

คุณกำพล รุ่งรัตน์รัชชัย อาสาสมัครจัดรายการ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในสถานีฯ ว่า

“ต้องค้นหาผู้ฟังให้ชัดเจน เนื่องจากการสื่อสารปัจจุบันมีมากมายให้เลือก จึงต้องหากลุ่มผู้ฟังให้ชัดเจน เพื่อที่จะได้เข้าไปหาชุมชนจริง ๆ ผมคิดไว้ตั้งแต่ปีที่แล้วว่า จะเข้าไปหาชุมชนเพื่อสุ่มหากลุ่มผู้ฟัง แล้วนำกลับมาใช้กับสถานีว่า ในช่วงของผู้จัดแต่ละคนมีกลุ่มผู้ฟังแบบไหน ควรจัดรายการแบบใดเพื่อให้เค้าตอบรับให้ได้ เพราะว่าในเวลานี้เรายังไม่ได้นั่งอยู่ในกลางดวงใจของชุมชนเท่าไร เพราะสถานีมันเยอะเหลือเกิน คลื่นธุรกิจก็มี 3 คลื่นยักษ์ ๆ แล้วยังมี สวพ.อีกในจังหวัด รวมทั้งสังขละบุรีก็มี 5-6 สถานี จริง ๆ แล้วเราถือว่า เราไม่ได้เป็นคู่แข่งกับใคร สถานีวิทยุชุมชนก็ทำเพื่อชุมชน แวดวงใกล้ ๆ ซึ่งเราจะนำเสนอประโยชน์ให้มากที่สุด”

นอกจากคณะกรรมการสถานี และอาสาสมัคร จะมีการหาแนวทางในการผลักดันให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในสถานีแล้ว จากการลงสนามเก็บข้อมูล พบว่า มีชาวบ้านโทรศัพท์เข้ามาในรายการต่าง ๆ ของทางสถานีอยู่ตลอดเวลา บางคนก็เดินทางมาที่สถานีฯ เพื่อพูดคุยกับผู้จัดรายการ และบางคนก็ขอให้ผู้จัดรายการไปเยี่ยมที่บ้านเพราะไม่สามารถเดินทางมาได้เนื่องจากป่วยด้วยความพิการ

ที่สังเกตได้อย่างเด่นชัดอีกประการหนึ่ง คือ เมื่อคราววันครบรอบวันเกิดของสถานี วันที่ 19 ธันวาคม 2546 ได้มีชาวบ้านที่รับฟังรายการมาร่วมงานทำบุญของสถานีฯ เป็นจำนวนมาก

คุณอุ๋น รัศมีฉาย “ป้าเล็ก” ชาวบ้านที่รับฟังรายการของสถานีวิทยุเสียงชุมชน กาญจนบุรี ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในสถานีของตนเองว่า

“การจะเข้ามามีส่วนร่วมค่อนข้างยาก เพราะเราทำอะไรและต้องคอยดูแลลูกชายที่ยังเรียนหนังสืออยู่ เพราะพ่อเค้าโดนรถชนช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ก็เลยต้องเป็นกำลังสำคัญของบ้านเพราะลูกชายยังเรียนไม่จบ แต่ก็อาศัยว่าเป็นกำลังใจให้กับทุกคน แต่เวลาที่ทางสถานีมีกิจกรรมหรือจัดงาน ถ้ามีโอกาสก็จะมา เพราะว่าสนับสนุนนานมาแล้ว แต่ถ้าโอกาสไม่อำนวยก็จะไม่ได้เข้ามา”

ป้ายู ชาวบ้านที่รับฟังรายการของสถานีวิทยุเสียงชุมชน กาญจนบุรี กล่าวว่า

“ฟังมาตั้งแต่เริ่มแรก ชอบตรงที่มีสาระดีๆ อะไรที่ไม่เคยรู้ก็ได้รู้ อยากเข้ามาร่วมแต่พูดไม่ชัด และไม่รู้หนังสือที่ทำอยู่ทุกวันนี้ดีแล้ว ที่ไม่คิดมีบ้าง ก็ค่อยๆ ปรับปรุงกันไป จะเป็นกำลังใจให้”

พี่สมศรี ชาวบ้านที่รับฟังรายการของสถานีวิทยุเสียงชุมชน กาญจนบุรี กล่าวว่า

“รับฟังมานานแล้ว และได้โทรเข้ามาร่วมในรายการด้วย ชอบตรงที่มีสาระและขอให้สถานีเป็นอย่างนี้คืออยู่แล้ว”

คุณรังสรรค์ ชาวบ้านที่รับฟังรายการของสถานีวิทยุเสียงชุมชน กาญจนบุรี กล่าวว่า

“ปกติแล้วฟังบ้างไม่ฟังบ้าง เพราะต้องขายของและเลี้ยงไก่ ถ้ามีโอกาสมีเวลา ผมก็อยากจะเข้ามาช่วยจัดรายการ”

ป้าสมคิด ชาวบ้านที่รับฟังรายการของสถานีวิทยุเสียงชุมชน กาญจนบุรี กล่าวว่า

“ฟังทุกวัน ถ้าไม่ฟังไม่สบายใจ ได้มาเจอผู้จัดรายการแล้วรู้สึกดีใจ ฟังมาตั้งแต่เริ่มแรกรู้สึกว่าคุณคนจัดรายการได้ดีขึ้น รายการมีสาระ มีคติเตือนใจ การมีสถานีเป็นเรื่องที่ดีสำหรับชุมชน ทุก

คนที่อยากเข้ามาร่วมแต่ก็ยังไม่เข้าใจว่า ที่นี่เป็นสถานียุทธศาสตร์หมายความว่าอะไร อยากจะให้บอกให้ชาวบ้านให้ได้รับทราบได้เข้าใจ ก็สนใจอยากเข้ามาจัดรายการแต่พูดไม่เป็น ขอเป็นผู้ฟังดีกว่า”

คุณบุญส่ง จันทรส่องรัมย์ ประธานคณะกรรมการสถานีฯ ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า

“ในอนาคตทางสถานีจะมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของสถานีด้วยการร่วมกันบริจาคเงินเข้ากองทุน โดยเราอาจจะมีกระปุกออมสิน 500 บาท ใครมีจิตที่อยากจะสนับสนุนสื่อภาคประชาชน วิทยุชุมชน ก็ขอให้มารับกระปุกเราไป แล้วเราก็ทำทำเนียบไว้ พอสิ้นเดือนเราก็มีคนไปตระเวนเก็บกระปุกมา คั้นละบาทก็ได้กระปุกละ 30 บาท/เดือน 500 บาท เงินก็เหลือแล้วครับ ค่าไฟฟ้า ค่าบำรุงรักษา ก็เหลือแล้ว เวลาที่มีกิจกรรมก็จะเป็นค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดต่างๆ ได้”

กล่าวโดยสรุปแล้ว จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มปฏิรูปสื่อภาคประชาชนกาญจนบุรี / กลุ่มอาสาสมัคร ที่เข้ามาจัดรายการ / ชาวบ้านในพื้นที่ อ.เมือง กาญจนบุรี พบว่า ระดับความเป็นวิทยุชุมชนของสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี อยู่ในระดับหก ตามการแบ่งระดับความเป็นวิทยุชุมชนของอาจารย์จุมพล กล่าวคือ เป็นสถานีที่ประชาชนรวมตัวกันจัดตั้ง และยื่นขอใบอนุญาตเป็นเจ้าของคลื่นความถี่ มีการดำเนินการของสถานีตั้งแต่ระดับกรรมการ ไปจนถึงเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานล้วนเป็นอาสาสมัครทั้งสิ้น แต่ได้รับความช่วยเหลือหรือร่วมมือในการพัฒนาทักษะจากหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานวิชาการ ใช้หลักการบริหารแบบวัฒนธรรมไทย ร่วมกับการใช้หลักประชาธิปไตย คือ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันถึงแม้ว่าจะมีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน และในการประชุมประจำเดือน หรือการสัมมนาแต่ละครั้ง ทุกคนมีสิทธิในการเสนอความคิดเห็นเพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปรับปรุงสถานีฯ ให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการบริหารจัดการที่ยึดหลักความโปร่งใส

ในส่วนของการสร้างเครือข่ายนั้น ทางสถานีฯ มีเครือข่ายที่เป็นกลุ่มองค์กรที่ดำเนินการกระบวนการเรียนรู้เรื่องวิทยุชุมชนจากทั่วทุกภูมิภาคของประเทศอยู่แล้ว และมีการติดต่อสื่อสารกันอยู่ตลอดเวลา ทั้งผ่านทางโทรศัพท์ การประชุม การจัดสัมมนา จึงเน้นการสร้างเครือข่ายเพิ่มเติมจากเยาวชนภายในพื้นที่เป็นหลัก ทั้งนี้เพราะต้องการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เข้ามาเรียนรู้การทำงาน การบริหารจัดการ เพื่อจะได้สานต่อการดำเนินงานของสถานีฯ ต่อไปในอนาคต

สำหรับวิธีที่ทางสถานีฯ นำมาใช้เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในสถานีฯ คือ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานีฯ แล้วดำเนินการประชาสัมพันธ์ผ่านทางรายการต่าง ๆ แล้วเชิญชวนให้ชาวบ้านได้เข้าร่วมกิจกรรมของทางสถานีฯ ตลอดจนเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของสถานีฯ ด้วยการจัดตั้งกองทุนเพื่อให้ชาวบ้านได้ร่วมกันบริจาคเงินเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของทางสถานีฯ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การบริหารสถานีวิทยชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในเชิงพรรณนา (Qualitative Data Research) ด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและลักษณะการบริหารจัดการสถานีวิทยชุมชนกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาถึงเครือข่ายในการดำเนินการสถานีวิทยชุมชนกาญจนบุรี
3. เพื่อศึกษาถึงกลยุทธ์ที่สถานีวิทยชุมชนกาญจนบุรีนำมาใช้เพื่อให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

สรุปผลการวิจัย

1. ความเป็นมาและลักษณะการบริหารจัดการสถานีวิทยชุมชนกาญจนบุรี

จากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์ พบว่า สถานีวิทยชุมชนกาญจนบุรีก่อตั้งขึ้นจากการรวมตัวกันของคนในพื้นที่ จ.กาญจนบุรี หลายสาขาอาชีพ และจากเครือข่ายงานพัฒนาที่อยู่ในจังหวัด โดยทุกฝ่ายมีความเห็นว่า ปัจจุบันภาคประชาชนไม่มีสื่อเป็นของตนเอง ทำให้ไม่สามารถประชาสัมพันธ์การทำงานของตนเองให้กับคนอื่นได้รับรู้ ทั้งๆ ที่งานซึ่งทำอยู่เป็นงานที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน จึงรวมตัวกันภายใต้ชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มปฏิรูปสื่อภาคประชาชน จ.กาญจนบุรี” ระดมความคิดเรื่อง การสื่อสารภาคประชาชน โดยอาศัยรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มาตรา 40 รองรับการดำเนินงาน

กิจกรรมแรกที่กลุ่มฯ ปฏิบัติคือ การจัดประชุมให้ความรู้กับประชาชน ในอำเภอต่าง ๆ ทุก ๆ อำเภอ รวม 13 อำเภอ ของจังหวัดกาญจนบุรี ทั้งนี้เพื่อแสวงหาแกนนำในระดับอำเภอในการร่วมเรียนรู้ ผลักดันเรื่องการปฏิรูปสื่อให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ตลอดจนเพื่อเตรียมความพร้อมแก่ประชาชนในเรื่องของการเป็นเจ้าของคลื่นความถี่ ทั้งในด้านการสื่อสาร การจัดการ และการบริหาร

หลังจากนั้น จึงได้ทำการก่อตั้งสถานีวิทยุชุมชนนำร่องขึ้นที่ร้านไฟน์อาร์ต อ.เมือง จ.กาญจนบุรี โดยใช้เงินลงทุนที่ได้รับมาจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม หรือ ZIF ประมาณ 7 แสนบาท เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2544 ใช้ชื่อว่าสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี ใช้คลื่นความถี่ระบบ F.M.100.75 MHZ. ออกอากาศตั้งแต่วันที่ 08.00-20.00 น. เพื่อเป็นศูนย์สาธิตและเรียนรู้ รวมทั้งฝึกหัดการจัดรายการสถานีวิทยุชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้ร่วมอบรมในพื้นที่ด้วยการทดลองปฏิบัติจริง และรู้สึกว่าการจัดรายการวิทยุชุมชนไม่ใช่เรื่องไกลตัว และสามารถกระทำได้ด้วยตนเอง

ต่อมาได้ย้ายสถานีมาตั้งอยู่ที่ไรจันท์สแควร์ เลขที่ 103 หมู่ 2 ต.ท่ามะขาม จ.กาญจนบุรี ใช้คลื่นความถี่ระบบ F.M.100.75 MHz และเปลี่ยนการออกอากาศเป็นตั้งแต่วันที่ 06.30 – 19.00 น. รวมทั้งได้มีการเผยแพร่ผ่านทางอินเทอร์เน็ต www.thailandkid.com ด้วย

การบริหารจัดการสถานี

ในช่วงระยะแรกพบว่า ทางกลุ่มปฏิรูปสื่อภาคประชาชน ได้คัดเลือกกรรมการของกลุ่มฯ ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องของสื่อเข้ามาเป็นคณะกรรมการสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี โดยมีประธานกลุ่มปฏิรูปสื่อคือ นายบุญส่ง จันท์สแควร์ เป็นประธานคณะกรรมการสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรีด้วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในช่วงแรกของการจัดตั้งสถานีฯ ยังไม่ได้รับการยอมรับจากกรมประชาสัมพันธ์โดยถูกกล่าวหาว่าเป็นสถานีเถื่อน แต่ทางกลุ่มแก้ไขข้อกล่าวหาว่า ได้ดำเนินการตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และด้วยความมุ่งมั่นและความแข็งแกร่งของกลุ่มอนุรักษ์กาญจน์ทำให้สามารถพาให้สถานีรอดพ้นข้อกล่าวหามาได้ และยังสามารถดำเนินการต่อมาจนถึงปัจจุบัน

โครงสร้างของการบริหาร

โครงสร้างของการบริหารจัดการสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรีในช่วงแรกนั้น เป็นโครงสร้างการบริหารที่ไม่มีการแบ่งอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจน มีแต่เพียงโครงสร้างที่ระบุว่า คณะกรรมการของสถานีฯ มาจากคณะกรรมการกลุ่มปฏิรูปสื่อภาคประชาชน จ.กาญจนบุรี ส่วนผู้จัดรายการมาจากกลุ่มต่างๆ ที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มปฏิรูปสื่อ และประชาชนทั่วไป ที่สนใจเป็นอาสาสมัครเข้ามาจัดรายการ สำหรับหน้าที่ต่าง ๆ ในการทำงานของสถานีนั้น จากการสัมภาษณ์พบว่า คณะกรรมการของสถานีฯ จะเป็นผู้ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย รูปแบบรายการ และเนื้อหา

ของรายการ ตลอดจนต้องทำหน้าที่ในการบริหารจัดการตัวบุคคลที่เข้ามาทำงาน การบริหารการผลิตรายการ การบริหารจัดการอุปกรณ์/สิ่งของ และการบริหารจัดการงบประมาณ รวมทั้งต้องรับผิดชอบเข้ามาจัดรายการในช่วงระยะแรกด้วย

ทั้งนี้ เป็นเพราะอาสาสมัครที่เข้ามานั้นส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านในชุมชน ยังไม่มีความรู้ ความชำนาญมากเพียงพอ ที่จะแบ่งงานหรือแบ่งหน้าที่ให้ทำในระยะแรก ซึ่งถือเป็นช่วงการเริ่มต้นของสถานี อย่างไรก็ตามจากการเก็บข้อมูลทำให้พบว่า ทางคณะกรรมการสถานีฯ ได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านที่สนใจเข้ามาเป็นอาสาสมัคร ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ต่าง ๆ ของสถานีด้วย โดยเริ่มจากให้เข้ามาจัดรายการร่วม และเมื่อมีความพร้อมก็ให้ดำเนินรายการเองได้ หลังจากเข้ามาร่วมงานกับสถานีระยะหนึ่งก็จะให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานี

ยกตัวอย่างเช่น กรณีของนางพวงศรี นาววัฒน์ (ป้าหญิง) เป็นอาสาสมัครจัดรายการท่านหนึ่งที่กลุ่มปฏิรูปสื่อเป็นผู้ชักชวนให้เข้ามาจัดรายการ โดยเริ่มแรกเมื่อเข้ามานั้น ยังจัดรายการไม่เป็น ทางกลุ่มฯ จึงใช้วิธีการให้เข้ามาร่วมดำเนินรายการกับสมาชิกของกลุ่มที่จัดรายการอยู่ หลังจากนั้น เมื่อเห็นว่าดำเนินรายการได้เอง ทางกลุ่มฯ ก็จะจัดสรรเวลาให้ดำเนินรายการเอง

นอกจากนั้น ยังมี คุณกำพล รุ่งรัตนวิชัย อาสาสมัครจัดรายการอีกท่านหนึ่ง ที่ได้เข้ามาร่วมงานกับทางสถานีโดยการชักชวนของอาสาสมัครจัดรายการเช่นเดียวกัน

โดยลักษณะการทำงานของวิทยุชุมชนกาญจนบุรี จะใช้รูปแบบการกระจาย (decentralize) อาสาสมัครส่งข่าว และชาวบ้านที่เข้ามาเป็นนักจัดรายการ และชาวบ้านที่เข้ามาเป็นแกรับเชิญ/วิทยากร/ผู้ร่วมสนทนา เพื่อให้เนื้อหาของรายการก็ยังคงตอบสนองความต้องการของชุมชน

หลักการที่ใช้ในการบริหารจัดการ

คณะกรรมการสถานีฯ ได้นำหลักการสำคัญที่ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรมาเป็นหลักในการบริหารสถานีฯ 3 หลักด้วยกัน คือ **หนึ่ง** หลักการบริหารอย่างเป็นอิสระ ที่ปราศจากการครอบงำจากอิทธิพลภายนอกต่าง ๆ ทั้งนี้ทางคณะกรรมการคงไม่ต้องการให้สถานีฯ ตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มผู้มีอิทธิพลจากภายนอกชุมชน เนื่องจากคณะกรรมการส่วนใหญ่แล้วเป็นกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และ NGO ของจังหวัดกาญจนบุรี จึงอยากให้สถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้เป็นกระบอกเสียงของชาวบ้าน

อย่างแท้จริง โดยผู้วิจัยประเมินจากการสัมภาษณ์ คุณบุญส่ง ประธานคณะกรรมการของสถานี ที่ได้เล่าให้ฟังถึง เรื่องการจัดตั้งกองทุนว่า การจะบริจาคเข้ากองทุนของวิทยุชุมชนนั้น สามารถบริจาคได้ แต่ห้ามมีเงื่อนไขกับทางสถานี เนื่องจากหากเป็นการบริจาคที่มีเงื่อนไขจะส่งผลให้สถานีวิทยุชุมชนไม่ได้เป็นของชุมชนอย่างแท้จริง

สองคือหลักการบริหารแบบประชาธิปไตย และสามคือหลักการบริหารงานร่วมที่ สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการนั้น ผู้วิจัยได้ข้อมูลมาจากการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมว่า ในเวลาที่มีการประชุมประจำเดือนของทางสถานี อาสาสมัครมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานด้านต่างๆ ของสถานี เพื่อที่ทางคณะกรรมการสถานีฯ จะได้นำไปแก้ไขปรับปรุงพัฒนาสถานี

หลังจากที่ทางสถานีฯ ได้ดำเนินการก่อตั้งและออกอากาศมาได้ครบ 2 ปี ทางคณะกรรมการสถานี อาสาสมัคร และสมาชิกของสถานี ได้จัดให้มีการประชุมและสัมมนาเพื่อกำหนดแผนการดำเนินงานของสถานีฯ ในปี 2547 รวมทั้งจัดทำโครงสร้างการทำงานของสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรีใหม่ ให้มีความชัดเจนมากขึ้นด้วยการจัดระบบการแบ่งงานกันทำว่าใครต้องทำหน้าที่อะไร เพื่อเป็นการกระจายความรับผิดชอบและภาระของแต่ละคนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น สำหรับโครงสร้างใหม่นี้ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน (ทำหน้าที่เลขานุการและประสานงานด้วย) ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย รวมทั้งมีการแบ่งหน้าที่ของกรรมการออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ จำนวน 7 ฝ่าย คือ ฝ่ายกิจกรรมระดมทุน ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายพัฒนาผังรายการ ฝ่ายสถานีที่ ฝ่ายเทคนิค ฝ่ายติดตามและประเมินผล และฝ่ายกิจกรรม ซึ่งแต่ละฝ่ายจะมีการกำหนดตัวหัวหน้าฝ่ายเพื่อให้่ง่ายและสะดวกในการประสานงาน ช่วยให้การดำเนินงานของวิทยุชุมชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น โครงสร้างใหม่นี้จะช่วยให้แผนการดำเนินงานในอนาคตของสถานี คือ เรื่องการระดมทุนสู่วิทยุเสียงชุมชน การอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มศักยภาพนักจัดรายการวิทยุเสียงชุมชน การจัดวันรวมพลัง – รวมน้ำใจชาววิทยุชุมชน ในวันที่ 19 ธันวาคมของทุกปี การถ่ายทอดสดในกิจกรรมสาธารณะ การจัดทำแบบสำรวจ / ประเมินกลุ่มผู้ฟัง การพัฒนาระบบเครื่องส่ง/สถานี และการพัฒนารูปแบบรายการ สามารถดำเนินการลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะมีผู้รับผิดชอบในการควบคุมให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่วางไว้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ อาจพอสรุปได้ว่า สถานีวิทยูเสียงชุมชนกาญจนบุรีเป็นสถานที่ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ประชาชนในการบริหารจัดการสถานีวิทยูชุมชนอย่างแท้จริง ภายใต้ปรัชญาของสถานีวิทยูชุมชนที่ว่า “ของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน” เพราะกลุ่มที่จัดตั้งคือชาวบ้านในชุมชน ดำเนินการโดยชาวบ้านในชุมชน และผลิตรายการต่างๆ ที่มีสาระประโยชน์เพื่อชาวบ้านในชุมชน มีรูปแบบการนำเสนอรายการในลักษณะที่ให้อาสาสมัครเป็นผู้จัดรายการ เน้นการใช้ภาษาถิ่นในการนำเสนอรายการ แต่ในขณะเดียวกันก็เน้นย้ำการใช้ภาษาไทยอักษร ๖ ให้ออกต้องชัดเจน มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมด้วยการโทรศัพท์เข้ามาพูดคุยหรือแสดงความคิดเห็นในรายการ ส่วนรายได้หลักของสถานีฯ ปัจจุบันยังคงเป็นรูปแบบของการบริจาคให้โดยไม่มีเงื่อนไข

การบริหารจัดการสถานี มีการจัดตั้งคณะกรรมการสถานีขึ้นมาควบคุมดูแล แต่คณะกรรมการของสถานีในระยะแรกมาจากกลุ่มปฏิรูปสื่อภาคประชาชน จ.กาญจนบุรี เนื่องจากเป็นระยะของการก่อตั้ง ชาวบ้านในชุมชนยังไม่มีความรู้ ความชำนาญในการดำเนินงานมากพอ รวมทั้งยังหวาดกลัวว่า การจัดตั้งสถานีวิทยูชุมชนนั้นยังเป็นเรื่องที่ไม่ถูกกฎหมายจึงไม่กล้าที่จะเข้าร่วม จนกระทั่งจัดตั้งสถานีมาได้ระยะหนึ่งและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องให้การยอมรับ จึงเริ่มมีชาวบ้านอาสาสมัครเข้ามาจัดรายการ และหลังจากดำเนินการมาได้ 2 ปี ก็ได้มีการจัดโครงสร้างการบริหารงานของสถานีใหม่ โดยมีการแบ่งหน้าที่การทำงานที่ชัดเจนมากขึ้น และคณะกรรมการชุดใหม่ก็หลากหลายมากขึ้น มีทั้งกรรมการที่มาจากกลุ่มปฏิรูปสื่อ ชาวบ้านที่เป็นอาสาสมัครจัดรายการ และชาวบ้านที่เป็นสมาชิกของสถานี

สำหรับหลักที่ใช้ในการบริหารจัดการ ก็เน้นลักษณะแบบเรียบง่าย คือ ใช้หลักการประชาธิปไตย หลักการมีส่วนร่วม และหลักการบริหารอย่างเป็นอิสระปราศจากการครอบงำของอิทธิพลใด ๆ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่แท้จริงของวิทยุชุมชน อีกทั้งกิจกรรมต่างๆ ของสถานีฯ มักเป็นกิจกรรมที่เอื้อต่อการดำเนินงานของสถานีฯ ให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้คือ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการใช้สื่อ รับผิดชอบต่อเท่าเทียมกันตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมาตรา 40 เพื่อณรงค์ให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่เพื่อให้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญในเรื่องสิทธิการใช้สื่อ และเพื่อเตรียมความพร้อมชุมชนในเรื่องการสื่อสาร การบริหาร การจัดการสถานีวิทยูชุมชน รวมทั้งยังเป็นการปลูกจิตสำนึกในเรื่องของการให้และการเสียสละเพราะการดำเนินงานสถานีวิทยูชุมชนไม่มีผลประโยชน์ใดๆ ตอบแทน มีแต่จะต้องให้และสร้างประโยชน์แก่ชุมชน

อย่างไรก็ตามจากการลงสนามเพื่อเก็บข้อมูล ทำให้ได้ข้อสังเกตเพิ่มเติมอีกด้วยว่า ใน การบริหารจัดการสถานีวิทยูเสียงชุมชนกาญจนบุรีนั้น ยังมีปัญหาในเรื่องของการบริหารจัดการตัว บุคคล กล่าวคือ อาสาสมัครผู้จัดรายการบางคนยังไม่มี ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่เท่าที่ควร บางครั้งไม่มาจัดรายการแต่ไม่แจ้งให้ทีมงานทราบ ทำให้เป็นภาระของอาสาสมัครคนอื่น ๆ โดยเฉพาะกับผู้จัดรายการอยู่ก่อน ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้อาจเป็นเพราะแต่ละคนมีภารกิจหน้าที่ที่เป็น งานประจำอยู่แล้ว แต่ด้วยใจรักจึงอาสาเข้ามาทำงานที่สถานี ดังนั้น หากมีภารกิจเพิ่มมากขึ้นและ ไม่สามารถมาทำหน้าที่ได้ ควรจะต้องมีการพูดคุยกันเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว ไม่ใช่เรื่องยากที่จะแก้ไข และทางสถานีก็ ได้วางแผนปฏิบัติสำหรับแก้ไขปัญหาไว้แล้ว นั่นคือ การโทรศัพท์แจ้งให้ผู้จัดรายการที่จัดรายการอยู่ ในขณะนั้นได้รับทราบ เพื่อที่จะได้ดำเนินรายการแทนหรือหาผู้มาจัดรายการแทน แต่ปัญหาที่พบจาก การเก็บข้อมูล คือ เมื่อไม่สามารถมาจัดรายการได้ ก็ไม่ยอมโทรแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเหมือนเดิม ทั้งๆ ที่ ได้มีการพูดคุยตกลงกันไว้แล้ว ดังนั้น ผู้วิจัยคิดว่าทางแก้ปัญหาคือที่ดีที่สุดก็คือ อาสาสมัครผู้จัด รายการควรเพิ่มความรับผิดชอบต่อหน้าที่ให้มากขึ้น

ด้านความพร้อมทางเทคนิคสำหรับวิทยุชุมชนกาญจนบุรี พบว่า มีอุปกรณ์พื้นฐาน เช่น โทรศัพท์ ไมโครโฟนและหูฟัง (headphone) เทปบันทึกเสียง อุปกรณ์และเทคนิคสำหรับการถ่ายทอด รายการในกรณีที่มีการจัดเวทีวิทยุสัญจรนอกสถานที่/ในชุมชน ในปริมาณที่มากเพียงพอและมี คุณภาพค่อนข้างดี

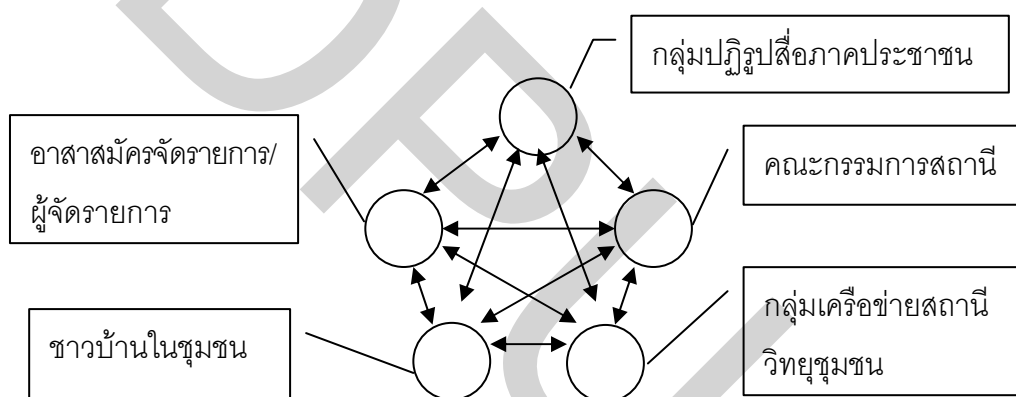
2. เครือข่ายในการดำเนินการสถานีวิทยูเสียงชุมชนกาญจนบุรี

จากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์ พบว่า เครือข่ายของสถานีวิทยูเสียงชุมชนกาญจนบุรี มีทั้งเครือข่ายแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เครือข่ายแบบเป็นทางการคือ กลุ่มตัวแทน องค์กรภาคประชาชน ที่ดำเนินกระบวนการเรียนรู้เรื่องวิทยุชุมชนจากทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ปัจจุบันมีเครือข่ายอยู่ 100 กว่าแห่งทั่วประเทศ เป็นกลุ่มที่มีการติดต่อสื่อสารกันค่อนข้างเป็นระบบ ชัดเจน ส่วนเครือข่ายแบบไม่เป็นทางการ คือ สมาชิกภายในกลุ่ม ชาวบ้าน และเยาวชนในชุมชน เป็นกลุ่มที่มีการติดต่อสื่อสารทั้งที่เป็นระบบ และไม่เป็นระบบ

เครือข่ายแบบเป็นทางการของสถานีฯ นั้น ผู้วิจัยพบว่า มีการติดต่อสื่อสารกันอย่างเป็นระบบชัดเจน ในลักษณะของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างๆ ผ่านทางการติดต่อสื่อสารด้วยโทรศัพท์ การประชุม การอบรมสัมมนา เครือข่ายการสื่อสารที่เกิดขึ้นจึงมีลักษณะเป็นแบบไม่มีศูนย์กลาง ดังเช่นที่ผลการวิจัยของ Harold J. Leavitt (วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรสุกกุล, 2522 :46-48) บอกว่า การสื่อสารแบบไม่มีศูนย์กลาง จะมีรูปแบบเครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทาง ซึ่งสมาชิกทุกคนจะมีการสื่อสารระหว่างกันเป็นเครือข่ายการติดต่อที่สมบูรณ์ที่สุด เพราะไม่มีข้อจำกัดในการสื่อสารของสมาชิก สมาชิกทุกคนสามารถติดต่อกับคนอื่น ๆ ในเครือข่ายได้โดยตรง เป็นการเปิดโอกาสให้มีปฏิริยาซ้อนกลับสูงที่สุด ทำให้เกิดประโยชน์มากที่สุด (แผนภาพที่ 16)

ภาพที่ 18

แผนภูมิแสดงเครือข่ายการสื่อสารของสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี

ที่มา : ดัดแปลงมาจาก เครือข่ายการสื่อสารของ Harold J. Leavitt

ส่วนเครือข่ายแบบไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยพบว่า สมาชิกมีการสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม โดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างๆ กันภายในกลุ่ม ด้วยการติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์ การนัดสังสรรค์พบปะพูดคุยกันภายในกลุ่มด้วยรูปแบบต่างๆ ซึ่งการติดต่อสื่อสารดังกล่าวมีทั้งที่เป็นระบบ ได้แก่ การประชุม ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกเดือนเพื่อให้พนักงานจัดรายการทุกคนได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นของแต่ละคน และแบบไม่เป็นระบบ ได้แก่ การพูดคุยปรึกษาหารือกันเองของนักจัดรายการ การพบปะพูดคุยกับชาวบ้านที่โทรศัพท์เข้ามาในรายการหรือเมื่อพบเจอกันนอกสถานี เป็นต้น

จากการเก็บข้อมูลผู้วิจัยยังพบอีกว่า มีการตั้งสถานีทดลองให้ได้ฝึกปฏิบัติในชุมชนที่ทางกลุ่มปฏิรูปสื่อไปให้ความรู้ 2 แห่ง คือ อ.เลาขวัญ กับ อ.ไทรโยค แต่มีเงื่อนไขว่า ทางกลุ่มจะให้ยืมเครื่องมือให้ไปทดลองปฏิบัติ เป็นเวลา 4 เดือน หรือ 6 เดือน หลังจากนั้น ทางชุมชนจะต้องทำการประเมินผลว่า เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือไม่ ถ้าเป็น ทางชุมชนต้องจัดหาเครื่องมือในการจัดตั้งสถานีของตนเองต่อไป ส่วนเครื่องมือที่ทางกลุ่มให้ยืมไปทดลองใช้จะถูกนำไปให้ชุมชนอื่นๆ ที่ต้องการฝึกฝนเรียนรู้ต่อไป

โดยขณะนี้ ชุมชนที่ อ.เลาขวัญ ได้ประสบผลสำเร็จในการทดลองฝึกปฏิบัติ และกำลังดำเนินการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนของคนเลาขวัญขึ้น โดยใช้ชื่อว่า “ศูนย์ปฏิบัติการทดลองการเรียนรู้วิทยุชุมชนคนเลาขวัญ” ออกอากาศทางคลื่นความถี่ F.M.100.75 ตั้งแต่ 05.00-19.00 น. ทุกวัน ตอนนี้มีผู้ดำเนินรายการจำนวน 14 คน ประกอบด้วย พัฒนาการอำเภอ นายแพทย์จากโรงพยาบาลเลาขวัญ ครูจากโรงเรียนภายในตำบล และกลุ่มเยาวชน บุคคลต่างๆ ไป ที่หมุนเวียนสับเปลี่ยนกันเข้ามาดำเนินรายการ ซึ่งรายการที่ออกอากาศจะนำเสนอสาระที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาจากท้องถิ่น ความรู้จากกลุ่มอาชีพต่างๆ เรื่องเกี่ยวกับการศึกษา และเรื่องสุขภาพ

นอกจากนั้น ทางกลุ่มฯ ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายในกลุ่มเยาวชนของชุมชนค่อนข้างมาก ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจาก ผู้ที่เข้ามาจัดรายการในปัจจุบันของทางสถานีมีอายุค่อนข้างมาก การฝึกหัดให้เข้ามาเรียนรู้ มาบริหารจัดการทำได้ในแค่ระดับหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ มาประกอบ เช่น การเผยแพร่รายการผ่านทางอินเทอร์เน็ต เยาวชนจะสามารถเรียนรู้ได้เร็วกว่าผู้ใหญ่ ดังนั้น คณะกรรมการสถานีฯ จึงได้เปิดโอกาสให้เยาวชนเข้ามาเรียนรู้การใช้สื่อ โดยได้มีการจัดสรรเวลาให้กับเยาวชนสำหรับเข้ามาฝึกจัดรายการ ใช้ชื่อรายการว่า “เยาวชนเพิ่มรัก” และให้เยาวชนที่เป็นนักจัดรายการ ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมประจำเดือนกับนักจัดรายการอื่นๆ เพื่อเป็นการฝึกฝนเยาวชนให้รู้จักแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม

ตลอดจน มีการส่งเยาวชนไปอบรมสัมมนาเพื่อยกระดับการสื่อสาร นับเป็นการพบปะเครือข่ายเยาวชนด้วยกันในเชิงการสื่อสาร โดยเฉพาะทางด้านการจัดรายการ วิธีการจัดรายการ ฝึกฝนการใช้เครื่องมือ และเทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งนับว่าเป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีการแลกเปลี่ยนการสื่อสารในอีกมุมหนึ่งที่กว้างขึ้นกว่าในพื้นที่ นับเป็นการวางแผนที่ดีในการเตรียมความพร้อมให้แก่เยาวชนในชุมชน สำหรับการที่จะก้าวเข้ามาสานต่องานของสถานีฯ ได้อย่างเข้มแข็ง และสามารถดำเนินงานต่อไปได้อย่างไม่ติดขัดในอนาคต

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ลักษณะการสื่อสารที่เกิดขึ้นของเครือข่ายที่ไม่เป็นระบบนั้น มีลักษณะเป็นแบบไม่มีศูนย์กลางเช่นเดียวกันกับเครือข่ายที่เป็นระบบ กล่าวคือ สมาชิกทุกคนสามารถติดต่อกับคนอื่นๆ ในเครือข่ายได้โดยตรง ไม่มีข้อจำกัดในการสื่อสารของสมาชิก ซึ่งผู้วิจัยเห็นได้จากการที่อาสาสมัครจัดรายการหลายคน ได้นำเยาวชนเข้ามาร่วมในรายการของตนเอง ยกตัวอย่างเช่น คุณบุญลือ ทรัพย์อนันต์ อาสาสมัครจัดรายการ “อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย” ได้นำเยาวชนเข้ามาร่วมจัดรายการ

เป็นการแสดงให้เห็นว่า การที่อาสาสมัครจัดรายการ ได้พยายามผลักดันเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในรายการนั้น เป็นส่วนหนึ่งในการสนองนโยบายของสถานีฯ ที่จะสร้างเครือข่ายให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น และนักจัดรายการทุกคนได้รับทราบนโยบายดังกล่าวจากการประชุมของสถานีฯ ในการทำงานจึงไม่จำเป็นต้องเสนอหรือขออนุญาตจากคณะกรรมการสถานีฯ ก่อน

จึงอาจพอสรุปได้ว่า กลุ่มปฏิรูปสื่อฯ มีการวางแผนในการดำเนินงานในการสร้างเครือข่ายอย่างเป็นระบบได้เป็นอย่างดี เริ่มตั้งแต่ก่อนที่จะมีการก่อตั้งสถานีได้มีการตระเวนออกไปจัดเวทีเพื่อสร้างการเรียนรู้ตามชุมชนต่าง ๆ ของ 13 อำเภอ ในจังหวัดกาญจนบุรี เป็นการสร้างเครือข่ายแบบแนวร่วมในการทำงานของกลุ่มฯ จนเมื่อมีการจัดตั้งสถานีฯ ก็มีการสร้างเครือข่ายที่เป็นแนวร่วมในระดับประเทศจากกลุ่มองค์กร ตัวแทนภาคประชาชนจากทั่วประเทศ เพื่อช่วยกันผลักดันให้เกิดการยอมรับสิทธิของประชาชนในการเป็นเจ้าของสื่อ เมื่อดำเนินการในระดับนโยบายและปฏิบัติการในช่วงเริ่มต้นจนเกิดความเข้มแข็งแล้ว ทางกลุ่มฯ จึงได้ทำการขยายเครือข่ายทางแนวความคิดและการดำเนินงานออกไปยังพื้นที่ใกล้เคียงภายในจังหวัดที่มีความพร้อมให้สามารถจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนเพื่อให้บริการแก่ชาวบ้านในชุมชนของตนเอง ทั้งนี้เพราะสถานีวิทยุชุมชนมีข้อจำกัดว่าสามารถส่งกระจายเสียงได้ในรัศมีไม่เกิน 80 กิโลเมตร และเพื่อให้สถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรีสามารถดำเนินงานต่อไปได้อย่างยั่งยืน คณะกรรมการสถานีฯ จึงได้เน้นการสร้างเครือข่ายในกลุ่มเยาวชนภายในท้องถิ่น โดยเริ่มให้เยาวชนเข้ามาฝึกฝน และเรียนรู้การจัดรายการกับทางสถานีฯ และมีการส่งเยาวชนไปร่วมอบรมสัมมนาทางด้านการสื่อสารเพื่อให้ความรู้ความชำนาญมากยิ่งขึ้นด้วย

3. กลยุทธ์ที่สถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรีนำมาใช้เพื่อให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

เนื่องจากสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี เป็นสถานที่จัดตั้งโดยชุมชน ดำเนินงานโดยชุมชน และผลิตรายการเพื่อชุมชน จากการลงสนามเพื่อเก็บข้อมูลผู้วิจัยจึงพบว่า ชาวบ้านในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสถานี 2 รูปแบบคือ การเข้ามาเป็นอาสาสมัครจัดรายการ และการเป็นผู้รับฟังรายการ

อาสาสมัครจัดรายการ คือกลุ่มชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมในสถานีฯ จากการชักชวนของกลุ่มปฏิรูปสื่อภาคประชาชน จ.กาญจนบุรี ในการจัดเวทีสาธารณะเพื่อให้ความรู้แก่ชาวบ้านในท้องถิ่นในเรื่องสิทธิภาคประชาชนในการเป็นเจ้าของสื่อ ก่อนที่จะมีก่อตั้งสถานีฯ โดยมีบางส่วนเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม และมีบางส่วนผันตัวเองจากการเป็นผู้รับฟังรายการของสถานี มาเป็นผู้จัดรายการแทน

ผู้รับฟังรายการ เป็นกลุ่มชาวบ้านในชุมชนที่สนใจรับฟังรายการ และมีส่วนร่วมกับการดำเนินงานของสถานี ด้วยการโทรศัพท์เข้ามาแสดงความคิดเห็น หรือพูดคุยในรายการของสถานี และร่วมสนับสนุนเงินบริจาคแก่ทางสถานี

จากการเก็บข้อมูลผู้วิจัยยังพบอีกว่า ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่สนใจและรู้สึกดีใจที่มีสถานีวิทยุที่เป็นของตนเอง เพราะจะได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งชาวบ้านทุกคนก็อยากเข้าร่วมแต่ก็ยังไม่เข้าใจความหมายของคำว่า “สถานีวิทยุชุมชน” และพูดไม่เป็น ส่วนใหญ่จึงขอเป็นผู้รับฟัง ผู้วิจัยจึงมีความเห็นต่อเรื่องนี้ว่า คณะกรรมการสถานีฯ ควรจะมีการทำความเข้าใจในเรื่องของวิทยุชุมชนกับชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความรู้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้การเน้นย้ำเพื่อสร้างความเข้าใจ และสร้างการมีส่วนร่วมของชาวบ้านต่อสถานี

โดยสรุปแล้ว ผู้วิจัยพบว่า กลยุทธ์ที่ทางคณะกรรมการสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี ได้นำมาใช้ในการผลักดันให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสถานี คือ

1. ใช้การสื่อสารระหว่างบุคคลเพื่อทำการจูงใจ โดยแสดงให้เห็นชาวบ้านได้เห็นประโยชน์ของการจัดตั้งสถานีวิทยุของชุมชน ประกอบกับผู้ที่ชักชวนและอยู่ในกลุ่มปฏิรูปสื่อ

ก็เป็นคนภายในชุมชนด้วยกัน จึงเป็นแรงผลักดันให้ชาวบ้านสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมในสถานี

2. เปิดโอกาสให้ทุก ๆ คน และทุก ๆ กลุ่ม ในชุมชนได้มีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยในการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีตัวแทนหรือเข้าร่วมโดยตรงก็ได้ ซึ่งทางคณะกรรมการสถานีฯ จะได้จัดสรรเวลาที่แน่นอนให้ตามกับผู้เข้าร่วมสามารถมาร่วมในการดำเนินงานของสถานีได้
3. เมื่อเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานี ทั้งมีส่วนร่วมในการจัดรายการ และหรือเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะเป็นผู้รับฟัง ทางสถานีฯ ได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้วยการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อรายการต่างๆ ของสถานี เพื่อจะได้นำไปปรับปรุง ตลอดจนนำเสนอวิธีการ หรือกิจกรรมของสถานีที่จะเป็นต่อชุมชนด้วย ซึ่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

กลยุทธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า คณะกรรมการสถานีฯ ได้พยายามสร้างระดับการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนใน 3 ระดับ ได้แก่ มีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร มีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต และมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย ของสถานี โดยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนี้จะช่วยทำให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของตนเองว่า มีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนของตนเอง ตลอดจนเป็นการสร้างความมั่นใจแก่ชาวบ้านในเรื่องของการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในชุมชนว่า เขาสามารถใช้เทคโนโลยีเหล่านั้นได้ ไม่ว่าจะเป็เทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดรายการ และการนำระบบอินเทอร์เน็ตมาใช้เป็นช่องทางในการเผยแพร่รายการของสถานีด้วย นอกจากนี้ยังเป็นการเสริมสร้างหลักประชาธิปไตยให้แก่ชาวบ้านด้วย เพราะ ชาวบ้านจะได้เรียนรู้ถึงการมีความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ การยอมรับฟังความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ รวมทั้งยังสร้างความรับผิดชอบแก่ตนเองและชุมชนเพิ่มมากขึ้นด้วย

จากผลการวิจัยทั้งหมดทำให้ผู้วิจัยได้พบว่า ปัจจุบันสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรีมีการบริหารจัดการที่ค่อนข้างจะสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการสถานีวิทยุชุมชน และมีโครงสร้างการบริหารงานที่แสดงให้เห็นระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับ 6 คือ ประชาชนรวมตัวกันจัดตั้งสถานี และเป็นผู้ยื่นขอใบอนุญาตเป็นเจ้าของคลื่นความถี่ ถึงแม้ว่าขณะนี้ยังไม่ได้รับอนุญาตก็ตาม ส่วนการดำเนินงานของสถานี ตั้งแต่ระดับกรรมการ ไปจนถึงเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานล้วนเป็นอาสาสมัครทั้งสิ้น สำหรับรายการต่างๆ ของสถานี ผู้จัดรายการซึ่งเป็นชาวบ้านในชุมชนจะเป็นผู้เลือกเนื้อหาและจัดด้วยตนเอง และชาวบ้านในชุมชนสามารถเข้ามามี

ส่วนร่วมด้วยการโทรศัพท์เข้ามาแสดงความคิดเห็นในรายการได้ทันที หรือทุกครั้งที่มีการประชุมที่สถานีจัดขึ้นเป็นประจำทุกเดือน และในการประชุมใหญ่ประจำปีของสถานี

ส่วนการสร้างเครือข่ายของสถานีฯ นั้น มีการสร้างเครือข่ายกับตัวแทนภาคประชาชนองค์กรต่างๆ ที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ภาคประชาชนด้านสื่อวิทยุจากทั่วประเทศ ด้วยการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน โดยผ่านการร่วมประชุม สัมมนา และการโทรศัพท์ อีกทั้งยังมีการสร้างเครือข่ายภายในชุมชนเพิ่มเติม โดยเน้นไปที่กลุ่มชุมชนใกล้เคียงที่มีความพร้อมจัดตั้งสถานี และกลุ่มเยาวชนภายในชุมชนเดิมเพื่อมาเรียนรู้และสานต่อการทำงานของสถานีในอนาคต โดยวิธีที่ใช้ในการพัฒนาความรู้ความสามารถของอาสาสมัครและเยาวชนที่เป็นเครือข่าย ก็คือการส่งไปร่วมประชุม อบรม สัมมนาทางด้านการสื่อสารที่จัดโดยหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานวิชาการต่างๆ ด้วย

สำหรับกลยุทธ์ที่นำมาใช้ในการผลักดันให้ชาวบ้านในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในสถานีนั้น ใช้กลยุทธ์ของการจูงใจให้ชาวบ้านได้เห็นประโยชน์ของการจัดตั้งสถานี โดยผู้ที่ชักชวนเป็นชาวบ้านในชุมชนด้วยกัน ทั้งชาวบ้านที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครจัดรายการ และเยาวชนที่เข้ามาเรียนรู้กระบวนการดำเนินงาน ทำให้ชาวบ้านให้ความสนใจรับฟังและเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสถานีด้วยความเต็มใจ นอกจากนี้เมื่อชาวบ้านให้ความสนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกแล้ว มีการใช้กลยุทธ์ในการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของสถานี ด้วยการให้สิทธิในการร่วมแสดงความคิดเห็นที่มีต่อสถานี เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงสถานีด้วย เป็นการสร้างความรู้สึกของการเป็นเจ้าของสถานีร่วมกัน เพราะสถานีวิทยุชุมชนมีหลักว่า “โดยชุมชน เพื่อชุมชน ของชุมชน”

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่ชุมชนมีสถานีวิทยุเป็นของตนเองนั้น จะช่วยให้ชาวบ้านได้เรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม เป็นประโยชน์และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างชัดเจน ในขณะที่วิทยุกระแสหลักทำได้เพียงนำเสนอ

ข้อมูลในภาพรวมเท่านั้น ไม่สามารถเจาะจงข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนใดชุมชนหนึ่ง
ได้

ดังนั้น จากการศึกษาเรื่อง “การบริหารสถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี” ผู้วิจัย
เห็นว่า ควรจะได้มีการศึกษาเพิ่มเติมอีก อาทิเช่น

1. การศึกษาความคิดเห็น ประโยชน์ และความพึงพอใจของชาวบ้านที่มีต่อสถานีวิทยุ
เสียงชุมชนกาญจนบุรี
2. การศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างที่ชัดเจน ประโยชน์ ข้อได้เปรียบ เสียเปรียบ
ระหว่างวิทยุชุมชนกับวิทยุกระแสหลัก
3. การศึกษาเปรียบเทียบกับวิทยุชุมชนอื่นๆ ทั้งในแง่ทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อต่อยอดและ
ขยายความรู้ด้านวิทยุชุมชน

ทั้งนี้ การศึกษาวิจัยในมุมมองหรือแนวทางที่แตกต่างออกไปนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง
ในการนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ควบคู่กับงานวิจัยนี้ เพื่อที่จะได้ใช้เป็นแนวทางสำหรับการ
ดำเนินงานของสถานีให้เป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านในชุมชนเอง และเป็นประโยชน์ต่อการบริหาร
จัดการสถานีวิทยุชุมชนอื่นๆ ต่อไปอีกด้วย

Draft

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

อนุช อภาภิรม.การสื่อสาร : การแสวงหาสื่อเพื่อสาธารณะในโลกยุคไร้พรมแดน.กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2545
 กาญจนา แก้วเทพ.คู่มือวิทยุชุมชน.กรุงเทพฯ : ม.ป.ศ.,ม.ป.ป.

เอกสารอื่นๆ

อรวรรณ ปิลาพันธ์โอวาท.“การสื่อสาร การมีส่วนร่วม และความพึงพอใจของประชาชนในวิทยุชุมชน จังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดระยอง”งานวิจัย.สภาวิจัยแห่งชาติ,2544

วิทยานิพนธ์

จิระวรรณ ตันภูรานันท์. “การมีส่วนร่วมและบทบาทของผู้นำชุมชนชาวไทยภูเขาในการจัดการวิทยุชุมชนแม่ฮ่องสอน”วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2542

ศาลินา นิมตระกูล. “รายการวิทยุกระจายเสียงภาคภาษาชาวเขา 6 ภาษา ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่”วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2543

อังคณา พรหมรักษา. “ศักยภาพของสถานีวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น จังหวัดกาฬสินธุ์ กับบทบาทด้านการพัฒนาคนและสังคม”วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2543

นาฏยา เสวกแก้ว. “บทบาทของวิทยุท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรีต่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ”วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2541

ภาษาอังกฤษ

Book

Colin Fraser and Sonia Restrepo Estrada . **Community Radio Handbook** . UNESCO,2001.

Internet

www.gumbopages.com/other-radio.html . Non-Commercial Radio Stations around North America and the World

DRU

กรม
พาณิชย์
และ
อุตสาหกรรม

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ความเป็นมาของกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF)

กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม หรือ SIF เป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นภายใต้โครงการลงทุนเพื่อสังคม ซึ่งเกิดขึ้นจากวิกฤตการณ์ในภาคการเงิน ที่นำไปสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ อันมีผลกระทบต่อสังคมอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะปัญหาการว่างงาน ที่เมื่อสิ้นปี 2540 มีการประมาณการว่า จะมีคนว่างงานเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 3 หรือเท่ากับจำนวน 1.1 ล้านคน และคาดว่าจะมีเพิ่มขึ้นมากกว่า 400,000 คน ในปี 2541 การขาดรายได้ และค่าบริการทางสังคมที่เพิ่มสูงขึ้นอันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะประชาชนในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและยากจน

กระทรวงการคลังจึงได้ทบทวนธนาคารโลก ธนาคารพัฒนาเอเชีย และรัฐบาลญี่ปุ่น เพื่อขอู้เงินเพื่อแก้ปัญหาทางสังคมอันเนื่องมาจากผลกระทบวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยจัดทำเป็นโครงการเงินกู้ในชื่อ “โครงการลงทุนเพื่อสังคม” (Social Investment Project หรือ SIP) ซึ่งมีสาระสำคัญของโครงการ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์

- 1.1 เพื่อบรรเทาปัญหาทางสังคมอันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาการว่างงานด้วยการสร้างงานและ โอกาสในการสร้างรายได้แก่บุคคลผู้ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ดังกล่าว โดยเฉพาะในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและยากจน
- 1.2 ปฏิรูปการให้บริการทางสังคมโดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารงาน และการให้บริการขององค์กรส่วนท้องถิ่น
- 1.3 ส่งเสริมการกระจายอำนาจการให้บริการทางสังคมและการพัฒนาโครงการ สาธารณูปโภคพื้นฐานขนาดเล็ก การเพิ่มอำนาจและความเข้มแข็งของท้องถิ่น และการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้มีเครือข่ายที่สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ

- 1.4 ปรับปรุงระบบการให้บริการทางสังคมให้มีประสิทธิภาพ และโปร่งใส โดยการส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม และเน้นให้บริการทางสังคมขั้นพื้นฐานแก่กลุ่มผู้ว่างงาน และกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและยากจน

2. ลักษณะของกิจกรรม

- 1.1 กิจกรรมที่ก่อให้เกิดการจ้างงาน และเสริมรายได้ ประกอบด้วยกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว การพัฒนาอุตสาหกรรมชนบท การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ใช้แรงงานเป็นสัดส่วนสูง การฝึกอาชีพและพัฒนาฝีมือแรงงาน
- 1.2 การขยายบริการสวัสดิการสังคมเพื่อรองรับผู้ได้รับผลกระทบจากวิกฤติ ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส
- 1.3 การเสริมสร้างขีดความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อการมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนอย่างยั่งยืน
- 1.4 การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สามารถพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความต้องการของคนในพื้นที่เป็นหลัก

3. พื้นที่ดำเนินโครงการ

พื้นที่ในเมือง และชนบททั่วประเทศ

4. แนวทางการดำเนินโครงการ

การดำเนินโครงการแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ

1. แนวทางที่ 1 เพื่อแก้ไขปัญหาในระยะสั้น มีวัตถุประสงค์ในการเพิ่มโอกาสการจ้างงาน โดยสนับสนุนการเงินแก่กิจกรรมภาครัฐ ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ ที่ก่อให้เกิดการจ้างงาน เพิ่มรายได้ เพิ่มสวัสดิการทางสังคมแก่ผู้มีรายได้น้อย ผู้ด้อยโอกาสและ

คนตกงาน ประกอบด้วยโครงการรวม 79 โครงการ วงเงิน 13,284 ล้านบาท ใช้ระยะเวลา 8 เดือน

2. แนวทางที่ 2 เพื่อแก้ไขปัญหาในระยะยาว มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับโครงสร้างทางสังคม อันเป็นการสร้างฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการกระจายอำนาจ สร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรชุมชนและองค์การส่วนท้องถิ่น สร้างเศรษฐกิจชุมชนให้มีเครือข่ายที่สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ และกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างกว้างขวาง ซึ่งจะกระทำผ่านกองทุนที่รัฐบาลโดยกระทรวงการคลังจัดตั้งขึ้นและมอบหมายให้ธนาคารออกสินเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการ รวม 2 กองทุน คือ

กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Fund – SIF) หรือ กสส. เป็นกองทุนสนับสนุนเงินให้เปล่าแก่โครงการที่ตอบสนองความต้องการชุมชนและเพื่อชุมชน โดยองค์กรท้องถิ่นริเริ่มเสนอโครงการต่อ SIF และโครงการที่ได้รับความช่วยเหลือ ต้องเป็นโครงการที่ชุมชนร่วมกันกำหนด แก้ปัญหาในชุมชน เสริมสมรรถนะของท้องถิ่น โดยในระยะยาว จะสนับสนุนท้องถิ่นที่พร้อมให้มี “ประชาคมจังหวัด” ที่ประกอบด้วยบุคคลทุกฝ่าย ทั้งนักธุรกิจ นักวิชาการ ข้าราชการ นักการเมือง สนับสนุนและให้คำแนะนำโครงการ เกิดเป็นเครือข่ายของชุมชนขึ้น โดยมูลค่าของแต่ละโครงการประมาณ 450,000 – 11,250,000 บาท ซึ่งสถานีวิทยูเสี่ยงชุมชนกาญจนบุรี ได้เสนอโครงการและได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนนี้ในการจัดตั้งสถานีวิทยูชุมชน

กองทุนพัฒนาเมืองในภูมิภาค (Regional Urban Development Fund) หรือ กพมภ. เป็นกองทุนที่ให้เงินกู้แก่หน่วยงานท้องถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “เทศบาล” ในโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคที่ช่วยเสริมให้เทศบาลสามารถเตรียมพร้อมสำหรับการบริหาร โครงการและขยายการลงทุนด้วยตนเองในอนาคต โดยโครงการที่เทศบาลเสนอจากการระดมความคิดประชาชนในเมืองว่าด้วยการพัฒนาเมือง โดยหลักเกณฑ์การอนุมัติเงินร่วมกันระหว่างกระทรวงการคลังและมหาดไทย มูลค่าของแต่ละโครงการประมาณ 9,000,000 – 90,000,000 ล้านบาท

ทั้ง 2 กองทุนมีระยะเวลาในการดำเนินงาน 40 เดือน

ภาคผนวก ข

ประเด็นคำถามหลักที่ใช้ในการสัมภาษณ์

ก. กลุ่มปฏิรูปสื่อภาคประชาชน

1. สถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรีมีประวัติความเป็นมาอย่างไร และมีวัตถุประสงค์ใดในการจัดตั้งสถานี
2. มีการใช้หลักและวิธีการใดในการบริหารจัดการสถานี
3. การดำเนินงานที่ผ่านมามีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้างในเรื่องของการบริหารจัดการ รวมทั้งมีวิธีแก้ไขปัญหาอย่างไร
4. แนวทางการสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานของสถานี มีอะไรบ้าง
5. กลยุทธ์ใดที่นำมาใช้เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสถานี
6. มีการวางแผนงานในอนาคตไว้อย่างไรบ้าง

ข. อาสาสมัครจัดรายการ

1. เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสถานีได้อย่างไร
2. นอกจากเข้ามาจัดรายการแล้ว ยังมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานีด้วยหรือไม่
3. การบริหารจัดการของสถานีเป็นอย่างไร ใช้หลักหรือวิธีการใดในการบริหาร
4. มีส่วนช่วยในการสร้างเครือข่ายของสถานีอย่างไร
5. รูปแบบรายการที่จัดอยู่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้มากน้อยแค่ไหน
6. ชาวบ้านให้ความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในรายการ หรือกิจกรรมของสถานีหรือไม่
7. ปัญหา อุปสรรคที่พบในการทำงานมีอะไรบ้าง และมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร

ค. ชาวบ้านในพื้นที่ อ.เมือง กาญจนบุรี

1. รู้จักสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรีได้อย่างไร และรับฟังมานานแค่ไหนแล้ว
2. ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสถานีวิทยุอย่างไรบ้าง
3. ต้องการให้สถานีวิทยุพัฒนาปรับปรุงอะไรบ้าง
4. มีความสนใจอยากจะเป็นอาสาสมัครจัดรายการ หรือมีส่วนร่วมในการบริหารสถานีวิทยุหรือไม่
5. มีความคิดเห็นอย่างไรบ้างที่ได้มีสถานีวิทยุเป็นของตนเอง

DRPU

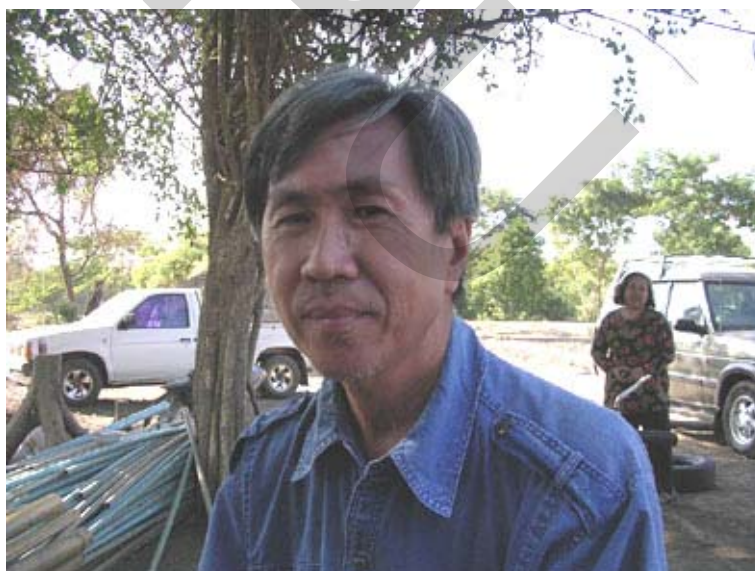
ภาคผนวก ก

บทสัมภาษณ์

กลุ่มปฏิรูปสื่อภาคประชาชนกาญจนบุรีที่ผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1.1 นายบุญส่ง	จันทร์ส่องรัมย์	ประธานกลุ่ม
1.2 นายบัญญัติ	จันทร์นาม	กรรมการ
1.3 นายฉัฐพล	กฐินหอม	กรรมการ
1.4 นางทิวพร	ศรีวรกุล	กรรมการ
1.5 นายสมัย	คล้ายวิมุตต์	กรรมการ

1. คุณบุญส่ง จันทร์ส่องรัมย์ ประธานกลุ่มปฏิรูปสื่อ

บุญส่ง : เด็กจะเริ่มรู้จักว่าผู้ใหญ่กำลังทำอะไร ก็เป็นการเรียนรู้จากคนหนึ่งสู่คนหนึ่ง จากเด็กกลุ่มหนึ่งไปสู่กลุ่มผู้ใหญ่กลุ่มหนึ่ง เป็นการมีปฏิสัมพันธ์ภายใน ในส่วนของการเคลื่อนไหว แล้วก็ส่วนผลกระทบจากตรงนี้ ก็คือ เค้าจะได้เป็นผู้ริเริ่มการสื่อสาร ได้ใช้เทคโนโลยี ใช้เครื่องมือในการฝึกฝน ในการพูด ในการสื่อโดยผ่านสถานีวิทยุ แล้วเขาจะค่อย ๆ ยกระดับ

ความรู้ ความชำนาญในเทคนิค ในการสื่อสารและก็เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนกัน ไม่ใช่การแลกเปลี่ยนทางอากาศ แต่หมายถึงว่าเขาจะมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับกลุ่ม แล้วเด็กเองก็จะมีส่วนในการเข้าร่วมประชุม และเด็กก็สามารถแสดงความคิดเห็นได้ในที่ประชุม นั่นคือการแลกเปลี่ยนเป็นมิติที่ถึงตัวถึงตน ในการประชุมทุกเดือนจะสรุปประเด็นหรือความคืบหน้าอะไร เด็กก็จะมาร่วมด้วย พยายามฝึกฝนเข้า ตรงนี้มีจุดประสงค์ไม่ใช่เพื่อให้เด็กมาสื่อเท่านั้น แต่เรามองไกลว่า วันหนึ่งพวกเขาจะต้องเข้ามาสืบสานต่อ ทั้งการบริหาร การจัดการด้วย แต่ว่าวันนี้เราปูพื้นเด็กได้เร็ว ก็คือ เริ่มต้นมาสื่อ แล้วเมื่อมีความชำนาญในการสื่อสารแล้ว มันทำให้เราง่ายขึ้น พอวันหนึ่งเขาจะระดับวัยเขาขึ้นไปในอีกไม่นานนัก เขาก็จะเป็นผู้ใหญ่ พวกเขาจะต้องยกระดับมาเรียนรู้ในเรื่องของการบริหาร การจัดการจริงๆ ตอนนี้อาจเรียนรู้ไปด้วยส่วนหนึ่ง เป็นแบบซึมซับไป ถูกลมอบหมายงานเล็ก ๆ ไป นั่นก็เป็นส่วนหนึ่งแต่ก็ยังไม่ถึงขั้นของการสั่งการหรือว่าแจกงาน แต่ในอนาคตเขาจะต้องไปยืนตรงนั้น แล้วรุ่นผมก็ต้องปลดระวางออก เพราะฉะนั้นเด็กก็จะเข้ามา แต่ไม่เหมือนอย่างรุ่นเราที่เข้ามาตอน 50 แต่พวกเขาพออายุ 25 ปี ก็อาจจะบริหารจัดการได้แล้ว ตอนนี้พวกเขาจะอายุประมาณ 16-17 ปี เขาก็เก่งแล้ว ถ้าเราฝึกพวกเขาได้เร็ว พออายุ 20-25 ปี เราก็ไม่ต้องสอนการสื่อแล้ว นั่นหมายถึงว่า พวกเขาค่อนข้างจะมีความพร้อมในการบริหารจัดการ พากลไกของการสื่อสารให้เดินไปได้ นั่นคือ การเข้มแข็งที่เร็ว การเข้มแข็งนี้หมายถึง การพร้อมที่จะเข้ามารับมือ ไม่ใช่ว่าอายุ 30-40 ปี แล้วเพิ่งมาหัดอย่างที่เป็นอยู่ขณะนี้ แต่ว่าก็โทษกันไม่ได้ เพราะว่า สภาพโดยสังคมของประเทศไม่ได้เปิดโอกาสตลอดเวลา ฉะนั้นวันนี้เปิดโอกาสเราจึงต้องเตรียมเด็กเตรียมคน เตรียมเยาวชนมารองรับ ต่อ ๆ ไปในอนาคต มันก็จะเร็วขึ้น เขาก็จะสามารถยกระดับตัวตนขึ้นมาได้เร็วขึ้น

อย่างกับวันนี้ได้ส่งเด็กอายุ 13 ปี ไปยกระดับการสื่อสาร ไปพบปะเครือข่ายเด็กด้วยกันในเชิงการสื่อสารโดยเฉพาะเลย แนวการจัดการรายการ วิธีการจัดการรายการ เป็นต้น ซึ่งเป็นการพบปะเยาวชนเครือข่ายจากหลายจังหวัด เป็นการแลกเปลี่ยนการสื่อสารในอีกมุมหนึ่งของเยาวชนที่จะกว้างขึ้นกว่าในพื้นที่

ผู้วิจัย : เยาวชนที่มาเข้าร่วมนี้มาจากไหน

บุญส่ง : มันก็เริ่มจากเราเป็นด้านหลัก โดยการประชาสัมพันธ์เชิญชวนผ่านเครือข่ายของผู้ใหญ่ บอกกล่าวว่า มีเด็กคนไหนสนใจก็มาเรียนรู้กัน เด็กก็ชักชวนกันมา ประสานงานมาว่าขอใช้เวลาในการฝึกหัด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเด็กที่ได้รับฟังมา แล้วตัวเด็กเองในวันนี้ กลุ่มเริ่มต้นของเด็ก ๆ ก็จะไปเชิญชวนเด็กๆ ด้วยกัน แล้วเราก็ฝึกให้เค้ารวมตัว รวมกลุ่มกันมากขึ้นด้วย

ผู้วิจัย : นอกจากการสร้างเครือข่ายทางด้านเยาวชนแล้ว ยังมีการสร้างเครือข่ายทางด้านอื่น ๆ อีกหรือไม่

บุญส่ง : นโยบายของเราโดยฐานแต่เริ่มแรกก็คือ ต้องการกระจายโอกาสให้ได้มากที่สุดเท่าที่กลุ่มเราจะทำได้ “กระจาย” หมายถึงว่า 13 อำเภอของจังหวัดกาญจนบุรี จะต้องได้รู้จักวิทยุชุมชน รู้จักหลักและได้มีโอกาสมาทำการสื่อสารในรูปแบบของการสื่อสารผ่านทางคลื่นความถี่หรือที่เราเรียกว่าทรัพยากรนั่นเอง ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของเราที่มีความมุ่งหวัง

ที่นี้เนื่องจากที่เดินไปเพื่อให้พื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดกาญจนบุรี ที่อยู่ห่างไกลออกไปได้มีโอกาสสื่อสาร กล่าวคือ ได้พยายามที่จะไปในหลายพื้นที่ แล้วก็พบปะกับแกนนำ ผู้นำชุมชน ผู้นำโดยธรรมชาติ แล้วก็เชิญมาในวาระโอกาสที่สำคัญ ๆ ก็มาพูดคุยในเรื่องนี้ ก็เป็นการให้ความรู้ อีกส่วนหนึ่งก็ไปสู່ห้องที่ไปที่พื้นที่ของตัวเอง ไปให้ความรู้ บางส่วนเขาก็เชิญไปให้ความรู้ไปแลกเปลี่ยนทำให้เกิดความเข้าใจว่า คลื่นความถี่หรือทรัพยากร อะไรอย่างไร และวิธีทำกัน เพราะฉะนั้นเราจึงมีเป้าหมายที่จะไปขยายผลให้กว้างขึ้น

ผู้วิจัย : นอกจากไปให้ความรู้แล้ว มีการตั้งสถานีทดลองให้ได้ฝึกปฏิบัติด้วยหรือไม่

บุญส่ง : อันนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการด้วยเหมือนกัน เครื่องมือนั้นมีการเตรียมอยู่แต่ว่าไม่มากพอ มีจำนวนไม่กี่ชุดเท่านั้นเอง ชุมชนที่ไปให้ความรู้แล้ว เขามีคณะกรรมการ มีบุคคลที่รับผิดชอบได้ และก็มีความพร้อม เราก็จะขยายโดยอนุมัติเครื่องมือไปให้ทดลอง ตอนนี้มีส่งไปอยู่ 2 ที่ คือ เลาช่วชัย กับ ไทรโยค เดือนใบเดิมบอกว่า ให้ไปฝึกฝนลองใช้ 4 เดือน ตอนนี้ก็อาจจะประมาณ 6 เดือน หลังจากนั้นแล้วชุมชนก็จะมีข้อสรุปหลังจากได้ทดสอบทดลองปฏิบัติการจริง ระยะเวลาหนึ่ง ก็คงจะมีข้อสรุปหลังจากได้ทดสอบทดลองปฏิบัติการจริง ระยะเวลาหนึ่ง ก็คงจะมีข้อสรุปได้ ถ้ามีความเป็นของชุมชนเองว่าเป็นประโยชน์สูง เขาก็ต้องพยายามสร้างเครื่องมือเครื่องมือ เพื่อเป็นบรรทัดฐานของตนเองต่อไป เครื่องมือที่ส่งไปให้ทดลองก็จะเวียนไปยังจุดที่ไม่มีโอกาส

ผู้วิจัย : เครื่องมือที่ให้ยืมไปทำการทดลองนั้น นำมาจากไหน

บุญส่ง : เป็นเครื่องที่สถานีได้จัดหาตั้งแต่เริ่มจัดตั้งสถานี มีกำลังส่ง 40 วัตต์ วิทยุชุมชนนั้นต้องบอกอีกอย่างหนึ่งว่า นอกจากชุมชนจะได้สื่อสารแล้ว นักเทคนิคของคนไทยเราตามภูมิภาคก็ได้เกิดการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันกับการสร้างเครื่องมือ สร้างเทคโนโลยีที่สามารถฝึกฝนฝีมือของตัวเองได้อย่างแท้จริง แล้วก็ได้พยายามยกระดับ ปรับปรุงต่าง ๆ จากที่ไม่เคยได้มีโอกาสสร้าง และไม่เคยมีโอกาสได้ใช้ ก็มีโอกาสสร้าง มีโอกาสได้ใช้ และมี

โอกาสได้ปรับปรุงแก้ไข เครื่องส่งที่ใช้อยู่ตอนนี้เป็นเครื่องมือที่คนไทยเราสร้างกันเอง ไทย
ทำไทยใช้ และไทยก็ไม่ใช่หน้าเขา

ผู้วิจัย : ในฐานะเป็นประธานกลุ่มปฏิรูปสื่อ ได้มีการนำหลักใดมาใช้ในการบริหารจัดการ

บุญส่ง : การบริหารสถานีที่นี้ใช้แบบธรรมชาติ แบบวัฒนธรรม แบบไทยๆ เรา ในจุดเริ่มต้นเรา
คงไม่ได้ใช้ระบบแบบฝรั่ง หรือแบบองค์กรที่มันแข็งตัว เพราะว่าในระบบขององค์กรฝรั่ง
หรือองค์กรที่แข็งตัว เราพิจารณาแล้วว่ายังไม่สอดคล้องและเหมาะสมเท่าไร ส่วนใหญ่
แล้ว เราใช้ความตั้งใจ ความพร้อม ความเสียสละของแต่ละคน แล้วก็ทุกหน้าที่จะให้ทุกคน
รู้สึกว่ามันเป็นหน้าที่ร่วมกันหมด ไม่ได้แยกฝ่ายกันมากนัก เพียงแต่ว่าใครมีความชำนาญ
ในมุมไหนเป็นพิเศษ ก็อาจจะทำหน้าที่นั้นมากหน่อย อย่างมีอยู่สัก 2-3 คน ที่พอเป็น
วิทยากรขยายความรู้ได้ ก็คงทำหน้าที่นั้นมากหน่อย แล้วก็หน้าที่อื่นๆ ก็ถือเป็นหน้าที่
ร่วมกันไปด้วย ไม่ใช่องค์กรที่ถูกแยกเป็นแผนก เป็นฝ่าย แต่โดยนัยยะก็จะรู้กันอยู่ว่า
100 คนนี้มีความรู้เรื่องเทคนิคนะ ก็ช่วย ๆ กันดูตรงนี้หน่อยแต่ว่าเขาก็สามารถสื่อสารอื่น
ได้

ผู้วิจัย : ถ้าอย่างนั้นคณะกรรมการที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่ ก็จะไม่มีการระบุหน้าที่ของแต่ละคนใช่หรือไม่

บุญส่ง : มันก็คงมี ก็คงจะเกิดขึ้น แต่คงเป็นเพียงภาพที่สร้างขึ้นให้ดูสมบูรณ์ ดูหน้าเชื่อถือ น่า
เลื่อมใส สรรพคุณ แต่ว่าโดยนัยยะลึกๆ แล้ว ถ้าการเริ่มต้นบางอย่างถ้าเราไปวางไว้ให้
มันแข็งตัวแล้ว ทุกคนก็บอกว่า อันนี้ไม่ใช่หน้าที่ อันนั้นก็ไม่ใช่หน้าที่เป็นหน้าที่ของอีก
คน แล้วเวลาเค้าไม่พร้อมทำมันก็จะปัญหา มันเป็นปัญหาเรื่อย เวลารับหน้าที่ไปแล้ว
ไม่พร้อมทำ งานก็เสียหาย ในจุดเริ่มต้น เราอยากให้เริ่มต้นโดยรู้สึกว่ามันเหมือนอะไรเล็ก
ๆ ก่อน ทุกคนก็ช่วยกันทำ ทุกมุมทุกด้าน แคนั้นเอง

ผู้วิจัย : เขาคนที่เข้ามาจะได้รับเอาแนวทางนี้ไปใช้ด้วยหรือไม่

บุญส่ง : เขาชนที่ใช้อยู่แล้ว ตอนนี้เขาชนก็มีกิจกรรม มีบทบาทของตัวเอง เขามีกลุ่ม มีฝึก
ประชุม มีสะท้อนความคิดเห็นในที่ประชุม ส่วนการแบ่งองค์กรอย่างแข็งตัวนั้นคงไม่ใช่
ก็ให้ทำงานในลักษณะที่ทำงานร่วมกัน สามารถทำงานแทนกันได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ดี ถ้า
อนาคตโครงสร้างใหญ่เพราะคนมีมาก แล้วก็มีความพร้อมแต่ละมุม มันมีคนที่มีพร้อมจะ
ใส่ในมุมต่างๆ นั้น เราก็วางเป็นผังไว้ ก็จะเดินไปได้ ไม่เสียหายอะไร แต่ในจุดเริ่มต้นมัน
ก็จะเริ่มเหมือนอย่างรอบตัวในขณะนี้ ก็จะบอกว่านั่นหน้าที่เธอ ฉันไม่เกี่ยวนะไม่ได้
หรือกในเริ่มแรก มันต้องรู้สึกว่าคุณด้านสามารทำกันแทนได้หมด

ผู้วิจัย : ในส่วนของการจัดตั้งกองทุนฯ จะรับเงินจากไหน มีการบริหารจัดการเงินอย่างไร

บุญส่ง : จริงๆ แล้วเราไม่อยากจะให้สื่อเข้าไปผูกพันกับเรื่องเงินมากจนเกินไป ฉะนั้น เราจึงปรามไม่คิดที่จะเร่งหากองทุนอะไร แต่ที่ผ่านมา 2 ปี ก็คงจะค่อยๆ เริ่มแบบเล็กๆ ง่ายๆ แล้วก็ฝึกฝนเรียนรู้ไป ตอนนี้คิดว่า ถ้าจะเกิดกองทุนขึ้นมาจะทำได้ ก็คงเป็นกองทุนที่ไม่หวังผลอะไรมากนัก ค่อยเป็นค่อยไป ค่อยๆ เรียนรู้ ค่อยๆ ค้นหาคนที่มีความพร้อมที่จะดูแล ควรจะมีฝ่ายที่ดูแลรับผิดชอบเรื่องเงิน แต่คนที่อยู่ในส่วนของการระดมความคิด ความเห็นในการระดมทุน มันเป็นคนที่เป็นสิทธิที่ทุกคนคิดกันได้ ก็ให้โอกาสคิดกัน แล้วก็หาจุดที่ลงตัวที่คิดว่าดีที่สุด หรือเหมาะสมที่สุด ข้อความในการระดมทุนก็ต้องระวัง สิ่งที่ต้องระวังที่สุดก็คือ เงินมันอาจจะก่อให้เกิดสิทธิเสรีภาพที่ในเสื่อมถอยไปด้วย การหาเงินมาทำสื่อกับหาเงินมาทำเกษตรมันต่างกัน หาเงินมาทำสื่อ ถ้ามันผิดทิศผิดทาง ผิดจังหวะก้าว มันจะเป็นเงื่อนไข มันทำให้สื่อขาดไปได้ในเรื่องของสิทธิเสรีภาพ มันจะมีปัญหาตามมาเยอะมาก เพราะฉะนั้นจังหวะก้าวของสื่อ ถ้าเรามองแบบยาวนานยิ่งขึ้น ตัวสื่ออาจจะต้องไปผูกโยงกับความอิสระ ความเป็นเสรีภาพสูงมาก เพราะนั่นหมายถึงว่า ปัญหามันไม่ถูกรอบว่า มันเหมือนนกที่บินได้อย่างอิสระ เพราะเรื่องตัวเงินจะไปผูกเกี่ยวกันหมดเลย ดังนั้นที่มันถ้าจะมีต้องนึกถึงสิ่งเหล่านี้ อย่างมีความรอบคอบสูง หาเงินหาไม่ยาก แต่ว่าถ้าหากเดินผิดทางแล้วมันจะสร้างปัญหา ทำให้สื่อไม่สามารถเดินทางไปสู่การสร้างปัญญาของมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ มันไปได้เพียงขั้นตอนหนึ่งเท่านั้นเอง เพราะวันนี้ผมจะไปรับเงินใครมาสัก 50,000 หรือสักแสนสองแสน เป็นเรื่องที่เราทำได้ไม่ต้องไปเคอะคร้อนให้เขาเข้ามาเป็นสมาชิก ซึ่งเวลานี้ก็ทำได้ ถ้าจะเอา ถ้าจะรับโดยไม่คำนึงถึงอื่นๆ เลย มันทำได้ แต่ว่าโดยภาพแล้ว มันมีปัญหาในอนาคตได้ อย่างสิทธิเสรีภาพ เพราะสื่อเองไม่ใช่เพียงแค่นำมาพูดกันเฉยๆ แต่เขาจะต้องทำหน้าที่หลายหน้าที่ด้วย รวมทั้งหน้าที่ในการติดตามหรือตรวจสอบกลไกทางสังคม การเมือง การบริหารจัดการคือไม่ใช่เพียงแค่ทำหน้าที่มาเปิดเพลง และก็ไม่ใช่ทำหน้าที่เป็นเพียงแค่รักษาเยียวยา บำบัดความทุกข์ทรมานใจ แต่สื่อหมายถึง ต้องหยุดยั้งหรือนำไปสู่การยับยั้งในสิ่งที่ไม่ถูกต้องได้ด้วย เพราะหากมีตัวเงินเข้ามาคาบเกี่ยวด้วย จะทำให้บางมุมบางด้านไม่ได้ และก็จะกลายเป็นปัญหาเพราะทุกสิ่งเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงกัน

ผู้วิจัย : ถ้ามีคนต้องการจะบริจาคเงินเข้ากองทุนทางสถานีฯ ได้มีการตั้งกฎเกณฑ์ไว้อย่างไรบ้าง

บุญส่ง : ไม่มีเงื่อนไข คือ ต้องไม่มีเงื่อนไขกับเรา บริจาคได้แต่ห้ามมีเงื่อนไขกับเรา และบางอย่างสังคมไทยจะเป็นอย่างนี้ว่า เค้าเรียกว่า โดยมารยาท อย่างวันนี้สมมติว่า ปตท. ซึ่งในอดีต

เค้าเคยมาเสนอให้เรา 100 ล้านบาท ในการตั้งกองทุนเมื่อตอนที่เราตรวจสอบเข้มเค้า เราไม่รับ ผมยกตัวอย่างนี้ก็เพราะว่า ต้องการให้เห็นว่า เรากำลังติดตาม ตรวจสอบ และเผยแพร่ จดองค์ความรู้สู่สาธารณะ เพราะประเด็นมันเป็นประเด็นสาธารณะ ปกติว่า เรากำลังทำ ประเด็นที่ ปตท. มาทำเสียหายไว้เยอะแยะ และเราก็ยังตรวจสอบไม่ครบ แล้วเราก็เปิด ข่าวไปทุกวัน พอวันนี้อยู่ ๆ ปตท. ก็มาเสนอให้กลุ่มอนุรักษ์กาญจน์ตั้งกองทุน ถ้าเรา ตัดสินใจรับ 100 ล้านบาท ฟรังก์นี้เราต้องหยุดสัมภาษณ์ไปตลอด เพราะว่าเค้าให้เงินมาตั้ง กองทุนแล้ว พุดง่าย ๆ ว่า เค้าไม่ต้องพุดว่า เค้าให้เงินไปตั้งกองทุนแล้วคุณก็เอาเงินไป หมุนเวียนกิจกรรมคุณแล้วคุณน่าจะหยุดพุดนะ เค้าไม่ต้องบอก มันโดยอัตโนมัติ เพราะฉะนั้น เรื่องพวกนี้เราต้องรู้ ถ้าวันนี้ตัดสินใจ ฟรังก์นี้เรารู้เลยว่าต้องปฏิบัติตัวอย่างไร

ดังนั้น ไม่จำเป็น เราช่วยกันสื่อช่วยกันพุดก็ได้ ชาวบ้านเค้าก็พร้อมที่จะช่วยค่าไฟเดือน ละ 100-200 เค้าก็พร้อม ดีกว่าเค้าไปเสียเงินซื้อเวลาเดือนละ 3 หมื่น

เลาะ : ใช่ครับเพราะว่าชาวบ้านเค้าจะได้ประโยชน์จริงๆ แล้วสถานีนี้นี้ก็เป็นของชุมชน ของ ชาวบ้านทุกคน เพราะฉะนั้นทุกคนที่ได้รับผลประโยชน์ จะมีจิตสำนึกของตนเอง ที่จะเข้า มาช่วยเหลือสถานี ชาวบ้านในระดับรากหญ้าอย่างนี้ ยกตัวอย่างว่า อาจจะตั้งเป็นกองทุน ง่ายๆ ก่อนนอนคืนละบาทเพื่อชุมชน ก่อนนอนเค้าก็อาจจะหยอดกระปุกคืนละบาท พอ ถึงสิ้นเดือนก็เอามาบริจาคให้กับสถานี อย่างนี้ก็ได้

บุญส่ง : ในอนาคตอาจจะมีการปลูกสัก 500 ไร่ก็ได้ จริงแล้วเราคิดเอาไว้หลายๆ ทางว่า เราอาจจะ มี กระปุกออมสิน 500 ไร่ ใครมีจิตที่อยากจะสนับสนุนสื่อภาคประชาชน วิทยูชุมชน ก็ ขอให้มารับกระปุกเราไป แล้วเราก็ทำทำเนียบไว้ พอสิ้นเดือนเราก็มีคนไปตระเวนเก็บ กระปุกมา คืนละบาทก็ได้กระปุกละ 30 บาท/เดือน 500 ไร่ เงินก็เหลือแล้วครับ ค่าไฟฟ้า ค่าบำรุงรักษา ก็เหลือแล้ว เวลาที่มีกิจกรรมก็จะเป็นค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดต่างๆ ได้

นี่ก็เป็นอีกทิศทางการหนึ่งที่คิดๆ กันอยู่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เราคิดว่ามันเป็นไปได้ เรายังคิดว่า สังคมไทยยังมีทุนแห่งความเสียสละอยู่ เราก็จัดให้สอดคล้อง คนเล็กๆ ก็ช่วยแบบเล็กๆ อย่างนี้แหละครับ แล้วก็ให้เขาได้รับโอกาสสำคัญ คือ ให้เขาได้รับโอกาสด้วย ส่วนใหญ่ แล้วคนเล็กๆ มักจะเป็นผู้เสียโอกาส แต่จะให้เค้าไปเสียสละแบบเล็กๆ เค้าก็ไม่ไหวจริงๆ แล้วสังคมควรจะให้เค้าก่อนด้วย ผมคิดว่าสังคมเรามันต้องเป็นผู้ให้แก่เขา ประคับประคองพยุงเขา แล้วหลังจากเขาได้รับ ในวัฒนธรรมของเรานั้นก็มีความพยายาม ที่จะให้ตอบเหมือนกัน ถ้าสังคมของเขาโตหรือแข็งแกร่งขึ้นมา เขาก็จะมีความรู้สึก

เหมือนกันว่าอยากให้ตอบ สิ่งเหล่านี้สังคมส่วนใหญ่จะสอนให้แย่งชิงและเอาจากกัน
 อย่างเดียว ไม่รู้จักการให้ ยิ่งตำแหน่งใหญ่โตยิ่งเอามาก

เลาะ : มันเป็นการฝึกจิตสาธารณะ คือ จิตที่ไม่แอบแฝง ที่ว่า ทำอะไรแล้วจะต้องได้รับ
 ผลตอบแทน เขาคนที่เข้ามา เขาก็จะได้ตรงนี้ไปในตัวด้วย ทุกวันนี้เราจะเห็นว่า สถาบัน
 ต่างๆ มักจะสอนว่า เมื่อเรียนจบแล้ว จะต้องทำงาน ต้องมีเงินเดือน ต้องมีอะไร ไม่ค่อยได้
 มุ่งเน้นในเรื่องของจิตที่เป็นสาธารณะที่มีแต่ให้ เน้นในเรื่องของผลประโยชน์มากกว่าที่
 จะกลับมาหาตัวผู้ให้ เลยทำให้สังคมวุ่นวายสับสนมากขึ้น

บุญส่ง : เราจะต้องฝึกให้เยาวชนรู้จักการให้ พอเขาเรียนจบไปเมื่อต้องประกอบอาชีพจริงๆ แต่ว่า
 พื้นฐานหนึ่งที่สำคัญคือ มุมหนึ่งของการรู้จักให้ ซึ่งเขาจะมีความสุขด้วย เพราะฉะนั้นการ
 ประกอบอาชีพกับการผสมผสานกับอีกมิติหนึ่งทางด้านของศีลธรรม การมีเมตตา ก็จะมีอยู่
 ควบคู่ไปด้วย

สื่อภาคประชาชน “วิทยุชุมชน” จริงแล้ว ถามว่ามันจำเป็นหรือไม่ที่จะต้องอาศัยผู้ที่
 เก่งกาจสามารถทั้งทางเทคนิค การสื่อสาร จริงๆ แล้ว มันเป็นส่วนประกอบเล็กๆ เท่านั้น
 นั้นเอง เพราะจริงๆ แล้ว มันมาจากสิ่งที่เรียกว่า “เชิงสำนึก” เป็นเรื่องใหญ่ เราไม่เชื่อว่า
 ความร่ำรวย รุนแรงของสังคม หรือความล่มสลาย ถึงขั้นต้องมีการเรียกร้องให้มีการ
 ปฏิรูปไปทุกด้านนั้น เราไม่เชื่อว่ามันจะเกิดขึ้นได้ด้วยวิธีอื่น โดยไม่เอาเชิงสำนึกเข้าไปแก้
 เราไม่เชื่อว่าเราจะแก้ได้ เพราะฉะนั้นมันมีทางเดียวเท่านั้นเองก็คือ ต้องใช้เรื่องจิตสำนึก หรือ
 เชิงสำนึกจริงๆ เท่านั้น เข้าไปแก้มัน ไม่มีทางอื่น

สำหรับแนวทางในการดำเนินการในก้าวต่อไป คงไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงมากนัก
 เพราะในจุดเริ่มต้นเราเข้าใจกันคืออยู่ว่า วันนี้เราเข้ามาทำสื่อเพราะอะไร ทำไมต้องทำ ทั้งที่
 เรามีสถานีวิทยุกันมามากมาย แต่สิ่งที่เราได้เรียนรู้ก็คือว่า มันห่างไกลจากวิถีชีวิตที่
 แท้จริงของชุมชน ฉะนั้นเราจึงต้องมาทำการศึกษาเรื่องนี้ และพวกเราหลายท่านก็ได้ให้
 แง่คิดมุมมองที่แลกเปลี่ยนกันมา ผมก็คิดว่า มันมีความครบถ้วนอยู่ในเรื่องของเนื้อหา
 สารของแต่ละท่าน ถ้าเราเอามาต่อเป็นจิ๊กซอว์ผมว่ามันครบ มันเป็นตัวคนที่เคลื่อนไหวได้
 แล้ว จากมุมมองข้อคิดเห็นต่างๆ รวมทั้งในรอบปีที่ผ่านมา การสะท้อนเข้ามายังสถานีฯ นั้น
 คือเสียงที่พยายามเฝ้าระวังและช่วยให้เราได้เกิดพัฒนาการ เราเป็นเด็กที่หัดก้าวเดิน ในขณะที่
 ที่คนรอบข้างเป็นกำลังใจ นอกจากนั้น ยังช่วยกันประคับประคอง เราเห็นว่ากิจกรรมหลายครั้ง
 หลายท่านที่ไม่ได้เป็นผู้จัดรายการ ได้มาให้การสนับสนุนอย่างดียิ่งเยี่ยม แม้กระทั่งวันนี้ก็
 เช่นกัน โดยตัวสถานีเองต้องบอกว่า เราไม่มีงบประมาณ แต่ด้วยที่เรามีความเชื่อมั่นว่า

ชุมชนยังมีทุนทางสังคมที่เรายังมีอยู่ในวัฒนธรรมของเราคือ เมื่อตระหนักชัดว่า สังคมมีการเสียดุล คนเหล่านั้นก็จะก้าวเข้ามาร่วมเสียดุลด้วย เพราะฉะนั้นจะเห็นผลลัพธ์ออกมาอย่างวันนี้

ดังนั้น ในปี 2547 ผมคิดว่า นอกจากสิ่งที่เราจะต้องรักษาความดีงาม ความมั่นคงในเรื่องปรัชญาของการก้าวเข้ามาสื่อสาร บทบาทที่ดีอยู่แล้วคงต้องรักษาไว้ ในขณะเดียวกันคำว่าพัฒนาการของสังคมมนุษย์มันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เราต้องก้าวไปให้ทันกับสถานะการเปลี่ยนแปลงตรงนั้นด้วย โดยใช้สื่อเข้าไปหนุนเสริม เข้าไปนำพาในการแก้ไข แล้วก็สร้างความสมดุลทางสังคมมนุษย์ด้วย วันนี้เราบอกว่าเราเติบโตทางวัดดูมาก แต่ในขณะเดียวกัน ศีลธรรม จิตวิญญาณของเราตกต่ำลง เราจะเห็นว่า มันขาดความสมดุลในสังคมของความเป็นมนุษย์ และสังคมของการบริหารหรือการจัดการก็ตาม เมื่อไม่สมดุลก็เปรียบเสมือนร่างกายมนุษย์ นั่นก็คือ ก่อเกิดสุขภาพที่ผิดปกติไป ก็คือเป็นโรคนั่นเอง เพียงแต่อาการของโรคจะรุนแรงมากน้อยแค่ไหนเท่านั้น ฉะนั้น การขาดความสมดุลคือการป่วยไข้ของสังคม

ทางการสื่อสารที่ผ่านมา เราพบว่ามันมีการป่วยไข้ เราจึงสร้างวิทยุชุมชนขึ้นมา เพื่อสร้างความสมดุลทางสังคม นี่ก็ส่วนสำคัญ เพราะฉะนั้นในปี 2547 เราจึงจำเป็นต้องก้าวไปด้วยความเชื่อมั่น เพราะพลังของชุมชนหรือพลังที่เรียกว่า จิตวิญญาณ ความรู้ไม่เพียงพอที่จะเข้าไปแก้ไขปัญหาสังคม แต่นั่นหมายถึงว่า เราต้องมีจิตวิญญาณของความกล้าหาญ ด้วยความกล้าเสียดุล เราเริ่มต้นขึ้นมาเกือบตรงประเด็นว่า ขาข้างหนึ่งอยู่ในตาราง แต่อีกข้างหนึ่งพยายามฟันฝ่าไปสู่ทางสังคม นี่ก็จุดเริ่มต้นที่ยาก แต่มันท้าทายให้ก้าวเดินต่อไป ถ้าหากจิตวิญญาณมีความหนักแน่นเพียงพอที่จะทำให้สังคม นี่ก็ประเด็นสำคัญที่ทำให้เกิดวิทยุชุมชนขึ้น

เพราะฉะนั้น ปี 2547 จะเป็นปีที่ท้าทาย เป็นปีที่จะต้องต่อสู้ช่วงชิงกันอย่างมากมาย เพราะว่า เรื่องของธุรกิจการสื่อสารเป็นเรื่องใหญ่มีผลประโยชน์มากมาย พลังของชุมชนเล็กๆ มันจะต้องเป็นพลังท้าทายอำนาจใหญ่ๆ ด้วย เพราะใครเป็นผู้กุมสื่อ ผู้นั้นเป็นผู้มีอำนาจ ใครกุมอำนาจ เป็นผู้แสวงผลประโยชน์ แต่ว่าก็ไม่สามารถตอบได้ว่า นั่นคือความสุขของชีวิต

DRPU

2. คุณบัญญัติ จันทร์นาม (เกาะ)

เลาะ : ผมเป็นผู้หนึ่งที่ร่วมก่อตั้งสถานีมาร่วมกับประธาน แนวคิดเริ่มแรกที่เข้ามาดำเนินการจัดตั้งสถานีฯ เราได้รับฟังจากประธานถึงประโยชน์ของการจัดตั้งสถานีที่มีต่อคนในชุมชน โดยเฉพาะสำหรับชาวบ้านที่อยู่ในระดับรากหญ้า อย่างพวกเกษตรกรทั้งหลายที่อยู่ใกล้กับสถานีวิทยุที่ตั้งอยู่ว่า จะได้ประโยชน์อย่างไรจากสถานีบ้าง เราก็มองประเด็นไปที่ว่า สถานีมีความแตกต่างจากสถานีหลักอยู่เรื่องหนึ่งคือ เรื่องของการจัดรายการที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย คือไม่ต้องเสียค่าเวลา ซึ่งปกติสถานีหลักทั่วไปต้องเสียค่าเวลาในการเข้าไปทำรายการแต่ละรายการค่อนข้างแพงมาก เราเลยมองเห็นว่า ถ้าเป็นชาวบ้านในระดับรากหญ้า การที่เราจะให้ความรู้กับชาวบ้าน โดยคนในระดับรากหญ้าเองที่พอมีความรู้แล้วไปถ่ายทอด คงไม่มีความสามารถในการเสียเงินให้กับสถานีหลัก ๆ ได้ ก็มองว่า สถานีฯ จะก่อให้เกิดประโยชน์และช่วยชาวบ้านในระดับรากหญ้าที่เค้าได้ถูกกระแสนของสังคมในระดับหนึ่งที่ถูกครอบงำมาเป็นเวลานาน

อย่างผมเองทำเกี่ยวกับเรื่องของเกษตร ซึ่งผมสนใจในเรื่องของเกษตรปลอดสารพิษ ก็เห็นพี่น้องที่ร่วมชะตากรรมเดียวกันไม่เคยได้รับสื่อ 2 ด้าน คือ สื่อในลักษณะที่ว่าข้อดี ข้อเสีย ส่วนมากกระแสนหลักจะให้ในแง่ดี ยกตัวอย่างเช่น เรื่องของสารเคมีที่สื่อออกมาจากสถานีหลักมักจะมุ่งเพียงประเด็นเดียวคือ เรื่องของสารเคมีที่มีประโยชน์อย่างเดียว ลืมบอกไปถึงเรื่องของโทษภัย หรือว่าผลกระทบที่เกิดกับสิ่งแวดล้อมและเกิดกับพื้นที่ของผู้ใช้เอง ทุกวันนี้เกษตรกรในระดับรากหญ้าใช้ปุ๋ยเคมีกัน เท่าที่ออกไปช่วยบรรยายทางด้านวิชาการเกษตร ปรากฏว่า ชาวบ้านในระดับรากหญ้าไม่มีความรู้พอที่จะเข้าใจในเรื่องของเกษตรปลอด

สาร หรือเกษตรเคมี ปุ๋ยแต่ละตัวจะใช้ยังไงยังไม่รู้ ก็ได้แต่ฟังจากสื่อที่ใช้แล้วคืออย่างนี้ ก็ซื้อตาม อย่างเมื่อวานนี้ไปบรรยายที่เขื่อนศรีนครินทร์ ก็มีชาวบ้านจากนครปฐมซึ่งอยู่ใกล้เมืองมาก ก็มาด้วยความรู้สึกที่ว่าสุดแล้ว คือความเป็นชีวิตของเกษตรกร ใช้เคมีมาจนไม่สามารถจะเพาะปลูกอะไรได้ เนื่องมาจากว่าดินมันกระด้าง มันแข็งหมดแล้ว ผลกระทบจากสารเคมีที่ใส่ลงไป ก็มาปรึกษา เป็นอะไรที่น่าสงสารในระดับรากหญ้าที่เค้าไม่ค่อยได้รับความรู้ที่ถูกต้องนัก เขาก็ไม่รู้จะไปหาข้อมูลที่ไหน อย่างข้อมูลบางข้อมูลต้องไปหาจากอินเทอร์เน็ต ซึ่งชาวบ้านในระดับรากหญ้านั้น ไม่มีความสามารถและไม่มีเงินที่จะไปซื้อคอมพิวเตอร์มาไว้ในบ้านไว้กคดู อินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับเรื่องของสารพาราฟอส ซึ่งเป็นสารฆ่าหญ้าที่มีอันตรายค่อนข้างสูง ประเทศเพื่อนบ้านเรา ไม่ว่าจะเป็นฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ มาเลเซีย เข้าสั่งห้ามนำเข้า เพราะไม่มียาสำหรับการแก้พิษของสารตัวนี้ได้ ชาวบ้านไม่มีโอกาสได้รู้ เราที่อาศัยสถานีฯ เพื่อถ่ายทอดให้กับพี่น้องในชุมชนได้รับรู้ รับทราบถึงข้อมูลเหล่านี้ ทำให้พี่น้องเกษตรกรได้รับข้อมูลที่ค่อนข้างมีความเป็นจริงมากขึ้นกว่าที่ได้รับจากวิทยุกระแสหลักเพียงอย่างเดียว

ผู้วิจัย : มีขั้นตอนในการนำเสนอเนื้อหาสาระในการออกอากาศอย่างไร

เลาะ : ผมจัดรายการ “เกษตรเพื่อชุมชน” ก็เอาความรู้ ประสบการณ์ จากการทำเกษตรมาได้ทดลองมา หรือจากการที่ได้รับการอบรมมาแล้วมาทดลองทำเป็นเวลา 2 ปีกว่า ซึ่งก็เก็บข้อมูลได้เยอะพอสมควร เป็นข้อมูลที่ค่อนข้างตรงประเด็น มีการมั่นใจได้ 90% ว่า สามารถช่วยพี่น้องชาวเกษตรกรในระดับรากหญ้า เราก็เอาข้อมูลมาเผยแพร่ผ่านทางสถานีฯ โดยเปรียบเทียบกับเชิงวิชาการเข้ามาอ้างอิงบ้างนิดหน่อย

ผู้วิจัย : กลุ่มปฏิรูปสื่อได้ใช้แนวทางใดในการบริหารสถานีฯ

เลาะ : การดำเนินรายการของสถานีมีหลักอยู่ 2 ข้อ ซึ่งเป็นหัวใจของสถานีก็คือ หนึ่ง จะต้องพูดดี มีศีล ไม่พูดโกหก พูดข้อมูลที่ไม่มีเป็นเท็จ อันนี้ก็คือ ในส่วนของผู้ที่เข้ามาจัดรายการนั้น เราจะคัดเลือกกว่า แต่ละคนที่เข้ามาจัดรายการมีความสามารถมากน้อยแค่ไหน แล้วก็ในเรื่องของการที่จะสื่ออะไรออกไป เราก็จะให้การอบรม ให้คำแนะนำก่อน อย่างที่สโลแกนของกลุ่มปฏิรูปสื่อที่ว่า “คิดเด่นเป็นงาน ชาญวิชาอาสา” เราก็จะให้การอบรมในขั้นแรกก่อนก่อนที่จะให้เข้าไปดำเนินรายการ

ผู้วิจัย : มีวิธีในการสร้างเครือข่ายของสถานีฯ อย่างไรบ้าง

เลาะ : การสร้างเครือข่ายของเรา ส่วนใหญ่จะมีผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาดูงานจากสถานีฯ เป็นหลักใหญ่ เมื่อเข้ามายังสถานีเราก็จะให้ข้อมูลทั้งหมดไปแล้วเค้าจะไปพิจารณาในชุมชนของเค้าเองว่าเขาเหมาะสมจะไปตั้งตรงไหน เพราะแต่ละชุมชนมีปัจจัยในการจะไปทำสถานีฯ ต้องเป็นคนในชุมชนเองถึงจะรู้ คนนอกชุมชนจะไปจำกัดหรือตั้งกฎเกณฑ์ให้คงจะยาก เพราะฉะนั้นสถานีฯ จะต้องมีชาวบ้านในชุมชนนั้นเป็นเจ้าของ เรามีหน้าที่เพียงให้ความรู้ไปในฐานะที่เกิดก่อน

ผู้วิจัย : เท่าที่ผ่านมา มีชาวบ้านที่ต้องการให้เข้าไปช่วยเหลือเล็กน้อยแค่ไหน

เลาะ : ก่อนข้างเยอะ เดือนหนึ่งมีผู้ขอเข้ามาดูงานหลายคณะ

ผู้วิจัย : แล้วที่มาขอคำแนะนำ แล้วกลับไปจัดตั้งจนประสบความสำเร็จมีหรือไม่

เลาะ : ก็มี ในเขตเมืองกาญจน์มีอยู่ 2 ที่ ที่ตั้งใหม่ก็มีที่ด่านมะขามเตี้ย ซึ่งในการจัดตั้งสถานีนั่น ผมคิดว่าไม่ยาก แต่หัวใจของมันก็คือ ทำอย่างไรถึงจะเข้าใจถึงคำว่า “สถานีวิทยุเสียงชุมชน” ได้อย่างถูกต้อง ตรงนั้นมากกว่า

ผู้วิจัย : สถานีฯ ที่จัดตั้งในกาญจน์ทั้ง 2 แห่ง โอกาสที่จะสามารถยืนอยู่ได้ คิดว่ามีแนวทางในการดำเนินการอย่างไรบ้าง

เลาะ : ตรงนี้ถามว่าทำได้หรือไม่ สถานีฯ ที่ได้เกิดแล้ว ถ้าเกิดว่าเค้าเข้าใจในความเป็นวิทยุเสียงชุมชนอย่างชัดเจน ผมคิดว่าเค้าทำได้ ถ้าไม่ใจก็จะเกิดปัญหาได้ในเรื่องของการถูกรวบงำไม่ว่าจะเป็นทางภาคราชการ นักการเมืองส่วนท้องถิ่น ถ้าตรงนั้นเข้ามาครอบงำสถานีฯ ได้ การที่สถานีฯ จะเสนอข้อมูลข่าวสารอะไรที่เป็นประโยชน์ก็ค่อนข้างจะยาก

ผู้วิจัย : เนื่องจากสถานีฯ มีผู้ที่เข้ามาจัดรายการที่หลากหลาย ตรงจุดนี้จะเป็นปัญหาในเรื่องของการบริหารจัดการหรือไม่

เลาะ : ผมว่า ไม่น่ามีปัญหาอะไร ยิ่งหลากหลายอาชีพก็หลากหลายมันสมอง ผมคิดว่า ถ้าเราเข้าใจในเรื่องของหลักการประชุมมีอะไรเรามาพบปะพูดคุยกัน เรามีประชุมกันทุกเดือนเดือนละครั้ง เราเอาปัญหาเอาทุกสิ่งทุกอย่างมาพูดคุยกันในที่ประชุม เพื่อที่จะแก้ปัญหา คิดว่าตรงนี้ไม่น่ามีปัญหาอะไร

ผู้วิจัย : มีแนวทางในการพัฒนาสถานีฯ อย่างไรบ้างในอนาคตเพื่อให้สามารถดำรงสถานีฯ ต่อไป

เลาะ : มีการพูดคุยกันไว้คร่าวๆ เพราะส่วนตรงนี้มีคณะกรรมการคอยดูแลอยู่ ก็จะมีวาระของคณะกรรมการในเมื่อชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในสถานีฯ ตรงนี้แล้วอย่างเต็มที่ ทุกอย่างก็จะ

ปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ก็คือ อาจจะ 4 ปี จัดกรรมการสักครั้งหนึ่ง เป็นการสับเปลี่ยนให้คนอื่นได้เข้ามาบริหารบ้าง

ผู้วิจัย : ตอนนี้มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นแล้วหรือยัง

เลาะ : ตั้งแล้ว เป็นคณะกรรมการชุดที่จัดตั้งสถานีฯ ขึ้นมา มีจำนวน 28 คน โดยมาจากชาวบ้านทั่วๆ ไป ในแต่ละที่เข้ามารวมกัน เพราะว่าเริ่มแรกของการจัดตั้งสถานีฯ นั้น ต้องฝ่าฟันอุปสรรคค่อนข้างเยอะ ซึ่งถ้าชาวบ้านเองไม่มีความเข้าใจในมาตรา 40 อย่างเพียงพอ ก็จะมีผลกระทบพอสมควรเหมือนกัน พุดง่าย ๆ ช่วงนั้นไม่กล้า เพราะรัฐบาลได้ชู กรมประชาสัมพันธกิจได้ออกมาตรการต่างๆ มาเพื่อส่งเสริมวิทยุชุมชน ชาวบ้านเองไม่กล้า ก็อาศัยคณะผู้ก่อการตรงนี้ คณะกรรมการชุดนี้เป็นแกนนำให้ก่อน พอทุกอย่างเข้าที่มาจนถึงทุกวันนี้ ทางภาครัฐยอมรับชาวบ้านกล้าที่จะมาร่วมตรงนี้มากขึ้น เราก็รอเวลาพอถึงเวลา ณ จุดนั้น ก็คงโอนมอบอำนาจให้ชาวบ้านบริหารกันเองต่อไป โดยเรายังคงเป็นที่ปรึกษาให้ก็เปลี่ยนให้คนอื่นได้เข้ามาเรียนรู้

ผู้วิจัย : คณะกรรมการฯ ที่ตั้งขึ้นนั้น ทำหน้าที่อะไรบ้าง ต้องจัดรายการด้วยหรือไม่

เลาะ : ส่วนมากคณะกรรมการจะเข้ามาเป็นผู้ดำเนินรายการก่อน แต่เป็นบางส่วนเท่านั้น และก็ได้มีการฝึกฝนให้กับพี่น้องลูกหลานคนในชุมชนที่สนใจเข้ามา อย่าง “เยาวชนเพิ่มรัก” ก็เข้ามาค่อนข้างเยอะแล้ว เขาก็ดึงเพื่อนๆ พี่น้องให้เข้ามาช่วยทำ ช่วยสานต่อ

ผู้วิจัย : มีการแบ่งหน้าที่ของคณะกรรมการอย่างชัดเจนหรือไม่

เลาะ : เราไม่ได้แบ่งกันอย่างชัดเจน ส่วนใหญ่จะทำในลักษณะของทีมเวิร์กมากกว่า เพราะว่า แต่ละคนมีการกิจส่วนตัวกันอยู่ ซึ่งใครว่างก็จะดึงมาช่วยกัน ก็จะไม่มีการฝึกซ้ำว่า คนนั้น คนนี้ต้องทำหน้าที่อะไร ก็จะมีหน้าที่หลักๆ ก็คือ คนที่ทำเหรียญกษาปณ์ ส่วนใหญ่เราจะชวนกันมา คนที่มีอุดมการณ์เดียวกัน ที่รักและมองเห็นประโยชน์ของสถานีฯ ให้เข้ามาช่วยกันทำให้มันเกิดขึ้นก่อน พอมันเกิดขึ้นแล้วจะให้ชาวบ้านมาดูแลจะเป็นอีกขั้นตอนหนึ่ง เพราะว่าชาวบ้านเองในเรื่องของข้อกฎหมายยังไม่ค่อยเข้าใจ แรกๆ ที่เริ่มนั้นยากมาก ต้องค่อยๆ ทำความเข้าใจ

ผู้วิจัย : ใช้เวลานานแค่ไหนในการทำให้ชาวบ้านได้รับรู้สิทธิและเรื่องของการก่อตั้ง

เลาะ : เป็นปี ตอนนั้นก็ได้รับผลกระทบของทางภาครัฐด้วย ที่พยายามจะไม่ให้ความร่วมมือ มันมีเรื่องของผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง และบางครั้งมันก็ไปขัดกับคนที่เค้าทำเรื่องการซื้อเวลา มี

ผลกระทบค่าก็เลยจะแบนไม่ให้มีการเกิดขึ้นของสถานี๑ เพราะว่าถ้าเกิดขึ้นมาค่าจะมีผลกระทบทันที

ผู้วิจัย : ทางด้านอุปกรณ์มีปัญหาอะไรหรือไม่

เลาะ : ไม่มี เราเน้นเรื่องการใช้งานที่ง่าย ไม่ยุ่งยาก ชาวบ้านสามารถเรียนรู้และใช้งานได้ โดยเราจะมีพี่เลี้ยงคอยช่วยว่า ถ้าจะเปิดเพลงใช้ปุ่มไหนอย่างไร สำหรับคนที่เข้ามาทำงานใหม่ อีกเรื่องก็คือ เราไม่มีเรื่องของใบประกาศ ซึ่งชาวบ้านที่พูดได้ แต่ ร ล ไม่ชัด คงไม่ใช่ปัญหา แต่ทำให้มีสาระ เป็นภาษาท้องถิ่น ชาวบ้านฟังแล้วเข้าใจ แต่ถ้าเป็นวิทยุกระแสหลักจะเน้นตัว ร ล ควบกล้ำ อักษรต้องชัด และจะต้องมีใบประกาศ ซึ่งถ้าเป็นชาวบ้านในระดับรากหญ้า ไม่มีสิทธิที่จะไปทำ

ผู้วิจัย : ถ้าเกิดมีการดำเนินการแบบเต็มรูปแบบ จะมีหลักในการเลือกกรรมการอย่างไร

เลาะ : คิดว่ามี แต่เราคงกำหนดว่า คนที่เข้ามาเป็นกรรมการจะต้องมีคุณสมบัติอย่างไรบ้าง แต่ตอนนี้ยังไม่ได้กำหนด เพราะเรายังอยู่ในช่วงของการทดลอง ศึกษาเรียนรู้ เพราะทุกคนยังไม่เคยในเรื่องนี้มาเลย เพราะฉะนั้น ปัญหาจะมีเข้ามาเรื่อย ๆ และเราก็จะเก็บปัญหาเหล่านั้นมาวิเคราะห์ต่อ

ผู้วิจัย : ข้อมูลที่นำมาเสนอในสถานี จะเป็นในลักษณะอย่างไร

เลาะ : ส่วนใหญ่จะเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน อย่างเช่น ทางภาคเกษตร ถ้าจะเอาทางวิชาการมาถ่ายทอด ปัจจัยพื้นฐานของแต่ละชุมชนจะแตกต่างกัน อย่างเกษตรถ้าเอาความรู้ของทางภาคเหนือมาถ่ายทอดยังภาคกลางมันไม่บาลานซ์กัน อากาศไม่เหมือนกัน สภาพพื้นที่ไม่เหมือนกัน สภาพดินไม่เหมือนกัน ถ้าเราเอาหลักวิชาการอย่างเดียวกันมาถ่ายทอดให้กับชาวบ้านทั่วประเทศจะไม่ประสบความสำเร็จ

3. คุณทิวพร ศรีวรกุล ประธานคณะกรรมการอนุรักษ์ผืนป่าตะวันตก /กรรมการกลุ่มปฏิรูปสื่อ

ทิวพร : จริงๆ เราคิดตอนนั้นที่เราได้รัฐธรรมนูญปี 40 ภาคประชาชน และมีมาตรา 40 ที่เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้มีโอกาสได้ใช้คลื่นวิทยุ ก็เป็นสิ่งที่น่ายินดี แต่เราก็เห็นว่ามีความไขว้ใจกว่า ถ้าจะประกอบกรต้องเป็นผู้ที่ผ่านการอบรม เป็นผู้จัดรายการอะไรมากมาย ในครั้งนั้นเราก็เห็นหลายคน ต้องก่อตั้งเป็นสมาคม เป็นอะไร เราก็รู้สึกทำทำไมถึงต้องมีเงื่อนไขอะไรมากมาย จนกระทั่งพอดีว่า ช่วงนั้นมีกองทุนเพื่อสังคม หรือ ZIP ที่รัฐบาลกู้เงินมาตอนวิกฤตของประเทศปี 40 ทางพวกเราโดยดิฉันได้ถูกเชิญไปเป็นกรรมการกองทุนของจังหวัดกาญจนบุรีด้วย เราก็พูดกันถึงเรื่องนี้มาก จากวันนั้นเป็นต้นมา เราก็ร้องคัดค้านหลายองค์กรที่เราเริ่มมีรูปร่าง มีคณะกรรมการสิทธิ มีอะไรมากมาย แต่ว่าทางคลื่นความถี่ก็มี อ.เอื้อจิตต์ เป็นหัวหน้าก็มีการจัดเวทีสาธารณะหลายครั้ง ครั้งแรกดิฉันไม่ได้ไปก็ส่งทีมไป จนกระทั่งกองทุน ZIP ภาคตะวันตกเห็นความสำคัญเรื่องนี้ เราก็เลยคิดขึ้นมา ขณะที่เราเองกับคุณบุญส่ง กลุ่มอนุรักษ์กาญจน์ ทำเรื่องเพื่อสิ่งแวดล้อม เราก็ผ่านการต่อสู้ในโครงการใหญ่ๆ ของรัฐมามาก สิ่งหนึ่งที่เรารู้ว่ามันไม่ประสบความสำเร็จหรือเราเพียงพ้อมากก็คือ ไม่มีโอกาสมีสื่ออยู่ในมือ เราก็เลยคิดว่ามันเป็นช่องทางพอดี กระแสก็แรง ภาคตะวันตกทั้ง 7 จังหวัดก็เห็นด้วย ZIP ก็สนับสนุนทุนตรงนี้ เราก็เลยผลักดันช่วยกัน ตกลงว่าในที่สุดเราต้องทำวิทยุชุมชนแล้ว ก็มีหลายกลุ่มที่สนใจ ซึ่งเราก็มาพูดคุยแล้วก็เห็นว่าหัวหน้ากลุ่มน่าจะเป็นกลุ่มอนุรักษ์กาญจน์ เพราะประสบการณ์การ

ต่อสู้เขาเยอะ ความมุ่งมั่น ความแข็งแกร่งของกลุ่มก็มาก มีบุคลากรพร้อม เราก็มาช่วยกัน พุคคุยก็เลยต่อกันขึ้นมา

ในระแวกหนึ่งก็อาจจะมียุทธศาสตร์ค่อนข้างมา อธิปไตยกรมประชาสัมพันธ์ก็มีหนังสือมา อะไรมากมาย แต่ด้วยความมุ่งมั่นของคุณบุญส่ง และในควมมีศักยภาพของกลุ่มอนุรักษ์ กาญจนเองก็สามารถพาให้สถานีรอดพ้นมาจนทุกวันนี้ ก็มองว่าสมความมุ่งมั่นที่พวกเรา อยากเห็นอยากเกิด ถึงจะเป็นวงเล็กๆ เพราะคลื่นความถี่เราไปไม่ได้ไม่ไกล แต่ก็สามารถขยาย ผล แล้ว ยิ่งในช่วงใหม่ ย้อนกลับไปนิดหนึ่ง ทางกลุ่มเองก็ลงไปจัดเวทีสาธารณะทุก อำเภอเพื่อให้ชุมชนเข้าใจสิทธิของตนเองในเรื่องของมาตรา 40 ก็เป็นที่น่ายินดี ทางกลุ่มฯ จะรับงานหนักมาก ส่วนตัวดิฉันเองทำน้อย ร่วมคิดก่อตั้งแต่เรามีภาระลงชุมชนในเรื่องอื่นๆ เพราะทำเรื่องป่าต้นน้ำอยู่

ผู้วิจัย : ก่อนที่จะมีการก่อตั้งสถานีได้มีการวางแผนทางไว้อย่างไรบ้าง

ทิวพร : ก็มีการประชุมหลายครั้ง มีคณะกรรมการ ตอนนั้นเราเปิดรับสมาชิกด้วย แล้วก็ มีคณะกรรมการซึ่งมีคุณบุญส่งเป็นผู้จัดการ แล้วก็มีการหลายท่านที่รับผิดชอบ เรื่องการจัดรายการ ก็ดึงเอาผู้มีประสบการณ์ที่เป็นอาสาสมัครเข้ามารับผิดชอบในเรื่อง การจัดรายการ รับผิดชอบเรื่องเทคนิค ก็จะมีกันหลายคนมาร่วมกัน คือ ก่อนจะตั้งทั้งทีม คุณบุญส่งต้องไปทำเวทีสาธารณะเพื่อทำความเข้าใจใน 13 อำเภอ ก็จะได้แนวร่วมมา คือ เป็นการเตรียมความพร้อมของชุมชน เราไม่ได้หวังว่าจะเกิดในแค่เมืองกาญจน แต่หวังให้ เกิดในทุกๆ อำเภอที่พร้อม ที่นี้พื้นที่เมืองกาญจนเป็นภูเขาเยอะ เพราะฉะนั้น ก็จะมี ข้อจำกัด ในหลายอำเภอที่อยู่กับป่าเขาที่จะไม่สามารถที่จะกระจายคลื่น ยกเว้นที่ราบ เรียกว่าช่วงก่อตั้งต้องเตรียมความพร้อมกันเยอะมาก สัมมนากันหลายครั้งเพื่อวางตัวกัน แม้กระทั่งว่า ถ้าเกิดเหตุว่ามีการจับขึ้นมาจะอย่างไร ก็เตรียมพร้อมกันพอสมควร

ผู้วิจัย : การดำเนินงานที่ผ่านมาของสถานีคิดว่าเป็นอย่างไรบ้าง

ทิวพร : ก็รู้สึกภาคภูมิใจ ปลื้มใจที่เห็นภาคประชาชนให้ความสนใจที่จะรับฟังวิทยุของเรา ใน ส่วนของเรื่องการปรับปรุง เห็นว่าควรจะเสริมในเรื่องของการให้ความรู้ด้านสิทธิ แต่ ตอนนี้อยู่คุณบุญส่งก็ให้อยู่ แต่ว่าคงต้องเสริมอีกหลายเรื่องโดยเฉพาะทางวิชาการด้านสิทธิ ประชาชน

ผู้วิจัย : เริ่มแรกมีการแบ่งหน้าที่กันอย่างไร

ทิวพร : ก็มีการแบ่งเป็นฝ่ายๆ มีฝ่ายติดตั้ง มีหลายฝ่ายมาก พอตอนหลังประชาชนรับฟังมากขึ้น ก็ อยากจะมามีออกรายการ คือจริงๆ แล้วเป้าหมายของเราก็คือ ทำอย่างไรให้ประชาชนมาใช้

สิทธิมาใช้เสียงตรงนี้บอกเรื่องราวของตนเองผ่านคลื่นตรงนี้ ตอนที่หลังก็มีชุมชนมาบอก
ความทุกข์ ความสุข มาแลกเปลี่ยนกัน

ผู้วิจัย : วิธีการเริ่มแรกทีบอกให้เค้าได้มามีส่วนร่วมกัน เราใช้วิธีอะไร

ทิวพร : ใหม่ๆ เลยก็คือ ออกไปเดินสายจัดเวทีสาธารณะให้เขารู้สิทธิของเขา

D
P
U

สิงห์ : การทำงานของกลุ่มปฏิรูปสื่อ ความจริงแล้วแต่ละคนทำงานเรื่องอื่นอยู่ ทางสถานีวิทยุเสียงชุมชนมีกลุ่ม ๆ หนึ่ง คือ เป็นกลุ่มโครงการของ NGO มาสนับสนุนในเรื่องของการจัดตั้งสถานีฯ ทางเราเป็นผู้หาผู้จัดทำให้เข้ามาร่วมตามความสมัครใจ เป็นอาสาสมัครเข้ามาร่วม บางคนก็มีอาชีพต่าง ๆ กันไป แต่อยากเข้ามาร่วม ก็เข้ามาคุยกันว่า ถ้ามีการจัดตั้งสถานีฯ ขึ้นเป็นวิทยุชุมชนของจังหวัดสักแห่งหนึ่ง ก็ชวนคนโน้น คนนี้ เข้ามามีส่วนร่วมมาปรึกษากัน แล้วก็มาตั้งกันว่า ใครจะเป็นประธานกลุ่ม และกรรมการของกลุ่มปฏิรูปสื่อว่ามีใครบ้าง ทั้งหมดตอนนั้นมีไม่กี่คน เป็นกลุ่มชาวบ้านที่มารวมตัวกัน ที่อยากมีสถานีฯ เป็นของตัวเอง (ตอนช่วงนั้น) ประกอบกับมีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ด้วยจึงกลายเป็นกลุ่มปฏิรูปและมีการก่อตั้งสถานีขึ้น

ผู้วิจัย : ตอนนั้นมีกลุ่มที่มาร่วมก่อตั้งประมาณกี่กลุ่ม กี่คน

สิงห์ : ช่วงนั้นมีอยู่ไม่ถึง 20 คน แต่ว่าทางกลุ่มได้มีการกระจายข่าวออกไปว่ามี การจัดสัมมนาขึ้น และมีการขอความคิดเห็น ขอประชามติกันว่า เราจะจัดตั้งสถานีวิทยุขึ้นเพื่ออะไร ทำเพื่ออะไร ก็มี นักเรียน นักศึกษา พ่อค้า แม่ค้า เข้ามาร่วมในการจัดตั้งหลายคน หลายอาชีพ มาหาข้อยุติกันว่า ทำแบบไหนที่จะทำให้สถานีฯ เป็นสื่อกลางเป็นกระบอกเสียงให้กับชุมชนได้ หลังจากที่มีการประชุมก็ได้มีการจัดตั้งสถานีขึ้นเลย โดยทางกลุ่มปฏิรูปสื่อได้รับเงินช่วยเหลือมาสำหรับจัดตั้งสถานีฯ เริ่มแรกใน จ.กาญจนบุรี จะต้องตั้งสถานีจำนวน 5 สถานี ใน 5 อำเภอ คือ ไทรโยค บ่อพลอย เมือง ทองผาภูมิ และพนมทวน แต่ที่นี้สถานีทางนี้ยังไม่มี ไปมีอยู่ที่อุทองก็เลยบ้านเราไป

ผู้วิจัย : เริ่มแรกมีระบบการบริหารจัดการสถานียังไง

สิงห์ : เรามีการจัดตั้ง เมื่อก่อนนี้คุณบุญส่งให้ผมดูแลเรื่องตารางเวลาว่า ในแต่ละช่วงควรจะเป็นรายการอะไร เช่น ช่วงเช้าควรมีการบรรยายธรรมหรือไม่ ศึกษากัน แล้วช่วงสายจะมีภาคบันเทิงหน่อยจะดีหรือไม่ บ่าย ๆ ก็มีสาระบ้าง การเมืองบ้าง แล้วก็ก็มีชาวบ้านมาร่วมใช้สอตัวนี้ ก็จัดสรรเวลากัน โดยทุกคนไม่ได้เข้าไปทั้งหมด เป็นอาสาสมัคร อันนี้คือช่วงแรกของการจัดตั้ง และพอเริ่มเป็นรูปเป็นร่าง มีโครงสร้างที่ใหญ่ขึ้น แข็งแรงขึ้น ก็มีการกระจายให้คนที่อยากมีส่วนร่วมได้เข้ามา สมมติว่า เราอยากเข้าไปจัดรายการบ้าง ขอได้ไหม ชั่วโมงนี้ ก็มีการพูดคุยกันกับประธาน ประธานก็จะดูว่าเวลาชั่วโมงนี้ว่างหรือไม่ให้จัดให้นักเรียนไป แม่ค้าไป ก็แบ่งสรรกันไป จนกระทั่งเดี๋ยวนี้รายการมีมากมายประมาณ 30 รายการ ซึ่งหลากหลาย มีทั้งสาระ มีทั้งการอ่านข่าวกรองข่าว มีทั้งการบ้านการเมือง สาระต่าง ๆ มากมาย

ผู้วิจัย : ตอนนี้เท่าที่ทราบยังไม่มีการจัดตั้งคณะกรรมการอย่างชัดเจน

สิงห์ : ใช่ครับ ตอนนี้มีแค่ประธานกับคณะกรรมการกลุ่มปฏิรูปสื่อที่เข้ามาดูแลตรงนี้ ยังไม่มีการบอกว่า คนนั้นจะต้องรับผิดชอบอะไรอย่างชัดเจน

ผู้วิจัย : และมีโครงการที่จะมีหรือไม่

สิงห์ : มีสิครับ ประธานอยากจะมีคนมาดูแลรับผิดชอบในส่วนนี้ ทั้งในเรื่องของการจัดที่ต้องมีค่าใช้จ่าย ทางประธานก็ต้องจัดสรรดูว่าใครที่เหมาะสมที่สุดในเรื่องนี้ ก็มีบ้าง อย่างตอนนั้นที่เราจัดให้มีการประกวดร้องเพลง เราก็ได้การตอบรับที่ดีสำหรับเด็กและเยาวชนในโครงการด้านภักยาเสพติด มีคนมาร่วมด้วยช่วยกัน ก็เหมือนกับว่าช่วยกันดูแลบำรุงรักษาสถานีบ้าง มอบอะไรให้บ้าง

ผู้วิจัย : ปัจจุบันกลุ่มปฏิรูปสื่อมีทั้งหมดประมาณกี่คน

สิงห์ : ทั้งหมดรวมแล้ว 20 กว่าคน ที่เข้ามาดูแลสถานีฯ ก็มี คุณบุญส่ง คุณนवलพร คุณกำพล และยังมีอีกหลาย ๆ ท่านที่เข้ามาดูแลทั้งเรื่องเวลาบ้าง การจัดสรรเวลา การที่ให้นักจัดรายการที่ต้องการจัดรายการเข้ามาหรือใครก็แล้วแต่ที่ต้องการจัดรายการ ก็ต้องมาให้ดูก่อนว่าจัดได้ไหม ทำได้ไหม

ผู้วิจัย : มีวิธีการคัดเลือกอย่างไร

- สิงห์ : เราใช้หลักการอ่านออกเขียนได้ก็พอแล้ว เพราะชาวบ้านเป็นผู้จัดและเป็นผู้ทำ เราจึงไม่
อยากฝึกซ้ำว่าต้องจัดเก่ง พูดยังได้ พูดยังเก่ง ความจริงไม่ต้อง คือเรามาเรียนรู้กัน
- ผู้วิจัย : ในส่วนของผู้จัดที่เป็นกลุ่มปฏิรูปสื่อมีใครบ้าง
- สิงห์ : ก็มีคุณบุญส่ง ผมและก็คุณนวลพร นอกนั้นก็เข้ามาดูแล แต่ก็ไม่มีบทบาทอะไรมากมาย
คือบทบาท ประธานจะเป็นผู้มอบหน้าที่ สมมติว่า ตอนนี้จะมอบเรื่องเวลาให้คุณนวลพร
ดูแลเป็นส่วนใหญ่ ใครจะมาจัดรายการที่สถานีก็จะต้องมีการพูดคุยกันว่า จะจัดรายการ
อะไร ใช้เวลาขนาดไหน วันใด โดยจะบอกให้กับผู้ที่ต้องการมาจัดว่า วันไหนเวลาใด
ที่ว่างอยู่ แล้วถึงจะถือเวลาให้
- ผู้วิจัย : ขั้นตอนในการออกอากาศของสถานีฯ มีหรือไม่ เช่น ต้องส่งสคริปให้ตรวจก่อนหรือเปล่า
- สิงห์ : ผู้จัดแต่ละคนจะรู้บทบาทของตนเองว่า ตัวเองถนัดในเรื่องใดก็จะทำเรื่องนั้น ไม่ให้ออก
นอกกรอบรายการที่วางไว้ เช่น ครูไถ่ถนัดเรื่องการเมือง ก็จะชักชวนชาวบ้านให้ไปใช้สิทธิ
ป้าหญิงถนัดเรื่องสุขภาพ ก็จะนำเสนอเรื่องสุขภาพ
- ผู้วิจัย : สถานีฯ มีกลยุทธ์ในการสร้างเครือข่ายอย่างไร
- สิงห์ : เครือข่ายที่มีอยู่ในขณะนี้ก็คือ ที่ไทรโยค บ่อพลอย และเลาขวัญ ซึ่งจะกระจายเสียงในคลื่น
เดียวกันคือ 100.75
- ผู้วิจัย : อนาคตทางสถานีจะอย่างไรให้สถานีเป็นสถานีที่เปิดเผยได้ และสามารถดำรงอยู่ได้ต่อไป
- สิงห์ : คงต้องรอ กสช. ให้เกิดขึ้นก่อน เราจะต้องจัดตั้งสหพันธ์วิทยุแห่งประเทศไทย เมื่อ กสช.
เกิดขึ้นเราจะต้องไปเข้ากับ กสช. เพื่อให้มีหน่วยงานที่มากอวยดูแลวิทยุชุมชนอีกทีหนึ่ง
- ผู้วิจัย : ใช้หลักใดในการบริหารสถานี
- สิงห์ : เราจะมีการพูดคุยกันทุก ๆ เดือน ในวันที่ 19 เวลาประมาณ 1 ทุ่ม และทุกวันที่ 19 ธ.ค.จะมี
การประชุมใหญ่เนื่องจากเป็นวันครบรอบ โดยเราจะมาคุยกันว่า ต่อไปนี้ใครมีหลักการที่
จะต้องจัดทำรายการต่อไป รายการของคุณจะต้องเป็นอย่างนี้นะถึงจะดีหรือว่า รายการนี้จะ
เปลี่ยนแปลงเป็นรายการที่มีสาระ เราต้องมีการพูดคุยกันว่า ต่อไปนี้เราจะทำอย่างนี้นะ เวลา
นี้เป็นของคนนี้นะ คือจะแบ่งสรรปันส่วนแล้วให้มันดีขึ้น คือแต่ละรายการเราอยากให้ทุกคน
ที่ทำมาช่วยกันแบบเต็มที่กันเลย และทุกคนก็ไม่ได้มีค่าแรง ค่าตัว ทุกคนทำเพื่อสังคมเลย
เราใช้หลักประชาธิปไตยในการทำงาน
- ผู้วิจัย : คิดว่าปัจจุบันสถานีฯ เป็นอย่างไรบ้าง

- สิงห์ : พัฒนาขึ้นมา ผมภูมิใจมาก บางคนพูดจาใช้อักขระได้อย่างชัดเจน ไม่มีข้อบกพร่อง แต่ว่าเมื่อตอนแรก ๆ ที่เข้ามาต้องบอกว่ามีข้อบกพร่อง เพราะแต่ละคนที่เข้ามาไม่เคยได้เรียนรู้ และบางคนไม่เคยมีบทบาทในการจัดรายการ แต่ว่า ณ ตอนนี้อย่างนี้ ทุกคนเท่ากันหมด รู้สึกพอใจครับ
- ผู้วิจัย : มีแนวทางอะไรที่จะทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม และแนวทางที่อยากจะปรับปรุงสถานี
- สิงห์ : ก็คงจะต้องบอกว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องทีละเล็กละน้อย เพราะว่า เราอยากให้คนฟังได้รู้จักว่ารายการแต่ละรายการที่พวกเขาฟังอยู่ เนื้อหาสาระมันมีมากหรือไม่ เนื้อหาสาระที่พูดออกไปคนฟังเราหรือไม่ ความจริงเราอยากสำรวจเหมือนกันว่าคนฟัง ฟังรายการใดมากที่สุด เพื่อจะได้ดูความต้องการของประชาชน
- ผู้วิจัย : มีปัญหาอุปสรรคในการทำงานหรือไม่
- สิงห์ : ไม่มีปัญหาอะไร

5. คุณประสิทธิ์ แสงทองดี ผู้ก่อตั้งวิทยุชุมชนใน อ.เลาขวัญ /สมาชิกกลุ่มป่าชุมชน/สมาชิก อบต.
(คนขาวสุด)

ผู้วิจัย : การจัดตั้งสถานีที่เลาขวัญได้รับแรงบันดาลใจอย่างไร และมีแนวทางในการจัดตั้งอย่างไร

ประสิทธิ์ : จากเดิมที่เป็นคนไขว่คว้าหาความรู้และโอกาสที่เกิดดี ๆ กับชุมชน ก็ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมในรูปของกลุ่มปฏิรูปสื่อกับประธานวิทยุคนเมืองกาญจน์ คือ คุณบุญส่ง แรก ๆ เลยผมเข้ามาทำกิจกรรมด้วยการเป็นผู้ดำเนินรายการวิทยุชุมชนของจังหวัดกาญจนบุรี ในช่วงระยะเวลาเกือบ 2 ปี ต้องเดินทางจาก อ.เลาขวัญ มาทำรายการที่เมืองกาญจน์ ตั้งแต่ห้องส่งยังอยู่ในตลาดที่ร้านไฟน์อาร์ต ถ้ามองแล้วประธานก็คงจะมองเห็นว่า มีความเข้าใจและความตั้งใจสูง ท่านก็ได้ให้โอกาสนำอุปกรณ์คือเครื่องส่งการออกอากาศทั้งหมดไปทดลองการออกอากาศที่ อ.เลาขวัญ ทุกอย่างก็ยึดรูปแบบแล้วก็การปฏิบัติ ความรู้จากการไปสัมมนาอบรม จากเอกสารและประสบการณ์ในช่วง 2 ปี ไปดำเนินการเป็นวิทยุชุมชนของคนเลาขวัญ หรือที่ขึ้นป้ายว่า “ศูนย์ปฏิบัติการทดลองการเรียนรู้วิทยุชุมชนคนเลาขวัญ” คลื่นความถี่ก็ F.M.100.75 เหมือนกัน ออกอากาศตั้งแต่ 05.00-19.00 น. ทุกวัน ในขณะนี้ก็มีผู้ดำเนินรายการ 14 ท่าน มีทั้งพัฒนากรอำเภอ คุณหมอจากโรงพยาบาลเลาขวัญ และคุณครูจากโรงเรียนภายในตำบล แล้วก็ก็มีกลุ่มเยาวชนมีบุคคลต่างๆ ไป 10 กว่าท่าน ที่หมุนเวียนสับเปลี่ยนกันเข้ามาดำเนินรายการ นำสาระรายการที่เป็นภูมิปัญญาจากท้องถิ่น เป็นกลุ่มอาชีพ เป็นเรื่องการศึกษา เป็นเรื่อง

สุขภาพต่างๆ เหล่านี้ มานำเสนอออกอากาศให้กับชุมชน แล้วก็ประชาชนให้ได้รับทราบกัน

ผู้วิจัย : มีการวางแผนทางของสถานีฯ ไร่อย่างไรบ้าง

ประสิทธิ์ : ก็ยึดหลักถูกต้องตามกฎหมาย หรือว่าตามกฎหมายของรัฐธรรมนูญ ก็ดำเนินการในรูปแบบของการมีคณะกรรมการบริหารจัดการ ในช่วงแรกนี่จะเป็นผมดูแลอยู่ก่อนในฐานะประธาน โดยที่ว่าเป็นผู้เรียนรู้มาแล้วก็มีผู้อาสาที่ว่าเป็นรองประธาน เป็นกรรมการ เป็นฝ่ายการเงิน ฝ่ายรายการแผนผัง เรามีแผนผังติดอยู่ที่สถานีหรือว่า เรามีใครทำอะไรบ้าง เวลาเท่าไร รายการอะไร ใครจัด เป็นรูปแบบ เรียกว่า ถ้าประชาชนหรือบุคคลทั่วไปเข้าไปจะเห็นรูปแบบที่เราจะทำเป็นแบบตารางลือคไว้เลยว่า นี่คือวันเวลาที่ มีรายการ นี่คือบุคคลที่ดูแลในเรื่องของสถานีตรงนี้อยู่

ผู้วิจัย : ในฐานะที่เป็นเครือข่ายของทางกาญจนบุรีเวลามีกิจกรรมได้มีการประสานงานกันอย่างไร บ้าง

ประสิทธิ์ : เราเปรียบเสมือนครอบครัวเดียวกัน ไม่เคยขาดหายไปไหนเลย ทุกโอกาสที่มีการเคลื่อนไหว หรือว่าการประชุมประจำเดือนก็ดี หรือจะมีกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างวิทยุชุมชนของเมืองกาญจน์ที่ถือว่าเป็นเครือข่ายแม่เป็นแห่งแรกของประเทศไทย และในส่วนของ อ.เลขาวิญ ร่วมกิจกรรมมาโดยตลอด

ผู้วิจัย : นอกเหนือจากทางกาญจน์จะช่วยเหลือในเรื่องของเครื่องส่งแล้ว ยังให้ความช่วยเหลือทางด้านใดอีก

ประสิทธิ์ : ความรู้ ข่าวสารต่าง ๆ เพราะว่า อ.เลขาวิญ ก่อนข้างอยู่ไกลตัวเมืองเป็น 100 กิโลเมตร ก็ได้รับความเอื้อเฟื้อจากทุกๆ ท่านที่อยู่ในเครือข่ายของวิทยุกาญจน์ ไม่ว่าจะเป็นประธาน คุณนวลพร บันเทิงจิต และก็ทุกๆ ท่านที่อยู่ในตัวเมือง ท่านก็จะให้ความสนใจ ให้ความอบอุ่นกับพื้นที่ชุมชนของคนเลขาวิญ ข่าวสารจะถึงโดยตลอด

ผู้วิจัย : มีการนำข้อบกพร่องหรือผิดพลาดของทางกาญจน์ไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อใช้กับสถานีฯ เลขาวิญ อย่างไร

ประสิทธิ์ : เท่าที่เคยทำงานกับทางกาญจน์มาก็ไม่พบว่ามีปัญหาอะไร และที่ไปทำก็ยังไม่พบปัญหาอะไร ถ้าเราไปอธิบายให้กับชุมชนได้ทราบว่า เราทำเพื่ออะไร เพื่อใคร ซึ่งก็เป็นส่วนที่ได้รับความอบอุ่นมากๆ กับสังคมและชุมชน ตอนนี่การออกอากาศวิทยุชุมชนฯ ครอบคลุมเครือข่าย 7 อำเภอด้วยกัน มี อ.เลขาวิญ อ.หนองปรือ อ.บ่อพลอย อ.ลูกกระเจา อ.พนมทวน และก็ในส่วนของ จ.สุพรรณบุรี คือ อ.อู่ทอง และ อ.สามชุก เราตรวจสอบได้จาก

สายโทรศัพท์ที่โทรเข้ามาพูดคุยให้กำลังใจ สอบถามเราว่า เรากินอยู่กันอย่างไรและทำเพื่ออะไร

ผู้วิจัย : ใช้หลักในการบริหารอย่างไร

ประสิทธิ์ : ตรงนี้เราถือว่า เราได้รับความอบอุ่นจากประชาชนทั้งในเขต อ.เลาขวัญ และ อ.โกสุมพิสัย พอใครทราบเจตนาธรรม และรู้ว่าข่าวสารจากสื่อต่างๆ ว่า รูปแบบของวิฑูรุษชุมชนนั้น ไม่มีรายได้จากส่วนไหน เราไม่มีสปอนเซอร์ เราไม่มีพาณิชย์เข้ามาเกี่ยวข้อง ทุกท่านก็เข้ามาช่วยเหลือหยิบยื่นในรูปแบบของการบริจาคคนละเล็กคนละน้อย เราก็จะมีแบบฟอร์มให้เขากรอกชื่อ ที่อยู่ เลขบัตรประชาชนให้ว่า เขาเป็นใครมาจากไหนแล้วก็บริจาคเท่าไร โดยเก็บเป็นแฟ้มข้อมูลไว้ที่สถานี แล้วการเงินเราก็มีคณะกรรมการรับทราบ ค่าใช้จ่ายในช่วงนี้ก็มีการเครื่องคิมบ้างเช่นน้ำเย็น หรือว่าเป็นเรื่องของค่าไฟส่วนน้อย ตอนนี้เรียกว่าความเดือดร้อนของเรายังไม่มี

ผู้วิจัย : ตอนนี้ศูนย์ปฏิบัติการตั้งอยู่ที่ไหน

ประสิทธิ์ : ตั้งอยู่ที่ศาลาอเนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นศาลาสาธารณะส่วนรวม เป็นของชุมชน ซึ่งได้รับงบมาจากองค์การบริหารส่วนตำบลจัดตั้งขึ้นมา สถานที่ก็เป็นสถานที่สาธารณะ

ผู้วิจัย : ศูนย์ปฏิบัติการฯ จะทำการทดลองเป็นเวลานานแค่ไหน

ประสิทธิ์ : ประมาณ 6 เดือน ตอนนี้อยู่ในช่วงเดือนที่ 4 คิดว่าคงไม่มีปัญหา ทุกตำบลของอำเภอที่ไม่มีปัญหา แนวคิดในการหาเงินมาซื้อเครื่องที่ได้พูดคุยกันไว้คือ การทำผ้าป่าสามัคคีให้ชุมชนทุกคนมีส่วนร่วม 5 บาท 10 บาท 20 บาท หรือ 100 บาท ก็แล้วแต่ น่าจะจัดช่วงปีใหม่นี้ โดย อ.เลาขวัญ มี 7 ตำบล กับ 2 เทศบาล เราคุยกันแล้วว่า ขอตำบลละ 2 หมื่นกับผ้าป่า 1 กอง คิดว่าไม่มีปัญหา

ผู้วิจัย : จะใช้เครื่องส่งขนาดประมาณเท่าไร

ประสิทธิ์ : ตามที่กฎหมายกำหนด คือ 30 วัตต์ พอติดตั้งที่เราสูงมาก ทำให้ส่งกระจายเสียงได้กว้างและชัดเจนจากที่เขโทรศัพท์เข้าไปคุยบ้าง สอบถามบ้าง ให้กำลังใจเรา บางคนก็ขับรถจาก อ.หนองปรือ ซึ่งไกลจากจุดกระจายเสียง 30-50 กิโลเมตร มาร่วมบริจาคเงินให้เรา 2-300 บาท ช่วยเรา ทำให้เรามีกำลังใจที่จะทำงานไม่โดดเดี่ยว

ผู้วิจัย : ในตอนนี้ถึงแม้จะอยู่ในช่วงทดลอง แต่อยากทราบว่าทางสถานีฯ ได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างให้ประชาชนเข้ามาเป็นเครือข่ายอย่างไรบ้าง

ประสิทธิ์ : ตอนนี้เรายังไม่ได้ทำกิจกรรมอะไรเลย คิดว่าปีใหม่นี้เราจะเริ่มแล้ว เพราะตอนนี้ถ้าพูดกันจริงๆ แล้ว คนในเขตทางอำเภอที่ผมแจ้งให้ทราบแล้ว เมื่อก่อนจะไม่รู้จักเลยว่า วิทยุชุมชน ว่าเป็นอย่างไรมาอย่างไร เป็นเรื่องที่เราไปแล้วเป็นเรื่องที่แปลกใหม่และเป็นที่ยึดมั่นของชุมชน ว่าเป็นไปได้อย่างไรที่มีวิทยุชุมชนออกมาได้ เขาค่อนข้างที่จะทิ้งและภูมิใจมากๆ ที่ได้มี และทุกคนก็มีความรู้กิจการของสถานี มาดูนักจัดรายการ มาดูว่าเราอยู่กันอย่างไร ขับรถกันมาไกลหลายสิบกิโลเพื่อมาดู จากในอดีตที่เคยได้ยินแต่เสียงจากคนที่จัดรายการ ไม่มีโอกาสได้เห็นไม่มีโอกาสได้สัมผัส แต่ปัจจุบันนี้ เราเปิดให้เขาตลอด เขาสามารถเข้าไปคุยกับเราได้ถึงที่ ไม่ได้ปิดกั้นเขาว่าเขาเป็นเกษตรกรตัวเบื้อนแล้วเข้าไปคุยกับเราไม่ได้ อันนั้นไม่ใช่เลยครับ ยิ่งเป็นแบบนี้เรายังชอบเลย อยากให้เขาคุยให้ฟังว่าเขาไปทำอะไรมาเหนื่อยไหม และเขามีความรู้สึกอย่างไรเมื่อเขาได้ยินเสียงเพลงหรือได้ฟังข่าวสารจากวิทยุ ถ้าเขาแวะเข้ามา ไม่ว่าจะป็นใครเราจะให้เขามานั่งคุยกับเราเลย ซึ่งมันใกล้ชิดอบอุ่น

กลุ่มอาสาสมัครที่เข้ามาจัดรายการในสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรี ประกอบด้วย

1.1 นางพยุงศรี นาววัฒน์

- 1.2 นายกำพล รุ่งรัตน์รัชชัย
- 1.3 นายสุริยะ ดอกเรียง
- 1.4 นายบุญลือ ทรัพย์อนันต์
- 1.5 จำสิบเอกอาทิตย์ ทองตรี
- 1.6 นายเพ็ญ ภูโต
- 1.7 นายชัยณรงค์ ชงสยาม
- 1.8 นางปภาวิ อ้อสถิตย์

1. นางพวงศรี นระรัตน์ (ป้าหญิง) อายุ 62 ปี อาสาสมัครจัดรายการวิทยุ

ผู้วิจัย : เริ่มต้นเข้ามาจัดรายการวิทยุได้อย่างไร

ป้าหญิง : เป็นอาสาสมัครมาจัดรายการค่ะ แรกเริ่มก่อนที่จะเข้ามาจัดรายการนั้น รู้จักกับประชาชนกลุ่มปฏิรูปสื่อมาก่อน รู้จักกันมานาน โดยไปล้างรูปที่ร้านของคุณบุญส่ง ต่อมาเค้าต่อต้านเพื่อนำใจน ก็แนวเดียวกัน โดยมองว่าเพื่อนเมืองกาญจน์มีเยอะแล้ว ไม่น่าจะมีอีก ก็มาช่วยกันต่อต้าน

พอเรามีวิทยุเสียงชุมชน ป้าหญิงเป็นคนชอบฟังวิทยุ ฟังทุกสถานี ที่ตั้งแซ่ไว้ส่วนมากคือวิทยุกรรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งไม่มีการโฆษณา ก็ฟังวิทยุกรรมประชาสัมพันธ์เค้าบอกว่าสถานีวิทยุเสียงชุมชนกาญจนบุรีต้องปิดนะ มันเดือนนะ เค้าพูดออกอากาศทั่วประเทศที่นี้คุณบุญส่ง เราก็รู้จักดี แต่มาหาไม่ได้ เพราะตอนนั้นสามีกำลังป่วยอยู่ พอสามิเสียชีวิตก็มาเจอ

คุณบุญส่ง ก็เลยถามด้วยความหวังใจว่า สถานีปิดหรือยัง ไม่ได้ปิด อ้าวก็เห็นเค้าบอกว่า จะปรับเท่านั้นเท่านี้ แล้วก็บอกว่าเป็นสถานีเดือน ก็ยังจัดอยู่มาช่วยกันสิ ตอนนั้นก็บอก ไม่เอาหรือก ไม่เป็น เค้าบอกว่าเป็นเราทำงานชุมชนอยู่หลายแห่ง มีอะไรก็ไปเล่าไม่ลำบากหรือก มีความรู้ทางด้านสุขภาพ ทำกับข้าวเก่ง ฝากด้วย

ที่นี้คุณนวลพรก็เลยสัมภาษณ์ และก็สัมภาษณ์อีกคนหนึ่ง ชื่ออุกปลา แต่เดี๋ยวนี้อาจจัดแล้ว คนนั้นเค้าเปิดหนังสือดู เปิดหนังสือตอบตอนเวลาสัมภาษณ์ เราปากคล่อง เราก็บอก ถ้าสัมภาษณ์ป้าหญิงนะ ป้าหญิงไม่ต้องเปิดหนังสือหรือก ถ้าเกี่ยวข้องกับกับข้าว เค้าก็เลยสัมภาษณ์เรื่องกับข้าว เรื่องอาหาร คนทางบ้านก็เลยโทรมาเลย โอ๊ย! เค้าสัมภาษณ์กันอย่างไร น้ำลายไหลอยากกิน อะไอย่างนี้ อันนั้นเป็นจุดเริ่มต้นที่ป้าหญิงได้มาทำงาน วิทยุชุมชน

ผู้วิจัย : ก่อนหน้านี้ที่ทำงานเกี่ยวกับชุมชนนั้น ทำให้กับหน่วยงานไหน

ป้าหญิง : หลายกระทรวงกะ 9 กระทรวงได้ คือ 4 กระทรวงหลัก 5 กระทรวงรองของกรมพัฒนา ชุมชนเค้าจะทำ จ.ป.ฐ. คือ ความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชุมชนว่า ชุมชนเราจะพัฒนาได้เราต้อง พัฒนาการใจของเราก่อน ก็คือ จะปลูกพืชต้องเตรียมดิน จะกินต้องเตรียมอาหาร ถ้าพัฒนาการ ต้องเตรียมคน ถ้าจะพัฒนาคนต้องพัฒนาตั้งแต่จิตใจ แต่ถ้าจะพัฒนาใครเราต้องพัฒนา ตัวเองก่อน ก็คือเอาความรู้ตรงนั้นมาใช้กับที่นี้ด้วย

ผู้วิจัย : ตอนแรกที่เข้ามาที่นี่ ทำหน้าที่จัดรายการเลยหรือไม่

ป้าหญิง : ยังกะ มีคุณนวลพรเป็นคนสัมภาษณ์ เป็นพี่เลี้ยง วันนี้เค้าจะสัมภาษณ์เรื่องอะไร จะ ไม่บอก มาถึงเค้าจะถามเลย โดยบอกเค้าก่อนเลยว่า ป้าหญิงทำกับข้าวเก่งนะ เค้าก็จะถาม เรื่องกับข้าว แต่ป้าหญิงบอกขอทำงานไม่ตรีกร่อนได้ไหม ขนมนไม่ตรีไม่ใช้ขนมที่กินได้นะ เค้าก็บอก งั้นก็บอกไปเลย ก็บอกว่าขนมไม่ตรีเค้ามีสูตรว่า ยืมแฉล้ม 1 ถ้วย เราจะพูดไป อย่างนี้นะกะ วาจา 2 ถ้วย เราจะพูดไปอย่างนี้ จนกระทั่งพอเสร็จแล้วก็วิธีทำอิ กวนยืม แฉล้มลงไปก่อน อะไเรา ก็ จะพูดในทำนองนั้น ที่นี้คนทางบ้านก็เลยแปลกใจ ว่าขนมไม่ตรีที่มีนะ คือว่า ถ้าเรามีไม่ตรีต่อกัน เค้าก็สามารถที่จะเข้ากับทุกคนได้

ผู้วิจัย : แล้วร่วมจัดรายการกับคุณนวลพรนานแค่ไหน

ป้าหญิง : ประมาณ 1 อาทิตย์ ก็อี๊ดอัด พอเค้าสัมภาษณ์แล้วรู้สึกอี๊ดอัด เพราะเป็นคนชอบพูด ชอบเล่า แม้แต่ แ่งส้มทำอย่างไรให้อร่อย บางคนก็ห้วงสูตร ทั่วๆ ที่เรามี ร้านอาหารหญิงโภชนาเราก็ไม่ห้วงสูตร เทคนิคที่จะทำให้แ่งส้มอร่อย น้ำพริกไม่ดำทำ

อย่างไร เราอี้อัดตรงนี้ที่เค้าสัมภาษณ์ เลียบอก คุณนวลพรว่า ป้าหญิงจัด
เองได้ไหม ป้าหญิงจะเอาเกี่ยวกับสุขภาพ ก็เลยขอเค้าทำ และตั้งชื่อ รายการเอง

ผู้วิจัย : จัดรายการด้วยตนเองมานานแค่ไหนแล้ว และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานีอย่างไรบ้าง

ป้าหญิง : 1 ปี กับ 6 เดือน โดยที่ผ่านมานั้นต้องบอกว่ามีส่วนร่วมมากเลยคะ ป้าหญิงจะเป็นผู้เฝ้าฟังก่อน ฟังเนี่ยไม่ได้จับผิดผู้ร่วมงาน หนึ่งคือเฝ้าฟังเพื่อที่เราจะเอาเค้าเป็นครูเราเพราะเราเป็นเด็กใหม่ เค้าจะจัดอยู่ก่อนเรา สองฟังเพื่อบอกเพื่อร่วมงานว่าเค้าพูดผิด พูดพลาด ซึ่งเราสามารถโทรบอกได้แม้แต่คุณนวลพร เค้าพูดพลาดไป เราโทรมาบอก คุณนวลพรเป็นคนที่มีความรู้สูงกว่าเรามาก แต่พอผิดพลาดแล้วเราโทรมาบอก เค้าจะยอมรับตรงนั้นเลย พอเราผิดเพื่อนที่ฟังเราเค้าก็โทรมา อันนี้เป็นการเฝ้าฟัง พอเราฟังแล้วเราก็มารับปรุงตัวเอง ว่าเอ๊ะ! เราจัดไม่เก่ง เราก็ต้องดูตัวเราเอง ก็เลยอัดเทปตั้งแต่เริ่มจัดรายการจนถึงวันนี้ก็ยังอยู่ มีเป็นร้อย ๆ ม้วน พออันไหนที่มันไม่ดีจริงๆ ถึงจะลบ

ผู้วิจัย : ในส่วนของการบริหารจัดการสถานี ป้าหญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง

ป้าหญิง : ตัวเองเหมือนเป็นพี่ใหญ่ที่นี่ เหมือนเป็นแม่ของคนที่นี่ เพราะเวลามาทำงานแล้วจะห่วงว่า กินกันหรือยัง หุงข้าวทำกับข้าว บางทีเราเราไม่มีอะไร คุณกำพลก็จะชวนทานข้าว บอกวันนี้ผมมีผัดผัก

ผู้วิจัย : รายการที่ป้าหญิงจัด สนองต่อความต้องการของคนในชุมชนมากน้อยแค่ไหน

ป้าหญิง : มากเลยคะ เพราะสุขภาพของตัวเองเป็นจุดขาย พอเค้าโทรศัพท์มาถาม ซึ่งบางครั้งเราไม่น่าจะตอบได้ เราก็ตอบได้ เช่น โทรมาปรึกษาเรื่องท้องว่าไปอัลตราซาวด์มาเด็กเอากันลงท้อง 8 เดือนแล้ว เราก็บอกว่าที่เด็กเอากันลงเพราะว่าเป็นจังหวะที่เด็กหมุนตัวเอากันลงมาอยู่ตรงนั้นพอดี การที่เด็กหมุนตัวกลับจะคลอดเค้าไม่ได้หมุนภายในวันเดียวแล้วคลอดได้เลย แต่เค้าจะขยับไปที่ละน้อยใช้เวลาเป็นเดือน แล้วอีกครั้งหนึ่ง ชาวบ้านจีจรรย์ยานมาเลยมาปรึกษา เพราะโทรมาถามแล้วไม่เข้าใจ แล้วเค้าก็ชวนไปที่บ้าน ไปเลี้ยงข้าวยังคุยกันได้นาน เพราะป้าหญิงมีความรู้ทางด้านแพทย์แผนไทย แผนโบราณมาก

ผู้วิจัย : คนโทรเข้ามาในรายการเยอะแค่ไหน

ป้าหญิง : โทรทุกครั้งที่จัด แต่ต้องบอกว่า อย่าโทรในขณะที่กำลังพูด เพราะยังไม่ค่อยเก่งที่จะรับโทรศัพท์ระหว่างจัด ถ้าโทรมาจะหลง สติไม่มั่นคง เมื่อก่อนใครไปอยู่ในห้องส่ง ป้าหญิง

จะพูดไม่ได้ แต่เดี๋ยวนี้พูดได้แล้ว เพราะว่ามันชิน เคยมีคนเป็นอัมพฤกษ์โทรมาปรึกษา ก็ไปให้คำปรึกษาถึงบ้าน เงินกองทุนครั้งแรกของวิฑูชุมชนมาจากตรงนี้ (100 บาท)

ผู้วิจัย : กองทุนมีมาตั้งแต่เมื่อใด

ป้าหญิง : ก็ตั้งแต่ป้าหญิงเริ่มจัดรายการ ประมาณปีกับ 6 เดือน ต่อจากนั้น เงินที่เข้ามาในกองทุนก็มาจากการบริจาคของชาวบ้านกันเอง คนละ 10-20 บาท แล้วแต่ ส่วนป้าหญิงพอไปเป็นวิทยากรที่อื่น ปีก็จะได้เงินครั้งละ 2,000 บาท ไปสอนเค้าทำน้ำปลา กะปิ ปลาต้ม ปลาแร่ เค้าจะหิ้วบมาที่เหลือกี้จะเป็นค่ากับข้าว ปีก็จะใส่ตู้ 1,000 บาท ใช้จ่าย 1,000 บาท ก็มีมาเรื่อย ๆ แต่เรายังไม่ได้นับว่ากองทุนเรามีเท่าไร

ผู้วิจัย : ตั้งแต่เริ่มทำงานมา วิฑูชุมชนมีการสร้างเครือข่ายออกไปอย่างไรบ้าง และมีมากน้อยแค่ไหน

ป้าหญิง : สร้างกะ ก่อนมาทำวิทยุเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขอยู่ และปัจจุบันก็ยังทำอยู่ ถ้าจะให้เลิกแล้วมาทำวิทยุอย่างเดียวยังไม่ได้ ดังนั้น พอไปทำงานอื่นก็ไปโฆษณาประชาสัมพันธ์สถานีด้วย ที่นี้คนเลขาวิทยุ เค้าขาดน้ำค่านั่งรถผ่านมา เค้าได้ฟังวิทยุแล้วเห็นว่าดี เค้าก็เลยเข้ามาจึงบอกว่าตั้งสถานีนี้ยี้ เค้าอยากตั้ง เค้าก็ไปหาคนมา คุณบุญส่งก็ให้เครื่องยืมไป 3 เดือน 6 เดือนแล้วแต่ แล้วเดี๋ยวนี้มีเครือข่ายโทร โยคเค้ามาร่วมจัด จัดไปจัดมา เค้าอยากมีของเค้าเองก็คือเครือข่ายเค้าไปตั้งที่โทร โยค สถานีวิทยุกระแสหลักอย่าง ดชด. อสมท. วทบ. ก็มาดูงานวิฑูชุมชน ป้าถือว่า เครือข่ายคือการพัฒนาสื่อ เด็กนั้น ป้าหญิงเอาไปพัฒนาสื่อให้เด็กมาเรียนรู้มาตรา 39,40,41

ผู้วิจัย : แสดงว่า เราได้มีการสร้างเครือข่ายไปยังเยาวชนด้วย แล้วทางวิฑูชุมชนมีวิธีการดึงให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไร

ป้าหญิง : มีส่วนร่วมแน่นอน ป้าหญิงเป็นที่ปรึกษาเยาวชนในสมัชชาเด็ก เราก็อพัฒนาสื่อกันขึ้นมา แล้วก็เอาเด็กไปอบรมเกี่ยวกับสื่อแล้วก็ให้เด็กเอามาใช้ในสถานี โดยได้ร่วมกับมูลนิธิเด็ก ได้จัดในเรื่องของ สารรักให้ลูกหลาน เยาวชนเพิ่มรัก และออกเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตแล้ว สพรส. ก็ได้จับมือกับวิฑูชุมชนเกี่ยวกับสื่อเด็กในลักษณะเด็กทำสื่อ สื่อทำเด็ก ให้นำไปคิดว่าสื่อทำเด็กเด็กจะเสีย แต่เด็กทำสื่อเค้าจะเริ่มเรียนรู้ ู้ในสิทธิของเค้า รายการของป้าหญิงอาจจะถอยร่นออกมา แต่รายการที่ยังอยู่คือ สุขภาพของผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน คนพิการ ภัยเจริญพันธุ์ และผู้ด้อยโอกาส ซึ่งจะโทรเข้ามาในรายการของป้าหญิงมาก

ผู้วิจัย : แสดงว่าตอนนี้วิฑูชุมชนฯ ได้มีการเผยแพร่ผ่านอินเทอร์เน็ตแล้ว

ป้าหญิง : ลงแล้วค่ะ โดยมีคุณไข่ ซึ่งมารับเทปจากที่นี่ไปเปิด แล้วก็สัมภาษณ์สดผ่านทางอินเทอร์เน็ตเดี๋ยวนั้นเลย เป็นตัววิ่ง คือ เค้ากค ๆ แล้วตัวหนังสือก็วิ่งไป คุณขนุนเป็นคนต่อโดยป้าหญิงเป็นคนจัดหาโทรศัพท์มาให้อีกเครื่องหนึ่ง เพราะถ้าไม่มีโทรศัพท์อีกเครื่องมันจะออกอินเทอร์เน็ตไม่ได้

ผู้วิจัย : ขอชื่อเว็บไซต์ที่ออกอากาศทางอินเทอร์เน็ต

ป้าหญิง : ต้องขอคนอื่น เพราะป้าหญิงไม่เป็น ตอนที่คุณขนุนเค้าต่อ ป้าก็ถามว่า แล้วป้าหญิงจะต้องทำอะไรบ้าง เค้าก็บอกว่า ก็จัดไปตามปกตินั้นแหละ แต่ว่าเครื่องมันจะเลย์ ๆ อะไรนี่แหละ ป้าหญิงเรียนน้อย อาศัยว่ามีประสบการณ์เกี่ยวกับพัฒนาชุมชน และรักเด็ก ก็นำประสบการณ์เหล่านั้นมาถ่ายทอดให้กับชาวบ้าน

ผู้วิจัย : ต่อไปด้วยวิทยุชุมชนมีการจัดตั้งกรรมการ ก็ต้องไปดำเนินการจดทะเบียน

ป้าหญิง : ต้องไปจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล ตั้งเป็นสมาคม

ผู้วิจัย : ป้าหญิงจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการหรือไม่

ป้าหญิง : แน่นอนค่ะ เพราะได้มีการวางตัวไว้แล้ว โดยเรามองว่า ประธานกลุ่มปฏิรูปสื่อ นั้นไม่ได้เป็นประธานอยู่ตลอดไป มีการเปลี่ยนแปลงทุก 4 ปี (ตามที่ได้มีการคุยกันไว้) แล้วจะต้องมีประธาน รองประธาน เภรัญญิก เลขา ปฏิคม ประชาสัมพันธ์ เราเตรียมกันไว้แล้ว เป็นกรรมการของสถานีเลย เพราะว่าภายในสถานีมีเสียงนินทาว่า กลุ่มตั้ง ซึ่งจริง ๆ แล้วไม่ใช่ จริง ๆ แล้วก็คือเงินภาษีของท่านด้วย เงินของกองทุน ZIP นะคะ เงินกองทุนเพื่อสังคม ป้าหญิงทำงาน ZIP มาก่อน เป็นคณะทำงานของจังหวัดมาก่อน พอได้งบมาทำ เค้าบอกว่า หนึ่งต้องหาที่สาธารณะ ถ้าเราไม่หาอยู่เราก็ไม่มีโอกาส ZIP เค้าจะปิดโครงการแล้วที่นี้ท่านประธานจึงเสียสละร้านค้าของท่านในตลาด เอาตรงนั้นไว้ก่อน พอเสร็จแล้ว เค้าก็ย้ายมาที่นี้ เค้าก็ยังไม่เห็นเงิน แต่ประธานก็เสียสละอีก เงินของ ZIP ยังอยู่อีกนิดหน่อย พอทำเสร็จทุกคนก็ยังนินทาอยู่ แต่หารู้ไม่ว่า ของเราเนี่ยชุมชนเป็นเจ้าของ เดี๋ยวนี ป้าหญิงจะใช้คำพูดว่า “สวัสดิ์ค่ะ ท่านเจ้าของวิทยุชุมชนทุกท่านค่ะ” เพราะว่าวิทยุนี้เป็นของชุมชน โดยที่ถ้าเมื่อชุมชนโทรมาด้วยความหวังใจ ชุมชนโทรมาเพื่อสร้างความหลากหลายให้กับรายการ ซึ่งถ้าเราไม่รู้ก็จะไปค้นคว้า แต่ส่วนมากจะขอไปตอนข้ามอาทิตย์นั้นไม่มี ส่วนใหญ่ถามมาจะตอบไป

ผู้วิจัย : การจัดตั้งคณะกรรมการคาดว่าจะมีขึ้นเมื่อไร

ป้าหญิง : ปีใหม่นี้แน่นอน (ม.ค.2547)

ผู้วิจัย : ผู้ดำเนินรายการจะเข้ามามีส่วนร่วมในคณะกรรมการด้วยหรือไม่

ป้าหญิง : แน่นอนค่ะ เพราะวางตัวกันไว้อย่างนั้น เราคุยกันว่าใครเหมาะสม ประธานจะเป็นผู้นั่งคู่ก่อน
เลย ว่า ใครถนัดทางไหน

ผู้วิจัย : ผู้ดำเนินรายการปัจจุบันมาจากองค์กรหรือหน่วยงานใด หรือจากชาวบ้านเองที่รับฟังรายการ
แล้วผันตัวเองมาจัด

ป้าหญิง : ครั้งแรกมาจากองค์กร คือองค์กรกลุ่มปฏิรูปสื่อ แต่บางคนพูดไม่เป็นเลย แต่ว่าเอกสาร
เก่ง กลุ่มปฏิรูปสื่อที่นั่นนาน ๆ จึงจะมาประชุมสักครั้ง แต่ว่านักจัดรายการจะประชุมทุก
เดือน

ผู้วิจัย : ก็ดูเหมือนกับเป็นคนละส่วนกัน องค์กรมีข้อมูลมา นักจัดรายการก็เป็นผู้ดำเนินรายการ
ประชาสัมพันธ์ให้

ป้าหญิง : แล้วก็พอนานๆ ซ้ำๆ ประธานกลุ่มปฏิรูปสื่อก็จะเชิญอาจารย์ นักวิชาการ มาให้ความรู้แก่ผู้
จัด โดยจัดที่ไร่นี้บ้าง (สถานี) หรือไปที่รีสอร์ทบ้าง แล้วก็ไปถ่ายทอดคนนอกสถานีบ้าง
ไปหัดให้ชาวบ้านพูด โดยประธานฯ บอกไว้เสมอว่า วันใดที่มีใครมาสัมภาษณ์แล้วไม่สน
ผมพอใจแล้ว พูดได้ ชาวบ้านส่วนใหญ่พอเอาไมค์ไปจ่อแล้วส่วนใหญ่บอก พูดไม่ได้ เค้า
ไม่สบายใจ トラบใดที่ชาวบ้านยังไม่กล้าพูดในไมค์ เค้าไม่สบายใจ อย่างป้าหญิงตอนเข้ามา
ครั้งแรกที่คุณนวลพรสัมภาษณ์ ป้าหญิงสั้นเลยนะต้องไหว้ไมค์ แต่เดี๋ยวนี้ก็ยังสวัสดีอยู่
เพราะถือว่าไมค์เป็นครูเรา มาต้องไหว้ก่อน

ผู้วิจัย : เครื่องส่งที่ใช้อยู่ในขณะนี้ ได้งบประมาณมาจากที่ไหน มาทำการขยายกำลังส่ง

ป้าหญิง : งบของ ZIP ที่นำมาซื้อเครื่องส่งขนาด 100 วัตต์ก็พอ เพราะเราได้งบมาตั้ง 7 แสนกว่าบาท
แถมยังมีเงินเหลือคืน ZIP อีกด้วย เหตุที่เหลือเพราะเราไม่ได้สร้างสถานี เราไปใช้ห้อง
ถ่ายรูปของคุณบุญส่งทำการส่งกระจายเสียง ที่นี้พอมีเงินเหลือตรงนั้น เสาเราก็ยังไม่มี พอ
มาทำเสาตรงนี้ ตรงนี้มันเป็นที่ต้องกะทะ เสามันอยู่ในบ่อ การทำเสาอากาศจึงต้องมีการ
ทำไหมให้สามารถส่งกระจายเสียงได้ครอบคลุม ครั้งแรกไม่ได้มีการทำสายล่อฟ้า ฝนตก
ลงมาฟ้าผ่าเสา (เสาประชาชนทำกันเอง “โรงเรียนเทคนิค”) จึงต้องทำไหมให้สูงขึ้น โดยใช้
งบส่วนตัวของประธานที่เคยนำไปบริจาค ทำบุญ โดยเปลี่ยนจากการทำบุญที่วัด มาใช้ทำ
ตรงนี้แทนเพราะช่วยทำให้ชุมชนมีปัญญาซึ่งตรงนี้ดีกว่า วัดต่างๆ คนสร้างไว้เยอะแยะ

แล้ว 20-30 ล้าน แต่คนห่างพระพุทธศาสนา แต่พอมีวิทยุชุมชน พระสามารถมานั่งพูดตรงนี้คนเดียวให้ชาวบ้านฟังไปได้หลายร้อยหลังคาเรือน เหตุที่บอกว่าห่างมาจากไหน เรายังไม่มีงบเลย เวลานี้เราพูดกันว่า พวกเราอาสาสมัคร เราต้องช่วยกันประหยัดนะ หนึ่ง เราเริ่มจะมีกองทุน ป้าไปคุยกับเพื่อนมา เล่าบอกว่า เราตั้งเป็นสหกรณ์จะได้มี เพราะเวลานี้ถ้าเราไม่จดทะเบียน ก็ไม่มีทางที่จะรวมตัวกันได้แน่นอนหนา พอจดทะเบียนแล้วเราจึงจะเป็นปีกแผ่น นี่พวกเราก็ทะเลาะกันทุกเดือนแหละ แต่เป็นการทะเลาะเพื่อปรับปรุงตัวเราเองก็ปรับตัวเรา ป้าเมื่อก่อนพูดไม่เพราะ พอมาจัดรายการ ก็พูดเพราะขึ้น อ่อนโยนลง นิสัยบางอย่างก็ยังคงแยกอยู่

ผู้วิจัย : แล้วสาเหตุใดที่ทำให้คุณบุญส่งสนใจมาจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชน

ป้าหญิง : สาเหตุก็เพราะคุณบุญส่งเคยไปซื้อเวลากับสถานีวิทยุปกติเพื่อจัดรายการ แต่เค้าเป็นพวกกลุ่มอนุรักษ์ พูดแรง เค้าเลยห้ามกลุ่มอนุรักษ์จัดรายการ (คลื่น จทบ. ของทหาร) ทั่วๆ ที่มีเงิน แต่พอสุดท้ายพวกทหาร (ระดับนายพล) ต้องมาเยี่ยมเราถึงที่นี่ มาสนับสนุนเราโดยคุณสุรินทร์ แปลงประสพโชค ก็สนับสนุนว่า ที่นี่ของชุมชนจริง ๆ แต่คนของกรมประชาสัมพันธ์บางคนไม่เข้าใจ และบอกว่ากำลังส่งขนาดนี้มันผิด ซึ่งถ้าเค้าจะจับ เราก็เตรียมชุมชนไว้ เราไม่กลัวตรงนี้ เหตุที่คุณบุญส่งจัดก็เนื่องจากมีความกดดันก่อนที่ไปซื้อเวลาแล้วไม่ให้ทำ พอมาอ่านมาตรา 40 เลยจัดตั้งสถานีนี้ขึ้นมา

ผู้วิจัย : สถานีมีหลักในการดำเนินรายการอย่างไรบ้าง

ป้าหญิง : มีหลักอยู่ 8 ข้อ คือ

1. ให้ความรู้เรื่องทำมาหากิน
2. ให้ความรู้เรื่องศาสนา
3. ให้ความรู้เรื่องศิลปวัฒนธรรม
4. ให้ความรู้เรื่องการเมืองภาคประชาชน
5. ให้ความรู้เรื่องการเกษตร
6. ให้ความรู้เรื่องกฎหมายชาวบ้าน/ครอบครัว
7. ให้ความรู้เรื่องยาเสพติด
8. ให้ความรู้แก่ชุมชน โดยมีแนวคิด ว่า ชุมชนจะฉลาดได้ต้องฉลาดใช้สื่อ

ซึ่งชาวบ้านเค้าเห็นด้วย พอชาวบ้านเห็นป้าหญิงชี้รถจักรยานผ่าน เค้าก็จะชูวิทยุให้ดูว่าฟังอยู่นะ

DRU

2. คุณกำพล รุ่งรัตนวิษชัย อ.ป่อปลอย กาญจนบุรี

ผู้วิจัย : ก่อนมาจัดรายการที่นี้ ทำงานด้านไหนมาก่อน

ก้าพล : เข้ามาทำธุรกิจเกี่ยวกับวิทยุ หลัก ๆ ก็คือ วิทยุกระแสหลักที่ผลิตรายการเองทั้งที่ของ อสมท. และ จทบ. ซึ่งเวลาไว้ก็พอมีเวลามาช่วยตรงนี้บ้าง เพราะตัวเองรักการทำสื่อ เคยทำสื่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น มา 10 กว่าปี วนเวียนอยู่ในวงการนี้มานาน ทั้ง ๆ ที่ตัวเองต้องลงทุนทำหนังสือเอง หาข่าวเอง ทำอาร์ตเอง หาโฆษณาเอง ลงทุนมาตลอดกับการให้ ทำโครงการดี ๆ เช่น ของ ปปส. ก็ทำโครงการสีขาวด้านภัยยาเสพติดในโรงเรียนต่าง ๆ พอมาถึงจุดที่ทำวิทยุเมื่อมันมีการผกผันเรื่องของค่าเวลา เรื่องของมาตรา 40 ที่จัดสรรเรื่องของคลื่นความถี่ภาครัฐ 40 ธุรกิจ 40 ประชาชน 20 ผมก็มีโอกาสได้มาเจอผู้ที่เป็นอาสาสมัคร เขาก็เลยชักชวนให้มาทำสื่อเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง เราควรที่จะไปอยู่วิทยุชุมชน ก็เลยเดินเข้าไปที่ร้านไพน์อาร์ต ขอจัดรายการ 1 ชั่วโมงก็ได้เลย อาจเป็นที่ว่าเรามีความสามารถอยู่แล้วในการผลิตสื่อโฆษณา หรือว่าพูดวิทยุ แต่ตรงนี้เรารู้อยู่แล้วว่าวิทยุชุมชนไม่มีการพูดโฆษณา แล้วเราก็ไม่ได้แฝงเข้ามา แต่เรามีใจเข้ามาอยากที่จะเห็นพัฒนาการ ก่อนอื่นอยากเห็นพี่น้องที่เป็นอาสาสมัครพูดได้ พูดดี และมีคนฟัง ก็เลยเข้ามาช่วยกันเนะ ช่วยกันผลิต ช่วยกันบอกเล่าว่าอันนี้ไม่ดีนะ อันนี้ไม่ถูกต้อง

จากวันนั้นจนถึงวันนี้เกือบ 2 ปีแล้ว ผมมาในช่วงผ่านไปได้สัก 3-4 เดือนแล้วที่ผมลงมา ก็ได้มีโอกาสมาเห็นกลุ่มที่เอาจริงเอาจัง อย่างเช่น ประธานกลุ่มที่นี่มีความเอาจริงเอาจัง ต่อสู้ทุกเรื่อง และเป็นคนที่หลาย ๆ คนเคารพนับถือ ผมเอง ผู้ที่รู้จัก เพราะผมทำสื่อกับแวดวงของการทำธุรกิจถ่ายภาพมันไม่หนีกัน ผมเคยมาปรึกษาแก่เรื่องเทคนิคในการถ่ายภาพ แต่ก็ไม่ใช่ที่ประทับใจเลยไม่ได้คุยกัน หลายปี ประมาณ 8-9 ปี ไม่ได้คุยกันเลย ก็เค้าเป็นนักธุรกิจเกี่ยวกับการถ่ายรูป แต่เราเป็นสื่อ ที่บางครั้งเราคิดว่ามันไม่ใช่ มันไม่ตรงกัน เราก็ไปทำที่อื่น จนวันนั้นได้เข้ามา ได้รู้ และได้ศึกษาเค้าเรื่อย ๆ

จริง ๆ แล้ว ผมเองไม่ค่อยช้คนในเรื่องมาตรา 40 คิดว่า มันเป็นเรื่องของวิทยุหลักแล้ว จะมาจัดสรรระบบ 40 40 20 อะไรวางนี้ แต่พอมาถึงตรงนี้แล้วมันไม่ใช่ซะ มันจะต้องเป็นของภาคประชาชน 20% พอได้ทำเรื่อยมาก็ลงทุนโดยการเติมน้ำมันมาเองทุกวัน เพราะผมต้องเดินทางจากบ้านไปทุกวัน เพราะจริง ๆ แล้ว ในส่วนของการทำสื่อหลักผมต้องมาหาโฆษณาหาข่าวอยู่แล้ว

ส่วนในเรื่องของการบริหารจัดการวิทยุชุมชนนี้ เป็นแบบง่าย ๆ ก็คือ มีข้อมูลก็มาฝากข่าวกัน ภาครัฐ เขาก็มาใช้กันอยู่เวลานี้ ไม่ว่าจะเป็นสาธารณสุข ตำรวจ ฯลฯ ก็มาฝากข่าวประชาสัมพันธ์ให้ เราก็ยินดี ก็อาจจะผ่านตา ก็ช่วยกันดูว่า อันนี้ใช่มั้ย อย่างบางที่มีสปอตรับมา เราก็ช่วยกันดูว่า อันนี้มันไม่ใช่มั้ยมันเป็นการโฆษณา แต่ถ้าเป็นการหนุนเสริมเทศกาลบางเทศกาลก็โอเค แต่เราก็จะพยายามเน้นเอาวิถีชาวบ้าน วิถีของชุมชนมาพูด อย่างเช่น เทศกาลนี้มีความเป็นมาอย่างไร คืออย่างไร เราก็จะมาบอกกล่าวให้พี่น้องที่ฟังอยู่ได้รู้ว่ามีผลสำคัญอย่างนี้

ผู้วิจัย : ในรายการแต่ละรายการ มีการคุยกันก่อนหรือไม่ว่าจะเป็นแนวไหน อันไหนได้ อันไหนไม่ได้

กำพล : วิทยุกระแสหลักมี แต่ที่นี้เราชัดเจน แต่ละคนเราคิดว่าเราแม่น และเรามีการพูดคุยกันทุกเดือน หลังจากที่มีการประชุมกันรายเดือนแล้ว เราจะมีกรแยกกลุ่มเพื่อหาการผิดพลาดในกลุ่ม แล้วก็มาติกัน มาชี้จุดทรัพย์กันในกลุ่มบ่อย ๆ ให้เป็นรูปแบบและเดินไปในทิศทางเดียวกัน ผมยอมรับว่า ในสถานีแห่งนี้หรือประธาน เป็นคนที่ค่อนข้างจะแข็ง และใส่ให้พวกผมตลอด มีเวลาไม่ได้ ผมต้องเดินหนี ทุกคนเดินหนีกันทั้งนั้นเลย เพราะแกมีอะไรมาใส่ให้ตลอด เหมือนแบบว่าแกมีไฟในตัวตลอดเวลา แต่ผมก็ทราบดีนะครับ รู้ว่าแกใส่เชิงให้ เขาต้องการให้เราไปสื่ออย่างนั้น แต่ที่นี้โดยจริง ๆ ว่า การมานั่งวิทยุ นั้นมันคิดได้ แต่ก็ไม่สามารถสื่อออกไปได้นะ ต้องเข้าใจว่า การที่เราเป็นอาสาสมัครมาจัดรายการวิทยุชุมชน ไม่ใช่ว่าจะเก่งเหมือนกันทุกคน บางคนพัฒนาการช้าหรือไม่พัฒนาการเลย ก็คือบางครั้งเราคิดได้ แต่เราไม่สามารถจะสื่อได้ หรือว่าเรามีอะไรที่สะอึกสะอื้น เราก็ลืมหมดแล้ว นี่คือ อาสาสมัครวิทยุชุมชน แต่ทุกคนก็เข้ามา ก็จะได้ประธานฯ คอยชี้ คอยแนะ เรื่องของการปฏิบัติตัวการอยู่ต่อหน้าสังคม การอยู่ต่อหน้าเยาวชน อยู่ต่อหน้าเยาวชนอย่างไร คือไม่สูบบุหรี่ให้เห็น ไม่ดื่มเหล้า หรืออะไรอย่างนี้ เป็นต้น เขาก็บอกผม เพราะทุกวันนี้มีผมคนเดียวที่สูบบุหรี่และดื่มเหล้า ผมยอมรับเพราะว่าผมทำงานอยู่กับสื่อ ต้องเขียนหนังสือกลางคืนด้วย มันก็เลยเป็นข้ออ้างมั้ง แต่ว่าจริง ๆ ก็พยายามน้อยลง ก็พยายามหลีกเลี่ยงเพราะว่ามาอยู่ในกลุ่มคนดี ต้องเป็นคนดีตามเค้า

ส่วนเรื่องการจัดรายการ ผมทำรายการช่วง 11 โมง วันพฤหัสบดีกับวันศุกร์ ชื่อรายการสาระเพื่อชุมชน และ 12.00-13.00 น. วันอาทิตย์ ชื่อรายการอนุรักษ์เพลงไทยลูกทุ่ง ก็จะเสนอเรื่องของเพลงไทยลูกทุ่ง ส่วนพฤหัสบดี ศุกร์ จะเล่นเพลงสดริงใหม่ ๆ ให้กับคนรุ่นใหม่ ๆ ฟัง และจะมีเรื่องของสาระ ข่าวสาร ประกอบเพลง

มันเชื่อได้ว่าในการผลิตรายการมันยังเป็นการแลกกันอยู่ว่า คนกลุ่มฟังกนั้นเป็นอย่างไร เราไม่มีกรไปทำโพล เราใช้ในเรื่องของการโทรเข้ามาร่วมรายการ หรืออาจเดินเข้าไปตามชุมชนต่าง ๆ ว่าเป็นอย่างไรบ้าง

ผู้วิจัย : เท่าที่ไปดูมาเป็นอย่างไรบ้าง

ก่าพล : ก่อนข้างน่าพอใจ ร้านค้าหรือตามชุมชนต่าง ๆ ก่อนข้างให้ความสนใจ เพราะเราไม่มีในเรื่องการโฆษณาหรือธุรกิจเข้ามาแฝงไม่มีผู้ชี้หน้า ถ้าหากว่าเป็นวิทยุชุมชนที่ถูกต้องจริง ๆ มันสามารถเดินไปได้ด้วยความมั่นใจ ตัวเองไม่ได้มีตำแหน่งอะไรเป็นอาสาสมัครเข้ามาช่วย ไม่ได้เป็นคณะกรรมการ ก็เพราะว่ามันเป็นระยะแรก ๆ ยังไม่ได้มีการแต่งตั้ง ยังไม่ได้มีการโหวตอะไร ก็คงต้องให้เราเดินไปอีกสักนิด คงจะมีการจัดตั้งกรรมการ

ผู้วิจัย : และที่ได้มีการคุยกันไว้ รูปแบบจะออกมาลักษณะไหน

ก่าพล : น่าจะเป็นสมาชิกชุมชน มาช่วยเหลือในเรื่องของเงินกองทุนในรูปแบบของการบริจาคให้กับองค์กรเรา เนื่องจากเวลานี้การช่วยเหลือเกื้อหนุนของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งยังไม่มี ก็ได้เงินที่สนับสนุนมาหลัก ๆ เลยก็คือ ค่าน้ำ ค่าไฟ ประธานกลุ่มเป็นผู้จ่ายมาเป็นเวลานานแล้ว

ผู้วิจัย : ถ้ามีการตั้งกรรมการขึ้นมา คาดว่าจะมาจากกลุ่มไหนบ้าง

ก่าพล : น่าจะมาจากหลาย ๆ กลุ่ม หลาย ๆ องค์กร อาจเป็นเรื่องของเกษตรบ้าง เลี้ยงสัตว์บ้าง น่าจะมีสัก 20 คน ก็จะมีประธาน รองประธาน เลขานุการ กรรมการ ซึ่งทุกคนจะต้องสามารถทำหน้าที่แทนกันได้หมด เพราะทุกคนนั้นมีความสามารถ ถือว่าเป็นองค์กรภาคประชาชนที่มีความแข็งแรง แต่ว่าในฐานะส่วนตัวผมเป็นสื่อมวลชนและประกอบธุรกิจด้วย คิดว่าครอบครัวยังไม่แข็งแรง บางครั้งมันช่วยไม่ได้เต็ม 50 เพราะผมต้องประกอบอาชีพด้วยต้องเอาเวลาไปประกอบอาชีพ ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ และเป็นเรื่องจำกัดของแต่ละคน ถ้าถามว่าเต็มใจมั๊ย เพราะเคยลงทุนผลิตสื่อเอง

ผู้วิจัย : ในส่วนตัวแล้วคิดว่า จะมีวิธีการใดในการดึงให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในสถานี

ก่าพล : ต้องค้นหาผู้ฟังให้ชัดเจน เนื่องจากการสื่อสารปัจจุบันมีมากมายให้เลือก จึงต้องหากลุ่มผู้ฟังให้ชัดเจน เพื่อที่จะได้เข้าไปหาชุมชนจริง ๆ ผมคิดไว้ตั้งแต่ปีที่แล้วว่า จะเข้าไปหาชุมชนเพื่อค้นหาผู้ฟัง แล้วนำกลับมาใช้กับสถานีว่า ในช่วงของผู้จัดแต่ละคนมีกลุ่มผู้ฟังแบบไหน ควรจัดรายการแบบใดเพื่อให้เค้าตอบรับให้ได้ เพราะว่าในเวลานี้เรายังไม่ได้นั่งอยู่ในกลางดวงใจของชุมชนเท่าไร เพราะสถานีมันเยอะเหลือเกิน คลื่นธุรกิจก็มี 3

คลื่นยักษ์ ๆ แล้วยังมี สวพ.อีกในจังหวัด รวมทั้งสังขละบุรีก็มี 5-6 สถานี จริง ๆ แล้วเราถือว่า เราไม่ได้เป็นคู่แข่งกับใคร สถานีวิทยุชุมชนก็ทำเพื่อชุมชน แวดวงใกล้ ๆ ซึ่งเราจะนำเสนอประโยชน์ให้มากที่สุด

ผู้วิจัย : ปัญหาที่พบตอนนี้มีอะไรบ้าง

ก่าพล : การพัฒนาของตัวบุคคล ไม่ค่อยพัฒนาสักเท่าไร บางคนก็พัฒนาได้เร็ว บางคนก็ไม่พัฒนา หรือพัฒนาช้า ตัวผมเองอยากส่งไม้ให้กับคนที่เค้ามีไฟกว่า เด็กกว่า อย่างเยาวชน เพราะเค้ามีโอกาสใช้ได้นาน แต่มั่นคึดอยู่ที่เงื่อนไขว้ว่า เค้าเรียนหนังสือ อีกอย่างถ้าเป็นผู้หญิงก็จะลำบากในเรื่องของการเดินทาง การทำกิจกรรมกลุ่มก็ยาก เรายังคงจะต้องค่อยพัฒนาไปเรื่อย ๆ ให้คนรุ่นใหม่พัฒนา เพราะสอนเด็กกับสอนผู้ใหญ่ต่างกัน เวลาผมพูดบางทีเค้าโกรธนะ ก็ไม่รู้เหมือนกัน อาจเป็นเพราะความเป็นสื่อมันทำให้ตัวเองยกระดับใจขึ้นมา และใครบ้างครั้งที่พูดไม่ได้ พูดก็โกรธ เราสู้ เราเข้าใจ แต่เราก็ต้องค่อย ๆ บอกไปว่า อันนี้มันไม่ถูกต้องนะ

ผู้วิจัย : ผู้ที่มาจัดรายการ จะเข้ามาเป็นกรรมการของสถานีด้วยหรือเปล่า

ก่าพล : ก็แล้วแต่ว่า คนไหนมีความสามารถเท่าที่ได้เลือกได้สรรมาว่า จะไปนั่งอยู่ตรงไหน ซึ่งให้จัดคนเป็นหัวก็ต้องชี้บอกเรื่องของการวางตำแหน่งให้ถูกต้อง งานจะได้ลื่นไหล ถ้าหากว่าไม่ชี้ไม่บอก หรือว่าไม่สั่ง ก็จะทำหน้าที่ของตนเพียงอย่างเดียว แต่ว่าตอนนี้ไม่ใช่เพราะก็ทำกันปน ๆ ไปหมด เพราะทุกคนมีใจอาสาสมัคร แต่ก็วัดไม่ได้นะว่าหลาย ๆ คนจะมีใจอย่างเราหรือเปล่า ก็คือ ถ้าเราอยู่รวม เราจะได้มีโอกาสได้ดูในเรื่องของพฤติกรรม แต่เราเป็นผู้ใหญ่แล้ว เราต่างคนต่างอยู่ เวลาเราาก็ไม่ค่อยได้พูดได้คุยกัน ผมพูดจนบางคนโกรธผม ผมบอกประชุมเสร็จหรือทำรายการเสร็จ มานั่งกินข้าวกัน นั่งคุยกัน กับข้าวก็มี ข้าวก็มี มีทุกอย่าง แต่ว่าไม่มีใครสนใจ ผมก็ไม่อยากทำ ตรงนั้นมันก็จะหายไป ถ้าเรามานั่งทานข้าวด้วยกัน พูดคุยกันบ่อย ๆ ก็จะมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แล้วก็จะมีเรื่องของการพัฒนา เราช่วยกันแล้วมันจะไปได้ด้วยดี เพราะวิทยุชุมชนเนี่ยทุกคนเป็นคนคืออยู่แล้ว ก็มาทำงานดี ๆ เพื่อสังคมกันไม่ยากหรอก

3. คุณสุริยะ ดอกเรียง 190 ถ.บวร ต.บ้านเหนือ อ.เมือง จ.กาญจนบุรี

สุริยะ : มีส่วนร่วมในฐานะผู้จัดรายการ ในส่วนเรื่องของคณะกรรมการไม่ได้ร่วม เพราะมีปัญหาในเรื่องของความพร้อมแต่ก็ช่วยดูแลในเรื่องของการให้คำปรึกษาในกรณีที่มีการขอให้มาร่วมประชุม

ผู้วิจัย : เข้ามามีส่วนร่วมในสถานีได้อย่างไร

สุริยะ : เดิมสมัยเป็นวัยรุ่นอยากจัดรายการอยู่แล้ว แต่คิดว่าคงไม่สามารถเข้าไปทำได้ จนกระทั่งหนึ่งคุณบุญส่งมาบอกว่า จะมีวิทยุชุมชนเกิดขึ้น ทำให้ผมรู้สึกเกิดความสนใจเพราะเคยคิดว่าจะมีวิทยุสำหรับหมู่บ้านที่มีรัศมีประมาณ 3-5 ก.ม. เพื่อที่ชาวบ้านจะได้รับฟังข่าวสารเนื่องจากหอกระจายข่าวนั้นมีรัศมีจำกัด หากชาวบ้านออกไปทำนาก็ไม่สามารถฟังได้ ก็เลยทำให้การเปิดเวทีให้ความรู้ของคุณบุญส่ง ผมจะต้องไปด้วยทุกครั้ง ผมจึงมีส่วนร่วมตั้งแต่นั้น

ผู้วิจัย : คิดว่ารายการที่จัดสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้มากน้อยแค่ไหน

สุริยะ : ที่ผมจัดรายการ ผมจะแนะนำในเรื่องการใช้ไฟฟ้าให้ปลอดภัย โดยจะหาข้อมูลจากหนังสือพิมพ์เพิ่มเติม เพื่อจะได้ทันสมัย เพราะถ้าบางคนอ่านหนังสือก็แล้วไป บางคนไม่อ่านก็จะได้ฟังไป แต่รายการผมส่วนใหญ่ คนส่วนใหญ่จะขอเพลง บางคนเลยมองว่ารายการผมจะเน้นหนักไปในเรื่องของเพลง ผมก็จะพยายามคัดเลือกบางวันผมก็จะนำเสนอสาระน่ารู้บ้าง บางวันก็เสนอไม่ได้ เพราะผู้ฟังบางทีก็จะบ่นว่าเดี๋ยวเสาร์อาทิตย์ก็จะได้ฟังแล้ว ช่วยจัดให้น้อย เราก็ไม่อยากขัดใจ แต่ในส่วนของสาระน่ารู้ก็จะนำเสนอเรื่องแปลก ๆ หรือเรื่องราวของนักวิทยาศาสตร์มานำเสนอ วิทยุชุมชนต้องการความหลากหลาย จึงต้องหาสิ่งละอันพันละน้อยมาออกอากาศ ตอนนี้ผมก็พยายามสลับกันระหว่างเรื่องของวิทยาศาสตร์เรื่องของตัวเองก็เอามาออกเป็นตอนๆ เช่น ประวัติของวัดใต้ ผมก็ไปติดต่อกับท่านพระครูเพื่อขอรายละเอียดที่อยู่นอกเหนือจากในหนังสือมานำเสนอ เพราะผมเองเกิดที่นี่โตที่นี่ ผมยังไม่รู้ประวัติของวัดเลย ผมก็จะสรรหา แม้กระทั่งประวัติของเมืองกาญจน์ผมก็เคยนำเสนอไปแล้ว

ผู้วิจัย : คิดว่าสถานีวิทยุชุมชนจะไปรอดมั๊ยคะ ตั้งแต่เริ่มดำเนินการมามีปัญหาอะไรบ้าง

สุริยะ : ตอนที่เปิดสถานีใหม่ ๆ มีปัญหาแน่นอน ทางด้านกรมประชาสัมพันธ์หนังสือมาที่คุณบุญส่งให้ทำการหยุดกระจายเสียงโดยด่วน และไม่มีข้อแม้ใด ๆ ทั้งสิ้น แต่คุณบุญส่งไม่ยอม ผู้สื่อข่าวการยิงคำถามไปในจดหมายที่ตอบกลับไปยังกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งก็เงียบไป และพอเริ่มส่งกระจายเสียงใหม่ ๆ ทางนั้น ก็ส่งคนมาตรวจสอบ ตอนที่เริ่มส่งใหม่ ๆ นั้น ไม่ใช่สเตอริโอ

โอ มัลติเพล็กซ์ แต่เป็นแบบโมโน ใช้การกำหนดความถี่แบบเวรีแค็ป ซึ่งความถี่ไม่แน่นอนเท่าไร คือ บางทีเปิดไปชาวบ้านเนี่ยเค้าฟังกันมากเลย เพราะเค้าเบื่อกับการโฆษณาของสถานีใหญ่ เค้าก็เลยมีทางเลือกใหม่หันมาฟังกัน ก็ทั้งตลาด ทั้งชุมชน เค้าก็ขอเพลงมาที่สถานีบ้าง มาแสดงความคิดเห็นบ้าง แล้วก็มีข่าวฝากของชุมชนบ้าง เค้าต้องคอยเลื่อนคลื่นตลอด

ผู้วิจัย : ตอนนี้ระบบของทางสถานีเป็นแบบไหน

สุริยะ : เริ่มแรกที่เป็น โมโน นั้น มีคลื่นความถี่ไม่แน่นอน แต่จะอยู่ที่คลื่น 88 เมกกะเฮิร์ต สถานีตั้งที่ร้านไฟน์อาร์ตแต่ก็ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่เป้าหมายคือ ตลาด ก็เลยย้ายสถานีมาอยู่ที่ปัจจุบัน ส่งกระจายเสียงในระบบสเตอริโอ มัลติเพล็กซ์ ความถี่แน่นอน ไม่ตลาดเคลื่อน

4. คุณบุญลือ ทรัพย์อนันต์

บุญลือ : เดิมไม่เคยรู้ว่า จ.กาญจนบุรีมีวิทยุชุมชน แต่โดยส่วนตัวแล้วรู้จักกับประธานมาก่อน รู้จักกันมาได้ประมาณ 30 ปีแล้ว แต่ไม่ทราบมาก่อนว่า แกตั้งใจจะทำตรงนี้ รู้แต่ว่าแกเป็นคนที่ทำอะไรต่อมิอะไรเพื่อส่วนรวม เสียสละเพื่อส่วนรวม โดยเฉพาะในตอนนี้เมืองกาญจน์เป็นเมืองอนุรักษ์ เป็นเมืองท่องเที่ยว คุณบุญลือจะพยายามต่อต้านทุก ๆ ฝ่าย ที่จะมา

ทำให้ภาพพจน์สิ่งแวดล้อมของเมืองกาญจน์เสียหาย แท้จริงพยายามดำเนินการทุกอย่าง จนบางครั้งถูกดำเนินคดีบ้าง ถูกร้องเรียนบ้าน ถูกโจมตีในหลาย ๆ เรื่อง ซึ่งผมเป็นคนหนึ่งที่อยู่ข้างเคียงแถม และก็พยายามเอาใจช่วย แต่ก็ไม่รู้ว่าจะช่วยด้วยวิธีใด ก็บังเอิญแถมบอกว่ามีสถานีวิทยุชุมชนเกิดขึ้น โดยแถมเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบตรงนี้ ก็เลยคิดว่า เราน่าจะได้มีส่วนในการช่วยเหลือสังคม ตัวอย่างคุณบุญส่งยังเสียสละได้ทุกอย่างไม่แม้กระทั่งเงินทอง เนื้อที่ เวลา เราในฐานะที่เป็นประชาชนคนหนึ่ง น่าที่จะได้ตอบแทนคุณของแผ่นดินบ้านที่เลยอาสาตัวเองเข้ามาทำรายการ ชื่อรายการของผมนี่คือ “อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย”

ก็คือปัจจุบันนี้ ผมมองว่าอารยธรรมของชาวตะวันตกเข้ามามีบทบาทในประเทศไทยมาก ทำให้เยาวชนในปัจจุบัน หันเหลิ้มวัฒนธรรมตัวเอง ลืมประเพณีตัวเอง ลืมหลาย ๆ เรื่อง เดียวนี้เค้าแทบจะไม่รู้จักว่ามีพระคุณจริง ๆ คือใคร อาจรู้เพียงว่ามีพระคุณคือ ผู้ที่ให้ความรู้ ให้เงินแก่เค้าเท่านั้นเอง คนที่ห่างตัวเค้าออกไปนั้น เค้าจะไม่รับรู้เลยว่านั่นคืออะไร และคือใคร และก็ประเพณีคืออะไร เค้าไม่รู้ รู้แต่ว่าฤดูกาลนี้ต้องสนุกนะ ต้องออกไปนะ ถ้าไม่ได้ออกไปแล้วเซย เค้ารู้แค่ตรงนี้ จริง ๆ แล้วเค้าไม่รู้ที่ ประเพณีที่เกิดขึ้นเนี่ย บรรพบุรุษของเราได้สืบทอดกันต่อมานั้น เกิดขึ้นได้อย่างไร และมีเป้าหมายเพื่ออะไรในวันข้างหน้า หรือทำเพื่ออะไร เยาวชนในปัจจุบันเค้าจะไม่รู้เลย เพราะฉะนั้นผมจึงคิดว่า ถ้าพวกเราทุกคนต่างทำต่างคอยดู ต่างคนต่างปล่อยไปตามยถากรรม คิดว่าเยาวชนรุ่นหลังก็คงจะทำให้สิ่งดี ๆ ในรุ่นของปู่ย่าตาทวดสูญหายไปหมด ผมก็เลยอาสาเข้ามาจัด แต่ก็ได้รับกระแสตอบรับมาในหลายเรื่องที่เป็นเรื่องของผมนี่คือ เรื่องเราคนไทย หลักภาษาไทย ต้องให้มันค่อนข้างชัดเจนชนิดหนึ่ง ปัจจุบันภาษาไทยเริ่มจะเพี้ยนไปมาก เป็นภาษาทับศัพท์ส่วนใหญ่ อักษร ภาษาในปัจจุบันแทบจะไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไรบ้าง มันทำให้เสียภาพพจน์ เสียสิ่งดี ๆ ของไทย ผมเคยคิดเสมอว่า คนไทยน่าจะชื่นชมในบรรพบุรุษของตนเอง เพราะ หนึ่ง มีภาษาเป็นของตนเอง ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน แต่เราไม่ค่อยใช้ ไม่ค่อยสนใจ หน้าร้านบางที่ก็ขึ้นป้ายเป็นภาษาอังกฤษ เป็นภาษาจีน ก็อาจจะยอมรับได้บ้างว่า ณ ปัจจุบันภาษาอังกฤษเป็นภาษากลาง ภาษาสากล แต่เราน่าจะใช้ชื่อภาษาไทยตัวโต ภาษาอังกฤษตัวเล็กนิดนึง ห้อยมาข้างล่างเพื่อต่างชาติมาแล้วอ่านภาษาไทยไม่เป็น เค้าจะได้อ่านตรงนั้นได้ แต่นี่มันไม่มีชื่อไทยเลย สอง มีความคิดสร้างสรรค์

จึงมาทำรายการตรงนี้เพื่อให้เยาวชนรุ่นหลัง ได้เห็นความสำคัญของบรรพบุรุษไทย ได้เห็นคุณค่าของแผ่นดิน ให้รู้จักตอบแทนบุญคุณของแผ่นดินที่เราได้อยู่อาศัยมาจนทุกวันนี้

- ผู้วิจัย : มีหลักในการบริหารจัดการสถานนีอย่างไรบ้าง
- บุญลือ : จัดรายการมาได้ยังไม่ถึงปี แต่เท่าที่ทราบ แรกเริ่มผู้ที่จัดผังรายการคือคุณนวลพร ปัจจุบันก็ยังเป็นคุณนวลพรอยู่ แต่จะมีการประชุมเพื่อคุยกันว่าช่วงเวลาไหนน่าจะเป็นรายการใด แต่จริง ๆ ทางวิทยุชุมชน ในใจจริง ๆ ที่ผมเข้ามาทำเนี่ย ก็เพื่อที่อยากจะมียะไรที่ดีก็นำมาให้ผู้ฟังได้รู้ อะไรที่เค้าทุกซักร้อน ที่เค้าชี้แนะมา เราก็นำมาคุยกับสื่อต่าง ๆ ให้เค้าได้ฟัง ได้ช่วยกันแก้ไขปรับปรุงพัฒนา อาจจะเป็น ส.จ.,อบต. หรือว่าในเทศบาลได้ฟัง เค้าจะได้เข้าไปช่วยแก้ไขปัญหของชาวบ้าน ของชุมชน แต่ก็ไม่รู้ว่าเสียงเล็ก ๆ จะมีบทบาทมากขนาดไหน แต่เราก็ต้องทำ
- ผู้วิจัย : ทีมงานที่จัดรายการได้มีการวางอนาคตของสถานนีไว้อย่างไรบ้าง
- บุญลือ : ก็มีครับ เท่าที่จำได้ก็คือ จะจัดผังรายการให้ได้มากขึ้นกว่านี้ในทุกแขนง แต่ขณะนี้ก็มีอยู่บ้าง แต่ยังมีบางจุดที่เรายังไม่รู้ เช่น ฝ่ายข่าวยังไม่รู้ ฝ่ายบันเทิงมีแล้ว เกษตรมีอยู่บ้างแล้ว ฝ่ายกฎหมายมีแล้ว ศิลปวัฒนธรรมมีแล้ว สมุนไพรเพื่อสุขภาพมีแล้ว ก็น่าจะมีเกี่ยวกับเรื่องอาหาร แหล่งธรรมชาติ น่าจะมีจัดให้ครบ หรือเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ หรือว่า อะไรต่าง ๆ อีกหลายเรื่องที่ยังไม่มี
- ผู้วิจัย : อาสาสมัครมีแนวทางหรือมีการสร้างเครือข่ายให้เกิดขึ้นอย่างไรบ้างเพื่อให้สถานนีดำเนินการต่อไปได้
- บุญลือ : เราพยายามที่จะดึงเอาเยาวชนเข้ามาร่วมรายการอยู่เรื่อยๆ อย่างเช่น เมื่อ 3 อาทิตย์ก่อน ผมก็ได้ดึงเอาเยาวชนที่ยังศึกษาอยู่ให้ได้เข้ามาสัมผัสบ้าง อาจจะให้เค้าช่วยจัดเพลง หรือบางตอนก็ถามเค้าบ้าง ให้เค้าได้สัมผัสกับการจัดรายการจริง ๆ ว่าเป็นอย่างไร ก็พยายามคิดว่าต่อไปนี้จะดึงเอาปู้ย้าตายายเข้ามาก่อน แล้วก็ถามเค้าว่า เมื่อตอนสมัยตาเป็นวัยรุ่นเป็นอย่างไร พยายามให้เค้าถ่ายทอดออกมา ทีนี้เมื่อเกมมาจัดรายการปู้ย้าลูกหลานก็ตามมาฟัง แล้วทางบ้านก็จะฟังเสียงเค้าอยู่ พอในคราวหน้าเราก็ดึงเอาลูกหลานเค้าเข้ามาบ้าง คือ เราพยายามทำให้มีเครือข่ายมากขึ้น
- ผู้วิจัย : ในการทำงานมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง
- บุญลือ : ถ้าโดยส่วนตัวไม่มีปัญหาอะไร เพราะเราเสียสละมาโดยตรง อีกอย่างเราคิดว่าเวลาที่เราเสียเปล่าไปก็มาก ทีนี้เราคิดว่าก่อนที่เราจะเสียอะไรเปล่า ๆ เราควรเอาเวลาตรงนั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ให้กับคนที่ไม่มีโอกาสได้มา หรือไม่มีโอกาสได้ทำอย่างเรา

ผู้วิจัย : ภาพรวมของสถานี่ตอนนี้เป็นอย่างไรมีปัญหาบ้างหรือไม่ มีการพูดคุยกันหรือเปล่า เพราะทราบว่ามีการประชุมทุกเดือน

บุญลือ : คือว่า ถ้าหากว่ามีเสียงชาวบ้านตรงไหน เราจะเก็บเอาคำถาถามนั้นมาวิเคราะห์แก้ไข ปรับปรุง ตรงนี้เป็นหัวใจของเราอยู่แล้ว เราทำทุกอย่างเพื่อให้เป็นที่ถูกใจของชาวบ้านให้ได้มากที่สุด อะไรที่ยังมีจุดอ่อน ถ้าเราได้ยินมา เราก็ต้องมาแก้ไขในที่ประชุมทันทีเลย

ผู้วิจัย : มีการเตรียมตัวอย่างไรบ้างในการมาจัดรายการ

บุญลือ : ถ้าหากว่าไม่เกี่ยวกับประวัติ ก็จะไม่มีสคริปอะไร แต่ถ้ามีการเอ่ยถึงประวัติ ประเพณีเดิม ๆ ก็ต้องมีสคริปบ้าง

ผู้วิจัย : การเตรียมตัวมีเป็นรายวันหรือรายเดือน

บุญลือ : ก็แล้วแต่ เพราะบางทีก็จะมีชาวบ้านขอมานำมาว่าอยากรู้เรื่องไหน เราก็จะนำมาเสนอให้ในโอกาสหน้า

ผู้วิจัย : และจากที่บอกว่าได้มีการดึงเอาเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมจริงๆ จังๆ ในการที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ทางสถานี่มีแนวคิดเรื่องตรงนี้อย่างไรบ้าง

บุญลือ : ภายในสถานี่ผมไม่แน่ใจว่า ได้มีความคิดเรื่องนี้หรือเปล่า แต่โดยส่วนตัวผมแล้ว ผมคิดว่าสักวันหนึ่งผมจะเลือกเด็กที่สมัครเข้ามา มานั่งสัมภาษณ์รายการกับผม แล้วผมก็ออกไปประกาศให้แล้วก็ให้อาสาออกไปเป็นตัวแทนข้างนอก

5. จ.ส.อ.อาทิตย์ ทองตรี (จำใหญ่)

จำใหญ่ : ที่ได้เข้าร่วมตรงนี้ ก็สืบเนื่องจากตอนที่เข้าโครงการเออร์รี่ รีโตร์ของทางราชการ ก็มาคิดว่าเมื่อออกมาแล้ว เราจะทำประโยชน์อะไรให้กับสังคมได้บ้าง เหมือนในตอนที่เรารับราชการอยู่ ซึ่งตอนนั้น ผมเองก็เป็นผู้ดำเนินรายการสถานีวิทยุกองพลทหารราบที่ 9 ด้วย ก็พอดีมาตรงจุดนี้สืบเนื่องมาจากมีหลาย ๆ คน แนะนำว่ามีสถานีวิทยุเสียงชุมชน ก็เลยพาตนเองเข้ามารู้จักกับทางสถานีวิทยุเสียงชุมชน มาได้รับฟังคำชี้แจงจากประธานกลุ่มปฏิรูปสื่อ คือ คุณบุญส่ง ก็แนะนำเกี่ยวกับวิทยุชุมชนต่าง ๆ ว่า เราจะต้องปฏิบัติอย่างไร จะต้องวางตัวอย่างไร ต้องพูดอย่างไรบ้าง ก็ได้เข้ามาทำตั้งแต่ต้นเดือน ก.พ.44 เข้ามาตอนนั้น ยังไม่รู้เรื่องวิทยุชุมชนเท่าไร ก็จะคิดไปทางการจัดรายการมากกว่า ก็คือหนังไปทางเสียงเพลง ซึ่งตามหลักของการจัดวิทยุชุมชนจริงๆ มันมีบ้างแต่ไม่มากเหมือนวิทยุหลักทั่ว ๆ ไป แต่ตอนนั้นก็ยังไม่ค่อยเข้าใจ ใหม่ ๆ จึงยังไม่ค่อยมีสาระ หนักไปทางเปิดเพลง พออยู่มาได้นานเข้า ประธานก็ส่งไปอบรมที่ ม.เกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน 2-3 ครั้ง

ก็ได้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องของการจัดวิทยุชุมชน ที่นี้เมื่อได้อบรมกลับมาแล้ว ในหลักของวิทยุชุมชนกับพื้นที่ที่ต้องปฏิบัติจริง ๆ มันต่างกัน ในวิทยุชุมชนจริง ๆ จะต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับสาระต่าง ๆ ความรู้ต่าง ๆ มามอบเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชน แต่พอมาปฏิบัติจริงมันทำไม่ได้ คือการทำไม่ได้ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่า ทำสาระหรือประโยชน์แก่สังคมไม่ได้ แต่หมายถึงว่า ทำไม่ได้ตรงที่จากการอบรมในหลักแล้ว มันจะไม่มีเกี่ยวข้องกับเรื่องของความบันเทิงเท่าไร แต่ปรากฏว่าพอเข้ามาจัดสถานีวิทยุจริง ๆ มันเป็นอย่างนั้นไม่ได้เพราะในชุมชนต่าง ๆ ที่เค้าฟังวิทยุอยู่มีหลายกลุ่ม เป็นพ่อค้า แม่ค้า ข้าราชการบ้างต่าง ๆ ใช้แรงงาน ทำนา ทำสวน ทำไร่ ข้าราชการก็มี มีหลายกลุ่มบุคคล หลายชุมชน แต่ส่วนใหญ่ที่ได้พูดคุยกับชุมชนต่าง ๆ มา เค้าบอกว่า เค้าเห็นคเหนื่อจากการค้าขาย จากการทำงานมาแล้ว เค้าอยากจะรับฟังความเพลิดเพลินเรื่องเสียงเพลงบ้าง ก็เลยหันไปทางโทรศัพท์เข้ามาขอเพลงกันเสียส่วนใหญ่

ผู้วิจัย : จากประสบการณ์ที่เคยทำวิทยุของทหาร คิดว่ารูปแบบการบริหารจัดการของวิทยุชุมชนเป็นอย่างไร ต่างจากที่เคยทำงานอย่างไร

จำใหญ่ : ความแตกต่างระหว่างวิทยุชุมชนกับวิทยุทั่วไป คือ วิทยุหลักทั่วไปที่เคยทำ อาทิ ของทหาร พล.ร.9 หรือสถานีของ ดชด. หรือว่า จทบ. หรือ อ.ส.ม.ท. ต่าง ๆ ในจ.กาญจนบุรี ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นสถานีที่ว่า ผู้จัดต้องหาเงินไปเช่าเวลาเค้า เพื่อหาเงินเช่าเวลาเค้า ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ คือ จะต้องหาผู้ประกอบการเพื่อจะได้อุดหนุน แต่ว่าอย่างวิทยุชุมชนไม่มีรายได้ ไม่มีค่าเช่าเวลา คือทุกคนมาจากการที่เป็นผู้ดำเนินรายการได้ หรือว่าจะเป็นผู้ฟังก็ได้ นี่คือ ข้อแตกต่างระหว่างวิทยุชุมชนกับวิทยุทั่วไป เพราะวิทยุทั่วไปจะไม่พูดสาระเกี่ยวกับชุมชนต่าง ๆ จะเน้นหนักไปในเรื่องของสปอนเซอร์มากกว่า เพราะเค้าอยู่ได้เพราะสปอนเซอร์ช่วยเหลือ เค้าถึงจะมีค่าชั่วโมงมาจ่ายให้ทางสถานี จึงไม่เน้นหนักในเรื่องสารต่าง ๆ เน้นหนักความเพลิดเพลิน ความบันเทิงอย่างเดียว แต่วิทยุชุมชนเมื่อไม่มีภาระทางด้านค่าเช่าเวลา แต่ละคนที่มาทำรายการก็จะไม่ต้องพะวักพะวนกับเรื่องการหาสปอนเซอร์มาจ่ายสถานี ทุกคนจึงมีอิสระในการดำเนินรายการ มาด้วยความสบาย หาสาระต่างๆ หาประโยชน์ต่าง ๆ ที่พอจะแจ้งให้ชุมชนได้รับฟังบ้าง เช่น สุขภาพ, ยาเสพติด, ข้อกฎหมาย, สมุนไพร

แต่อย่างที่ผมทำก็จะเป็นสาระเกร็ดความรู้ต่าง ๆ ไม่ได้เจาะจงว่าเป็นแนวไหน แล้วแต่ที่จะหาข้อมูลความรู้มาได้ และถ้าเป็นสถานีหลักก็จะมีตรวจสอบก่อนด้วยว่า วันนี้จะพูดเรื่องอะไรบ้าง แต่ที่นี้ไม่ต้องตรวจสอบถึงขนาดว่า ต้องเอาสคริปมาดูว่าจะพูดเกี่ยวกับเรื่องอะไร เราเน้นหนักแบบชาวบ้าน พูดแบบชาวบ้าน สำเนียงแบบชาวบ้าน ไม่ต้องเน้นหนัก

ร.ล ควบกกล้า จะมาแนวสำเนียงภาคไหนก็ได้ จะเหนือแบบเมืองกาญจน์ หรือเหนือสุพรรณ หรือออกสำเนียงใต้ก็มี อาสาสมัครของเราก็มีเป็นชาวใต้ที่ย้ายมาประกอบอาชีพที่เมืองกาญจน์ ก็มีเข้ามาจัดรายการ เขาก็จะออกสำเนียงของทางภาคเค้า และก็มีอีกหลาย ๆ ท่าน ที่ออกสำเนียงทางบ้านเค้า

ผู้วิจัย : ถ้ามีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดูแลสถานีฯ อย่างชัดเจน คิดว่ารูปแบบการบริหารจัดการของสถานีจะเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่อย่างไร

จำใหญ่ : ตามความคิดของผม คิดว่าไม่น่าจะมีอะไรเปลี่ยนแปลง เพราะว่า มันเป็นสถานีที่มีอาสาสมัครเข้ามาทำ คำว่าอาสาสมัครคือ ต้องเข้ามากันด้วยใจต้องเสียสละเข้ามาทำ และอีกอย่างเราคนไทยด้วยกันพูดกันรู้เรื่องอยู่แล้ว ถึงจะมีคณะกรรมการขึ้นมา เราก็ต้องมีการประชุมหารือกันว่า เราจะจัดการสถานีฯของเราไปในแนวทางไหน โดยปกติเราก็จะประชุมกันทุกเดือนอยู่แล้ว คิดว่าคงจะไม่แตกต่างไปจากเดิมหรอก เพียงแต่มีการแบ่งทีมขึ้นมา แบ่งโซนกันให้ถูกต้องว่าใครรับผิดชอบอะไรเท่านั้นเอง คือทุกวันนี้เราก็ทำงานกันแบบพี่ ๆ น้อง ๆ กันเหมือนเดิม ใครอาวุโส ใครอ่อนอาวุโสกว่า เราก็นับระดับอาวุโสกันอยู่ คิดว่าไม่น่ามีปัญหา เพียงแต่ทำให้มันเป็นรูปแบบขึ้นเท่านั้นเอง

ผู้วิจัย : ในอนาคต สถานีฯ จะมีแนวทางในการพัฒนามากขึ้น หรือมีเครือข่ายที่จะเข้ามาสานต่อตรงนี้อย่างไรบ้าง

จำใหญ่ : คือ ถ้าพูดถึงเครือข่าย ตอนนี้มีเครือข่ายอยู่ เฉพาะในเมืองกาญจน์ก็มี 3-4 ที่ คือเครือข่ายที่ไทรโยค เลาขวัญ แต่ส่วนใหญ่แล้ววิทยุชุมชนปัจจุบันมีเครือข่ายอยู่ 100 กว่าแห่งทั่วประเทศ ผมจำตัวเลขไม่ได้แน่ชัด โดยในแต่ละภาคจะมีการประชุมหารือกัน อย่างในภาคตะวันตก 7 จังหวัด จะมีกาญจนบุรี ราชบุรี นครปฐม เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม จะมีการประชุมกันอยู่ตลอด แต่ละเครือข่าย แต่ละจังหวัด จะส่งตัวแทนเข้าประชุมว่า รูปแบบการดำเนินรายการเราไปถึงไหนแล้ว มีอะไรที่ควรจะต้องปรับปรุงแก้ไข ซึ่งจะมีการประชุมอยู่เป็นประจำ

ผู้วิจัย : ในอนาคต คาดว่าสถานีจะมีพัฒนาการไปอีกมายน้อยแค่ไหน

จำใหญ่ : ในความคิดของผมอยากให้พัฒนาในเรื่องของกำลังส่ง แต่ว่ามันคิดตรงที่ข้อกำหนดที่ระบุว่า วิทยุชุมชนจะต้องมีกำลังส่งเท่าไร ระยะเวลาออกอากาศได้กี่กิโล มีข้อจำกัดอย่างนั้น แต่ในส่วนตัวผมอยากให้ออกอากาศได้เหมือนวิทยุกระแสหลักทั่วไป อย่างน้อยให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด เพื่อให้เค้าได้รับทราบว่ามีคลื่นที่เป็นของประชาชนจริง ๆ ประชาชนสามารถเข้า

มาร่วมดำเนินการได้ ไม่ใช่ฟังเพียงอย่างเดียว (คลื่นของแต่ละชุมชนจะไม่ตรงกัน จะมีการแจ้งให้รับทราบด้วยว่าใช้คลื่นใด)

ผู้วิจัย : การบริหารงานของสถานี ฯ ณ ปัจจุบัน ยังมีอะไรที่ควรปรับปรุงแก้ไข

จำใหญ่ : เท่าที่ดูตอนนี้ก็ปกติดี ไม่มีอะไรต้องแก้ไขเพราะว่า เรามีการประชุมกันทุกเดือนอยู่แล้ว โดยในการประชุมก็จะให้ทุกคนได้เสนอแนวคิด หรือแสดงความคิดเห็นว่าควรจะเป็นอย่างไร มีแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม แต่ละคนก็จะเสนอว่าควรจะเป็นอย่างนั้นหรือ ควรจะเป็นอย่างนี้ สถานีจะได้ดีขึ้น แต่ที่นี้พอเสนอแนะไปแล้ว ประชานก็จะมาพิจารณาอีกทีว่า ควรจะทำอย่างนั้น ควรจะทำอย่างนี้ไหม ตามที่เสนอมาหรือเปล่า โดยทุกคนจะร่วมกันโหวตว่าจะเลือกวิธีใด การทำงานทุกที่ไม่ว่าจะเป็นหน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ พ่อค้าแม่ค้า จะที่ไหนก็แล้วแต่ มันก็เหมือนคลื่นกับฟันจะต้องมีการกระทบกันตลอด แต่ละหน่วยงานการทำงานจะให้มีความคิดเหมือนกัน ตรงกันทุกคน คงเป็นไปได้หรือไม่ได้ออก

6. คุณเพ็ญ พลุโต

ผู้วิจัย : เข้ามาทำงานเป็นผู้จัดรายการมานานแค่ไหนแล้ว

เพ็ญ : ตั้งแต่ มกราคม 2545 (สถานีตั้ง 19 ธ.ค.2544)

ผู้วิจัย : เข้ามาจัดรายการได้อย่างไร

เพ็ญ : ผมมีใจรักในเสียงเพลง และก็อยากทำรายการวิทยุ ก็เข้ามาที่สถานีวิทยุฯ แล้วได้เห็นคำขวัญของสถานีที่ว่า “ศิลปินเป็นงาน ชาญวิชาอาสา” ผมชอบตรงนี้ แล้วก็เลยเป็นแรงบันดาลใจให้ผมเข้ามาทำงานตรงนี้

ผู้วิจัย : การจัดรายการจะเน้นไปในเรื่องใดเป็นหลัก

เพ็ญ : เป็นรายการเพลงลูกทุ่ง แล้วก็แทรกสาระเท่าที่เรามีความรู้จากประสบการณ์ และจากที่เราไปเสาะแสวงหาจากที่ต่าง ๆ

ผู้วิจัย : การบริหารงานของสถานีตอนนี้เป็นอย่างไร เหมาะสมหรือไม่

เพ็ญ : ก็ดีครับ มีการประชุมกันบ่อย ๆ ทำให้เราได้มีการประสานงานกัน ทำให้รู้ด้วยว่า เราจะทำอะไรบ้าง ที่ไหน เมื่อไร ให้เราได้พบปะกันบ่อย ๆ มีความคุ้นเคย แล้วก็รู้เรื่องงานว่างาน

อะไรที่เราประหมัดกัน เราจะต้องทำอะไรบ้าง ที่ไหน เมื่อไร ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีกัน

ผู้วิจัย : มีอะไรที่คิดว่าต้องได้รับการปรับปรุงบ้างในเรื่องของการบริหารจัดการ

เพ็ญ : น่าจะเป็นในเรื่องของนักจัดรายการ บางคนไม่มาจัด อยากให้โทรบอกล่วงหน้า คนที่จัดรายการอยู่จะได้ทำแทนไปก่อน

7. คุณปภาวี อัสถิตย์

ได้เข้ามาช่วยในรายการของวิทยุชุมชนครบ 1 ปีพอดี ตนเองได้มีโอกาสนำสื่อทางด้านศีลธรรม จริยธรรม มาถ่ายทอดให้กับท่านผู้ฟัง เพลงที่เปิดออกไป มีผู้ฟังโทรมาบอกว่า ไม่รู้จะเปิดให้ได้อย่างไร เพราะเพลงที่เปิดเป็นเพลงของหลักศีลธรรม ก็ต้องขอภัยด้วยที่ไม่สามารถจัดให้ได้

ชาวบ้านในพื้นที่ อ.เมือง กาญจนบุรี ประกอบด้วย

- 1.1 นางอรุณ รัศมีฉาย “ป้าเล็ก”
- 1.2 นางโสรยา ชาวอินโด
- 1.3 สาวสองพันปี
- 1.4 ป้าใหญ่
- 1.5 พี่สาวไปรษณีย์
- 1.6 ป้ายุ
- 1.7 ป้าแดง
- 1.8 พี่สมศรี
- 1.9 นายรังสรรค์
- 1.10 ป้าสมคิด
- 1.11 คุณจอย

1. คุณอรุณ รัศมีฉาย “ป้าเล็ก”

ผู้วิจัย : ฟังรายการของทางสถานีมานานหรือยัง

ป้าเล็ก : ตั้งแต่แรกเริ่มเลย ฟังมาตลอด ชอบตอนช่วงเช้าทางสถานีจะมีพระมาเทศน์ ส่วนใหญ่ก็จะฟังช่วงเช้าฟังทั้งวันไม่ได้ เพราะเราต้องทำอะไร ช่วงเช้าก็จะฟังพระเทศน์ ข่าว และก็ฟังป้าหญิง บางโอกาสก็จะฟังหลายๆ คน

ผู้วิจัย : ตลอดระยะเวลาที่ฟังรายการมาได้เข้ามามีส่วนร่วมกับทางสถานีในส่วนไหนบ้าง

ป้าเล็ก : การจะเข้ามามีส่วนร่วมค่อนข้างยาก เพราะเราทำอะไรและต้องคอยดูแลลูกชายที่ยังเรียนหนังสืออยู่ เพราะพ่อเค้าโดนรถชนช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ก็เลยต้องเป็นกำลังสำคัญของบ้านเพราะลูกชายยังเรียนไม่จบ แต่ก็อาศัยว่าเป็นกำลังใจให้กับทุกคน

ผู้วิจัย : เวลาที่ทางสถานีมีกิจกรรมหรือจัดงาน ได้มีโอกาสมาร่วมบ้างหรือไม่

ป้าเล็ก : ถ้ามีโอกาสก็จะมา เพราะว่าสนับสุนนานมาแล้ว แต่ถ้าโอกาสไม่อำนวยก็จะไม่ได้เข้ามา

2. คุณโสทรยา ชาวอินโด

ผู้วิจัย : รับฟังมานานหรือยัง

โสทรยา : ฟังมาได้ประมาณเกือบ 2 ปีแล้ว

ผู้วิจัย : ในความรู้สึกส่วนตัวแล้ว คิดว่าการมีสถานีฯ ขึ้นมา มีประโยชน์อย่างไร

โสทรยา : ก็ส่วนรวมเลยมันก็ดีนะ เพราะส่วนมากพี่ก็จะฟังทั่วไป แต่ส่วนมากจะฟังสถานีนี้เป็นประจำซึ่งจะฟังเกือบทุกรายการ ผู้จัดทุกคนก็รู้สึกที่ดีทุกคน ทำให้เราได้รับทราบข้อมูลข่าวสารของชุมชนได้รับสาระต่าง ๆ อีกอย่างก็ที่ชอบฟังธรรมช่วง 7 โมง นอกนั้นก็เป็นการสาระในช่วงของพี่จำใหญ่ และก็มีคุณสิงห์ สองแคว รายการเพลงบ้าง และอีกอย่างที่ดีมากๆ ก็คือ ชอบคนที่ไม่มีโฆษณาเข้ามา ส่วนใหญ่จะมีแต่การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการรณรงค์เรื่องของการขับรถ รถจักรยาน

3. คุณสาวสองพันปี

ผู้วิจัย : รับฟังรายการของสถานีมานานหรือยัง

: ฟังมาประมาณครึ่งปีแล้ว ส่วนใหญ่จะฟังช่วงเย็น เพราะต้องออกไปทำงานข้างนอก กลับมาบ้านถึงจะมีโอกาสฟัง

ผู้วิจัย : มีความรู้สึกอย่างไรกับการที่มีสถานีวิทยุเสียงชุมชนขึ้นมา

: มีความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ดี คือ เวลาทำอะไรในชุมชน ในเขตใกล้เคียงก็จะได้บอกเล่ากันได้

ผู้วิจัย : ตั้งแต่รับฟังรายการได้เข้ามามีส่วนร่วมกับสถานีอย่างไรบ้าง

: ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ได้มาตรงนี้ ก็รับฟังและเป็นแฟนเพลงประจำของที่นี่

ผู้วิจัย : คิดว่าสถานีแห่งนี้มีประโยชน์อย่างไรบ้าง

: น่าจะเป็นเรื่องที่ว่า พอคนในชุมชนมีข่าวอะไรที่ต้องการจะแจ้งหรือประกาศให้ได้รับรู้ก็สามารถฝากกับทางสถานีให้ช่วยประกาศให้ได้

4. ป้าใหญ่

ผู้วิจัย : ฟังวิทยุชุมชนมานานแล้วหรือยัง

ป้าใหญ่ : ตั้งแต่เริ่มเลยคะ

ผู้วิจัย : รู้สึกประทับใจรายการอะไรบ้าง

ป้าใหญ่ : ทุกรายการเลย ที่ชอบเป็นพิเศษคือ รายการของป้าหญิง เทศน์ตอนเช้า

5. พี่สาวไปรษณีย์

ชอบตรงที่เพลงดี มีสาระ จึงขอให้ทุกคนร่วมด้วยช่วยกัน มีความสามัคคี รักใคร่ เพราะที่ทำอยู่ทุกวันนี้คืออยู่แล้ว ฟังอยู่คนเดียว ไม่ค่อยได้ฟังคลื่นอื่น

6. ป้าย

ฟังมาตั้งแต่เริ่มแรก ชอบตรงที่มีสาระดีๆ อะไรที่ไม่เคยรู้ก็ได้รู้ อยากเข้ามาร่วมแต่พูดไม่ชัด และไม่รู้หนังสือที่ทำอยู่ทุกวันนี้ดีแล้ว ที่ไม่คิดมีบ้าง ก็ค่อยๆ ปรับปรุงกันไป จะเป็นกำลังใจให้

7. ป้าแดง

ที่รับฟังมากที่สุดทุกรายการ ได้รับสาระดี มีความรู้

8. พี่สมศรี

ฟังมานานแล้ว ได้โทรเข้าร่วมในรายการด้วย ชอบตรงที่มีสาระและขอให้สถานีเป็นอย่างนี้คืออยู่แล้ว

9. คุณรังสรรค์

ปกติแล้วฟังบ้างไม่ฟังบ้าง เพราะต้องขายของและเลี้ยงไก่ ถ้ามีโอกาสมีเวลา ผมก็อยากจะเข้ามาช่วยจัดรายการ

10. ป้าสมคิด

ฟังทุกวัน ถ้าไม่ฟังไม่สบายใจ ได้มาเจอผู้จัดรายการแล้วรู้สึกดีใจ ฟังมาตั้งแต่เริ่มแรกรู้สึก
ว่า ทุกคนจัดรายการได้ดีขึ้น รายการมีสาระ มีคติเตือนใจ การมีสถานีเป็นเรื่องที่ดีสำหรับชุมชน ทุก
คนก็อยากเข้ามาร่วมแต่ก็ยังไม่เข้าใจว่า ที่นี่เป็นสถานีชุมชนหมายความว่าอะไร อยากจะให้บอกให้
ชาวบ้านให้ได้รับทราบได้เข้าใจ ก็สนใจอยากเข้ามาจัดรายการแต่พูดไม่เป็น ขอเป็นผู้ฟังดีกว่า

11. คุณจอย

อยากจะทำให้ดีเจทุกคน พูดอีกขระให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ฟังแล้วรำคาญหูมาก แต่พูดภาษาพื้นบ้าน
ไม่เป็นไร ดีแต่ขอให้อีกขระชัดเจนเท่านั้น

ประวัติผู้เขียน

นางสาวสร้อยรัศ สมศรีรัตน์ เกิดเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2518 เป็นบุตรสาวคนโตของ
คุณพ่อนรา สมศรีรัตน์ และคุณแม่บุษบา สมศรีรัตน์

ประวัติการศึกษา

- สำเร็จการศึกษา - ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนอัมพรไพศาล
- ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยนนทบุรี
  - ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนศรีบุญยานนท์
  - ระดับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2)
สาขานิเทศศาสตร์ จากสถาบันราชภัฏสวนดุสิต

ประวัติการทำงาน

กรกฎาคม 2539 – ปัจจุบัน

ทำงานในตำแหน่งนักนิเทศสัมพันธ์ 6 งานสื่อมวลชนและลูกค้าสัมพันธ์ กองประชาสัมพันธ์
การประชาสัมพันธ์ภูมิภาค